

קובץ גליונות פרשת תולדות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רבן של ישראל מרן גאון ישראל הגר"ד רננדי שליט"א
שימש סנדק בבית לנכד מרן הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א

שבת מברכין: המולד יהיה במוצאי שבת קודש, בשעה 4, 49 דקות ו 15 חלקים
ראש חודש כסלו יהיה ביום ראשון ולמחרתו ביום שני

לעילוי נשמת
הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל ז"ל

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק

03-900-9944

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	3:59	5:14	5:51
בני ברק	4:13	5:15	5:47
ק"ס	4:08	5:14	5:50
אופקים	4:08	5:17	5:50

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

דינסטיג טל ומטר

ימים אחדים לפני פטירתו של הרה"ח ר' יהודה אריה הכהן (לייבל) רונזבלום ז"ל (בבני ברק, כיום כ"ד בכסלו תשס"ב), פגשנו אותו, נבדלחט"א, והוא היה כבר כמעט כולו "למלעלה", בשיחה על המאסר ההוא, הפטיר כלאחר-יד, כי בתא המאסר הבין פשט ב"שפת אמת", על גלות מצרים, שמסביר כי "הדיבור היה בגלות"... כי גם לו, בכלא הנאצי, עם הרעב המכרסם שלא נתן מנוח, ההרחקה מהמשפחה, מהחבריה בשטיבל, מדף הגמרא ומשולחן השבת, הכי קשה היה לו, לחיות במחיצתם של חיות-אדם, שהשמיעו דברי ניבול-פה... תצילנה אזניו משמוע, וזה היה לו העינוי האכזר ביותר בכל המאסר הזה...

בשבוע הבא ביום שלישי בלילה, מתחילים בחוצה-לארץ לשאול את הגשמים: "ותן טל ומטר לברכה". בארץ ישראל, כידוע, מתחילים ביום ז' במרחשון.

את כל הסיפור הזה לא הבאנו, אלא בשביל שורה אחת, הקשורה לתאריך. באחד הימים, כאשר גררו את לייבל הרעב והמותש לחדר החקירות, ראה מעל גרם המדרגות, באנף השני של הכלא הגדול, את חברו מה'חברה', שגם אותו נטלו לחקירה בחדר אחר... החבר הבחין בלייבל, וממחק קרא לעברו:

"דינסטיג, טל-ומטר!"

(כלומר, דע לך, כי ביום שלישי הקרוב, אור ליום רביעי (כך, כמו השנה, היה בשנת ת"ש) מתחילים לבקש "ותן טל ומטר לברכה"!).

[הסכיתו ושמעו! לא אנחה ולא גניחה, לא צעקה ולא זעקה. אין כאן כאבי גוף, אבל יש כאן צורך הנפשי!]

כי זה היה הדבר החשוב ביותר, הודעה הנחוצה ביותר, שהיתה לו להודיעו לחברו, הרעב והמעונה, והנתון כמוהו בצרה ובשביה! ---

ויהי רצון שבזכות קדושים מושלכים באש, נזכה לטל ומטר לברכה, עם כל ההשפעות הטובות ולטל של תחיה. (לוח דבר בעתו)

אנו נוטים גשר אל העבר, אל בית הסוהר של הנאצים ימ"ש, בעיר לוד' שבפולין. אל בין כתליו העבים, הושלכו עשרה בחורים מקדש ה' מחסידי גור, שלמדו תורה ב"גערער שטיבל" בלודז', והצוררים הנאצים לכדו אותם. האשימום בהתקלות בלתי חוקית, שמשמעותה מרד. אחד מהם היה לייבל רונזבלום, (בן בנו של החק"ר שלמה'לה זת"ע, אחיו של מרן בעל "שפת אמת זי"ע, וצאצא של הרה"ק בעל "תפארת שלמה" מראדומסק זי"ע).

את הבחורים החסידים בודדו במתכוון, וכל אחד מהם הוכנס לתא-מאסר עם פושעים פליים מסוכנים, מבני העם הפולני. היה ממש פיקוח-נפש לשהות עמם. מדובר באנשים האלימים ביותר בחברה הגויית.

גם מה לאכול לא היה להם, לבחורים. אמנם הגישו אוכל כלשהו, אבל רובו-ככולו היה נבלות וטרפות והם לא הכניסו לפה, אלא מה שליהודי מותר לאכול. את האוכל שלו, מסר לייבל מדי יום לשכנו, בריון פולני. האסירים הפולנים מסביב גיחכו. אמרו כי לא יחזיק מעמד בלי אוכל והוא עתיד למצוא את מותו, פה בתא הכלא. אבל לייבל התעקש שלא להתגלגל במאכלות אסורים. הוא רעב ימים שלמים. בכל שמונת השבועות שהיה כלוא, שמר על טהרת מאכלו. אחות היתה לו, הצדקנית ברכה הי"ד, שהצליחה איכשהו לשלוח לו קצת אוכל אל הכלא.

בסוף התברר כי ההימנעות מטריפות הצילה את חייו. לייבל הציב בפינת התא, שני מזרנים, כדי שיהיו מחיצה, וכך התפלל. תפילתו של הזייד היתה לצנינים בעיני האסירים הרוצחים. לייבל ראה אחד מהם משחזר על רצפת התא, את הכפית שלו ולא ידע למה. אחרי כמה ימי השחזה, כאשר הכפית הפכה חדה כסכין, התנפל על לייבל ורצה לרצחו נפש, הבריון הפולני, אוכל מאכליו של לייבל, הבחין בכך, ובחירוף-נפש הצילו מיד הרוצח. לחמו אשר שלח על פני המים, מתוך מסירות נפש של ממש, הצילו מיד האכזר.

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת אנרגיה כשרה לשבת

**מערכות אגירה ליתיום לחשמל כשר
בשבתות וחגים, וכן מערכות סולאריות
קטנות ביתיות לפרטיים. המערכת
נטענת בימות החול ע"י מערכת
סולארית או מחברת חשמל, ובמחלק
חשבת פועלת בנייתוק מרשת החשמל.**

מאושר ע"י משמרת חשבת

**לפרטים והזמנות:
050-4112271**

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroupscom

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

רזני וצהלי יושבת ציון כי גדול בקרבך

יצא לאור לאור כרך נוסף בסדרה החינוכית והמרתקת:
ספר גדול בקרבך ובו תחנות בחייו של מרן פוסק הדור
רבינו הגר"מ שטרנבוך שליט"א
המכיל מאות סיפורים ותמונות ייחודיות

056771234

בס"ד

בשורה טובה

הופיע מחדש הספר הנפלא

ממזרח שמש

עה"ת ומועדים

משיחותיו ואמרותיו של מרן המשגיח הגה"צ
רבינו יחזקאל הלוי לוויןשטיין זצוק"ל

בתקופות הגלות של ישיבת מיר ביפאן
בשנחאי שבסין וארה"ב, ובירושלים

כפי שכתב תלמידו

רבי משה בנימין ברנשטיין זצ"ל

מרן בעל אילת השחר זצוק"ל חיבב ספר זה
ואמר: שזו זכות גדולה לדורנו!

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
וכן אצל משפ' ברנשטיין רח' ירושלים 25 ב"ב

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – עניני כתובה

שם רבינו זצ"ל בכתובה

ספר רבינו זצ"ל שתמיד היה שמו בפיו כל 'חיים', ורק בעליה לתורה הקפיד שיקראוהו בשם המלא, וכשעשו השידוך עם חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לא ידע חמיו ששם חתנו יוסף כשמו, וכשכתבו הכתובה כתב הרב את שמו המלא 'שמריהו יוסף חיים' ואמר מרן החזון איש שאין כל חשש (מצד צוואת ריה"ח שלא יהיה שמו כשם חמיו), כי נחשב ב' שמות שהרי יש לכל א' עוד שם, ואין א' מהם קרוי רק בשם יוסף, חמיו נקרא יוסף שלום והוא חיים, וגם נוסף לחיים שמו שמריהו יוסף חיים, ואמר שלא היו צרכים כלל להודיע הדבר לחמיו, (עי' ארחות רבינו ח"ה עמוד י"ט ותורת חיים נישואין עמוד ק"ג) והיה מספיק שיכתבו רק שם חיים כמו שנקרא בפיו כל, וכ"כ בקונטרס הזכרונות ממזן החזון איש (סי' ל"ט אות י"א) ובהוראות ממזן החזון איש בסו"ס טעמא דקרא (אות ל"ב), דחתן וחזנתו ששמותיהן שוין, אם יש ב' שמות ואין נקרא בשם זה שהשני נקרא אין לחוש כלל, וכ' רבינו וכן ראיתי מובא בשם ס' אבני צדק (אהע"ז סי' י"ב).

נוסח כתובת רבינו זצ"ל

כתב רבינו זצ"ל, בנוסח הכתובה שלי הי' כתוב סה"כ כתובתא דא כו' עולים לסך מאתיים זוז ומאתיים זקוקין, צוה להוסיף וחמש מאות ל"י, ורמ"ג כתב, בנוסח הכתובה אמר שלא לכלול הכתובה דאורייתא בסה"כ של הזקוקים או הלירות, ואם בא לכתוב סה"ה כתובתא דא כו', יש לכתוב סה"ה זוזי מאתן ועוד כו' (קונטרס הזכרונות סימן ל"ט אות ל"א, ונשאל רבינו בקו' תשא שמע ח"ח אות ל"ז במה שצוה להוסיף וחמש מאות ל"י מה הטעם בזה, ומה פשר הדבר, והשיב, שיהיו כספים ידועים, ועי' העתק כתובת רבינו בס' ארחות רבינו ח"ה עמוד ע').

משפחת העדים וחתימת שם החתן בכתובה

בכתובת רבינו (שערך רבה של פ"ת הגאון רבי ראובן כץ זצ"ל בעל הדגל ראובן בנוכחות החזון איש) העדים חתמו שמותם ושם אביהם ושם משפחתם, והחתן והכלה נזכרו רק בשמם ושם אביהם ללא שם המשפחה, ואחר חתימת העדים, נדפס שם עוד שורה בזה"ל: 'גם אנכי החתן מודה על כל הנ"ל ובאתי גם אני בעצמי על החתום יום הנ"ל נאם' וחתם רבינו זצ"ל את שמו המלא: חיים שמריהו יוסף בהרב ר' יעקב ישראל, (נדפס בארחות רבינו ח"ה עמוד ע' וכמ"כ בכתובה שכתב מרן גאון ישראל רבי חיים עוזר בעל האחייעזר זצ"ל למרנא בעל הקה"י זצ"ל החתים את מרן הקה"י ז"ל על הכתובה בנוסף לחתימת העדים, ובקו' תא שמע ח"ח סי' כ"ו נשאל רבינו אם יש להקפיד שהחתן יחתום כפי ששם הגר"א כץ בכתובה שלו, ומובא ד"ז בחלת שבעה ובתשב"ץ, והיום לא נהגו בזה, והשיב רבינו זצ"ל אין שום קפידא בזה (ובכתובת רבינו לא כתבו זה במיוחד רק זה היה השטר שהביא המסדר קידושין), וכן בכתובת בניו לא נהג כן).

הוראות מרבינו ממזן החזון איש ואביו הקה"י בעניני כתובה

לידידנו שיחי, יישר כוחו בעד הספר, ועיינתי בו, אבל לא עד כדי לכתוב הערות, כי איני עומד כעת בענינים אלו. [א] החזון איש כתב מאתיים זוז ומאתיים זקוקין. [ב] אין זכור לי שהקפידו מרן החזון איש והקה"י על עדות במסירת הכתובה אבל יתכן שהעדים שעמדו שם ראו. [ג] הקנין והחתימה הי' לפני החופה. (מכתב רבינו לס' כתובה כהלכתא עי' שם שביבי אש סי' כ"ב ואגרות וכתבים דרך אמונה סי' קפ"ח).

ראיית רבינו זצ"ל דחל חיוב כתובה מחיים

במילי דעלמא היה רבינו זצ"ל שוכח ממש תוכ"ד על מה שדובר אף שלפעמים היה זה ענינים הרי גורל של עולם ומלואו, אבל בד"ת יכול היה להפך במוחו שאלה שנשאל לפני שנים ולהביא ראיה ממה שלומד, והייתי כותב לו בסדר לימודיו חקירות מהאחרונים, וכשלמד הש"ס היה מביא ראיה לפעמים אחרי יותר מחצי שנה כגון לענין חקירת החזון איש (אהע"ז סי' נ"ו סקט"ז) אם חיוב כתובה חל מחיים או חל רק לאחר"מ והוא חיוב להתחייב ע"ש, ונגש אלי רבינו זצ"ל אחרי יותר מחצי שנה ואמר שאלת פעם על כתובה אם חל החיוב מחיים למדתי היום בסוטה (כ"ה א') דמתחייב מחיים דנקרא לב"ש שטר העומד להגבות, (ראה ישר עמוד קמ"ז שע"ב).

זקן שאינו בר דעת ונאבדה כתובה של אשתו

שאלו מרבינו זצ"ל, מעשה באדם זקן שכבר אין דעתו צלולה ר"ל ואבדה הכתובה שכתב לאשתו ואי אפשר לכתוב כתובה חדשה מפני שאינו בן דעת ונתעוררה שאלה האם מותר לאשתו להתייחד עמו בלא כתובה, וצדד רבינו זצ"ל, דא"צ לכתוב כתובה חדשה, דכיון שכל הטעם שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והרי אדם זה שאינו יכול לכתוב לאשתו כתובה חדשה מפני שאינו בן דעת כל שכן שאינו יכול ליתן לה גט כשאין דעתו צלולה ומכיון שלא שייך טעם הגזירה יש להתיר להם להתייחד בלא כתובה, (מה טובו אהליך יעקב י"ז עמוד של"ב).

ידעת הבעל היכן הכתובה

נשאל רבינו זצ"ל, רבינו אמר לי דהאשה צריכה לעולם לדעת היכן מונחת כתובתה בביתה, אבל גם הבעל שפיר יכול לדעת מקום הכתובה והיכן היא נמצאת, ולכאורה לפ"ז עדיין קלה בעיניו להוציאה שהרי אם יסתכסכו ויחליט הבעל לגרשה יוכל תומ"י לקחת את הכתובה ולהעלימה, והשיב רבינו, אין חשוד בגנבה, (תא שמע ח"ח סי' ל"ו וע"ש סי' ל"ה דבעת שנמצאים החו"כ בחדר יחד אין חשש אם הכתובה אצל הורי החתן או אצלו דהעיקר שכבר ניתן לידה).

כתובה שנאבדה וכתבו אחרת ונמצאה הראשונה

נשאל רבינו זצ"ל בענין כתובה שנאבדה וכתבו כתובה אחרת בנוסח כתובה דאירכסא ונמצאה הראשונה אינה מהן יקיים ואיזה יאבד, והשיב רבינו, לכאורה את הראשונה, (קובץ שערי הוראה ח"ה עמוד ל"ה אות ז' והאריך בזה השוואל הגרש"א שטרן שליט"א בספרו כתובה כהלכתא שביבי אש ח"א סי' י"ג אות ב' וח"ב סימן כ' ואילך).

שינו השם אחרי הנישואין

הורה רבינו זצ"ל שחתן או כלה ששינו השם לאחר הנישואין מחמת חולי [או מחמת שרבינו אמר להם לשנות השם] דאין צריך לשנות גם בכתובה שהרי אז כך קראו לו ואין זו טעות, (אלא ד"א של הלכה פ"ב ס"ה). וה"ה בשינו שם אב החתן אחרי החתונה דא"צ לשנות השם בכתובה, (קו' תא שמע ח"ח אות ל"ז).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסבורג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת פֶּרֶק 123

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הג"ר יואל יהודה בויאר זצ"ל - שלושים לפטירתו (ו' חשון תשפ"ה) | הג"ר אברהם דוד קורלנסקי מראשי ביהכ"נ 'לדרמן'

גיס רבינו הגאון רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל

נשמח לקבל מוקראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומועשיות הקשורים להנ"ל

גרגירי זכרון ונטפי דמע במלאות השבעה לפטירתו של

הג"ר מיכאל אריה שטיגל ז"ל (י"ב חשון תשפ"ה)

רבינו יושב בימין

ורבי מיכל משמש כבעל קורא

כל ישותו הוא ביטל לכל הגה שיצא מפי רבינו. הוא לא עשה צעד בלי לקבל את עצתו וברכתו, והחדיר במשפחתו את הציות לקולם של גדולי ישראל בכל מצב.

אבל יחיד עשי לך

מערכת 'דברי שיח' קובעת לעצמה אבל יחיד. מעת הוצאת הגליון הראשון לאור, היה רבי מיכל מעריץ נלהב של הגליון, והיה משתדל לקרוא מידי שבוע ואף להעיר הערות. וכאשר ערכנו את מאמר הזכרון על זקינו הגאון רבי מתתיהו זאב שטיגל זצ"ל (פרשת כי תשא תשפ"ד) היה זה רבי מיכל שעמד לימינו וסייע בהשלמת היריעה, כמו שהזכרנו שם.

המעשה שרבינו התפעל ממנו

רבי מיכל היה עוסק גם בחסד של אמת - והיה מאנשי החברא קדישא, פעם אחת ר' מיכל סיפר לרבינו עובדא, שרבינו כה התפעל ממנה עד שסיפר אותה מעצמו לבני ביתו.

וכך רשם רבי אליהו מן בפנקסו: תמוז תשס"ג. כאשר עלה רבינו מתפילת שחרית, התיישב על כסא ופתח ואמר:

שמעתי השבוע מעשה נורא מר' מיכאל שטיגל שהוא מחברא קדישא - השבוע הביאו לארץ ישראל ארון קבורה בו היתה נפטרת, וכאשר פתחו את הארון, ראו והנה היה גופה שלם ממש, וביררו מי היא, ומצאו שלפני למעלה מ-90 שנה נסע יהודי מאירופה לארה"ב עם אשתו ושתי בנותיו, בת אחת נישאה ולא היה לה ילדים, ואילו הבת השניה היתה נערה בת 17, ובאחד הימים נפצעה קשה בתאונת דרכים והיתה 'צמח' ונאלצו להכניס אותה לבית חולים שם היתה בין גויים. וכך שכבה שם 73 שנים (!!) ומתה לפני חמש שנים, כשהיא בגיל 90, והיות שהיתה בין הגויים קבורה הם בבית חיים של גויים.

וכעת נודע לעסקן אחד שיהודיה כשירה קבורה בבית עלמין דגויים, ועשה השתדלות והוציא אותה, והביאווה השבוע לארץ ישראל, והנה היא היתה שלימה כמו שהניחווה.

וסיים רבינו: אמרתי לו שהפשט בזה הוא על פי הגמרא במסכת שבת קנב: כל מי שאין בו קנאה אין עצמותיו מרקיבין, וכשבאו אז לארה"ב היה הכל שממה ולא היה לה במי לקנאות, ואחרי זה היא הרי היתה 'צמח' וממילא לא הרקיבה!

האיש שמאחורי היוזמה

אחרי הסתלקותו של רבינו, דבק רבי מיכל ביתר בבנו הגאון רבי שאול שליט"א. בעוד כולם היו עסוקים איש איש באבלו הפרטי דאג רבי מיכל לטובת נשמת רבינו זי"ע, והפציר ברבי שאול להמשיך את מנין 'שחרית' בביתו של רבינו מידי בוקר, וכמו כן לחדש את השיעור היומי בתלמוד ירושלמי מידי יום, כפי שנהג רבינו אחרי פטירת הסטייפלר. ואכן השיעור קם והיה מכוחו. כאשר רבי שאול התפלא בפניו מי יבוא לשיעור, הכריז רבי מיכל, אני יבוא כל יום! ואכן הוא עמד בכך, ועד לפני כשמונה חדשים בהם נפל למשכב, היה רבי מיכל מקפיד לבוא לשיעור, היו ימים שהגיע היישר מבית החולים שם קיבל טיפול רפואי, עוד לפני שפנה לביתו הלך לשמוע את השיעור. לא לחינם למחרת פטירתו הודיע רבי שאול למשתתפי השיעור כי 'אחד מבני החבורה שמת' ועלינו להתחזק במעשים טובים, וביקש משניים משומעי השיעור לישא דברים קצרים לזכרו.

גם השיעורים הנאמרים על ידי רבי שאול שליט"א בימי הייארצייט של החזון איש והקהילות יעקב ורבינו זכר צדיקים לברכה - הם פרי יוזמתו של רבי מיכל.

ת.נ.צ.ב.ה.

ברוב חסדך אבוא ביתך

משכימי קום הוותיקין של רחוב רשב"ם בשנים האחרונות, זוכרים היטב את המחזה היומיומי. לקראת השעה 4 לפנות בוקר, כאשר עוד כל הייקום נם היטב את שנתו, היתה ה'קלנועית' הקטנה בה ישב ר' מיכאל אריה זצ"ל מחליקה על הכביש בזהירות, חונה בפתח בית הכנסת 'לדרמן' ור' מיכל - כפי שכונה בחיבה, יוצא ממנה באיטיות, ותיכף מתיישב במלוא המרץ לומר בנעימות את כל ספר התהילים מתחילה ועד סופה. אכן, יש עוד כמעט שתי שעות עד לזמן התפילה, אבל הוא כבר בעיצומו של סדר יומו. מה שאף אחד לא ידע, שלעיתים רבות זה היה אחרי לילה נדוד שינה, כאשר היסורים הנוראים לפפו את כל גופו ולא נתנו לו מנוח. אך רבי מיכל היה עקשן, ולא עשה הנחות לעצמו.

גם בהמשך, כאשר החל מרן רבינו זי"ע להתפלל שחרית בביתו, המשיך רבי מיכל ביתר שאת להקפיד להשכים קום, וככל שהימים חלפו התגברו סאת יסוריו. מלבד בעיות רפואיות שונות שסבל מהם בשנים האחרונות, התקשה מאוד בהליכה. כל פסיעה עלתה לו בכאבים איומים, והוא התגבר בכוחות איתנים להסתיר את יסוריו. פעם התבטא שיש והוא מרגיש כאילו הוא צועד על מחטים דוקרים בכל רגע.

ביראה ובהכנעה. רבי מיכל מייחל למוצא פיו של רבינו

כאשר עלה את מדרגות בית רבינו, היה המאמץ גדול כל כך, שלפעמים היה מתיישב בין המדרגות לנוח ולשאוב כוח לקראת גרם המדרגות הבא. קרה לא אחת, ולא היה מסוגל לדרוך על כף רגלו, והוא ממש זחל את המדרגות על ארבע.

וכשהיו שואלים אותו: ר' מיכל, על מה המאמץ הגדול הזה, הרי הינך פטור במצב הזה מתפילה במנין, או אז היה מחייך חיוב רב ואומר בהטעמה 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך' הן רק לבוא לביתו של השם זה חסד מיוחד, וכי אותר על זכות שכזו?..

מלווה את מורו ורבו הגרא"מ שך בדרכו למסור שיחה בהיכל ישיבת פוניבז'

ירא שמים מרבים

לא לחינם, העיד נאמן בית רבנו הר"ר ישעיהו אפשטיין שליט"א, שכאשר משפחתו שתבדלחטו"א התרחבה ונעשה ביתו צר מהכיל, פנו עסקנים בבקשה אל רבינו שיאות לכתוב מכתב המלצה עבורו כדי שיוכל לקבל אישור הרחבת בניה מבעל הדירה, ושם הוא מגדיר אותו בתואר 'ירא שמים מרבים'.

אכן, לו נאה ולו יאה, תואר זה, שעמל לקנותו בעמל רב כל חייו.

"הנכד של רבי מתתיהו"

רבינו הכיר היטב את רבי מיכל, בעיקר מאז שהחל להתפלל בקביעות בתפילת ותיקין בבית הכנסת 'לדרמן', לפני יותר מעשרים וחמש שנה. ותמיד קיבלו בחיבה, הן מפני שהוא היה נכדו של הגאון רבי מתתיהו שטיגל זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף בבני ברק, שם כיהן הסטייפלר כראש הישיבה, והן כי הכיר לו טובה על פעליו הרבים.

במסגרת מצומצמת זו, לא נוכל להקיף את מגוון פעליו של רבי מיכל בחייו הקצרים. גם אין די בטור קצר זה כדי לספר כיצד החל להיות השוחט של רבינו בכל ערב יום כיפור על עופות ה'כפרות', על כשרונו לערוך גימטריאות מדויקות ועל כך שבכמה ספרי רבינו הוא שימש לו לעזר בכך, ועל היותו בעל קורא קבוע בליל שמחת תורה במנין של רבינו, ובעוד כמה מועדים בשנה.

נציין רק, כי רבי מיכל היה גיבור ואמץ לב באופן יוצא מן הכלל, ואת

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

688

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • תולדות תשפ"ה

ובשביל זה ניצל אברהם, כדי שיעמוד ממנו יעקב שממנו יעמוד כלל ישראל, אבל אברהם עצמו לא היה צריך את זה.

שלושת האבות שלמות כלל ישראל

והנה אברהם בעצמו כבר היה בדרגה גבוהה מאד, והקב"ה אמר לו בד' חותמין ואין חותמין בכולם (פסחים ק"ז, ב), שבתפילת שמונה עשרה חותמים רק מגן אברהם ולא מגן יצחק ויעקב, ואמנם יש גם חתימת מגן דוד, אבל זה רק בברכות ההפסטה, ואילו אברהם זכה יותר מזה, שחותמין בו בשמונה עשרה, בברכת אבות שהכוונה בה מעלכת, וכל זה ממעלת אברהם אבינו, וגם היה לו כבר דין ישראל, אבל עם כל זה עדיין לא הגיע לשלמות של כלל ישראל, וכדי שיהיו מושלמים וראויים לקבלת התורה היו צריכים גם את יצחק ואת יעקב.

והיינו מפני שיצחק קיבל את ההשפעה מאברהם, והוסיף עוד שלמות בעבודת השם העצמית שלו עם התגברות על היצר הרע, שגם לצדיקים יש יצר הרע, ואדרבה יצרם יותר גדול, כמו שאמרו (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ובכל התגברות על היצר מקבלים עוד מעלה, ובכך זכה יצחק לדרגה נוספת יותר גדולה, ואחר כך יעקב ירש את המעלות מאברהם ומיצחק והוסיף עליהם גם כן, ובזה הגיע לשלמות הגמורה של כלל ישראל שלא שייך יותר מזה.

ולכן יעקב אבינו הוא בחיר שבאבות (בראשית רבה עו, א), וצורתו חקוקה בכיסא הכבוד (שם פב, ב), וצורתו זה כלל ישראל, כי בו נגמרה השלמות של כלל ישראל אחרי שלושת האבות.

וזהו הטעם שניצל אברהם אבינו מכבשן האש, שלא לצרכו, אלא לצורך כלל ישראל שיעמוד ממנו על ידי יעקב.

לפעמים יש צורך בהצלה בשביל הדור

והנה לפי מה שנתבאר צריך להבין, למה מצינו אצל צדיקים אחרים שנעשו להם ניסים להציל ממותה על קידוש השם, כגון חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ודניאל בגוב האריות, ולשם מה נעשה להם הנס שניצלו, הרי בשביל הצדיקים יותר טוב למות על קידוש השם, ולא

הצלת חיי שעה בקידוש השם

להשלמת הדברים, נעתיק כאן ממה שכתב חתן רבינו הגר"א גרבו שליט"א במכתב לספר הזכרון 'עדות ליוסף':

סיפר דודי מרן הגר"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל, ששמע מהרב הצדיק רבי זלמן אסטולין זצ"ל, שהיה מסורת מוקני ליטא שבשעה שלקחו את הגר צדק הגרף פוטוצקי הי"ד, לשרפו על קידוש השם, וסובבבו בעיר וילנא, אמר לו הגר"א שילך בוריוזות. והסבירו דהגר צדק הסתפק, האם עדיף לילך בוריוזות משום זריזין מקדימין למצוות, או דמשום חיי שעה צריך להתמהמה בדרכו, ופסק לו הגר"א שילך בוריוזות. אלא דצריך עיון טעמא דמילתא, דאמאי לא נימא בזה הצלת חיי שעה.

וביאר מו"ח (שליט"א) עפ"ד המד"ר פרשת תולדות על הפסוק עטרת זקנים בני בנים, אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכות יעקב, יעו"ש המשל שהביא המדרש, ומסיים הה"ד לכן כה אמר השם אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, יעקב פדה את אברהם. ובפירוש יפה תואר שם הביא מספר העקידה, דבאמת לאברהם השלמות הוא המסירות נפש, ולא הו' הצלה בשבילו, ולכן לא ניצלו רבי עקיבא וחבריו, וכל ההצלה היא רק בשביל יעקב להקים את כלל ישראל, ואם כן נמצא דעיקר השלמות הוא מסירות נפש, ולכן ליכא בזה ענין דחיי שעה להמתין בזה.

אברהם אבינו ניצל רק בזכות יעקב?

*במדרש רבה בתחילת פרשת תולדות מובא על הפסוק ואלה תולדות יצחק בן אברהם. רבי שמואל ברבי יצחק אמר, אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב. משל לאחד שהיה לו דין לפני השלטון ויצא דינו מלפני השלטון לישרף, וצפה אותו השלטון באסטרולוגיאה שלו שהוא עתיד להוליד בת והיא נישאת למלך, אמר כדאי הוא להניצל בזכות בתו שהוא עתיד להוליד והיא נישאת למלך.

כך אברהם יצא דינו מלפני נמרוד לישרף וצפה הקב"ה שיעקב עתיד לעמוד ממנו, אמר כדאי הוא להניצל בזכות של יעקב, הדא הוא דכתיב (ישעיה כט, כב) לכן כה אמר השם אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, יעקב פדה את אברהם, ע"כ.

והיינו שכל הצלת אברהם אבינו מכבשן האש הייתה בזכות יעקב אבינו שעתיד לצאת ממנו, וצריך ביאור, וכי אברהם אבינו לא היו לו זכויות להניצל, ומדוע ניצל רק בזכות יעקב.

הטוב האמיתי למות על קידוש השם

ובפירוש יפה תואר למחר"ש יפה ז"ל על המדרש כתב לבאר בשם ספר העקידה*: "והוא דלא ניצל בזכות עצמו, משום שכן הוא משפטי השם אשר המוסרים נפשם על קידוש השם לא יינצלו, כי טוב השלמות הגדול הזה... ולכן אברהם מצד עצמו הדין היה שיישרף כי זה הטוב האמיתי לפניו, ורק בשביל יעקב שיצא ממנו שהוא שלשלת היחס ומיטתו הייתה שלמה, כדי שלא יבטל – לכן ניצל", ע"כ.

והיינו כי באמת למות על קידוש השם זוהי דרגה שאין כמותה, ומקבלים בזה עולם הבא שאין לשער, ובדאי אם אברהם אבינו היה נשרף בכבשן האש לא היה חסר לו ולא היה מפסיד כלום, והיה מקבל עולם הבא לא פחות ממה שהוא נשאר חי.

כל ההצלה בשביל עתיד כלל ישראל

ובשביל אברהם בעצמו היה טוב למות על קידוש השם, אבל הרי העולם צריך את כלל ישראל, וכמו שאמרו (בראשית רבה א, א) בשביל ישראל שנקראו ראשית, שכל תכלית העולם הוא בשביל ישראל, כי כל תכלית הבריאה הוא לכבוד שמים, כמו שאמרו (בסוף פרקי אבות) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכבוד שמים זה על ידי כלל ישראל, ובלי ישראל אין כבוד שמים, וכדי שיעמוד כלל ישראל היו צריכים את יעקב אבינו, ולכן ניצל אברהם, כדי להוליד את יעקב שממנו יעמוד כלל ישראל, שיהיה מהם כבוד שמים.

והיינו כביכול המלך הקב"ה צריך את הכבוד שמים על ידי כלל ישראל, וזהו המשל שהזכיר המדרש באחד שהוליד בת שראויה להינשא למלך, וכלל ישראל הם כמו אשת מלך, כמו שכתוב בשיר השירים (ה, ב) רעיתי יונתי תמתי, וכן (שם ג, יא) ביום חתונתו וביום שמחת לבו, שהקב"ה עם כלל ישראל הם כמו מלך ומלכה, והקב"ה כביכול צריך את ישראל, שהם תכלית הבריאה, שעל ידם יש כבוד שמים בעולם.

* מתוך שיחה שנאמרה בחודש כסלו תש"ע.

** והוסיף רבינו: ספר העקידה חיברו רבי יצחק ערמאה, שהיה מהגדולים בסוף תקופת הראשונים, והנה בתולדות אהרן על החומש מציין לכל מילה בפסוקים היכן יש על זה בגמרא, וכיום הוסיפו עליו גם מירושלמי ועוד מדרשים, אבל הוא ציין רק משניות או גמרות, ולפעמים מציין גם מהזוהר, כשיש בזוהר איזה חידוש ופשט בפסוק, ועוד שני ספרים שמציין הם ספר העקידה וספר העיקרים, מפני שהם היו גדולי הדורות, ובספר העיקרים מאריך בענייני האמונה, ומנהל ויכוח עם הרמב"ם בענין שלוש עשרה עיקרים, והוא בר פלוגתא עם הרמב"ם, והיה כמה דורות אחריו, והתולדות אהרן זכה שנדפס בכל החומשים, והוא בחר לציין לשני ספרים, העיקרים והעקידה, וכך נדפס בכל החומשים.

יחסר להם כלום בעולם הבא, ואצלם לא היה צורך להעמיד מהם כלל ישראל, ומדוע הצילם הקב"ה מן המיתה.

וביאר בזה בספר העקידה שם, כי בכל מקום שנעשה נס, היה טעם וצורך מיוחד, וכגון דניאל חנניה מישאל ועזריה שניצלו ממיתה, הצורך היה בשביל הדור, שיתקדש שם שמים על ידי הנס, וכמו שמבואר בחז"ל (סנהדרין צג, א) שהושפע מזה קידוש השם בכל העולם, וגם נבוכדנצר בעצמו הושפע מזה.

ובגמרא מובא (תענית יח, ב) כשבשיקש טוריינוס להרוג את לוליוס ופפוס אחיו בלודקיא אמר להם, אם מעצמו של חנניה מישאל ועזריה אתם, יבוא אלוקים ויציל אתכם מידי כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר, אמרו לו, חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו וראויים היו לעשות להם נס ונבוכדנצר מלך הגון היה וראוי לעשות נס על ידו וכו', היינו שנבוכדנצר היה מלך כשר קצת, שהייתה לו זכות שנעשה על ידו נס כזה שיביא לקידוש השם, וגם הוא בעצמו הושפע והתעורר מזה ונתן צדקה.

ולכן אצל חנניה מישאל ועזריה היו צריכים את הנס, להשפיע קידוש השם על הדור, ולהשפיע גם על נבוכדנצר, כמו שכתוב במכות מצרים וידעתם כי אני השם – וגם וידעו מצרים כי אני השם! ובהצלתם היה קידוש השם יותר ממיתתם ולכן הצילם הקב"ה מן המיתה.

ואמנם לכתחילה הם לא חשבו שיינצלו, ואדרבה מובא במדרש (שיר השירים רבה ז, א) שיחזקאל הנביא אמר להם שלא יינצלו, ועל דעת כן

הם נכנסו לכבשן האש, כי זהו הטוב האמיתי בשבילם למות על קידוש השם, ורק מפני שהיה צורך בהצלתם בשביל להשפיע קידוש השם על הדור, נעשה להם הנס שניצלו, אבל היכן שאין סיבה מיוחדת להצלה באמת עדיף למות על קידוש השם.

ומשמע שאצל אברהם לא היה צורך בעצם הנס להשפיע קידוש השם, וניצל רק בשביל שיעמוד ממנו כלל ישראל, וכן רואים שהרן אחיו נשרף בכבשן האש ולא ניצל [וחז"ל פירשו שאמר אם אברהם נוצח אני משלו כמובא ברש"י סוף פרשת נח], ומסתבר שהוא גם כן היה קדוש ויש לו עולם הבא, כיון שמת על קידוש השם, אך לא היה צורך להצילו, כי כבר נולדה ממנו שרה אמנו, ובשביל הדור לא היה אז צורך בהשפעה נוספת, וכבר היה עדיף לו למות על קידוש השם שזהו הטוב האמיתי. אבל אברהם אבינו עדיין היה צריך להוליד את יעקב, ולכן ניצל בשביל יעקב, וזהו ענין "בית יעקב אשר פדה את אברהם".

ואמנם יש מקומות שהמיתה משפיעה קידוש השם יותר מההצלה, כמו שאמרו חז"ל במיתת נדב ואביהוא (מובא ברש"י פרשת שמיני) כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא מתעלה ומתקלס, היינו שהציבור מתעורר ממיתת הצדיק ומקבלים מזה יראת שמים וגם עילוי וקילוס שהם מדרגות גבוהות יותר, ובכל מקום יש חשבונות לפי הענין כיצד ובאיזה אופן ישפיע יותר קידוש השם.

שבת קודש

לאור קריאת מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א לחיזוק סדרי הלימוד בשבת קודש, נביא על כך מדברי רבינו זללה"ה.

זה מדובר על דור המדבר, שהיו בהר סיני הרבה זמן אחרי מתן תורה ועסקו שם בתורה והיה להם טוב מאד, אך כשהתחילו לנסוע שמחו ואמרו: אהה, כמה התאמצנו פה, ועכשיו אנו בשמחה שלא צריכים להתאמץ עוד, ונסעו בשמחה, וזו הייתה פורענות (עיין רמב"ן שם), והיינו משום שכך הטבע, אפילו בני דור המדבר מקבלי התורה, שראו קריעת ים סוף, והגיעו למדרגה שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח ג), כזו מדרגה של אמונה, ושירת הים, אף על פי כן, כך הטבע והמציאות, וצריכים בזה התגברות נגד הטבע.

וכאמור עתה זה נוגע לנו ליום ששי ושבת, וברוך השם יש רבים שהזמן אכן מנוצל אצלם, אך לא כולם כך, ואצל חלק מהציבור הזמן מתבזבז בימים אלו, והרי זה שני ימים בכל שבוע, שהם כמו שלוש שבועות ושליש מהחיים שלא מנוצל, וזה יכול כל החיים להימשך כך, אבל וכי כך צריך להיות? ובפרט עכשיו שזו עת צרה שצריכים זכויות הרבה, בודאי זהו זמן שצריכים להתחזק.

ומי שלומד בזמנים אלו זכותו גדולה מאד, כמו שאמרו חז"ל (בירושלמי סוף ברכות) על הפסוק "עת לעשות להשם הפרו תורתך" אם ראתה את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, והיינו שבזמן שיש ניסיון שרבים מתרפים מלימוד התורה, זהו העת לעשות להשם, ואז הזכויות יותר גדולות למי שמתחזק, מפני שזה נגד הטבע, וזוכה בזה לזכויות עצומות!

וכל חיזוק שאדם מתחזק נותן לו כוחות להמשיך הלאה, כי על ידי החיזוק כבר אין זה ניסיון אצלו, ורק בתחילה זה ניסיון אבל אחר כך זה כבר לא ניסיון, כי ההרגל נעשה לו לטבע.

וכן אמרו חז"ל (אבות ה, ג) על אברהם אבינו, שהקב"ה ניסהו בעשרה ניסיונות, כמו שכתוב (בראשית כב, א) והאלוקים ניסה את אברהם, ולכאורה וכי בלי ניסיון לא ידע הקב"ה את דרגתו, ולשם מה הוצרך לנסותו? וביאר הרמב"ן כי אמנם כן כבר היה בכוחו של אברהם לעמוד בניסיון, אך זה היה רק 'בכוח' ולא 'בפועל', ועל ידי העמידה בניסיון 'בפועל' קיבל דרגה אחרת והוסיף עוד מדרגה.

וכך בכל דבר שצריך איזה מאמץ, שיש משהו קושי ומתאמצים, על ידי זה מקבלים מדרגה! ומכוח הקשיים האדם עולה ועולה, ואילו בלי קשיים אינו מתקדם, ולכן צריך את הקשיים, וזו דרך העלייה.

(מתוך שיחה בישיבת ארחות תורה, סיון תשפ"א)

הנה ביום ששי ושבת אצל חלק גדול מהציבור הזמן מתבזבז, כי אין סדרים קבועים כמו כל השבוע, וביום ששי יש בישיבה סדר לימוד עד תפילת מנחה, אבל גם אחר כך עוד היום גדול ויש זמן עד כניסת שבת שאין סדר קבוע, וכן בלילי שבת ומוצאי שבת, בפרט בזמן חורף שהלילות ארוכים, ויש שמורים היתר לעצמם בזמנים אלו.

ובדרך כלל זה מפני שרואים אחרים שמזלזלים, ומושפעים מהם. אבל נתבונן, הלא אם היה איזה חשש של היזק משהו בבריאות הגוף, וכי היה סומך בזה על אחרים שמזלזלים בבריאותם, ודאי שהיה נזהר ולא היה מתחשב באחרים במקום שיש סכנה לבריאותו, וכאן מדובר בשאלה של חיי עולם, חיי נפש, וכי בזה אין צורך לפחד ולחשוש? ודאי שאין מקום לסמוך על מה שאחרים מזלזלים.

בואו חשבון, בששי ושבת יש עשרים וארבע שעות בכל יום, וכבר סיפרתי המעשה בחיידר אחד, שהיה שם מלמד בעל השפעה, שידע לתת לתלמידים גישמאק בלימוד, עד כדי כך שהיו לומדים בששי ושבת שמונה עשרה שעות, תשע שעות בכל יום. ואם נעשה חשבון זה לא קשה, כי יש עשרים וארבע שעות ביום, ואם נפחית מזה אפילו תשע שעות לשינה, ועוד כמה שעות לתפילות ולסעודות שבת, עדיין נשארו הרבה שעות שאפשר ללמוד בלי קושי, רק צריך שהלימוד יהיה מעניין, וזהו כשלומדים בצורה המתאימה לכל אחד לפי טבעו.

(מתוך שיחה בישיבת פוניבז', סיון תשע"ז)

יש זמנים שצריכים חיזוק, כגון יום ששי ושבת, שבכל השבוע יש סדרים קבועים עם מסגרת קבועה, ובששי ושבת יש רפיון, ואמנם לא כולם כך, אבל יש כאלה שיש אצלם רפיון, בששי אחרי הצהריים ולפני הצהריים, ובלילי שבת ויום השבת, שיש סעודת שבת ועונג שבת, וגם במוצאי שבת, זה הרבה שעות שהזמן מתבזבז.

ומה ההיתר? אין לכך שום היתר, אבל כך הטבע, שאדם רוצה מנוחה, ואינו רוצה להתאמץ, ומצינו כן כבר בדור המדבר, שנאמר בהם (במדבר י, לג) ויסעו מהר השם, ואמרו חז"ל (שבת קטז, א, ובילקוט בהעלותך) שהייתה שם פורענות, שנסעו מהר סיני בשמחה "כתינוק הבורח מבית הספר", והיינו כמו תינוק הלומד בבית הספר, שכל זמן שהוא נמצא בבית הספר יש לו רבי והוא לומד, והלימוד מעניין וטוב לו מאד, אך כשנגמר הזמן והוא הולך לביתו, הוא רץ בשמחה רבה, כי כך טבע האדם ששמח להיות בלי שעבוד.

מוקדש בברכה לידידינו החתן המופלג חיים הלוי סאלאווייצ'יק שיחי' מתלמידי מרן רבינו זללה"ה, לרגל שמחת נישואיו בשעט"מ
"בורא עולם בקנין השלם זה הבנין, בנין של שמחה, והיה הבית בהיבנותו על אדני הקודש, זרע קודש מוחצבתו, בית גדול בישראל, בית מלא ברכת השם, עם רוב נחת ושמחה לאורך ימים ושנים מדושני עונג" (ממכתב ברכת רבינו לאירוסיו תלמיד)

לעילוי נשמת הגאון רבי יצחק בן הגר"ר חיים ברנשטיין זצ"ל נלב"ע כ"ט חשון תשע"ה - תנצב"ה

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פשר הבר | בעניני הפרשה

מתי צד דקב"ה את קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם

כ"ה י"ט ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק וברש"י לפי שהיו ליציני הדור אומרים מאבינו מלך נתעברה שרה וכו', מה עשה הקב"ה צד קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק.

רבינו שליט"א הביא מספר אמונת חכמים [לרב אביעד שר שלום ברזילי מחכמי איטליה בדורו של הרמב"ם] דבר מענין בביאור דברי חז"ל במדרש, שהביא מדרש שהשטן הגיע ליצחק בדרך לעקידה ואמר לו שהבגדי רקמה שאברהם הכין לו יהיו לישמעאל, וצ"ב מה תניסין הגדול בכך שהבגדי רקמה שהכינו לו יהיו לישמעאל, ומבאר שם בשם חכם אחר שהמכוון הוא שהשטן אמר ליצחק שאם תסכים להעקד תהיה ראהי שאיך בן אברהם, ולכן אברהם הורג אותך כיון שנודע לו שאיך בנו וכמו שאמרו ליציני הדור שנאבינו מלך נתעברה שרה, וזה היה הנסיון ליצחק שהשטן אמר לו שיהיה ביזוי לאמו שרה אם יסכים להעקד.

ושאלו מדברי חז"ל ברש"י כאן הרי צד הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, וא"כ לא היה מקום ללעז.

אך רבינו שליט"א אמר שלא ברור מתי צד הקב"ה את קלסתר פניו של אברהם דומה ליצחק, ויתכן שהיה רק בזקנותו, ומכילא בשעת העקידה עדיין היה שייך בזיון לשרה.

תאומים שאחד מהם יהודי ואחד גוי

כ"ה כ"ד וימלאו ימיה ללדת והנה תאומים בבטנה

רבינו שליט"א שאל היכי משכחת לה תאומים שהראשון יהודי והשני גוי.

ואמר לבאר לפי מש"כ הגרע"א בתשו' [ס"ז צ"ה] שמועברת שנתגיירה אם עובר לאו ירך אמו, יכולה להתנות שהגירות לא תועיל לעובר, וא"כ מועברת בתאומים שהתנתה שלאחד תחול הגירות ולאחד לא, נמצא שאחד מהם יהודי והשני גוי.

אמנם אם יצאו למול אותו לשם גירות יצטרכו למול אותו ביום השמיני, כיון שלדיה שמוטמאה בנדה חייבת במילה בשמיני, ואפי' אם יולדת גוי צריך למולו בשמיני, אמנם כיון שהיא מילת גירות לא תדחה שבת.

בגדון דעשו בהפרשת מעשר מן המלח.

כ"ה כ"ז ויהי עשו איש ידע ציד וגו'

ורש"י פירש, ידע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפי, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן ¹, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: והוא מהמדרש

ותמורו טובא בזה, שמשלשן המדרש נראה דלא תמוה אי מעשרים מלח או לא, אלא האין מעשרים מלח, והוא דבר זר מפני מה לא נעשרנו כשאר התבואות, ומה מיוחד במלח שלא נוכל לעשרו, וצ"ע.

יצחק לדחוק דהמכוון בדבריו אי צריך לעשר מלח או לא, ויסוד הנדון אי מלח חשוב גדולי הארץ או לא, אך לא בריא מפני מה נקטו בלשון האין מעשרים, וצ"ע, והערה זו תמוה ג"כ על תבן, שצ"פ שתבן מחמת שהיו מואכל בהמה אינם מעשרים אותו, ולזה עשיו תמוה אי כן הדין לא, וצ"ע.

ונז"ל הגר"ל שליט"א, צידד לפרש בענין המלח, שבאמת גם אילו מלח חשוב גדולי הארץ כמחשבת עשיו, מוכ"מ איכא בזה עוד סברא להפקיע מידי מעשר, דבפשטות הסוגיא ב"ב כ' א' נראה שמוחל אמו

מקב"ט ², שאינו חשוב אוכל לעצמו אלא לתבל בו אוכל אחר, ובזה נפקע גם משם אוכל לדין מעשר, דתלוי בשם אוכל לטו"א, כמבואר בעוקצין פ"ג ובנדה נ"א.

ובזה יש לחדש שכל נדון המלח לעשרו הוא אחר שנתערב עם האוכל, דבזה נעשה אוכל, ונתחייב במעשר, ובזה הוקשה לעשיו האין מפרשים המלח, כאחד עם האוכל או לבדו, ונפק"מ במקום שהאוכל אינו בר חיוב מעשר, וכו"מ המלח חשוב אוכל בהיותו יחד עם האוכל, וע"כ יש לחשוב שחיוב מעשר שבו יחד עם האוכל ולא למלח לבד, והקב"ה חדי בפלפולי דאורייתא, אך אינו מיישב בזה נדון השני בדין התבן, וצ"ע. (חצר הכהנים)

הרבנות בקיום אברהם אבינו עירובי תבשילין

כ"ו ה' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקתי ותורתי

ובינא כ"ה ב' קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורתי אחת בכתב ואחת בע"פ.

אמור קמיה רבינו שהגב"א שם שואל מה הרבנות בעירובי תבשילין. וכתב הגב"א דכיון שעירוב תבשילין אליבא דרבה מותר מדיא' מחמת הוואיל, לאברהם אבינו לא היה הוואיל כיון שלא היו אורחים שהיו ראויים לבשל להם, שהרי אסור לבשל לעכו"ם.

וכתב הגב"א שיש הוואיל לשעבר דהיינו היות ולשעבר ה' יכול לעשות כן אף שעכשו אינו יכול הוואיל, ומזכיר שם את הגב"א של הוואיל וחזי לכסוי דם ציפור אף שעכשו אין דם ציפור.

ורבינו שליט"א אמר שהוא חידוש גדול וצ"ב מושמעות הדברים מה ענינו של הוואיל לשעבר.

ובעיקר הדבר שאלו האם אברהם אבינו לא יכל לעשות מלאכה ביו"ט עבור הנפש אשר עשו בחרן. ואמר רבינו דיתכן לדון שהנפש אשר עשו בחרן לא מלו, והראה בזה לכוש"כ התוס' שבת קל"ה ב' והמהרש"א שם לגבי מילה קודם מתן תורה.

ואמר אם הם לא מלו היה אסור לעשות לצורכם מלאכה, ואין לומר לומר שלאברהם אבינו היה מותר לעשות להם מלאכה כיון שהיו כמוהו, כיון שאברהם אבינו קיים את כל התורה כדיניה.

הרבנות בקיים אברהם אבינו עירובי תחומין

רבינו שליט"א הזכיר את הגירסא שהאריך בה התולדות אדם (תולדות הגר"ד זלמלה מוואליץ) וכן הגיה בתשו' הרשב"א [א' צ"ד] אפילו עירובי תחומין, והרבנות בזה שאע"פ שלגוי אין שביתה של תחומין ואברהם אבינו היה דינו כבן נח ולא שייך לגביו איסור תחומין אפי' הכי קיים את כל התורה קודם שנצטוו.

רמזו הבאר השלישית

שמועתי מהגאון הגדול הרב ר' דוב לנדו שליט"א על מה שמוציא בפרשת תולדות ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ויריבו רעי גור עם רעי יצחק וגו' ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה וגו'. ועתק מושם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה וגו' בראשית כ"ו י"ט כ"ב. והרמב"ן כתב שם שהבארות הם רכזי לג' בתי המקדש ועיין בכלי יקר שהרחיב לבאר כ"ז. וביאר שם שב' בתי המקדש נהרגו משום מחלוקת ושנאת הנם וע"ז רומז מה שכתוב שרבו על ב' הבארות והבאר השלישית רומזת לבית המקדש שלישי כיון שלא רבו עליו, וכן בית המקדש השלישי לא יחרס. והגאון הנ"ל אמר שתהא בבאר השלישית שזה מסמל ורומז על בית השלישי לא כתוב כפי שכתוב בבארות הקדומים ויחפרו אלא כתוב ויחפר וזה רומז שהבית השלישי יבנה ע"י הקב"ה בעצמו. (נתיבות יצחק)

מענה הבר

מכתב רבינו: לשאיר ומסבדי אדם ביקר מאד נעלה הרב ר' יוסי הלוי ליון שליט"א שוכט"ס שמהני לראות את חיבורו הנכבד ששלחת לי קובץ ד"ת דברים ערבים ומענינים לבבות לשומעיהם ורואיהם על סדר פרישיות התורה כה לחי. והנני בזה למלא מבוקשך לצורך ד"ת לחיבורך בבריכה נאמנה להצלחה ונתת מכא"ל מועד בריאות ושלחה לאו"ט שארך דל"ש דוב לנדו.

על הכתוב בקובץ בס"פ תולדות היאך לקחה לאה את הבגדים של עשיו הר"י מל יש לדון בזה דהנה בשו"ע ח"מ סי' שפ"ח איתא דאסור לאבד ממון של מסור אצל שמואל לאבד גופו שהרי ממון ראוי ליורשיו ולכל כל זה לענין אבד וגול אבל להשתמש בלא רשות [דין שמואל שלא מדעת שהוא כמל] באופן שאין השימוש מקלקל החפץ יהא שרי דדאיו ליורשיו ואם נאמר דמומר כמסור בזה א"כ שרי נמי בממונו שאלה שלא מדעת וכיון שעשיו סופר בעיקר ועע"ז ה' וע' קידושין י"ח א' עשיו ישראל מומר ה' א"כ ה' מותר להשתמש בבגדיו שלא מדעתו ושלא ברשותו.

הדברים אינם פשוטים ומכמה בחינות ומכ"ד ולא באתי אלא לפלפל ולסלסל במילי דאורייתא וכמבוקשך.

עשיו סופר בעיקר ב"ב ט"ז ב' עע"ז - רש"י בפה"ת

בס"ד, אור ליום ט"ז אלול תשנ"ז

למסבדי ומיודעי הדבר מה' יהושע מלרין שליט"א ר"מ ומשפיע תורה ומוסר ביישק בזכרון יעקב. שוכט"ס.

יקרת מר בעניני איסור גניבת דעת הגיעתי וערבו לי הערתיו ועיוני בהרחבה, וישר חילו לאורייתא. ומה שדן מעכ"ת שליט"א שם על ציוני רבקה ליעקב, הנה הכל היה בנבואה, ועל תרומם כ"ז י"ג [ונם היה הכל מגיע ליעקב. ויש לדון כעיו זאת גם במה דמייתי במכתבו ממילה י"ג ב]. ומה שנשתבש הענין בדרך זו עיון דרשות הר"ן דרוש חמישי [ועל' בדרוש השני].

ואעתיק בזה מדרשם אצל, וכאשר יעדיתי לסר. שו"ע ח"מ סי' רל"ח ס"ה, אסור לרמות בני אדם במל"מ וכו'. מביאר [מלשון 'בני אדם'] דהאי מילתא דרמאות קאי נמי אעכ"ם [ויעוין ברמב"ם]. ויל"ע לקמן סי' שפ"ח ב' ברמ"א דשרי להטעותו [ונ"ש סמ"ע ובהג"א]. [ועל לעיל ר"ס רכ"ז אסור להנות חבור, ובגה"מ סי' של"ב סק"ד, וזל, מסתמא רוב הונאת כן הן שאומר לו שכן שיווי או כך השער, יעלש, [ויל"ד בדבריו ואכ"מ]. ולכא' כולל אסור גם בגוי וכמו מום שכתב כאן ר"ס רכ"ז ב' בשו"ע בהמשך הדברים, כגון אם יש בו מום במקומו צריך להודיעו ללוקח אף אם הוא עכ"ם, ועל. ושור' ב"ח כאן, ולכא' צ"ע, ולדבריו יש לדון בה"ל.

ולכאורה נראה בה"ל [ונעוין בדיקה לפי הפרטים המבוארים בסוגיא דב"ק ופוסקים] דיש לחלק בין מטעה [בדיבור או במעשה, ואף במעשה המהפך לחד צד] לבין גורם שהלה יטעה את עצמו. וה"ל, ע"כ מדרשם. עוד רשום שם דשוב הראוני רש"ש בכורות י"ג ב'.

1. ולא בריא מנ"ל לחז"ל דרש זה, אי קבלה קבלו כן, או דיש לזה מקור מדרשת המקראות לחדש כן, וצ"ע, וכן צ"ב מנ"ל לחז"ל להעמיד צדקות של עשו על מעשר ולא על שאר איסורי אכילה, או איסורים אחרים.

ומצאתי בספר ווי העמודים לכן השל"ה שכתב בזה, "הקשו כמה מפרשים (מזרחי, גור אריה ועוד), מה ראה עשו לרמות במצוה זו יותר משאר תרי"ג מצות. ומצאתי בספר צדה לדרך (על פירוש רש"י) תיזון על זה, לפי שיצחק אבינו קיים מעשר, כדפירש רש"י ז"ל על 'ויוצק יצחק... מאה שער' (שם כו, יב), אומר זה למעשרות היה (בר"ד פס"ד ס"ו). [וכן ברמב"ם מלכים ט' א'] וכשם שרימה לאביו, אבא נשא אשה לארבעים שנה אף הוא נשא כו (בראשית רבה פס"ה ס"א), הוא הדין רימה אותו במצוה זו."

2. ובנדון המלח אי מקב"ט, בר"ש עוקצין ג' ה', נראה דס"ל שמלח מקב"ט, ואילו הר"ד בתוספתו נדה נ"ה ב', הוכיח מסוגיא דב"ב כ' שאין מלח מקב"ט, וכן במל"מ פ"א מטר"א ה"י, ובאבן האזל פ"ה מאסורי מזהב ה"ה נקט שהרמב"ם ס"ל דמלח מקב"ט, ובסוף הספר הובא הערת הגרש"א זצ"ל, שבסוגיא ב"ב נראה שאין מלח מקב"ט, ויסוד הנדון בדניי תבלין, מיהן התבלין המקב"ט ומיהו שאינו מקב"ט, ומינה לשם אוכל לענין מעשר.

דברי רבינו במסע ההלילה

הגמרא במגילה אומרת, אר"א אר"ח צדיק אבד לדורו אבד, כמשל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה, ואומר מהר"א אדרבי בספר דרכי שלום, שהכוונה לומר שהצדיק אחר מותו נפשו נצחית, וקימת, וחשובה לפני המקום כמרגלית, אבל אבד מדורו, שהיו נהניו ממנו, כמו שאבדה המרגלית מבעלה.

קשה מאוד, מאוד מאוד, לשאת דברי הספד, על ידי יקר, אהוב ונערץ, אשר כל מכירו ויודעו היי אומר, כזה ראה וקדש, האדם השלם, שלם בכל בחינותיו, הגאון האמיתי והצדיק האמיתי, צדיק יסוד עולם, מודנו ר' אריה אברהם זכרנו לברכה לחיי העוה"ב.

שלם הי' מורנו, שלם הי', בגודל עמלו בלימוד התורה, בעומק עיונו, וגודל השגתו, להפליא לבבות, בביקוש אמתה של תורה, שלם הי' בעליות יראתו הגדולה, שלם היה בטוהר לבבו בצדקת מעשיו ותהלוכותיו הנפלאות בין בן אדם למקום בין בן אדם לחבירו, זך וטהור, וכולו אמת. אמת לאמיתתה, בכל אשר פנה ועשה האירה אור האמת, האירה ממנו, וראייה את כל אשר מסביבו.

ונקונן כולנו, נקונן בקינה ודמעה, אי נא לנו כי אבדנוהו, אבדנו המרגלית הנפלאה שהייתה בינינו, המרגלית הנפלאה בזהרת טהרתה, כולנו אבדנוהו, אבדה משפחתו, את ראשה ונורה, הודה והדרה, אבדו שומעי לקחו ושואבי מימיו זה עשרות רבות בשנים את מורם ורובם, אבדו כל מכידי. ידידיו ויודעיו, אבדנו כולנו, אבד כל עם ישראל את המאור הגדול שהי' בניהם.

האדם השלם

מספר הגרש"ש זקס שליט"א: לפני בערך ארבעים ושלוש שנה בימים שלמדתי עם הגר"א דיברתי איתו באיזה נושא ואמר לי רבינו הגר"ל "רבי אריה הוא האדם השלם". אני נבהלתי לשמוע מילים כאלו.

אז רבי דוב הסביר לי ואמר, אני אגיד לך מה פירוש האדם השלם שכל מצוה וכל דבר שהוא עושה הוא משתדל לעשותה בשלימות עד הסוף כל דבר ודבר כל פעולה הוא עושה בשלימות עד הסוף זה נקרא האדם השלם וזה הוא האדם השלם זה אמר על רבי אריה לפני ארבעים ושלוש שנים.

לא לדרוך על הענה שלו

רבינו הגר"ל לפני שנים מחה באחד מחשוביו הכולל בית אברהם שצריך להזהר שלא לדרוך על הענה של ר' אריה.

מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל נלב"ע ב' כסלו תשכ"ג

שח רבינו: הסבא מסלבודקא אמר על הגר"א אהרן קוטלר זצ"ל, בשבילו כדאי כל הישיבה, והחז"א אמר עליו, שהוא האדם הגדול היחיד שיצא מהישיבות, ושמעתי מהגר"ר שלמה שמשון קרליץ זצ"ל שראה את החז"א, הולך בביתו הלך וחזור, ומידי פעם מסתכל בספר שלפניו, שבו היה שטיקל תורה של הגר"א אהרן קוטלר, ושאל את החז"א האם מסתכל ב"רשב"א, וענה החז"א, הוא אומר טוב, הגר"א קוטלר זצ"ל אמר שיעור כאן ביישיבת סלבודקא, והיה אש לוהטת, אח"כ כשהתארח אצל הרה"י הגר"ר מרדכי שולמן זצ"ל, ישבנו עימו, וכל מי שאמר משהו, שמע בשקט כל אחד מה שאמר, המידות שלו היו מצוינות, אבל התורה בערה בו, ובשיעור שלו מי שהתערב היה בסכנה גדולה, וזה הבעיר את האנשים באש התורה, שמעתי מתלמיד של הגר"א קוטלר זצ"ל, שרבי אהרן היה משתתף ביישיבת בסעודת השבת עם הבחורים, ודיבר איתם בלימוד בסעודה, ופעם אחת אחד הבחורים, אמר סבא לא טובה, נתן רבי אהרן דפיקה על השולחן, וכמה בקבוקים עפו, הגר"א אהרן קוטלר זצ"ל, אמר פעם שיעור ביישיבת פונביץ, (זה היה לפני שבאתי ליישיבה) ואמר אחרי השיעור, שיש אחד שהבין אותו, וזה היה הגר"א גאדלשטיין, ששאל בשיעור והתערב טוב, הוא ידע לשאול טוב.

בדורות קודמים דיברו בלימוד בחריפות יותר ממה שהיום, פעם היו מדברים ממש בצעקות גדולות, היום אם ידברו בצעקות, יביאו אמבולנסים... פעם בא אדם גדול מאד אל מרן החזון איש זצ"ל בילנא, והיה צעקות גדולות בלימוד, ולא עם כל אחד הוא צעק, היה שם משהו שנבהל. האחות של החזון איש אמרה לו, הם יישארו ידידים טובים. מי זה היה? מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל. החזון איש העריך אותו באופן לא רגיל והוא אמר מילים נפלאות. מפורסם מה שדיברו הרמ"ם לפני שני דורות בחריפות גדולה מאד.

אני רוצה לספר. מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל היה פעם אורח פה ביישיבה של ראש הישיבה הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל. הוא אמר שיעור אש להבה. אח"כ בסעודת שבת ישבו איתו ביחד, וכשהיה משהו בקצה השולחן שאמר משהו מיד הוא רוצה לשמוע מה אומר. היה שולחן ארוך, ור' אהרן שאל "וואס זאגטו", הוא התעניין. זה היה מפליא לראות כאלו שני הפכים, אבל זה לא שני הפכים, אלא אחד השלים את השני. זה לא עד מפי עד, אני עד בעצמי.

ר' אהרן קוטלר א"א להתדמות אליו וגם הנוסח שהוא דיבר א"א היום לדבר כך, הוא דיבר בחריפות עצומה, אבל כשהוא אמר את המילים החריפות היתה הרגשה טובה. היום זה לא שייך. צריך שתהיה אהבת תורה של ר' אהרן קוטלר בשביל זה.

בגמרא ובראשונים יש הרבה ויכוחים וביטויים מאד חריפים, גם בראשונים, הרשב"א והרא"ה, במשמרת הבית, הוא כותב חריף מאד. היו ויכוחים גדולים בין הבית יוסף והמב"ט. מצד שני המב"ט שלח את הבן שלו ללמוד אצל הבית יוסף, וכך כותב הבן של המב"ט, (לא המהרי"ט, אלא בן אחר): "אבי אבי, מורי מורי, זכרתי אהבתו וגם שנאתו". הם אהבו אהבת נפש אחד את השני, ועם כל זה היה שנאתו.

גם לרבי עקיבא איגר בתשובה יש מילים חריפות. לאחד מהגדולים: "המורה צריך לחזור מהוראתו בריב". גם הנוהג ביהודה כותב מילים חריפות בתשובותיו. אבל היום לא לעשות כך.

אמנם היום אי אפשר לדבר כך, אבל להתעקש על סבא - כן צריך, וגם צריך לדעת להודות על האמת.

מרן הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל הדעת סופר - נלב"ע ב' כסלו תש"ך

אחר הילוכו רחובות במעלה גבעת ווקח עד ששאלתי לאדם אחד מי הוא האדם הגדול הזה ואמר לי שזה הרב מפרעשבורג הדעת סופר ותוארו ומראה הוד פניו הטיל עלי רושם כביר שהנני זוכרו במחשע עד היום ע"כ. (הרה"ג ר' זעליג משה גאלדברעגער. אוצרות הסופר ח"ל עמ' רע"ו)

שח רבינו שליט"א בחודש אב תשע"ט בניחוס אבליים אצל תלמידו הגאון רבי אברהם מאיר בלויא זצ"ל: וכה אמר לפני עשרות בשנים בהיותי אברך צעיר הלכתי בשב"ק ברחוב רבי עקיבא בבני ברק וראיתי איש בא בימים הדור צורה ונשתוממתי מאוד למראה זיו הדרת פניו כי היה נראה בעליל על פניו נדלותו אך לא ידעתי מי הוא זה ומרוב התפעלות צעיתי

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת תולדות תשפ"ה (55)

'ויתן לך האלקים'

לפיכך הרבה להם תורה ומצוות ונתן להם מדת הבחירה כדי שלא יאכלו נהמא דכיסופא וכ"ז מטובו ויושרו של בעל הרחמים, והנה הרשעים והבינונים מנהיגים הקב"ה במידת הרחמים כיון שאינם יכולים להתקיים במדת הדין, אבל הצדיקים והחסידים שיכולים להתקיים במדה"ד א"כ מרחמי הקב"ה לנוהג עמם במדת הדין כדי שירוחו הכל משורת הדין ולא יהי' להם כיסופא כלל ולכן מדקדק הכל עד חוט השערה ממש. והנה ודאי לא טעה יצחק להחשיב עשו לצדיק, כהמבואר ברש"י פס' ג' שהזהירו שלא יאכילנו נבילה ולא מן הגזל, ובפס' כ"א גשה נא ואמושך בני פרש"י אמר יצחק בלבד אין דרך עשו להיות ש"ש שגור בפיו, אלא דמ"מ ציד בפיו ולא החזיקו לרשע גמור ולכן הסכים לברכו, אבל זה ודאי שידע יצחק שא"א לברך את עשו אלא במידת הרחמים, וידעה רבקה דבר זה ולכן אמרה ליעקב לפני ה', כיון שרצתה שיעקב הוא זה שיקבל הברכות במדת הרחמים וזה הפירוש לפני ה', אמנם כשנכנס יעקב ולא הכירו יצחק וראה שש"ש שגור בפיו וירח ריח בגדיו כריח שדה אשר ברכו ה', נתעורר יצחק לברכו במדת הדין שזהו הטוב האמיתי למי שיכול לעמוד בזה, ולכן אמר ויתן לך האלקים מטל השמים, והיינו בשם אלקים שהוא מדת הדין, ולכן יש בברכות אלו והי' כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך, כי הברכות במדת הדין ניתנו ורק כשיעקב משתכר זאת בדין.

וַיִּבְרָקָה אֲמִירָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמּוֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשָׂו אֲחִיךָ לֵאמֹר הִבִּיאתָ לִי צִיד וְעָשָׂה לִי מִטְעָמִים וְאָכְלָה וְאִבְרַכְכָּה לְפָנַי ה' לְפָנַי מוֹתִי (כ"ז, ו - ז)

באמת יצחק לא אמר לפני ה' ורק רבקה הוסיפה כן, ונראה עפ"י ד' התו"ח ב"ק נ' א' לבאר הגמ' שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, לפי שהקב"ה דן את הצדיקים במדת הדין בלבד כיון שיכולין לעמוד בדין וכו' אבל כשדן את הרשעים משתף ומקדים מדת הרחמים למדת הדין, והוסיף לפרש עפ"י ד' הא דאיתא במדרש הביאו רש"י ז"ל ריש פ' בראשית ברא אלהים ולא נאמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, ולכאורה קשה מאי קמ"ל קרא מה שעלה במחשבתו יתברך, וצ"ל כדפי' דמחשבתו יתברך קיימת וכשהוא דן את הצדיקים במדת הדין בלבד הוא דן אותן כמו שעלה במחשבה לפניו לפי שהן יכולין להתקיים עפ"י שורת הדין, אלא שבתחילה עלה במחשבה לפניו לדון את כל העולם בכלל עפ"י שורת הדין, כיון שראה שאין העולם כולו מתקיים שיתף רחמים לדין מיהו הצדיקים כיון שיכולין להתקיים כדקאי קאי עי"ש.

ופשטות הדברים שהקב"ה רוצה בטובת בריותיו והוא מקור הרחמים, וכל בריאת העולם כדי להיטיב עם בריותיו, ורצה הקב"ה לזכות את ישראל

קול יעקב וידי עשו

ונראה להוסיף בזה, שהרי כשאמר יצחק 'הקול קול יעקב והידים ידי עשיו', דברים אלו נאמרו ביחס ליעקב שלבש את עורות גדיי העזים על ידיו, ועליו אמר יצחק שקולו הוא קול יעקב וידיו הם ידי עשיו, כלומר שבאמת גם הקול וגם הידים היו של יעקב, ורק כלפי חוץ היה נראה כאילו ידיו הן ידי עשיו. וכך י"ל גם על דרשת חז"ל, שבאמת הן הקול והן הידים הכל יגיע מכחו של יעקב, כי יעקב במעשיו הוא זה שיקבע אם ידי עשיו תהיינה שולטות, רק שמבחינה חיצונית נראה הדבר כאילו עשיו הוא זה שמפריע ליעקב.

ולכאורה יש לתמוה על דברי יצחק לעשיו 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך' ופרש"י כלומר כשיעברו ישראל את התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עלו וגו'. ולכאורה אינו מובן מה פתחון הפה שיהי' לעשיו, דהא לא התנה יצחק את הברכות בכך שישאל ישמרו את התורה, ולד' המעלות התורה י"ל שהרי יצחק אמר תנאי לפני שהחל לברך את יעקב – 'הקול קול יעקב והידים ידי עשיו', ורק בתנאי זה חל ה"ויברכהו וגו'. רק אם יהי' הקול קול יעקב אזי ימסרו לו גם ידי עשיו, אך אם לא יהי' הקול קול יעקב יחזרו ידי עשיו לעשיו, ולכן אמר יצחק לעשיו 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך'.

הקול קול יעקב והידים ידי עשיו (כ"ז, כ"ב)

בילקוט (רמז קטו) בזמן שהקול קול יעקב אזי אין ידי עשיו שולטות ובזמן שאין הקול קול יעקב – ידי עשיו שולטות ע"כ, והוא היפך משמעות הפס', שהרי פשטות הכתוב משמע שבאותו זמן שהקול קול יעקב יהיו הידים ידי עשיו, ולפי דברי חז"ל אלו שני מצבים סותרים שאינם יכולים להיות ביחד, אלא או שיהי' הקול קול יעקב, או שיהיו הידים ידי עשיו. וכ' בס' מעלות התורה (עמ' עא): ונראה דה"פ דלכאורה קשה, כי בפס' כתיב 'והקול קול יעקב והידים ידי עשיו ולא הכירו וגו', וסוף הפס' 'ויברכהו' ולא כתב שום ברכה אלא מתחיל בפסוק של אחריו 'ויאמר אתה זה בני עשיו וגו' ואח"כ כתיב 'ראה ריח בני כריח שדה וגו' ויתן לך וגו', וא"כ מה ברכו בראשונה. לכן מפרש המדרש דה"פ דברכו בשניהם, והוא קולו של יעקב דהיינו למוד תורה ואז יהי' לו ג"כ הידים ידי עשיו ויהי' לו כח כמו עשיו ולא יוכל שום אדם ואויב לשלוט עליו, ואם ח"ו לא יהי' לו קולו של יעקב אז לא יהי' לו הידים ידי עשיו, שירפו ידיו וישלטו עליו האויבים. והשתא ניחא המדרש הנ"ל כל זמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות אז נשאר הידים לעשיו, אבל כשקולו של יעקב מצפצף אז יהי' הידים של עשיו ליעקב ויהי' הכח אליו, ולא יוכלו הידים של עשיו לשלוט עליו עכ"ל.

בכיה נקי'

אנו שדמעונו תדירין ביום ובלילה כלחם על אחת כמה וכמה, שנא' (תהלים מב) היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, אמר דוד, אל דמעתי אל תחרש עכ"ל הילקוט. והמדקדק בדברי חז"ל אלו, יראה בלשונם הזהב שלא כתבו על כל הג' דמעות 'והם האכילום לחם דמעה', אלא 'והיא האכילתם', ונראה דב' הדמעות שמימינו ומשמאלו כיון שיצאו מעינינו

וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל אֲבִיו הִבְרָכָה אַחַת הוּא לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם אֲנִי אָבִי וַיֵּשֶׂא עֵשָׂו קוֹלוֹ וַיִּבֶךְ (כ"ז, ל"ח)

בילקוט (רמז קטו) ג' דמעות הוריד עשו, א' מימינו וא' משמאלו וא' נסתלקה בתוך עינו והיא האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש. אמרו ישראל, עשו הרשע על שהוריד ג' דמעות נתמלא רחמים עליו,

הי' זה למראה לפני שיראו שהנה בוכה הוא, אבל הדמעה השלישית שנסתלקה בתוך עינו היתה זו בכי' נקי' בלא תערוכות של לפני, אלא בכי' נקי' עצמית שכאב לו באמת אבדן הברכות, והיא האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי, היינו הדמעה השלישית של עשו. ובפתרת מחר חודש (שמואל ב', מא) וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל ופירש'י שדוד הרבה לבכות, וצ"ע מאי קמ"ל קרא שדוד הגדיל לבכות יותר מיהונתן, הא פשיטא שדוד בכה בשמעו ששאל רוצה להרגו והוא צריך לברוח ממנו, משא"כ יהונתן שנשאר סמוך על שולחן אביו המלך.

ואקדים בזה מעשה ששמעתי מדודנו הגדול מרן הגאון רא"ז מלצר זצוק"ל שסיפר בסעודת שבת על גודל צדקתו ותמימותו של הגאון ר' ברוך דב לייבאוין זצוק"ל ראש ישיבת קמניץ, שהי' רגיל עמו ופעם אחת עסקו ביישוב הלכה קשה ברמב"ם וכו"א מהם יישב הדברים עפ"י דרך לימודו, והגרא"ז מלצר אמר שהייושב שלו יותר מרווח בדברי הרמב"ם, וסיפר הגרא"ז מלצר שלאחר זמן נודע שהגרב"ד אמר בשיעור שבויע את שני התירוצים על הרמב"ם, והיינו את התירוצו

שלו עצמו, וגם את תירוצו של הגרא"ז מלצר, ואח"כ הוסיף שהתירוצו של הגרא"ז מ יותר מרווח משלו, ואמר הגרב"ד: "ר' איסר זלמן בעצמו אמר לי שתירוצו יותר טוב". המורס מזה, כמה החשיב הגרב"ד את הגרא"ז מ וכמה תמים הי' במחשבתו כי הגרא"ז מ שאמר שתירוצו יותר טוב לא הי' זה כלל מחמת נגיעה שזה הי' תירוצו, אלא הכל בכוונה נקי' חיפוש האמת בתורה, והגרב"ד אמר זה גופא בשם אומרו, כי ההכרעה שהתירוצו של הגרא"ז מ יותר טוב, גם זה שמע מהגרא"ז מ זצוק"ל. ונראה שזהו הביאור במקרא זה 'עד דוד הגדיל', שדוד ויהונתן לא בכו בנגיעה עצמית, אלא כל אחד בכה בכוונות אחרות טהורות על היפרד הנאהבים והנעימים שכל אחד צריך ללכת לדרך אחרת, וכשתימצי לומר הכי דייק קרא 'ויבכו איש את רעהו' כל אחד בכה על צרת רעהו, ועל בכי' נקי' כזאת מצייץ הפס' כי דוד הגדיל וזהו שבת גדול לדוד. דמעה נקי' כזאת, דמעה אחת טהורה הבאה מטוהר לב, היתה לעשו בשמעו כי הפסיד את ברכותיו של יצחק, והיא הבקיעה שחקים והאכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי.

שנאת עשו ליעקב על סדר הברכה

את בכורתו לו, ומה עוד שראה שיצחק הסכים ואמר לו 'גם ברוך יהיה' וגם לא הי' צריך את ברכת יעקב ויתן לך מטל השמים וגו' שפירשוהו חז"ל על עניני העולם הבא, ולא על הברכה ההיא היתה שנאתו, אלא על הברכה אשר ברכו אביו אותו עצמו את עשיו, וזהו מה שתרגם היונתן על סדר הברכה אשר ברכו והיה כאשר תרד ופרקת עולו מעל צווארך, ועיין בפסוק מ' ביונתן ובתרגום ירושלמי וכד ימנעון גרמיהון בנוי דיעקב דלא למלעו באורייתא ולא למיטר פקודיא, הא בכך תהא פריק ניר שעבודיה מעל צוורך, וסדר זה חרה לו מאד כי ידע שיעקב איש תם יושב אהלים לא יעזב אהל התורה לעולם, וזהו מה שחרה לו וישטום עשו את יעקב.

ומה מאד נפלאים לפ"ז פירוש היונתן 'יקרבו ימי אבל אבי' שיעקב יחלש בלימוד התורה בימי האבילות או יוכל להתגבר עליו, וזהו סוד השנאה של עשיו ליעקב, שנאת תורת יעקב, ישיבת יעקב בבתי מדרשות ועוסק בתורת ה', זהו שורש ומקור השנאה, ועיין בשבת דפ"ט ע"א הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו ודוק.

וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרקה את יעקב אחי (כ"ז, מ"א)
בתרגום יונתן: 'ונטר עשו שנא בלביה על יעקב אחי על סדר ברכתא די ברכיה אביו ואמר עשו בלביה כו' מתעכב אנא עד זמן דימטון יומי אבלא דמיתת אבא ובכן אנא קטילת ית יעקב אחי כו' ע"כ, וראיתי בפי' יונתן שכתב וז"ל: 'יומי אבלא דמיתת אבא' רצונו כשהי' יעקב אבל ואז לא יעסוק בתורה דמגני ומצלי אותו ואז אוכל לו ע"ד והי' כאשר תרד ודוק, ודבריו צריכים ביאור מנ"ל פירוש זה.

והנראה בזה דהנה דברי היונתן צריכים ביאור, על מה שתרגם ונטר עשו שנא בלבי' כו' על סדר ברכתא כו' ומשמע דלמד דעיקר השנאה שהי' לעשו על יעקב הי' על סדר הברכה, ולא על הברכה עצמה שלקח יעקב מעשו, ונראה דהכתוב דחקו ליונתן לפרש כן, דהנה ראיתי בס' בינה לעתים (דרוש ס') שהקשה אחר ששנאתו הי' ליעקב למה תלה באביו ואמר 'על הברכה אשר ברכו אביו' הו"ל לומר לקח מאביו עיי"ש מש"כ, ואמנם לפי מה שתרגם היונתן יתיישב דעל הברכה אשר בירך יצחק את יעקב לא שנא אותו שנאה גמורה בלבו כי סו"ס ידע שמכר

במהלך השנים ובפרט לקראת שבתות החורף בהם לילות השבת ארוכים, נוהג רבינו הגדול מרן שליט"א לעורר את בני הישיבות לחיזוק שקידת לימוד התורה הק' בימי שישי - שבת. ע"כ הננו לצרף את מכתבו משנת תשס"ט שנכתב לבקשת א' מגדולי ראשי הישיבות שליט"א **"הורגים שני ימים"**

בס"ד ח"י אייר ל"ג בעומר תשס"ט

בקשוני כמה מלומדי הישיבות, שברצונם לעשות למען חיזוק הלימודים בימי שישי וש"ק בשביל בחורי הישיבות. הנה ידוע שרבינו הגדול ראש הישיבה מרן בעל האבי עזרי צ"ל היה אומר על ימי שישי וש"ק בזה"ל: "הורגים שני ימים", והרי יום שישי ושבת הם שליש מהימים, ובדאי דצריך להתכונן לשבת בע"ש, וגם צריך לנוח בשבת, אלא דלכל דבר יש מידה, אלא שלא חושבים ומתבוננים כלל.

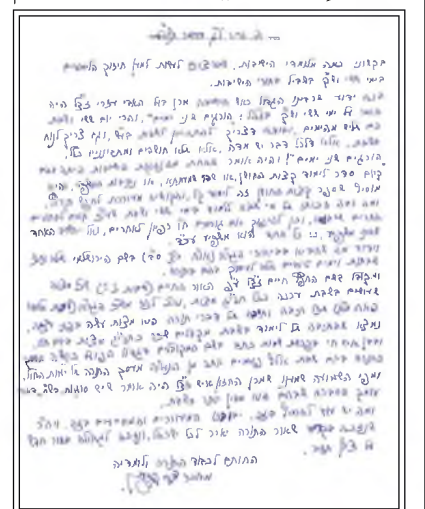
"הורגים שני ימים"! והיה אומר שאחת מהנהגות הישיבות היתה בהם **קיום סדר לימוד קצות החושן, או שב שמעתתא, או נתיבות המשפט**, והיה מוסיף שספר קצות החושן זה לימוד קל, והקושיה מעוררת לחפש תירוצו, **ומה רבה זכותו של מי שבא ללמוד בימי שישי ושבת** שעיי"ג גורם לבחורים אחרים שיבואו, וכן להיפוך אם גורמים ח"ו רפיון לאחרים, ואל יחשוב האחד שאינו משפיע, כי כל אחד הוא משפיע, עכ"ד.

וידוע מה שהביא בביאורי הגר"א (או"ח ר"צ ס"ב) בשם הירושלמי שלא נתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בתורה.

ומקובל בשם החפץ חיים זצ"ל ע"פ האור החיים (שמות כ, י) שכל מצוה שעושים בשבת ערכה ככל תרי"ג מצוות, וא"כ לפי מש"כ הגר"א (שנות אליהו פאה מ"א) שכל תיבה ותיבה של דברי תורה היא מצות עשה בפני עצמה, נמצא שבתיה של לימוד בשבת מקבלים שכר כתרי"ג מצוות ביום חול. ובכן איש חי בפרשת שמות כתב בשם המקובלים דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול, ומפי השמועה שמענו שמרן החזון איש זצ"ל היה אומר שיש סוגיות בש"ס דאת עומק הסברא שבהם הוא מבין יותר בשבת.

ומה יש עוד להוסיף בזה, יבורכו המעוררים והמסייעים בזה. ויה"ר שנזכה בקרוב שאור התורה יאיר לכל ישראל, ונזכה לגאולה באור חדש על ציון תאיר.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

מכביה דבד

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

היתכן שיצחק לא ידע את מעלת יעקב

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב. (כ"ה כ"ח)

הדבר תמוה איך טעה יצחק בזה, וביותר אף אם נאמר שאהב את עשו היתכן שלא ידע את כוונת יעקב, ובאמות ה'ספורנו' הקל מוחזקו הקושיא שכתב וז"ל: ויאהב יצחק את עשו, גם את עשו, אף על פי שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב, ורבקה אוהבת את יעקב לבדו, מפני שהכירה ברשעו של עשו. וב'דעת זקנים' על הכתוב ויצא הראשון אדמוני לעיל כ"ה הביא מדרש דעשו נולד אדמוני וכיון שראה יצחק כן לא רצה למולו, מפני שחשב שעדיין לא נבלע דמו, וכשעבר שנה או שנתיים ולא נשתנה מראיתו ידע שכך תולדתו, ואף על פי כן לא מלו שאמר הואיל ולא מלתי אותו לשמונה אמותיו עד שיהיה בן י"ג כמו ישמעאל אחי, ואמול אותו וכשהיה בן י"ג שנה הוא עיכב בעצמו ולא רצה למוול עכ"ד.

ואם כן כבר תמוה איך לא ידע יצחק רשעו, הרי ודאי כל מי שיהיה לו בן שלא מלוהו בקטנותו ולא ירצה למוול עצמו כשהוא גדול לא יחפוץ בבנו זה ורשע יקרא לו, וצריך לומר ידיע יצחק שרשע הוא רק שסבר שראוי לקרבו ואולי על ידי זה יישאר בו מעט שייכות למצוות, ומה שהיה סבור ליתן לו הברכות מפני שיהיה לו חלק בשפע והוא ייתן ליעקב כיששכר וזבולון שיחזיקו כדי שיהיה פנוי לעסוק בתורה, רק שבוודאי לא ידע כל רשעתו של עשו שנעלם זאת מעיניו, ורבקה שידעה זאת לא הסכימה לזה כי ידעה שלא יוכל יעקב להתקיים כך ורצתה שייגיע השפע דרך יעקב כמו שבאמת היה שכל ההשפעה בבריאה עוברת דרך ביהמ"ק וישראל, אולם כעת אנו במצב של והיה כאשר תריד (להלן כ"ז מ"ז) וזקוקים אנו לקבל מה שמגיע דרך אדם.

ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'. (כ"ה כ"ב)

פירש רש"י לבית מדרשו של שם.

וצ"ע והלא גם אברהם ויצחק נביאים גדולים היו, ולמה לא הלכה לדרוש אצלם. וראיתי במפרשים כאן שמן השמים לא גילו לאברהם כדי שלא לצער אותו כי הובטח לו שימות בשיבה טובה.

אמנם אכתי יש להבין דמדות לא ידעה רבקה בעצמה ששני גויים מומעים יפרדון והלא אמותינו ג"כ נביאות היו כמובאר בחז"ל (הובא ברש"י פרשת יצא כ"ט ל"ד, וכן אנו רואים לקמן בפרשה (כ"ז מ"ב) עה"פ ויגד לרבקה וכו'.

ופירש"י ברוח הקודש הוגד לה). ועוד צ"ב מה שאמרה למה זה אנכי, ועי' רש"י שכשעברה על פתחי תורה יעקב מפרסם לצאת וכשעברה על פתחי ע"ז עשו מפרסם לצאת, וקשה דמסתמא הבינה שיש סיבה לדבר ואמאי אמרה בלשון למה זה אנכי דקשמוע שלא רצתה בזה כלל.

ושמעת' ביאור בזה [בשם מרן רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א], דבאמת ידעה רבקה שצריך לצאת ממונה שתי אומות ואחד מהם הוא עשו, והיא ידעה שזה הפסולת של יצחק כמו שהיה גם פסולת אצל אברהם ויצא מזה ישמעאל, דאצל כולם חייב להיות פסולת, דכמו שיש פסולת גשמי כך יש פסולת רוחני, ורק אצל יעקב כבר לא היה פסולת כיון שהיה כבר מזוכך אחרי שני האבות אברהם ויצחק. ועל זה שאלה רבקה, דבשלמא אצל ישמעאל לא הגיע הפסולת משרה אלא מהגר המצרית אבל כאן למה צריך עשו לצאת ממוני - למה זה אנכי, שהיה צריך לצאת מאיזה שפחה של יצחק.

וענה לה שם, שני גויים בביתך ועי' רש"י רבי ואנטנינוס, וצ"ב דמה הפיוס בזה. וי"ל כן, דהרי ידוע שרבי ואנטנינוס היו קשורים מאד זה עם זה והיה יחסי כבוד ביניהם וצמח מזה הרבה טובות לישראל, ולא כמו ישמעאל שרק הרע לישראל. ומהו המקור לקשר הטוב הזה בין רבי ואנטנינוס, הוי אומר כיון שהוא ג"כ הגיע מרבקה אמנו ולא כמו ישמעאל שהגיע מהגר ולא משרה. וזה מה שענה שם לרבקה, שבזכות שאנטנינוס יצא ממך יצמח מזה טובה לישראל.

[א"ה: והא דבאמת יצא עשו מרבקה ולא מאיזה שפחה, עי' מוש"כ לעיל פרשת וירא (כ"ב ב') עפ"י דברי המחבר כאן].

ויעתר לה'

פעם בא יהודי לרבינו שליט"א ואמר לו כתוב בהלכה (עיי' באר היטב או"ח סימן נ"א אות ח') שצריך להתפלל כמנהג מעות והנה אני סוחר בדולרים וסופרם במהירות, א"כ אתפלל במהירות כפי שאני מונה מעות. אמר לו רבינו תן לי רגע את הדולרים שברשותך, הלה נתן לו, ורבינו ערבב לו אותם שטרות של עשרים דולר עם שטרות של חמישים דולר ושל מאה דולר וכן ע"ז הדרך, לאחר מכן החזירם לו וביקש כעת תספור אותם לפני. הלה התבלבל ואמר, רק רגע לא כל הדולרים אותו דבר ומסיבה זו איני יכול לספור במהירות. חייך רבינו ואמר לו גם בתפילה לא כל המלים אותו דבר, כל מילה בתפילה שונה ככוונתה מחברתה ומלבד מה שיש הזכרות של שם אדנו"ת ויש שם אלקים.

בבד מלכים

מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל גלב"ע ב' כסלו תשכ"ג

הוא נתן לי מותנה, ספרי תנ"ך קטנים ורשם על זה הקדשה בשבילי, כשברחנו מברנוביץ השארנו את כל הבית, ורק לקחנו עימנו שק עם כמה מטלטלין ודברי מאכל, אני ביקשתי מאבא שלי תיקח גם את התנ"ך שהביא לי רבי שניאור אבל לא היה לו מקום, הוא לקח איתו רק רמב"ם ומנחת חינוך ללמוד בדרך.

ואחר כך כשהגענו לוויילנא בה התגוררנו שנה היינו שכנים עם משפחת קוטלר, אנתנו גרנו בצד אחד של הרחוב והם גרו בצד השני של הרחוב, ושני הבתים היו סמוכים אחד לשני, אז בתקופה הזו נפטרה בתו של רבי לייזר שך, בויילנא, אנתנו היינו ילדים קטנים ושרה' בתו של רבי אהרן, היתה הביביסטר שלנו באה אלינו הביתה, להיות עם הילדים.

רבי שניאור קוטלר בא בקשרי שידוכים לפני המלחמה, [עם בת למשפחת פרידמן גם הגר"ח סרנא היה חתן שלהם] ואחר כך במלחמה נפרדו דרכיהם, אחרי המלחמה כשנפגשו באמריקה היא היתה חולה בשחפת, ולא ידעו אם להמשיך את השידוך במצב הזה, רבי אהרן אמר לרבעצ'ן שלו לסייע לארץ ישראל ולשאול את החזון איש, וכשהיא באה לארץ ישראל היא באה אלינו הביתה, ובקשה ממני

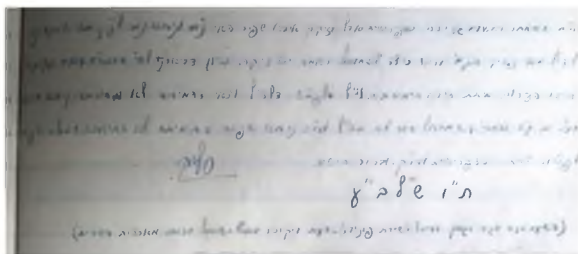
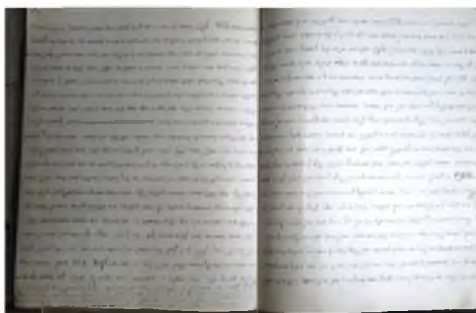
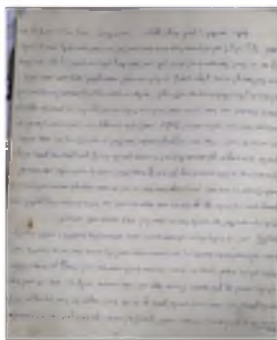
שח רבינו: אנתנו כבר קשורים עם המשפחה הזאת מיום הולדת, אני עצמי נולדתי בקלעצק, שם התגוררו הורי על יד הורי אימי. הסבא שלי רבי דוד דוב קרייזר זצ"ל שאני קרוי על שמו, היה ראש ישיבה בישיבת קלעצק ביחד עם רבי אהרן, הוא נפטר באמריקה במסיעה עבור הישיבה ביום שני ט"ז בטבת שנת תרצ"א, קראו לו רבי בערל גרינווער, הוא החזיק את הישיבה ומסר נפש על זה, ורבי אהרן לקח אחר כך את רבי לייב [מזאלין] לחתן, עבור הדודה שלי שינדל, והוא היה מסדר קידושי, ונתן נדוניא, הרגיש מחוייב כי אביה נפטר באמריקה בשליחות עבור הישיבה].

כשהייתי בן כמה חודשים עברו הורי לברנוביץ' שהיתה לא רחוקה מקלעצק, אני זוכר מילדותי שרבי שניאור היה בבחורתו והיה צריך לעבור ניתוח על המעי העיוור [אפנדיציט] ובקלעצק לא היה בית חולים מתאים לזה, ובא לברנוביץ לעבור את הניתוח, והתאכסן אצלנו, ובשנים ההם אחרי ניתוח כזה צריך לשכב שבע או שמונה שבועות, וכל אותה תקופה הוא היה בביתנו, הוא היה אז בחור צעיר בן חמש עשרה שש עשרה, אחר כך כשהחלים לפני שהוא נסע, הרגיש חובה אז

ובספר בד קודש בחידושים למסכת יבמות ס" י"ט מביא רבינו של"א דברים ששמעו בע"פ מהגר"א קוטלר בענין זיקת יבמין ואין שיישב ע"פ דרכו את שיטת הרמב"ם בדין צרת ערוה בזיקה עיי"ש.

וארט מהגר"א

בפרשת וישב כשגזרו השבטים דינו של יוסף למיתה, ביקש מרם ראובן להשליכו לבור, ואמר להם שיש בו נחשים ועקרבים ויתברר כך דינו, וכמו שנתבאר בפרשת וישב שם, אבל הכתוב כועד עליו שכונתו היתה למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, וצ"ע איך עשה כן ראובן להפך פסק הדין שניתן על ידי השבטים, והרי הם פסקו דינו כן, ואין יצילו הוא נגד מה שפסקו הם, וביאר בזה דהיה לראובן הכרת הטוב כלפי יוסף, מפני שהרי ראובן בלבד יצועי אביו, וחשש כל העת שיריד ממדרגתו מחמת כן ואינו ככל שאר השבטים, ובא יוסף בחלומותיו ואומר אחד עשר כוכבים משתחווים לי שהשוה כל השבטים כאחד שכולם עדיין ככוכבים והיינו שלא נפל ראובן ממדרגתו מחמת כן, ואף שהרי הפגיעה היתה ברחל אמו של יוסף לא השפיע עליו הדבר ונשאר אצלו ראובן במדרגתו, והכיר לו ראובן טובה על זה וחפץ להצילו ולהשיבו אל אביו, אולם עדיין אין זה מספיק דאין מפני שהוא חייב לו הכרת הטוב ויכל למנוע מקיום פסק הדין שניתן עליו על ידי בית דין, וביאר בזה מורן הגר"א קוטלר זצ"ל דהרי השבטים דנו אותו על מעשים חיצוניים לפי איך שראו הם את המעשים והיה בעיניהם כרודף, ומכאן אלו הסיבות באו וגזרו דינו למיתה, אבל ראובן שהיה חייב לו הכרת הטוב והכיר גם את פנימיותו ולבו של יוסף שלא נתפעל מנועשה ראובן כדי שירד מחמת כן בעיניו, נתקשר על ידי זה יותר עם יוסף והבין ללבו מה טעמו מאחורי מעשים אלו, ופרשם באופן אחר שאינו מנצדיק את גזר הדין, ולכן חפץ היה להצילו מידם, ודבר זה גם כן אינו שייך אלא על ידי כח הלב שמבחיין ויורד לנבכי הדברים ומכיר הנקודה האנושית שבמעשים.

תיעוד מיוחד ממוחברת מיוחדת מכתב גנזיו של מורן של"א מוכיח בחרותו בו רשם חידו"ת על מסכת יבמות ששמעו מפי רבותיו גדולי התורה.

כפי שניתן לראות בשער המוחרת הרי שאת מפתח הענינים חלקם רשם מורן של"א בשנים קדמוניות וחלקם בשנים מאוחרות יותר.

על פני מספר דפים מופיע שיעורו של מורן רבי אהרן קוטלר זצ"ל שנמסר בישיבת פוניבז' בחורף שנת תש"ו, את השיעור העתיק מורן של"א מכתבי ידיו ורעו מורן רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל ובשולי הגליון באו הערותיו של מורן של"א על השיעור.

שאקח אותה לחזון איש, החזון איש לא קיבל נשים בכלל, נכנסתי אליו ואמרתי לו שהרבעין של רבי אהרן נמצאת ואמר להכניס אותה, וכשנכנסה הוא קם בפניה, אני עומדתי בצד והיא דברה איתו שם, המוחזה היה מיוחד במינו שקבלה בסבר פנים יפות ושוחח עמה זמן מה בהדרת כבוד, מפני שהחז"א היה בו דעת והבחין שהדבר נצרך עבורה.

וכשיצאה אמרה שהוא אמר להתחתן והם נישאו, והסוף היה שרבי שניאור נפטר צעיר והיא האריכה ימים אחריו עוד שנים רבות.

השמטת הרמב"ם

בב"ב דף כ"ז יש סוגיא של בכורים ובגמרא מתרצת דמפסיק צומא, והרמב"ם השמיט את זה, רבי אהרן בשבע ברכות שלו אמר כל יום תורה על הרחקת זניקין, והיה גרמון על הרמב"ם להיכן נעלמה האבן.

משתתף בחתונתו

זכור שבא מורן של"א בקשרי שידוכים עם רעייתו הרבנית תחי' שהה מורן הרב זצוק"ל בגולה, נדברו המוחזנים עם מורן ראש הישיבה הגר"ד זצוק"ל על קביעת תאריך לחתונה אמר מורן הגר"ד זצוק"ל: 'אם חשבתם שאני עומד מוצד החתן, זו טעות! העומד מוצד החתן הוא מורן הרב ועלינו להמתין לשובו מוהל' כדי לקבוע תאריך לחתונה.

עם שובו של מורן הרב זצוק"ל אמר, כי יש לקבוע את החתונה למוצאי ר"ח שלא יאלץ החתן לצום את תענית יום החופה, כדי שלא יגרע גם ביום זה מסדרי לימודו כדבעי ולא יחלש בגלל הצום... הרב קבע את החתונה בחדר האוכל של הישיבה, ובסעודה שנערכה השתתפו כל בני הישיבה יחד עם המוזמנים הרבים אותם הזמין מורן הרב בעצמו. אפילו שני אורחים מחו"ל הוא הזמין לשמחת החתונה. מורן הגר"א קוטלר זצוק"ל והגאון הגדול רבי אליעזר סילבר זצוק"ל אלא שרבי אהרן לא הגיע לחתונה מחמת שיום קודם לכן השתתף בירושלים בחתונה ובמהלכה התרחשה הפגזה של הלגיון הירדני ומחמת כן נחלש ליבו ולא היה בכוחו להשתתף למחרת בשמחת הנשיאיון שהתקיימה בב"ב. ולשבת שבע ברכות שנערכה אף היא בישיבה הופיע רבי אהרן והשתתף בסעודות. ואף נוסר שיעור מיוחד בהיכל הישיבה לאחר תפילת שחרית בסוגיא שנלמדה אז בישיבה.

למי יש עולם הזה

הח"ח אמר שמי שמחזיק תורה, לעתיד לבוא ילמדוהו וידע תורה מפי הקב"ה כמו אחד שלמד כאן, בצל החכמה בצל הכסף, פעם אמר זאת רבי אהרן קוטלר בכניסתו שנערך לטובת ישיבתו, נעמד אחד הגבירים ואמר אם כן מדוע צריך ללמוד תורה נהיה אנשי עסקים ונתורם לישיבות, אמר לו רבי אהרן נכון אמת שבעולם הבא נהיה שנינו שוים, אך כאן בעולם הזה אתה מפסיד כי לך אין עולם הזה ואילו למי שלומד יש עולם הזה.

מספיק צריך

בשנת תשי"ח נסעתי לארה"ב לחתונה גסי רבי נפתלי, הייתי אז בארה"ב תקופה של שלש חודשים, וכמוכן הייתי אז הרבה אצל רבי אהרן, אני זוכר שרבי אהרן הראה לי את הישיבה בליקווד שהיתה בראשיתה ושכנה בצריך, ואמר לי אז מורן הגר"א קוטלר זצ"ל מפצירים בי מאוד שאבנה בנין גדול אבל איני מבין צורך לזה מה לא מספיק צריך זה.

חתן הגרי"ז

גם הראה לי מורן הגר"א קוטלר על בחור שישב ולמד ואמר לי בחור כזה אין בכל ארץ ישראל, הבחור היה רבי יעקב שיף שליט"א שלימים נעשה חתנו של מורן הגרי"ז זצ"ל, השידוך נהיה לאחר פטירת מורן הגרי"ז זצ"ל ובנו הגרי"ד עסק בשידוך, והכלה רבקה היה איכפת לה שאת השידוך שלה לא אביה בחר עבורה, ואמר לה הגרי"ד שרבי אהרן כבר דיבר על זה עם מורן הגרי"ז.

בשיעור בישיבה

דרכו של רבי אהרן בשיעוריו היתה תמיד 'לשיטתו', הוא ידע היטב את כל הש"ס ותמיד עשה מוצא על כל דבר לשיטתו, ביום רביעי י"ד שבט תש"ו הוא מסר שיעור בישיבה בסוגיית זיקה במסכת יבמות, רק בודדים הבינו את השיעור, לשאול בשיעור של רבי אהרן היה מוסק, כי היה מתקף את שואלי בנייני פוער [איכן] ועוד, רבי שמואל שאל בשיעור וכולם פחדו שכעת יתקף אותו, אבל לרבי שמואל הוא התייחס בהדרת כבוד, על כל שאלה שהעמיד רבי אהרן בשיעור, מורן רבי שמואל רחובסקי הציע מיד תירץ, ורבי אהרן הגיב: 'כן, גם אנחנו הולכים לומר כן...'

יש לי ממוחברת רשום את השיעור הזה וזה מועתק ממה שכתב רבי יעקב אדלשטיין שהיה אז בחור בישיבה, ולמטה רשמנו גליונות של הערות והשגות על השיעור.

הודעה

א"ה בשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מורן רה"י של"א. פרשת ויצא - מורן הגר"א זצ"ל, גיסו הגר"ב פינס זצ"ל. פרשת וישלח - הגר"צ ר' משה טורק זצ"ל. פרשת וישב - מורן הגר"א זצ"ל. פרשת מקץ - מורן הגר"ש ברמן זצ"ל. פרשת ויגש - מורן הגר"ש שרייבר זצ"ל. פרשת ויחי - אחיו הגר"ש פוברסקי זצ"ל. נשמח לקבל חומרים.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת תולדות תשפ"ה

הוראת שעה

תשובות בענייני השעה

[מתוך שו"ת שנערך בכינוס 'מעמד

הסיומים', שע"י קהילת 'שומרי שבת']

שאלה: בחורים שואלים, שלפעמים שומעים כל מיני שמועות וחדשות על כך שיש ב"ה הצלחות, כיצד מבטלים את ה'כוחי ועוצם ידי' שיש בזה?

מרן שליט"א: זה גם קשור עם לימוד המוסר, להבין שכל דבר שקורה הוא מהקב"ה. רבינו יונה כותב בפירושו למשלי (ג'י), שפעמים רבות אדם מרגיש שאם הוא עושה משהו גדול, כגון שנוסע למקום מסוכן, אז הוא צריך להתפלל לקב"ה שיתן לו הצלחה וסייעתא דשמיא, אבל כשעושה מעשה קטן, כגון צריך ללכת מרחק של כמה רחובות בתוך העיר, אינו צריך לפנות אל ה' שיצליח דרכו, שהרי זה מעשה פשוט ביותר. אמנם הכתוב אומר 'בכל דרכיך דעה', דהיינו בכל פעולה שאתה עושה תזכור שזה מהקב"ה.

וכך צריך לחיות כל החיים, אדם צריך כל הזמן לזכור את הקב"ה. וכגון, אם הולך ברחוב ונתקל באיזה דבר ונפל, מאחר ולא סללו הכביש או המדרכה כראוי, אזי התגובה אינה צריכה להיות 'איזו עירייה יש פה שהורסת את הרחוב', אלא התגובה האוטומטית שלו צריכה להיות 'מדוע הקב"ה גרם לי ליפול'. כך צריך לחיות, שכל דבר בא מהקב"ה!

שאלה: מה ניתן לעשות כדי להרגיש קירבת ה' בתקופה הזאת?

מרן שליט"א: לכזו בתפילה כשאומרים 'ברוך אתה ה', שכן כל הענין של תפילה הוא להרגיש שהכל מהקב"ה, ואני לא עושה כלום, וכאשר אדם מתפלל באופן כזה, ממילא הוא ירגיש קרוב יותר לקב"ה בכל מהלך החיים שלו. וכפי שאמרנו קודם משמו של רבינו יונה, שעל כך נאמר 'בכל דרכיך דעה'. ויש פירוש נוסף של רבינו יונה במקרא זה, שלפני שאתה עושה פעולה תחשוב האם הקב"ה חפץ בה או לא. וכפי שכותב החזו"א באגרותיו, שרבותיו לימדוהו שלא לעשות שום מעשה לפני שבדקים בשו"ע אם זה מותר הוא לא.

לחיות עם מטרה!

וכבר נתבארנו כעין הדברים הללו ברבינו בחיי [בפתיחה לפרשת חיי שרה], שהביא את הכתוב במשלי (טו כד) 'אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה', וכתב על כך זה לשונו: שלמה ע"ה הודיענו בכאן, כי המשכיל המכיר תכונת העולם הזה, שהוא עולם ההפסד, הוא יודע 'אורח חיים למעלה' בעולם העליון הנצחי, ועל כן מסיר ומסלק עצמו מתאוות העולם הזה, ולא יעשה ממנו קבע, זהו 'למען סור משאול מטה'.

והיינו כפי שנתבאר, שמי שחי בעולם הזה חיים של 'אורח חיים למעלה', מביין שמטרת החיים שלו זה העוה"ב, זה התכלית שלו, ועל פי זה הוא חי את חייו, וכבר בעולם הזה הוא 'עולם הבא דיק'.

וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ב אות ד): וכאשר יקבל האדם את מוסר השם, ויטיב דרכיו ומעלליו, ראוי לו שישמח בייסוריו, לפי שהועילוהו תועלות נשגבות, ויש לו להודות לשם יתעלה עליהם כמו על שאר ההצלחות, שנאמר (תהלים קטז ג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', ונאמר (שם ג-ד) 'צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא'. וכתב עוד שם (אות ה): ויש על הבוטח בשם להחיל במעוץ צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה, כמו שכתוב (מזכ"ה ח) 'אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך ה' אור לי', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מזמור כב), 'אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי'.

אדם צריך לחשוב! לשים לנגד עיניו תמיד את דברי המסילת ישירים (פ"א), 'סוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישם מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו'. אדם צריך לדעת מה החובה שלו, מה המטרה שלו, ומה המגמה של חייו. 'הנהגה מה שהורנו חז"ל הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', ולהינות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העוה"ב'.

המטרה שלנו היא להגיע לעידון הגדול ביותר, שהוא השייכות לקב"ה, הדביקות בקב"ה, וזה העוה"ב. זהו שורש העבודה התמימה, שיתברר ויתאמת לאדם כיצד הוא צריך לחיות בעולם הזה, לחיות עם מטרה, ולמדוד כל פעולה לפי המטרה, עד כמה פעולה זו מקרבת אותי אל המטרה. ומה היא המטרה? עוה"ב!

הקב"ה יעזור שנוכל להגיע קצת, כל אחד לפי מדרגתו, למצב הטוב ביותר שיכול להגיע בעניין ביטול עוה"ז, ונחיה חיים של עוה"ב, חיים של יראת שמים והתמדה, ומה יגדל כבוד שמים, ותבוא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

איתא במדרש (תנוד"א זוטא אי"ש פ"ט, וע"ע בילקו"ש רמז רל"ג), זה לשונו: אמרו, כשהיו יעקב ועשו במעי אימן, אמר יעקב לעשו, עשו אחי, שנים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתייה, משא ומתן, לשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העוה"ב אינו כן בכל מדות הללו, רצונך טול אתה העוה"ז ואני אטול העוה"ב. באותה שעה נטל עשו בחלקו העוה"ז, ונטל יעקב העוה"ב בחלקו. וכשבא יעקב מבית לבן, וראה עשו בנים ליעקב ועבדים ושפחות, אמר לו עשו ליעקב, אחי, לא כך אמרת לי שתטול אתה העוה"ב, ומניין לך כל הממון הזה, אתה משמש מהעולם הזה כמותי. אמר לו, הרכוש שנתן לי הקב"ה לשמשני בעוה"ז, שנאמר 'הילדים אשר חנן אלהים את עבדך'. באותה שעה האמיד עשו בדעתו, ואמר, העוה"ז שאין חלקו כן נתן לו הקדוש ברוך הוא שכרו, העוה"ב שהוא חלקו על אחת כמה וכמה. אמר לו עשו ליעקב, יעקב אחי, בא ונעשה שותפות אני ואתה, טול אתה העוה"ז והעוה"ב חצי, ואני אטול העוה"ז והעוה"ב חצי, שנאמר 'ויאמר עשו, אציגה נא עמך מן העם אשר אתי'. אמר לו יעקב לעשו, 'אדוני יודע כי הילדים רכים', ואינם יכולים לעמוד בייסורין, שנאמר 'ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן'.

ולכאורה קשה על מדרש זה שתי קושיות: האחת, מה ענין חלוקת עוה"ז ועוה"ב לענין קבלת הייסורים, וכיצד על ידי החלוקה לא יעמדו בניו של יעקב בייסורים. והשנית, וכי עתה, אחר שלא הסכים יעקב לחלוקה זו, האם לא סבלנו אנו בני יעקב מבני עשיו, הרי מי שמכיר קצת את ההיסטוריה יודע, כמה פוגרומים ורדיפות ושחיתות סבבלנו במשך הדורות מבני עשיו, מיליונים שנהרגו על קידוש השם, אז מה הועיל לנו מה שיעקב אבינו לא הסכים לחלוק עם עשו, הרי גם עתה איננו יכולים לעמוד בייסורין של בני עשו.

וראיתי ביאור בזה בשם הגר"א לאפיאן, שיש הבדל עצום בענין זה בין מי שחי את העולם הזה, לבין מי שחי את העולם הבא. מי שחי את העוה"ב, דהיינו שהוא 'עולם הבא דיק', אזי גם אם יש לו ייסורים גדולים הוא יכול לעמוד בהם, כי הוא יודע שהם מביאים אותו לדרגה גבוהה יותר בעוה"ב. אילו נסיונות שמטרהם אותו, ומביאים אותו לחיי עוה"ב. אדם כזה רואה בכל הייסורים שבאים עליו את הכח של העוה"ב שטמון בתוכם, וזה נותן לו את הכח לעמוד בהם.

אבל אדם שחי את חיי העוה"ז, אם יש לו ייסורים אזי ממילא חרב עליו כל עולמו, שהרי לא נשאר לו כלום! וזה מה שאמר יעקב לעשיו, אם יהיה לי חלק בעוה"ז, ולא אחיה חיים של 'עולם הבא דיק', אזי ממילא לא יהיה לי כח לעמוד בייסורים. ורק בגלל שאני חי בעולם הזה חיים של עולם הבא יכול אני לעמוד בייסורים, מאחר ותכליתם להביאני לחיי העולם הבא.

ביאור החיסרון ב'דבר שלא בא לעולם'

חיסרון בכח הקנין

אמנם לכאורה נראה שאי אפשר לומר שהטעם לכך שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוא משום 'חיסרון בעלות' בחפץ, שהרי דין זה נאמר גם לגבי הפרשת תרומה, שאי אפשר להפריש תרומה מפירות שלא הביאו שליש על פירות שהביאו שליש, מפני שהפירות שלא הביאו שליש עדיין לא נתחייבו בתרומה, ונידונים כ'דבר שלא בא לעולם', ולגבי זה הרי לא שייך הגדר של 'חיסרון בעלות' בחפץ, שהרי כל הפירות הם בבעלותו לגמרי. ולפיכך נראה לבאר שהגדר בחסרון בעלות הוא חסרון בכח להחיל חלות קנין בחפץ, שכדי להקנות חפץ לאחר זמן צריך שבזמן שעושה את הקנין יהיה לו כח לעשות 'חלות קנין' בחפץ, וכשמקנה 'דבר שלא בא לעולם' אוי בזמן ההקנאה החפץ עדיין אינו בבעלותו, ולפיכך אינו יכול לעשות בו 'מעשה קנין'. וטעם זה מועיל גם לגבי הפרשת תרומה, שמאחר ויש כאן פירות שעדיין לא נתחייבו בתרומה, נמצא שבזמן ההפרשה אין לו אפשרות לעשותם תרומה, וממילא אין לו כח להחיל עליהם 'חלות תרומה' כלל, אפילו לגבי הזמן שכבר יהיו חייבים בתרומה.

ולפי זה יש לבאר את סוגיית הגמרא בנדרים כ', שמאחר ומצינו לגבי נדרים שאדם יכול לאסור על עצמו דבר שאינו שלו, ממילא מיכח מכך שחלות האיסור אינו חל על 'החפצא', שהרי אדם אינו יכול להחיל איסורים בחפץ שאינו שלו, אלא יש כאן חלות איסור על 'הגברא' [לגבי חפץ זה], וממילא יכול לאסור על עצמו גם 'דבר שלא בא לעולם', מאחר ואינו מחיל איסור על 'החפצא' אלא על 'הגברא' שיחול על החפצא שיבוא לעולם.

שעדיין לא בא לעולם, אזי אי אפשר להקנות לעובר, אפילו אם נאמר שהוא 'בר זכיה'. ומוכח מכך, שגם באופן זה שחלות הקנין יכול לחול מיד, יש חיסרון של 'דבר שלא בא לעולם'. ואם נאמר שהסיבה שאין לאדם גמירות דעת ב'דבר שלא בא לעולם' היינו מפני הספק שמא לא יחול 'החלות', אם כן אין זה שייך לנידון דידן כלל, שהרי העובר הוא כבר 'בר זכיה' עכשיו. אבל לפי מה שנתבאר שגדר הדברים הוא שאין לאדם 'גמירות דעת' לגבי דבר שאינו בעולם, ממילא יש לומר כן גם בזה, שמאחר והעובר נמצא במעי אימו ואינו גלוי בעולם, לפיכך הוא נחשב בעיני בני אדם כ'דבר שלא בא לעולם', ואין גומרים בדעתם להקנות לו.

חיסרון בבעלות

השיטה השניה בזה, בה נקטו חלק מהאחרונים [ראה ח' הגר"ח (סע' סו) נדרים פה: 'בענין מודר ומושבע מפי אחרים'], שהחיסרון ב'דבר שלא בא לעולם' הוא מצד שאינו בעלים על הדבר. והוכיחו כן מדברי הגמרא בנדרים (סו). 'הואיל ואדם אוסר פירות חבירו על עצמו, אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו'. ולכאורה - אם נאמר שהחיסרון ב'דבר שלא בא לעולם' הוא מצד 'גמירות דעת' - דברי הגמרא תמוהים, מה מקום יש לדמות פירות חבירו לפירות שלא באו לעולם, הרי בפירות של חבירו יש 'חיסרון בעלות', ואילו ב'דבר שלא בא לעולם' יש 'חיסרון גמירות דעת', ומה ענין זה אצל זה. אלא בהכרח צריך לומר, שב'דבר שלא בא לעולם' יש 'חיסרון בעלות', ולפיכך שפיר ניתן לדמות זאת לנכסי חבירו, שכשם שאדם יכול לאסור בנדר את פירות חבירו על עצמו, אף על פי שאינם בבעלותו, כך יכול הוא לאסור פירות שלא באו לעולם על עצמו, אף על פי שעדיין אינם בבעלותו.

"ויאמר יעקב, מכרה כיום את בכורתך לי" (בראשית כה לא)

הנה מכירת הבכורה היתה בגדר 'דבר שלא בא לעולם' [ראה יד רמ"ה (ב"ב כז: ד"ה ואי), קצות החושן (סי' רע"ח ס"ק יג), העמק דבר (בראשית כה לג)], ומצינו שנחלקו תנאים בב"מ (לג): ועוד מקומות, בענין הקנאת 'דבר שלא בא לעולם'. דעת רבי מאיר היא שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואילו דעת חכמים היא שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ובביאור החיסרון בקניית 'דבר שלא בא לעולם' מצינו שתי שיטות.

חיסרון בגמירות דעת

השיטה הראשונה היא שיטת רבינו תם [בספר הישר, הובאה ברשב"א ונימוקי יוסף (ב"מ סו: ד"ה תתס)], הסובר שהחיסרון בזה הוא משום 'דלא סמכא דעתיה'. ובפשוטו כוונת דבריו היא, שמאחר ויש ספק אם 'החלות' אכן יחול, ממילא אינו גומר בדעתו לעשות את הקנין. אמנם לכאורה נראה שאין הביאור כן, שהרי אם יקנה אדם לחבירו חפץ שכבר קיים בעולם, ויתנה שההקנאה תחול רק אם יבוא לעולם חפץ אחר שעדיין אינו בעולם, הרי ברור הדבר שאם אכן החפץ השני יגיע לעולם אזי יקנה חבירו את החפץ שכבר נמצא בעולם, אף על פי שבשעת ההקנאה היה ספק אם אכן היא תחול בפועל. ומיכח מכך שאין בזה חיסרון של 'גמירות דעת'. אלא בהכרח צריך לבאר גדר הדברים באופן אחר, שאין לאדם יכולת להתייחס ברצינות ולגמור דעתו על מעשה קנין בדבר שאינו קיים בעולם.

וכן נראה להוכיח מהתוס' ביבמות (סו: ד"ה זו), שמתבאר מדבריהם שאם אי אפשר להקנות חפץ למי

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לאברכים

בן עליה שקוע בלימוד גם כשעוסק בדברים אחרים

מי שחי בצורה כזו, לאט לאט הוא מגיע למצב שגם בזמן שהוא עוסק בדברים אחרים הראש שלו מונח בסוגיא, ואינו רואה בכך סתירה כלל. גם בזמן שהוא עושה דברים בבית הוא שקוע בלימוד, חושב על איזו קושיא טובה, או מחשבן את הסוגיא. הראש יכול להיות במקום אחר! זה שייך במציאות! אברך בן עליה צריך להיות שם!

אכן, יש מצבים שבאמת אי אפשר ללמוד ולהעמיק בעיון, כגון כאשר האדם עייף מאד והראש לא עובד, או כשיש לו כל מיני בעיות, ובאופן כללי יש מצבים שונים בחיים שקשה יותר ללמוד, אבל גם במצבים כאלו צריך לדאוג כמה שאפשר שלא להתנתק מהתורה. צריך שיהיה לכל אחד איזה ספר שבו הוא יכול ללמוד ולהתקדם בצורה קלילה, כגון משניות או חיי אדם, ספר כזה שגם אם לו אין הרבה כח לעיין עדיין הוא יכול להתקדם במשהו, עוד משנה עוד הלכה, העיקר שלא להיות מנותקים מהלימוד.

וכן לגבי המחשבה בלימוד, יש מצבים שקשה לחשוב בלימוד, עייפות, טרדות, ושאר מצבים שקשה לאדם לעיין. אזי הוא צריך לחשוב על הגמרא עצמה, שקלא וטריא, פשוט לחזור על הסוגיא, או על איזה חידוש שחידש בה, שכן ידוע שיותר קל לאדם לחשוב על מה שחידש בעצמו, כי יש לו מזה הנאה גדולה. ואם גם זה קשה לו, יכול לחשוב על מדרשים, או על מוסר, העיקר שלא להתנתק מהתורה.

אברך שמתרגל שלא להתנתק מדברי תורה, אזי בכל שעה שהוא יכול הוא פשוט ישקע בלימוד, אפילו בשעה שעושה את עבודות הבית, מפני שהוא כבר קשור עם התורה בעצמותו.

ישנם כמה קניינים בלימוד התורה שכל אברך צריך לשאוף להגיע אליהם, והדבר הראשון הוא שקיעות בלימוד. ואין הכוונה בזה לשקיעות בלימוד באמצע הסדרים, שקנין זה קונה כל מי שלומד בהתמדה, אלא הכוונה לשקיעות בלימוד שלא בשעת הסדרים, כשאברך נמצא בבית, או בסידורים וכדומה, לדעת להיות שקוע בלימוד גם כשהספרים סגורים.

מספרים על הסטייפלר שידע לעסוק בתיקונים שונים, ואם היה מתקלקל משהו בבית הוא בעצמו היה מתקן אותו. אמנם ברור הדבר שכל זה היה רק בגלל שבאותו הזמן שהתעסק בתיקונים היה חושב בלימוד, ולפיכך לא היה בזה משום ביטול תורה. גם על ר' חיים שמואלביץ מספרים, שפעמים היה מושיב ילדו על ברכיו להרגיעו, ותוך כדי כך היה מדבר בלימוד עם אחרים, הוא פשוט היה שקוע בלימוד. זו דרגה שאלה מגיע מי ששקוע באמת בסוגיא, שאינו יכול להתנתק ממנה, וחושב עליה גם לאחר הסדרים.

לכתחילה ודאי כדאי להיות שקוע בלימוד העיון, שאם יש לו איזו קושיא, או איזה ענין קשה שצריך לחשבן אותו היטב כמה פעמים, יכול לעשות זאת גם בזמן שעוסק בדברים אחרים. מי ששקוע בלימוד יכול לעשות את זה בלי מאמץ גדול! כל גדולי ישראל היו עושים כך! כשהיו צריכים לעשות כל מיני דברים, היו שקועים בלימוד בשעת מעשה.

אמנם צריך לדעת שזה לא קנין שמגיע מעצמו, אלא צריך לדעת איך קונים אותו, וכמובן שצריך הרבה שימת לב שזה לא יבוא על חשבון הבית. הדבר הראשון, שהוא הקדמה לזכות לקנין זה, על ידי שיש לו קשר תמידי עם הסוגיא. דהיינו שבזמן נסיעה או הליכה ברחוב אינו נגרר לדברים בטלים, אלא חושב בסוגיא, וכן בלילה כשהולך לישון חושב בלימוד. ובאופן כללי, בכל זמן שזה אפשרי פשוט חושבים בלימוד.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת תולדות תשפ"ה

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

בקשה בגד פרוץ, והתופרת תפרה לה בגד צנוע

שאלה. אשה קנתה בד יקר מאד והביאה לתופרת ובקשה שתתפור לה בגד יפה לפי מידותיה לצורך שמחה משפחתית, שיצא יפה ומפואר. כשהגיע האשה לקחת הבגד מהתופרת, נדהמה לגלות שהתופרת שינתה מבקשתה. התברר, שהיא ביקשה מידות קצרות וצמודות שאסורות על פי ההלכה, ולכן הוסיפה התופרת כמה ס"מ כאן וכמה ס"מ שם כדי שיצא הבגד צנוע וכשר ללבישה.

כעת הלקוחה תובעת את התופרת שהרסה לה את הבד, וטוענת שמאחר ולא תפרה כמו שסיכמו היא חייבת לשלם לה את כל שווי הבד, שהרי אם אינה רוצה לתפור בגד לא צנוע שתחזיר לה את הבגד ותלך לתופרת אחרת, אך מדוע לקלקל את הבד?! ומאיך טוענת התופרת, הרי גם אני וגם את שומרים תורה ומצוות, ואני תפרתי את הבגד שלפחות בדיעבד גמור יהיה ראוי ללבישה, אבל פחות מזה הוא נגד כל הפוסקים, ולא יכולתי לתפור כמו שרצית. עם מי הצדק?

תשובה. לכאורה זה ברור שאם אחד ניגש לרוקח, וביקש ממנו תרופה, והרוקח יודע שהתרופה הוא היא סם המוות עבורו, והלך ונתן לו תרופה אחרת שטובה עבורו, בוודאי אין החולה יכול לטעון מדוע שינה הרוקח מבקשתו ושאינו חייב לשלם. הרי הרוקח ישיב לו, שישלם לו כפול, שהרי אם היה מקבל מה שביקש, היה מת, והוא הציל את חייו. וכך גם בענינו, מה שהאשה רטנת על כך ששינתה את המידות של הבגד, היא משום שאינה רואה כמה מוזיקים נוצרים מכך שהולכת בבגד שאינו צנוע. והבד דומה לתופרת שהוציאה שעטנו מבגד, שלא שייך לטעון מדוע שינתה ממנה שסיכמו עמה, שהרי יש כאן איסור דאורייתא בלבישת בגד, והיא הצילה אותה מאיסור זה. והיצר הרע הצליח לסמא את עיניו ולקרר אותו, שאדם מן השוק אינו רואה את החומרא של בגדים לא צנועים כמו בגד שעטנו, ולכן זה קצת פלא בעינינו שמותר להזיק בגד של פריצות.

והנה אמרו בברכות (דף יט ע"ב), אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים כבגדו, פושטן אפילו בשוק. אולם הרמב"ם (פ"י מכלאים הכ"ט) כתב שהרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו היה מהלך בשוק, קופץ לו וקורעו עליו מיד. וצ"ב שבגמ' מבואר רק שמותר לפשטו אבל לא לקרוע בגד חבירו. וכתב בבית יוסף (יו"ד סימן שג) שהרמב"ם למד כן מהמשנה הגמ' (שם דף כ ע"א) שהראשונים היו מוסרים נפשם על קדושת השם ולכן נעשו להם ניסים, וכגון רב אבא בר אבהה ראה כותית שלבשה בשוק בגד אדום שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו (מהרש"א שם בשם הערוך), ומכיון שחשב שבת ישראל היא, קם וקרע את הבגד, לבסוף נתגלה הדבר שהיא כותית, והטילו עליו קנס של ארבע מאות זוז.

והקשה הבן יהודה מה המסירות נפש, הרי כיון שסבר שהיא בת ישראל, ממילא עשה מעשה טוב, ולא היה צריך לשלם על כך. ותירץ דהיה לו לחשוש למיעוטא שמא נכרית היא. ועכ"פ מזה למד הרמב"ם שגם הלוכש בגד כלאים של חברו צריך לקרוע, כמו שצריך לקרוע בגד של פריצות. ומבואר בבן יהודה שאם היתה ישראלית לא היה צריך לשלם על כך, כיון שעשה מעשה טוב. [וראה בדרך שיחה (ח"א עמ' רצו) שהחזו"א נשאל פעם על בחור שראה דבר איסור אצל חבירו, והורה לו לזרוק, ופטור מלשלם].

אמנם ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמעתי שרב אדא בר אבהה קרע ע"מ לשלם, והוכיח כן דלכאורה צ"ב מה הרבותא מאותם קמאי שמסרו נפשם על קדושת השם, הרי כל איש מישראל שיכול למחות בעוברי עברה חייב לעשות כן, אלא ודאי שמן הדין לא היתה הצדקה בקריעת הבגד, וכשקרע עשה זאת על דעת לשלם ד' מאות זוז, והתחרט על כך שלא בירר אם יהודית היא, וכשנתברר שהיא כותית הפסיד כספו לחנם, וזו המסירות נפש על קידוש ה'. וא"כ לא שמענו מכאן דמותר להזיק ממו"ח חבירו ע"מ שלא לשלם, כדי לאפשרי מאיסורא. אך מדברי הרמב"ם בוודאי נראה שמותר לקרוע וא"צ לשלם, שהרי פסק הרמ"א (יו"ד סימן קנו ס"א, וביו"ד סימן שלד סמ"ח) שאין חייב להוציא ממו"ח כדי להציל חברו מעוון, ובהכרח צ"ל שהקורע בגד כלאים מחברו פטור מלשלם. וכ"כ השד"ח חמד (מערכת ה אות ד) דאף להפריש מאיסור דרבנן רשאי להכות חברו, וא"כ מסתבר דמותר גם להזיק ממו"ח כדי להצילו מאיסור.

ולפ"ז צ"ל שקריעת הבגד לא היתה הכרחית מן הדין, משום שהיה בידו לכופה לשוב לביתה ולהסיר הבגד ולמוכרה לכותית, ולכן כשקרע על קידוש ה' היתה כוונתו לשלם, משא"כ הרמב"ם דמיידי באופן שאם ישהה עד שהלה יפשוט בגדו, יעבור על איסור תורה, בכה"ג מותר לקרוע ופטור מלשלם [וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס פסחים (דף ה ע"ב)].

וכל זה כאמור כאשר היה לה בגד לא צנוע וקרעה, בזה נחלקו הבן יהודה ומו"ח זצ"ל אם צריך לשלם, אולם בענינו, שלא קרעה את הבגד, אלא אדרבה עשתה את הבגד בצורה כזו שלא תהיה פרוצה, ותוכל ללכת בו ברחוב ע"פ בדיעבד, נראה שלכו"ע אין זה נקרא נזק, והלקוחה היא זו שצדיקה לשלם לתופרת על תיקון הבגד. [ואדרבה, אם היתה התופרת עושה כפי בקשתה, היתה מכשילתה באיסור, ואז היה מקום לדון אם שכר אדם לדבר עבירה, והפועל עשה את העבירה, האם חייב לשלם לו. ולמעשה נקטינן שגם באופן זה צריך לשלם, כמבואר בחשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף כב ע"ב) שהבאנו ראיות לזה, שהשוכר אדם שיעשה עבירה, דאם עשה מה שביקש, חייב לשלם לו].

ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה (כה, כ). הנה צ"ב מדוע התאחר יעקב אבינו ולא נשא אשה עד גיל ארבעים, הרי האבות קיימו כל התורה כולה, ומדוע לא נשא אשה מוקדם כדי לקיים מצות פריה ורביה. ובאמת שגם אברהם נשא את שרה בגיל כ"ה, וכן יעקב התחתן רק בגיל פ"ד [ילקוט שמעוני (פ' לך לך, רמז פח)]. והרי אפילו אם נהגו כבני נח, מ"מ מחוייבים בפו"ר. ואמרו במסכת קידושין (דף כט ע"ב) עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע לכ' ולא נשא, אומר תיפת עצמותיו. והנה לגבי יצחק לא קשה, שהרי רבקה כשנשאת היתה בת ג' שנים, ולכן י"ל דיצחק היה מוכרח להמתין עד גיל מ' כדי שתהיה אשתו ראויה לביאה. וגם על שאר האבות הקדושים לא קשה, שהרי בימיהם האריכו ימים יותר ממו"ח, וא"כ לא נחשב שאיחרו את נישואיהם, דלפי אורח חייםם אז, נחשב הדבר לרגילות. שו"ר שכע"ז כתב בגור אריה (כה, לד) דארבעים שנה הוא רביעית ימי האדם שהיו באותו הזמן, דבממוצע היו חיים קנ"ח שנים, ונמצא שרביעית חיי האדם הוא מ' פחות חצי שנה, וא"כ זה כמו שאמרו חז"ל דבן י"ח לחופה, שהוא רביעית משבעים שנה פחות חצי שנה, שכן שיעור חכמים כי עד רביעית שניו א"צ האדם בת זוג, אבל כאשר עברו רביעית שניו, שהם חלק א' מארבע חלקים שלו, צריך שיהיה לו זוג, ודו"ק.

ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה' (כה, כב). ופירש רש"י, ותלך לדרוש, לבית מדרשו של שם. הנה חידוש נורא מצאנו בספר של חד מקמאי 'פרושי התורה לרבינו חיים פלטיאל' (תלמיד חבר למהר"ם מרוטנבורג, פרשת תולדות), בביאור הנהגת רבקה שהלכה לדרוש את ד' בבית מדרשו של שם ועבר. תימה, למה לא הלכה לבית מדרשו של אברהם, שעדיין לא מת, כמו שנאמר ויזד יעקב נזיד, משמע שאותו יום נפטר אברהם, כשיעקב היה בן חמש עשרה. וי"ל, לכך לא הלכה לבית מדרשו של חמייה, שהיה בדעתה שיתירו לה לשתות שום סם שתפיל, והם השיבו זה הצער שיש לה שני גויים בבטן, וחשבה אם אלך אצל חמי אפילו אם מותר, לא יתיר לי בשביל בנו, עכ"ל. ולכאורה הדברים צ"ב, וכי חשדה רבקה אמנו באברהם אבינו שיטה את ההלכה בשביל בנו. עוד צריך להבין איך עלה בדעתה שמותר להפיל בגלל צער לידה. ואולי ניתן לתרץ שהצער שלה גבל בחשש סכנת חיים, וכמו שאמרה ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר 'אם כן למה זה אנכי?', ולכן חשבה שאולי מותר לה להפיל, וחששה שאברהם אבינו יסבור שאם תשתה סם להפיל את העובר, יסתכן יצחק אבינו לא פחות ממנה, שהרי עובר זה הושג על ידי שהעתיק בתפילות עשרים שנה, ואם תפיל לא יוולדו להם עוד ילדים, ומי שאין לו בנים נחשב כמות. ורבקה עצמה וגם בית מדרשם של שם ועבר סברו שיצחק שידע למסור נפשו לבוראו, לא יסתכן בדבר.

ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא חשדה וצודה לי ציד (כו, ג). ופירש רש"י, שא נא, לשון השחזה וכו'... חרד סכיןך ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה, עכ"ד. וידועה הקושיא איך אכל יצחק משחיטת עשו, הרי נאמר במסכת קידושין (דף יח ע"א) שעשו ישראל מומר היה, וקיי"ל דשחיטת מומר פסולה. ונראה ליישב, דעיקר כוונת הגמ' בקידושין לחדש שלעשו היה דין ישראל (ולכן נהג בו דין ירושה, ואין ראייה ממנו שבכנעני יש דין ירושה), ורק בדרך אגב קאמר שהיה 'ישראל מומר' [ועי' ברמב"ן (ויקרא כד, י) שמוכיח מהגמ' הנ"ל, שלאבות היה דין ישראל גם קודם מתן תורה]. וממילא אין מוכרח שהיה לו דין מומר ממש, אלא כיון שעבד ע"ז (מדרש אגדת בראשית, פרשה מב), ועשה עוד עבירות חמורות, היה רשע גדול, והוא כעין 'מומר'. אבל סוף סוף כיון שהיה זה קודם מתן תורה, ועוד לא היו מצווין ועושין, והרי זה גדרים אחרים לגמרי, ולא שייך שיהיה לעשו דין 'מומר' גמור, וממילא שפיר אכל יצחק משחיטתו.

רבנים וגדולי ישראל, יחד עם קהל רב השתתף השבוע בשמחת נישואי נכדתו של מו"ר רבינו שליט"א, בת לבנו חביבו הגאון רבי **אברהם יעקב זילברשטיין** שליט"א, ראש כולל 'קצות החושן', עם החתן המופלג הרב **דוב כשדן**, מבחירי ישיבת 'נתיבות חכמה' (וולפסון). הסבא רבינו כובד בסידור חופה וקידושין, כאשר ישב זמן רב קודם החופה לעריכת הכתובה ולסידור כל ענייני החופה, כמו כן לרגל השמחה הוציא רבינו יחד עם בנו חביבו מיוחד בשם **'בית אבי'**, ובו שו"ת מרתק בהלכות כיבוד אב ואם. זאת מלבד הקובץ **'דברי חמד'** שהופיע ויצא לאור ע"י המערכת, ובו כל גליונות 'דברי חמד' שהופיעו בשנה האחרונה [בתיכנסות המעוניינים לקבל את הקונטרס לבית מדרשם, יפנו למייל המערכת]. בשמחה השתתף באורח נדיה, חתנה דבי נשיאה, המקובל הגה"צ רבי **דוב קוק** שליט"א, וגיסו של הגה"צ זילברשטיין, אשר ממועט להשתתף בשמחות משפחתיות, בפרט אלה הרחוקות. אולם בשמחה זו, חוג ממנהגו, ושהיה בחתונה למעלה משעה וחצי, כאשר אף שר ברמקול שיירי הלל והודאה, ואף דיבר בדברי תורה עם החתן ושאר האורחים. [אנקדוטה מיוחדת אירעה, כאשר ביקש הגה"צ קוק לברך 'שהחיינו' על ראיית גיסו הגאונים רבי אברהם יעקב ורבי אריה זילברשטיין, לאחר זמן רב שלא ראה את פניהם. לאחר מכן אף רקד בעוז ובתעצומות יחד עם החתן, ועם גיסו הגאון רבי **אליעזר רוט** שליט"א, דוד הכלה].

כי אשמרה שבת קל ישמרני! בהקלטה שפורסמה בקו' שיח יצחק, שמע רבינו בהתפעלות על הנס המופלא שאירע בנפילת הטיל ברחוב שמחללים בו שבת, מיד לאחר גבול העיר בני ברק, כאשר מלבד עצם הנס שלא היו הרוגים בנפש מנפילת הטיל, וכן ההתפעלות שאחזה רבים ממקום נפילת הטיל, מטרים בודדים מעיר התורה בני ברק, דבר שהוכיח לעין-כל את הבטחתו של מו"ר החזו"א זצ"ל כי בבני ברק לא יפלו פצצות בזכות שמירת השבת הכלכה. זאת ועוד, בכל הדברים באזור נפילת הטיל התנפצו חלונות הבניינים, וחוט החשמל במקום התנפס מרוב החום הגדול, אולם דבר אחד נותר שלם כשהיה, והוא **חוט העירוב של העיר** שלא נשרף ולא התנפס, אע"פ שעשוי מחוט דיג פשוט. וראו הכל כיצד השבת זועקת ואומרת שבזכות שמירתה יש הגנה מיוחדת. רבינו האזין לדברים והגיב בהתפעלות: **'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו... פלאי פלאים, גיוולעדיג ממש... צריכים לפרסם את זה, תפרסם את זה רבנים לחיזוק'...**

מאורע מעניין ומרגש התרחש בתחילת השבוע בבית"ח 'מעייני הישועה' בעיר בני ברק, כאשר לראשונה בתולדותיו אשה תושבת העיר ילדה רביעייה, שלושה בנות וזו, כאשר כולם בריאים ובמצב טוב ב"ה. בקו' שיח יצחק' פורסם על מאוהי הקלעים של לידה מרגשת זו, כאשר דעת הרופאים היתה שישנה סכנה לחלל מהעוברים, עקב כמויות העוברים ומצוקה בה היו. בני הזוג נכנסו לקודש פנימה, לרבינו, אשר באופן קבוע עולים על שולחנו ללא הרף שאולות קשות והרות גורל אלו, רבינו שנכנס לפרטי המקרה, הכריע לאור הנתונים כי אין סכנה כל כך גדולה בהמשך ההריון כצורתו, והורה להם להשאיר את המצב על כנו, ובירכם שכל הרביעייה יוולדו בריאים ושלמים. ביום ה' (פ' חיי שרה) כשהגיע רבינו לשיעורו הקבוע לרופאים בבית"ח 'מעייני הישועה', המתונו לו בני הזוג יחד עם רב המרכז הרפואי, הגאון רבי **יוסף הופנר** שליט"א, ונעוצה עמו האם לערוך 'זירוז לידה' או לא. כאשר הרופאים היו מסופקים מאד בדבר, והתבטאו ש'רק נביא יוכל להכריע כאן... רבינו שהאזין לשאלה בכובד ראש, הכריע בסופו של דבר, כי שוב ואל תעשה עדיף, וכי לביתיים ימתינו ולא יעשו זירוז. ואכן, ביום א' (פ' תולדות) בבוקר, ילדה האשה ללא זירוז את כל הרביעייה, כאשר צוות הרופאים אף התבטא בהתפעלות אודות כוחו הגדול של רבינו, יו"ר ועד ההלכה של בית החולים, להכריע בדיני נפשות אלו, ולקחת על עצמו את האחריות הגדולה, וכפי שאכן אירע בפועל, שכולם נולדו בריאים ושלמים. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. בהקלטה שהתפרסמה בקו' שיח יצחק' נשמע רבינו מאזין לכל המעשה מנכדו, ומגיב ברגש ובהתפעלות: **'איוו בשורה טובה, איוו בשורה טובה... טובה... איזה יופי... תודה רבה, איש טוב מבשר טוב...'.**

בבא קמא דף קנו ע"ב

למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים

חידה: מכר קרקע כשהוא צעיר המקח קיים, ואם היה גדול יותר המקח בטל

חידה. איך יתכן, שאם יבואו עדים ויעידו על אחד שמכר בנכסי אביו כשהוא היה כבר בן שבע עשרה, המקח יהיה בטל, ואם העדים יעידו שהוא היה רק בן חמש עשרה בשעת המקח, המקח יהיה קיים?

תשובה. נאמר במסכת בבא בתרא (דף קנו ע"א): 'למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים', וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סימן רלה ס"ט) שכל קרקע שירש מאבותיו או משאר מורישיו, או שניתן לו במתנת שביב מרע, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה שלימות, אבל קודם עשרים שנה שלימות, אף ע"פ שיודע בטיב משא ומתן לא, שמוא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם, יע"ש.

והנה יתכן שכל הדין הג"ל אמור רק ביהודי, אבל בגוי יתכן שמקחו מקח גם בקרקע לפני גיל עשרים, אם הוא יודע בטיב משא ומתן, שהרי כתב החת"ס (יו"ד סימן שיו) ש'שעורים' נמסרו לישראל אך לא לגכרים, וההלכה למשה מסיני שקטן אינו יכול למכור מטלטלין מדאורייתא עד שיהיה בן י"ג, נאמר רק לישראל ולא לגכרי, ולכן אם יש נער גכרי שהוא בר דעת וחרף וממונה, הרי הוא נחשב גם לפי דיני ישראל כבר דעת שמקחו מקח וממכרו ממכר, יע"ש. ולפי זה יתכן שהוא הדין לגבי מכירת קרקעות, שכל מה שנאמר שקטן אינו יכול למכור קרקעות אביו עד שיהיה בן עשרים, היינו דוקא בישראל, אבל גוי יכול למכור את קרקעות אביו לפני גיל עשרים אם הוא בר דעת.

ואם הנחה זו נכונה, הרי שיש פתרון לחידה, במקרה שיש גוי קטן שירש קרקע מאביו הגוי, והתגייס בגיל שש עשרה, שאם יתברר שהוא מכר את הקרקע כשהוא היה בן שבע עשרה, הרי שמכר בהיותו יהודי, ואם המכר בטל, מפני שלא היה בן עשרים, ואם האמת היא שהוא מכר את הקרקע בהיותו בן חמש עשרה, המכר חל, כי נמצא שהוא מכר את הקרקע בהיותו גוי.

אלא שיש לפקפק קצת בכל הג"ל, דיתכן שאף גויים אינם יכולים למכור קרקע אביהם לפני גיל עשרים, מפני ששיעור חכמים שאע"פ שהוא בר דעת וידע בטיב משא ומתן, בכל זאת יש חשש שמוא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם, וסברא זו שייכת אף בגויים, ובאמת בהרבה מקומות בעולם אי אפשר למכור קרקעות כלל לפני גיל כ"ד, כמבואר בבית שלמה (או"ח סימן סו). ואם כן יתכן שאף אם מתברר שהוא מכר בהיותו גוי, בכל זאת המקח בטל, כי לא היה בן עשרים, וע"ז. [יעוין עוד בצמח צדק (יו"ד סימן צב) שדן אם דין זה שקטן לא יכול למכור עד גיל עשרים, אם הוא מדאורייתא או מדרבנן].

שאלה: האם בחור בן חמש עשרה יכול לתרום כליה?

תשובה. מאחר ומבואר בסוגיין שאי אפשר למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, וכמו שהבאנו לעיל מהשו"ע בשם הרמב"ם קדום עשרים שנה שלימות, לא ימכור אף ע"פ שיודע בטיב משא ומתן, שמוא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם. כלומר אדם צעיר דעתו נוטה אחר הנאות רגעיות, והוא עלול להמשיך אחריו ולהחליף נכסים רבי ערך, כגון קרקעות, תמורת מעות שערכם פחות, ואפילו בזול. כי הצעיר קל דעת הוא, ובמקום לקנות במעות קרקע, שהוא נכס חשוב, עושה הוא את ההיפך בגלל אהבת התענוגים. מסוגל הוא להחליף חיי עולם בחיי שעה, ולהמיר את הקרקע במעות נזילות, כדי לספק את תאוותיו, והוא גם יחליף וימכור קרקע יקרה בזול, כי העיקר אצלו מעות להנאות רגעיות. **לאור** זאת שמעתי ממו"ח מרן הגה"ר ש'אלישיב זצוק"ל, שיש להבדיל בין צעיר המחליט למכור קרקע, לבין צעיר המחליט לתרום כליה להציל את חברו מהמות. שכאשר צעיר מחליט למכור קרקע, יש לחוש שדעתו נוטה אחר הנאות רגעיות, ולכן אין מכירתו מכירה עד שייגיע לגיל כ', שמוא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות, [והם הנאות רגעיות], ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי עולם. דברים אלו נכונים גם בצעיר שימכור כליה תמורת מעות, המשמשות לצורך חיי שעה. משא"כ נער שהחליט לתרום כליה, לצורך הצלת נפש, אין בהחלטה זו קלות דעת, אלא אדרבה דעת זקנה בו, ומחליף את כליותו בחיי עולם, בזה אפשר לסמוך על החלטת הצעיר, אם מלא לו י"ג שנה והביא ב' שערות, ע"כ שמעתי.

והנה כתב השו"ע (שם ס"ו) דבמתנה אף כשהוא פחות מבן עשרים אם הוא יותר מגיל י"ג, מתנתו קיימת, שאילו לא הגיע לו הנאה גדולה לא נתן, יע"ש. והנה בנידוננו, לולי הסברא של מו"ח זצ"ל, היה מקום לומר שלא לקבל את הכליה, אע"פ שהוא נתנה במתנה, מפני שבוז לא שייך הסברא שכתב השו"ע, שקיבל הנאה גדולה, שהרי בנידוננו לא קיבל כל הנאה, ולכן היה מקום לומר שאסור לקבל את התרומה של הכליה עד שייגיע לגיל עשרים, ויבין בדרכי העולם, וידע את כל הסיכונים שיוכלו להגיע לו מהניתוח. אלא שכאמור הורה מו"ח זצ"ל שיש לקבל את התרומה מפני שדעת זקנה בו, ומחליף את כליותו בחיי עולם, בזה אפשר לסמוך על החלטת הצעיר.

אחורה נא חידה

קטן שהגיע לחינוך אסור באיסורי שבת (דאורייתא ודרבנן). באיזה איסורי שבת מצוינו שמותרים לקטן, אף שהגיע לחינוך? (תשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידתי הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידות מגילין קודם: אדם קידש אשה קידושין גמורים (שחלו מן התורה ואינם קידושין טעות), והוא לא מת ולא נתן לה גט, ובכל זאת אשתו אינה נחשבת לאשת איש ומותרת להינשא, היתכן? * מתי חייב אדם ליתן דוניה והוצאות תתונה לאשה זרה - שאינה בתו? **תשובה.** אשת אליהו הנביא ורבי יהושע בן לוי, שעלו לשמים בעודם חיים, ונשותיהם מותרות לכל אדם אע"פ שלא קיבלו גט, כך מבואר בתרומות הדשן (פסקים וכתבים, סימן קב) משום דאשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך שכולו רוחני ולא גופני, יע"ש. וע"ז בקובץ שיעורים (ח"ב סימן כח) ובברכי יוסף (אה"ע סימן י"ז סק"א). * האונס נערה בתולה חייב לקחת אותה לאשה, ואפילו אם היא חגרת או סומא, אם היא ואביה רוצים בכך (שו"ע אה"ע סימן קע"ג, ומקורו מדברים כב, כה). ואינו רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה, לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה, ואם עבר והוציאה, כופין אותו להחזירה, והביא הפתחי תשובה (סק"ז) בשם הגרע"ק א' בשם הגהות הסמ"ק, שאם כבר יש לו אשה, הרי שלא יכול לשאת את האנוסה מפני חרם דרבנו גרשום שלא לישא ב' נשים, אז מנדים אותו עד שיתן לה דוניה להשיאה להגון לה, יע"ש.

י"ר ע"י מערכת 'קובץ גליונות' k.gilyonot@gmail.com
להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3145900

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com,
ובפלאפון הג'ל, או בכחבתת מייל 3126877@gmail.com
ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו' שיח יצחק, 04-376-0582,
או 072-380-9348. מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

שירת יושר

עמל התורה הנורא של החזון איש

נאמר במעמד 'תפילת ילדי תשב"ר' בחיידר תשב"ר בבית מרן החזון איש ערב יום
היארכייט הע"א למרן החזון איש

קשה להסביר מה היה פה בבית הזה, כיון שהעמל התורה והיגיעת התורה שהיתה
פה זה לא לפי המושגים של הדור הזה, וממילא מאוד קשה להסביר את הלימוד שלו
והיגיעות העצומות שלו שזה היה ממש מצב של פיקוח נפש.

ואם באמת נשאל איך יתכן שעמל כזה כמו של החזון איש לא הביאו למצב של סכנה, על
זה אפשר להביא את דברי הרבנו יונה על המשנה באבות, המשנה אומרת מרבה תורה
מרבה חיים ופירש ע"ז הרבינו יונה שם כי דאגת התורה אף שהיא דאגה גדולה למבין
כאשר יחשוב בהלכה עד 'אמר דבר דבור אל אופניו כלומר עד שיברר כל הגמרות
והתוספות והתוספתא ורמב"ם וכל הסוגיא שלא ישארו קשיים זה דאגה גדולה מאד
והיה צריך להיות שבלימוד עם כזו יגיעה שיפול למשכב כל יום וע"ז אומר התנא מרבה
חיים שבעסק התורה זה לא יהיה כך.

אספר לכם סיפור על עמל התורה הנורא של החזון איש, פעם אחת הוא הוצרך לעיין
בספרו על מה שכתב בסוגיית יין נסך שהיה נוגע לו לסוגיא שאחז בה, והתייגע זמן רב
להבין את שכתב שם ולא הצליח, ואמר לי אני כבר עובד ימים כדי להבין מה כתוב שם
ואני לא מצליח, וסיים-זה לא בכוחות אנושיים.

והעיקר זה החיזוק לא הסיפורים, ודבר נוסף שצריך להתחזק בו הוא ענין הדיבור,
הגמרא אומרת מה אומנותו של האדם בעולם הזה ישים עצמו כאילו, יש אחד חייט
אחד סנדלר, מה האומנות של כל בן אדם ישים עצמו כאילו, לא לדבר, רוב דברים
לא יחדל פשע, אם מדברים אז יש עבירות, ממילא צריכים תמיד להתאפק לא לדבר,
ואפילו אם משהו פוגע כך או משהו, תנו רבנן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתן
ואין משיבים ועונים עושים מאהבה ושמים בייסורים הפירוש בייסורי העלבון,
שמים במה שמעליבים אותם, עליהם נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, שזה
הדרגה הכי גבוהה יהיו כאלו שיהיו כמו כוכבים כמו הלבנה, אבל מי יהיה כמו השמש,
זה הנעלבים ואינם עולבים.

ועוד צריכים לדעת שהגאון מוויילנא הלך לנסוע לארץ ישראל אך לבסוף כידוע לא נסע
אך בכל זאת הוא השאיר לנו אגרת הגר"א שבכולה הוא מדבר רק על ענין הדיבור, והוא
אומר שהפה הוא קודש קדשים וצריך לשמור אותו, אז הוא אומר ככה אם מדברים
דברים יתירים, סתם דברים שאינם לשון הרע ורכילות שקר וכדו' צריכים להתקלע
מסוף העולם ועד סופו, בכך הקלע על כל דיבור ודיבור, אבל אם מדברים דיבורים
אסורים, שקר ולשון הרע ורכילות או בשבת מה שאסור לדבר, כל הדיבורים האסורים
צריך לירד לשאל מטה ואי אפשר לשער גודל הייסורים והצרות שהוא סובל.

ותזכר אי"ה לאור הגנוז וחיים של נצח, לחיות בדרגה גדולה ע"י שיעשו מה שצריך
לעשות בעולם בכמה עשרות שנים שנתנו לנו בעולם הזה, וצריכים למלאות אותם
שלא יחסר ושהכל יהיה מלא בתורה ובעוד מסכתות ועוד מסכתות.

וד' יעזור שנעשה רצונו בלבב שלם ונשמור חוקיו, ושכולם יגדלו לתלמידי חכמים
ולגדולים וכולם יעלו מעלה מעלה.

תורת יושר

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי וגו' (כ"ז, ד')

לכאורה הי' נראה מכאן שלא הי' חושש לפרישות מעוה"ז, והנה מצאנו
בחז"ל סעודתך שהנאתך הימנה משוך ירך הימנה, ועד שאדם מתפלל כו'
יתפלל שלא ינסו מעדנים כו', ואמר רבינו דלכאורה היה ניתן לבאר טעמו
בזה דהיה לצורך שיחולו הברכות לבנו כשיביא מטעמים לאביו וכמ"ש
בעבור תברכך נפשי וגו', וגם הי' אז פסח כפרש"י בשני גדיי עזים, ומיהו
משמע גם שהיה ידוע שזה היה אוהב וכמ"ש ואעשה וגו' כאשר אהב וי"ל
שהי' אוכל כאלו גם בלאו הנך טעמי ולא הי' חושש לפרישות מעוה"ז וכנ"ל.
וסיפר רבינו בענין זה ששמע ממרן החזון איש צ"ל שביאר בזה (כמדו' בשם
אביו) דהנה איתא בחולין ק"ה א' אמר שמואל אנה להא מלתא חלא בר
חמרא לגבי אבא דאילו אבא הוה סייר נכסיה תרי זמני ביומא ואנא לא
סיירנא אלא חדא זימנא כו', וביאר הענין דאבא הי' בדרגה גבוהה טפי שכבר
לא יזיק לו לרוחניותו אפילו אם יהא סייר נכסיה טפי ואילו שמואל אינו יכול
אלא חד זימנא לפי דרגתו, ובזה ביאר הך דיצחק דועשה לי מטעמים וגו'
שהי' בדרגה כ"כ גבוהה שכבר אין מוזק לו אף אם יאכל מטעמים.

ויקרא שמו יעקב וגו' [כ"ה כ"ו]

ע"י רש"י ב' פירושים או שהקב"ה קראו כך או אביו, וע"י בפי' ר"נ גאון
(הנדמ"ח) שלהי פ"ק דברכות בשם מכילתא דר"י ובשם הירושלמי
שמהאבות רק השם יצחק הי' מהקב"ה ולכן לא נשתנה שמו ע"ש, ומ"מ
שם יעקב שהי' על שם וידו אוחזת בעקב עשו ויש בזה סימן כמש"פ רש"י,
יש לזה חשיבות מושא"כ שם אברהם, ולכן י"ל דאהדרי' קרא יעקב ואין
עוברים על עשה כבגמ' ברכות שם דג"ז השם יש לו חשיבות, ולא רק שאין
עוברים בעשה אלא שנקרא כך וכמו בברכת אבות בשמו"ע מיהו אולי
התם שאני מפני שכבר אז הי' אלקי יעקב לפני שנשתנה שמו, אבל עכ"פ
כך רגילין לקרוא, ויש לדעת באמת למה, אחרי שכתוב בו בראשית ל"ה י'
לא יקרא וגו' כי אם ישראל וגו' ויקרא וגו', ואין רגילין כלל להזכירו כך.

וביאר רבינו דאפשר דלולא דאהדרי' קרא הו' לן לפרש שנעקר שם יעקב
לגמרי ונשתנה שמו אבל כיון דאהדרי' מפרשין שבאמת שמו נשאר יעקב
שזהו בעצם שמו ולא ניתן לעקרו אלא שנתוסף לו ישראל על שם שכתוב
בבראשית ל"ב כ"ט שאמר לו המלאך לא יעקב יאמר וגו' כי שרית וגו'
ואפשר שהוא כעין נבואה או בשורה ואח"כ נאמר לו כן מפי השם בבראשית
ל"ה י', ושם כתוב שמך יעקב והוא גם אתנחתא ואפשר דהיינו שזה שם
העצם ולא נעקר שמו לגמרי אלא שלא ישאר רק בזה אלא שיתוסף לו
גדולה בשם ישראל והיינו לא יקרא וגו' שלא ישאר רק בדרגה זו.

ומה שרגילין לתת שם התינוק בברית יעקב ישראל י"ל דזה על שם
ששניהם שמוותיו וכנ"ל, ואהדרי' קרא (ואגב ענין זה אוכזר רבינו את ששמע
ממרן החזון איש שהיה מעדיף שלא יתנו ב' שמות, ובעלמא אנו מוצאים רק
שם אחד).

והוסיף רבינו ששונה הדבר באברהם ושני שנתוסף רק תיקון באותו שם,
וזכו אח"כ לזרע, באמת נשתנה השם ממש בתיקון האות ונעקר הראשון
לגמרי ולכן הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה, (ושרי שאני שלא נאמר
אלא לאברהם לא תקרא וגו' כבגמ' ברכות שם וי"ל משום שהי' די במה
שאצל בעלה מוכרז שמה כך, והיא טפלה לבעלה, ואשה כל כבודה וגו' ואין
לאחרים כ"כ אתה, ולכן אין קפידא כ"כ בשינוי שמה לגבי עלמא).

שאלות שנשאל רבינו על ההנהגה הנכונה בחינוך הילדים בגיל צעיר, ועל משנתו של מרן החזו"א בעניין.

ש. האם נכון הדבר, שהחזו"א אמר שזהו דבר טוב לתת לילדים להשתולל מעט? למשל מספרים שבאו ילדים לחזו"א, וקפצו על הכסאות, והאב שהגיע עם ילדיו רצה למנוע אותם מכך, והחזו"א התבטא, זה טוב להם שישתוללו.

רבינו: מקצת הדברים זה נכון, כתוב בגמ' למשל שכאשר נולד טוב עבדו לתת חלב וכשגדל פורתא וכו' וכשגדל עוד יותר פורתא, טוב לתת לו תבר מנא, והיינו לשבור כלים. אני חושב באמת שהחזו"א היה נותן קצת להשתולל, ילד צריך קצת לעלות על זה ועל זה, זה לא אומר כלום על החינוך אם קצת קופץ, צריך יותר ללמוד איתו, להרים אותו יותר, אם הוא כבר בר משניות ללמוד איתו משניות, יחזור בע"פ, יתנו לו משהו עבוד זה, להכניס אותו בלימודים יותר וכדו'.

בבית החזו"א הקפידו מאוד על כמה דברים והיו מכים ילדים על זה. האחד, כשלא היו שומרים על הידים כדבעי, והיו נוגעים מעל המורפק וכדו', על זה היו מרביצים, ושנית, על דיבורים גם מאוד הקפידו, לא לדבר מילים לא יפות.

ש. במשנת החזו"א, איך יש להעיר לילדים שלא מתנהגים כהוגן?

רבינו: העיר שבו גדל החזו"א היה קוסבה, זה היה עיר קטנטונת כמו למשל קוממויות של היום, אז אחת הבנות הלכה מדי רחוק עם חברה שלה, היא באה אחר כך הביתה, היו צריכים לתת לה כמה סטירות, אז הסבא, אבא של החזו"א, שהחזו"א קיבל ממנו רבות, אמר לה "חשבת שזה יעבור לך ככה?", זהו, עד כאן, זה היה מספיק, צריך לעשות בחוכמה, לא תמיד צריך להגיד באופן חזק ומדי הרבה, לפעמים גם קצת מספיק, או בצורה עקיפה וכד'.

היה עוד סיפור על אחת הבנות שאכלה לפני התפילה, משום שהלכה עם בחורות שהיו מחוץ לעיר לא כל כך טובות, והיא קצת התחברה אליהם, והלכה לאכול לפני התפילה, אז אבא של החזו"א אמר "אה, היא חכמה, היא קודם אוכלת ואחר כך מתפללת". אני בא להראות שיש לנהוג בחכמה, ולפעמים להתעלם כאילו לא ראית, הכל בחכמה ובכל מקרה לגופו, ובכל פעם הנתונים שונים וכד'.

(אמתחת בנימין)

הנאון ר' אריה זצ"ל היה מידידיו הקרובים ביותר של רבינו והיה קשור עמו בקשרי הלכה כל השנים כאשר רבינו היה מתייעץ עימו רבות בהלכה, ונביא כאן את הספדו של רבינו בהלוויתו שהעיד עליו שלא הלך בלי לחשוב בלימוד.

הספד במסע הלוויה

אע"פ שאיני ראוי כלל להספידו מחמת הריחוק הגדול שממני אליו, אולם שלא ניכשל בואל שאול ואל בית הדמים שלא נספד כהלכה, ואמנם הרי ביקש שלא להרבות, אבל לזה איני חושש שכל מה שיגידו אין כ"כ לחשוש לזה, ומכל מקום משום צוואתו אקווה לקרות כמה מאמרי חז"ל וכיו"ב ויהי מובן הכוונה, והרי יש בהם בלאו הכי חיזוק.

אבד חסיד מן הארץ!

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד'!

ויי חסרה ארעה ד' ישראל גברא רבה!

העמיד כל כך הרבה אברכים - מאן דמתני לית לי' שיעורא!

אחים בהספדאי דהתם קאימנא, רש"י מפרש בגלל שאני שם ואני שומע את ההספד, אבל בכוונה שני' זה הפשט שהמלאכים הם עומדים והאדם הוא הולך, אבל אחרי הפטירה גם האדם עומד, אז אחים בהספדאי - תחמם את ההספד ותסביר מה אני - ושילכו אחרי הדרך שלי, ממילא אני יהי' הלאה גם כן מתהלך.

שיהי' שם שמים מתאהב על ידך - כמה יש ללמוד ממנו, כל מיני דברים שהוא הי' יחיד יחיד, ממש יחיד בדור.

איזהו בן העולם הבא - ענוותן ושפל ברך שייך עייל ושייך ונפיק דגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשי', כל ישראל יש להם "חלק" לעולם הבא, אבל מיהו הוא "בן" העולם הבא - יהבו ב' רבנן עיניהון ברב עולא בר אבא, אנתנו היינו אומרים שכל התנאים והאמוראים הם בני העולם הבא, אבל יהבו ב' רבנן עיניהון ברב עולא בר אבא.

אף אנו נאמר לפי דרכנו - לפי הדור שלנו.

שיהבו ביה רבנן עיניהון. איי - ברבי אריה!

כתוב ברמב"ם בסוף שמיטה ויובל - ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והיינו מדעו להבדל ולעמוד לפני ד', ולשרתו ולעבדו לדעה את ד', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה הי' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים - אז ממילא אנתנו יודעים כבר איפה רבי אריה נמצא - הוא קודש קדשים ויהי' ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה ללוויים, והרי דוד אומר ד' מנס חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי!

מרן החזון איש פעם אמר שהמדרגה הכי גדולה זה לעבור את החיים ואין לאף אחד טענות על האדם - נדמה לי שאפשר להגיד את זה על הנפטר !!

פעם שאלו את החזון איש אם מקפיד על איזה דבר, אז הוא אמר שהוא יכול לתאר את זה, אבל זה איננו בחנות שלו - זהו רבי - אריה!!

תוספות אומרים בסוטה כ"א וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר בה כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה, זה פשוט שזה הוא, המילים האלו זה מאוד מתאים להנאון הצדיק רבי אריה!

באמת ראו את זה תמיד אם הוא בחתונה אם הוא במקום אחר הוא אותו באמצע תוספות, תמיד תמיד!! ואינו הולך ד' אמות בלא תורה!!

מרן החזון איש כותב באמונה ובטחון (פ"א סי' י"א) את רבי אריה - יש איש מתאוה להיטיב לזולתו, הפגשו עם רעהו הוא לו לחדות לב, מקבלו בסבר פנים יפות, ומה הוא מפחד כשהוא נפגש עם חברו, חרד אולי לא קלע על המטרה לפי רוח רעהו, אולי זה לא בדיוק כמו שהשני רוצה ומעריך, אולי דיבר דבר שלא כהוגן, כי אין כאב לב אצלו ככאב של פגיעה בכבוד חברו, או שחסר מרעהו חסד, אבל זה - מה שיש לו כאב לב, אבל הוא מעולם לא נפגע הוא מרעהו, כי לבו המלא אהבה תכסה על כל פשעים, והוא מוכן מראש לקבל באהבה נאמנה פצעים ונזיפות שיחלוק לו רעהו בידעו שאין רוב בני אדם אצילי המידות, ומה אפשר לתבוע מהם, ובכל זאת רוחש ליבו להם יקר וכבוד, ואין בלבו הרחוקים רעים מעין ולוולו בכבוד הבריות, (עכ"ל החזו"א). - זהו כל המילים האלה זה ממש רבי אריה לא משל. **שיהא** שם שמים מתאהב על ידך - לומר פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשיו - כל מה שהוא היה זה הכל קידוש השם יומם ולילה - קיצרתי קצת כפי בקשתו, והרי בלא ליספדוני' הי' הדין איתו לכן קיצרתי כבקשתו ואם הרביתי יסלח לי, ויש גם מקילים על גדולי הדור שאפ"י צוה יש קולות, שיהי' מליץ יושר על הצדקניות אשתו ובנותיו, נכדיו ונכדותיו וכל משפחתו, ועל כל בני הבית מדרש, ועל כל תלמידיו, ועל כל כלל ישראל, ויהי' ובלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.

שיעור מדרג הגאון רבי אשר יייס שליט"א

שהיטת מומר, פתו ובישולו, ודין מומר וכוותי

כל התורה עד שלא ניתנה, מ"מ אין בזה אלא מדת חסידית ולא עבירה, וכל כהאי גוונא לא אמרו שאין הקב"ה מביא תקלה על ידו.

ואף שאמרו חז"ל דאף בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן, והרי בבהמה לא שייך כלל שמץ חטא ועון, ולכאורה הוא הדין לצדיקים לפני מתן תורה, עדיין יש לדון לפי מה שכתבו התוס' (בגין וחולין שם) דלא אמרו כן אלא במאכלות אסורות ולא בשאר עבירות, ואף באכילה ביוה"כ מצינו שנכשלו בשוגג, דמ"מ אין כאן מאכלות אסורות אלא איסור אכילה התלוי בזמן, ולפי זה נראה דכל דהוי מאכלות אסורות אף בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, אבל לפני שניתנה תורה אין כאן מאכלות אסורות ואין כאן תקלה, ועדיין יש לעיין בזה. וכיוצא בזה יש לעיין גם בענין בישול נכרי ופת נכרי, ואף דהוי איסור דרבנן, הלא קיים אברהם אבינו כל התורה כולה על שלא ניתנה ואפילו עירוב תבשילין דהוי מדרבנן, והלא יצחק אכל גם הפת והתבשילים של עשו. אך אפשר שעשו שחט אך רבקה אפתה ובישלה את מאכלי יצחק אבינו. ונבאר דין מומר לגבי פת ובישול נכרי.

ב. פת שנאפה ע"י מחלל שבת בפרהסיא האם אסור משום פת עכו"ם

הנני במענה קצר לשאלתו במאפיות רבות שבהם העובדים מחללי שבת בפרהסיא, האם הפת אסורה משום פת עכו"ם, כיון שהמחלל שבת בפרהסיא כעובד עכו"ם.

בשאלה זו נחלקו גדולי האחרונים. בפתי תשובה (סימן ק"ב סק"א) הביא מהתפארת למשה, דאין בזה כל חשש איסור, דלא אסרו פת עכו"ם אלא משום חתנות, דהיינו חשש בנותיהם, ואין כל איסור בבתו של ישראל מומר, ובידה להיות צדיקה וחסודה, וכך כתב באגרות משה (יו"ד ח"א סימן קמ"ה - קמ"ו) שכך מסתבר, ע"ש.

אך רבים האחרונים שנקטו דכיון דהמחלל שבת בפרהסיא דינו כמומר לעבו"ז ודינו כגוי, פתו פת עכו"ם, ורבים הבינו מדברי הראשון בזמן ובמעלה, הלא הוא הפרי חדש (סימן ק"ב סק"ב), דכיון שדינו כגוי פתו פת עכו"ם ובישולו בישול עכו"ם, ע"ש.

ובדעת האוסרים מצינו שתי דרכים. י"א דלא פלוג, וכיון שדינו כגוי פתו פת נכרים, וי"א דבאמת יש לאסור משום בנותיהם, ואף דישאל אעפ"י שחטא ישראל הוא, מ"מ אם בת המומר אף היא נוהגת כמנהג אבותיה, אסורה אף היא, ובדרך כלל שותא דינוקא מה ששמעה מאביה או מאמה, ואף היא אסורה, וממילא יש לאסור משום בנותיהם. ואבאר את הנראה לענ"ד.

א. הנה בזבחי צדק (סימן ק"ב סק"ג), בפרי מגדים (או"ח סימן שכ"ה א"א ס"ק כ"ב, ויו"ד סימן ק"ב שפ"ד סק"ב), ושו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן רפ"א) וגם החזון איש (יו"ד סימן ב' אות כ"ג), נקטו לאיסורא, דכיון שדינו כעובד עכו"ז וכנכרי שווהו חכמים דין פתו ובישולו כפת ובישול נכרי, ע"ש.

ב. בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סימן ל"א) ואבני נזר (יו"ד סימן צ"ב אות ד') הוסיפו טעם להחמיר, דכיון שבדרך כלל בת מומר הולכת בעקבות אביה, ואף מחללת שבת, יש בזה אך גזירות בנותיהם.

וכ"כ הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורא ג' ח"ב סימן ט"ז).

"ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד" (בראשית כ"ג ג').

"שא נא - לשון השחזה כאותה ששינו (ביצה כח א) אין משחזין את הסכין אבל משיאה על גבי חברתה, חדר סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה" (רש"י שם).

"ורחים יצחק ית עשו ארי מצידיה הוה אכיל ורבקה רחימת ית יעקב" (תרגום אונקלוס בראשית כ"ה כ"ח)

הרי מבואר שיצחק היה אוכל מן הצייד שעשו היה צד ושחוט למענו, ולכאורה יש לתמוה, דהלא שהיטת מומר פסולה כמבואר בחולין (ה' ע"א), ועשו ישראל מומר היה כמבואר במס' קידושין (י"ח ע"א), וכי יצחק אבינו אכל נבילה. ואת"ל שיצחק לא ידע שעשו רשע הוא וחשב שהוא צדיק, מ"מ בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן כמבואר בכמ"ק בש"ס (יבמות צ"ט ע"ב, כתובות כ"ח ע"ב, גיטין ז' ע"א, חולין ה' ע"ב, שם ו' ע"א, שם ז' ע"א).

וכבר עמדו על שאלה זו החיד"א בספרו פתח עינים (חולין שם) ובספר ישמח משה (פרשת תולדות). החיד"א כתב דאפשר דמה שיצחק אכל מצידיו של עשו היה לפני שפרש ונעשה מומר. ודוחק גדול הוא, ובפרט לפי דברי חז"ל ורש"י בתחילת הפרשה שעשו היה מתרוצץ לצאת על פתחי עבודה זרה עוד טרם צאתו לאויר העולם.

והישמח משה כתב בזה דבר נפלא, דעל אף שעשו רשע ומומר היה, מ"מ היה מקפיד במצות כיבוד אב ובודאי ששהיטתו פסולה ולא רצה להכשיל את אביו באכילת נבילה, ומשום"כ היה מבקש מיעקב שישחוט לו את כל בעלי החיים אשר צד, ואכן עשו היה צד ויעקב היה שוחט.

והוסיף לפי דרכו עפ"י הידוע מהמקובלים שצדיק יכול להרגיש באכילת בשר את מעלת צדקתו של השוחט, וכיון שיצחק לפי תומו חשב שעשו הוא זה שהיה שוחט בשבילו, לכן היה אוהב את עשו אהבת נפש, וכאשר רבקה היתה מלינה עליו שרשע הוא, הוסיף יצחק אהבה על אהבתו, והערכה על הערכתו בחשבו שעשו צדיק נסתר הוא, שהרי מתוך שהיטתו ידע שצדיק הוא. ועי"ש עוד מש"כ לפי דרכו.

ולפי פשוטן של דברים שתי תשובות בעיקר שאלה זו. א. בכל עיקר פסול מומר לשחיטה מבואר במס' חולין דמומר לעבו"ז או מחלל שבת בפרהסיא דינו כגוי ופסול משום דלא הוי בר זביחה. ונראה לכאורה דרך לאחר שניתנה תורה ונצטוונו על השחיטה שייך פסול במי שאינו בר זביחה, אבל לפני שנצטוו על הזביחה מה שייך בר זביחה.

ולא מיבעיא למ"ד דהאבות וזרעם לפני מתן תורה היה להם דין בן נח (עיין מנחת אשר בראשית סימן ט"ז, סימן כ', סימן ס"ד, סימן ס"ה אות ג', סימן ע"ב וסימן ע"ד), אלא אף אם דין ישראל להם, מ"מ כל שלא נצטוו על השחיטה, לא שייך בר זביחה, וממילא אין פסול במי שאינו בר זביחה. (ועיין מנחת אשר בראשית סימן כ"ב אות ג', סימן כ"א אות ז' וסימן ע"ג אות ב' מה שכתבתי עוד בזה).

ב. וכעין זה נראה לדון לגבי מה שאמרו שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים, דאפשר שאין זה אלא לאחר שנצטוו במצוות, דהקב"ה רגלי חסידיו ישמור למנוע מהם חטא ועון, משא"כ לפני מתן תורה דאף שקיימו האבות

ונדון בקצרה בדבריהם.

מקצת האחרונים הנ"ל הביאו את דברי הר"ן בחידושו למס' חולין (ד' ע"ב) במה דאיתא שם:

"גופא אמר רב ענן אמר שמואל ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיתתו, שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מסעודת אחאב, שנאמר 'ויזבח לו אחאב צאן ובקר לרוב ולעם אשר עמו ויסיתו לעלות אל רמות גלעד', ודלמא מיזבח זבת, מיכל לא אכל, ויסיתו כתיב, ודלמא בדברים, אין הסתה בדברים, ולא, והכתיב 'כי יסיתך אחיך' באכילה ובשתיה, והכתיב 'ותסיתני בו לבלעו חנם' למעלה שאני. ודלמא משתא אשתי, מיכל לא אכל, מאי שנא שתיה, דאמרין מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה, אכילה נמי מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה, הכי השתא, שתיה סתם יין הוא, ועדיין לא נאסר יין של עובדי כוכבים, אבל אכילה, אימא לך מומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה."

הרי לן דלאחר גזירת סתם ינם מומר לעבו"ז יינו אסור, וכתב שם הר"ן בחידושו:

"ואם תאמר נהי דלא הוי מומר לכל התורה כולה כיון דלע"א הוי מומר היכי אפשר שאין יינו יין נסך. יש לומר שאין סתם ינם אסור משום חשש שמא נתנסך דאם איתא דנסכיה לא הוי שתי ליה וכדאמרין בריש פרק אין מעמידין אם איתא דאקצייה ואם איתא דפלחיה תו לא הוה מזבין ליה אלא משום בנותיהן הוא שנאסר הילכך אי מומר לע"א הוי מומר לכל התורה כולה כיון דככותי גמור הוא בכלל גזרתו הוא אף על פי שאין בבנותיו איסור חתנות מן התורה אבל אי לא הוי מומר לכל התורה כולה שרי יין."

וכמועט כל המחמירין התבססו על דברי הר"ן דאף שאין איסור חתנות במומרים מ"מ כיון דככותי גמור הוא בכלל איסור סתם יין הוא, ומסתם ינם למדו אף לפתם ובישולם.

כ"כ בערך השלחן (סק"ב) וכן במהר"ם שיק שם, ובכף החיים כתב דבפ"ת ובתפארת למשה הקילו משום שלא ראו את דברי הר"ן, עיי"ש.

אך לא ראו כל האחרונים הללו את דברי הריב"ש (סימן שצ"ד) שכתב שאין זה אלא בסתם ינם שהחמירו בו טפי לאסורו אף בהנאה, וה"ה שהחמירו בין של מומר, ואין ללמוד מכאן לפת עכו"ם ובישולו. ולאחר שראינו את דברי הריב"ש שכתב דאין לדמות גזירות בנותיהם זל"ז ולא החמירו במומר אלא בין אלא בפת ובישול, כשם שהחמירו לאסור סתם ינם בהנאה, משא"כ בפת ובישול עכו"ם שלא נאסרו אלא באכילה ושתיה, ולפי"ז נפל פיתא בבירא, ואין לנו מקור להחמיר.

אך מ"מ נקטו רבים מן האחרונים דכיון דמומר לחלל שבתות דינו כמומר לעבו"ז וכגוי אף פתו ובישולו אסורים בכל פת ובישול נכרי, משום לא פלוג. ויש מן האחרונים שחידשו יותר מזה וכתבו שאף גזירת בנותיהם שייכא בהו.

בשו"ת טוב טעם ודעת שם כתב הרב השואל הגאון ר' אהרן שמואל בנו של הגר"י אסאד, לפי דברי הר"ן הנ"ל דלא פלוג וכיון שמומר דינו כגוי בישולו אסור, וכתב הגרש"ק:

"לדעת אין צריך לדברי הר"ן, רק כיון דהכותים גזרו עליהם להיות כנכרים גמורים פשוטה דמכל שכן מומרים דהוי בכלל גזירה זו, דהרי מומר לכל התורה גרוע מכותי, ואטו יהיה יציבא בארעא וכו', לכך בכלל גזירת כותים הוי מכ"ש מומר."

ודבריו תמוהים דהכותים היו אומה בפני עצמם וציבור מוגדר, ובאמת נכרים היו ובאו מארץ כות והתגירו, ונחלקו תנאי אם גרי אמת הם או גרי אריות, ועמדו חכמים ועשאוהו כגויים והוציאוהו מכלל ישראל, ואין נדמה להם מומרים, שאין לנו בהם אלא דינו של כל יחיד ויחיד, ומילתא דפשיטא שבת מומר אם היא הולכת בדת יהודית ושומרת מצוות שדינה ככל אשה כשרה מישראל.

ובשו"ת הג"ר יהודה אסאד (יו"ד סימן ל"א) בתשובה לרב אחד בשאלה הנ"ל אם מומר מחלל שבת בישולו אסור, וכתב שגם בנו הבחור הנחמד עמך בזה, (וכפי הנראה בן הגר"י א, הג"ד אהרן שמואל פלפל בזה בבחרותו ופנה להגרש"ק) וכתב הגר"י שיש גזירת בנותיהם במומר, ונימוקו עמו דהלא הטור באהע"ז (סימן י"ז) הביא שיטה דאין איסור דאורייתא בביאת גויה אלא משבע עממין, ואעפ"כ גזרו על בישולם של כל הגויים אעפ"י שאין איסור תורה בביאתו, וא"כ הוא הדין במומרים, עיי"ש.

ותמה אני איך ניתן לדמות בת מומר שאין בה שום פגם וטומאה לביאת גויה עם הדומה לחמור, ועד כאן לא נחלקו הראשונים אלא בלאו דלא תחתן בם, אבל כבר כתב הרמב"ם (איסור פ"ב ה"ז):

"עון זה אף על פי שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך, אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אף על פי שהוא מומר והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בןך מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי ה'."

ועוד כתב בזה (שם הל' ה'):

"ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב מאחרי י"י ולמעול בו."

ועוד מבואר בסנהדרין (פ"ב ע"א) שיש בזה כרת מדברי קבלה, ומשום חומרת העון גזרו על ינם פתם ובישולם משום בנותיהם, ומה זה ענין לבת מומר, אתמהא.

ומהרי"א הביא ראיה דפת מומר לחלל שבת אסור מדברי הפרי חדש (סימן קי"ב סק"ב) שכתב לאסור פת של קראים, והביא מתשובות המבי"ט (ה"א סימן ל"ה) שכתב:

"ואלו הקראים המחללין את המועדות כאילו מחללין שבתות וכאילו כופרים בכל התורה כולה."

הרי דפשיטא ליה דפת של מחללי שבתות אסור.

וראיתי שרבים הוכיחו מדברי הפרי חדש שמומר לחלל שבתות פתו אסור. וגם בשו"ת לבושי מרדכי (יו"ד מהדו"ת סוס"י נ"ו) כתב להחמיר והתבסס על דברי הפרי חדש, עיי"ש.

ונראה לענ"ד שטעו בזה כי לא עיינו במקור הדברים שהוא תשובת המבי"ט, וכל המעיין בדבריו יראה בעליל שלא בא לאסור אלא פתם של הקראים, והמבי"ט האריך בגנות כת הקראים, ולרווחא דמילתא כתב דמחללים את המועדות והוי כמחללי שבת, ועוד הביא שם דאף על בת עם הארץ אמרו חז"ל ארור שוכב עם כל בהמה, "כ"ש על אילו שפירשו לגמרי מן התורה של חכמים", ואטו נלמד מדבריו דגם עם הארץ בישולו אסור, ועוד כתב שם שבניהם מומרים משום שקידושיהם קידושין ואינם מגרשים נשותיהם כהלכה.

וברור מכל דבריו שלא כתב מה שכתב אלא בכת הקראים ואין ללמוד מדבריו כל כל מומר לחלל שבתות.

ובשו"ת אבני נזר (יו"ד סימן צ"ב) כתב גם הוא שיש גזירת בנותיהם במחלל שבת, וז"ל (אות ז'):

"ומ"ש בספר הנ"ל שמותר לישא בת מומר. אומר אני כן הדברים. אך זה דוקא כשבתו מתנהגת בדת יהודית אבל אם היא מומרת כמוהו אסורה כמו נכרית ממש. דמה"ט דעת תשובת הגאונים (באבן העזר סי' קנ"ז) דמומר אינו זוקק ליבום דקנאים פוגעים בו ובמקום ערוה קיימא. הרי דדינו כגוי ממש להתחתן בו וע"כ יש בו גזירת בנותיהם. דמסתמא בתו תהיה מומרת כמוהו. זה ברור ופשוט לפענ"ד."

ואף בדבריו יש לתמוה שהסתמך על תשובת הגאונים שמומר אינו זוקק ליבום משום שדינו כגוי, והלא בהלכה זו הביא הטור (אהע"ז סימן קנ"ז) את שיטת רב שרירא גאון שמומר זוקק ליבום ואת שיטת רב יהודאי גאון שאינו זוקק ליבום, וכתב הטור "ולא ידענא למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבום".

והשו"ע שם הביא שיטה זו בשם י"א וכתב שאין לסמוך עליה, הרי שאין הלכה כשיטה זו ומהי"ת להחמיר כותיה באיסור דרבנן של פת ובישול עכו"ם.

וגם מה שכתב דיש לחוש לפת מומר כיון שמסתמא בתו כמותו, תימה, דהלא פשוט דבהלכה זו אין בדינו לגזור גזירות כאילו דיני גזירות בירושלים אנחנו ואין הדבר תלוי אלא בכל איש ואשה אם נוהגים בדת יהודית ושומר משמרת ה'.

ובשלשה מקומות כתב החתם סופר להקל בבנותיהם של מומרים לחלל שבת.

בשו"ת יו"ד (סימן ק"כ) במי שמחלל שבת בדריכת יין כתב בתוך דבריו:

"מה שעושה י"נ אינו משום חתנות כי מותר להתחתן בבנותיו, ולא משום לתא דע"ז, אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עע"ז וע"כ אין להחמיר כ"כ."

ובשו"ת (חו"ד סימן פ"ג) כתב לחלק בין מומרים שנטמעו בין הגויים ופורשים מקהל ישראל שדינם כגויים, לישראל מחלל שבת ואפילו עובד עבו"ז, ובתו"ד כתב:

שהתיר להם ז' מצות [בבא קמא לה, ב] אף על גב דלאו ראייה גמורה היא, מכל מקום כן נראה לי. והם נמנו וגמרו להוציאם מברית ישראל לגמרי. ובגמ' [מה, ב] פירש רש"י [ד"ה מומר] שהמסור פרק עול תורה. יש לומר כיון שמוסר לתוא מכמר [ישעיה נא, כ] הרי מסר חבירו גם להעבירו על דת משה וישראל, ואי לא דפריק עול תורה כולה לא עביד הכי. ומצינו בעזרא [י, ח] יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה, משמע שהוציאם מכלל ישראל, וכנזכר לעיל.

וכל דבריו חידוש, ואדון בהם בקצרה.

במה שהביא בדכתיב ראה ויתיר גויים (חבקוק ג' ו') שהתירו להם שבע מצוות בני נח, הלא בגמ' (עבו"ז ב' ע"ב) אמרו דאין זה אלא שלא יקבלו שכר כמצווה ועושה, אך ודאי לא פטרו אותם ממצוותיהם. וכבר כתב החת"ס שאין בזה ראייה גמורה.

אך באמת נראה ליישב את דברי רבן של ישראל החתם סופר, דכל קושיית הגמ' שם אינו אלא דלא מסתבר שיהיה חוטא נשכר דבגלל שעברו על שבע מצוות התירו להם, ומשמע שעצם ההתירה אין בו תימה ולא הקשו אלא שלא יהא חוטא נשכר, הרי שבאמת יש כח ביד ישראל לפטור את החייב. אך באמת אין זה ענין כלל לנ"ד, דהלא בגויים עסקין ולא בבני ישראל, ובדברי הנביא חבקוק המנבא בשם ה', ומה ראייה מכאן שיש כח לדורות להוציא יהודי מכלל ישראל, אתמהא. (ובכל עיקר דין שבע מצוות בני נח בזמן הזה עיין מנחת אשר בראשית סימן י"ב אות ג' - ה').

ומה שהביא מקרא בעזרא (פ"ה ח'), לא מצינו לאחד מרבותינו הראשונים מפרשי המקרא והגמרא שיפרש כך את הכתוב, ותימה גדולה לומר שכל מי שלא עלה לא"י עם עזרא ונחמיה יצא מכלל ישראל ודינם כגויים גמורים. ועיקר התימה שבדברי החת"ס, דעד כאן לא מצינו אלא בכת שלימה כגון הכותים, וכעין זה מצינו עוד ביבמות (י"ז ע"א) לגבי עשרת השבטים שאבדו, ועבדו עבו"ז "לא זו משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים, שנאמר בה' בגדו כי בני זרים ילדו", אבל תימה לומר כן על כל מוסר יחיד.

אמנם באמת כבר נרעשו אמות הסיפים לפני מאות בשנים בימי האינקזיציה בספרד ופורטוגל באלפים שנשתמדו, וגדולי הפוסקים דנו רבות בדינם, ובשו"ת מהרשד"ם (אה"ע"ז סימן י') האריך בתשובה להוכיח שהמשומד יצא מכלל ישראל ודינו כגוי ואין קידושו קידושין. ואף שכתב הרמב"ם (הל' אישות פ"ד הט"ו) בפירוש דהוי קידושין, אין כוונתו אלא לספק קידושין ולא קידושין ודאין, ע"ש. (ולאורה דבריו תימה שהרי כתב שם הרמב"ם דהוי קידושין גמורים. וראיתי בהוצאת ר"ש פרנקל בילקוט שינוי נוסחאות שיש נוסחאות שלא כתוב בהם אלא דהוי קידושין ולא קידושין גמורים, וכנראה שכן היה לפני מהרשד"ם). והביא שנחלקו הרס"ג ורבינו חננאל, לדעת הרס"ג משומד אין קידושין קידושין ולדעת הר"ח קידושין המה, אך אין זה אלא במי שהיתה הורתו ולידתו בקדושה אך זרעם אחריהם שנולדו לאחר שהוריהם השתמדו אף לשיטתו יצאו מתורת ישראל, ועיין עוד במדרכי יבמות (פ"ד), ע"ש.

ועיין עוד בחכמת שלמה למהרש"ל ביבמות (ט"ז ע"ב תוד"ה אמוראי) שכתב בעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל "כשנוהג עצמו כעכו"ם הרי הוא כשאר עובד כוכבים וכמעט שאין בהם דין ישראל", וחזר על דבריו עוד (שם ד"ה עכו"ם לקדש בסוה"ד), ע"ש.

ובמהרש"א שם תמה עליו וכתב:

"ודבר תמוה פירש וכי משום שנוהג כעובד כוכבים יהיה כעובד כוכבים שלא נחוש לקידושין דהא כיון דבתר אמו שדינן ליה ישראל מומר מקרי ופשיטא דחוששין לקידושין אף אם נהג עצמו כעובד כוכבים".

ובקרן אורה (שם י"ז ע"א ד"ה איכא דאמרו) דן במה שאמרו שם לגבי עשרת השבטים דאמרו שמואל "לא זו משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים, שנאמר (הושע ה' ז') בה' בגדו כי בני זרים ילדו", ותמה מה כח היה בידם להפוך בני ישראל לגויים גמורים.

ותחלה כתב דשמואל לא אמרו כן אלא שאין חוששין לקידושיהם דיש כח ביד חכמים להפקיע קידושין, ושוב כתב דמלשון הפסוק בהושע משמע טפי שלכל דבר עשאו כגויים, וכתב דע"כ "על פי הנביאים ורוח הקודש נעשה זאת".

ושוב כתב:

"ואפשר דכל שנטמע בימים הקדמונים בין עובדי כוכבים היה דינו לגמרי כעובד כוכבים, ויש לקיים בזה דברי מהרש"ל ז"ל שכתב לעיל (ט"ז ע"ב) בתוס' ד"ה אמוראי ניהו דכל שנהג מעצמו כעובד כוכבים לא היה לו דין ישראל, ומהרש"א ז"ל הקשה עליו דהא ישראל מומר הוה. ולפי הנ"ל י"ל

"ולענין בנותיהם נמי יש לחלק מומר שנטמע בין הנכרים הרי הוא כנכרי ממש אבל אם הוא ישראל וע"ז אפשר בניו לא ילכו אחריו ע"י נדה ל"ג ע"ב בנות צדוקים וכבר הארכתי בזה בפתיחה לה' י"נ שנדפס בשמי בסוף ס' רמב"ן על קדושין אלא שהמדפיס' השמיטו קצת מה שנוגע לאפקורסי זמנינו ע"ש".

וכך כתב עוד בחידושי חתם סופר ליו"ד (סימן קכ"ד סוף סק"ד), ע"ש.

ומוהר"י אסאד סתר דבריו, ובתשובה אחרת (שם סימן נ') דן במחלל שבת בפרהסיא אם יינו י"נ נסך כתב בסוף התשובה דבמחלל שבת לא שייך איסור חתנות, ע"ש.

והנה כל אריכות דברינו בעקבות גדולי הפוסקים שאכן מחלל שבת בפרהסיא דינו כמומר לעבו"ז וכגוי, אך כבר הארכתי במק"א (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן י') בדן מחללי שבת בזמנינו, והבאתי דברי גדולי האחרונים שכבר כתבו לפני יותר מק"נ שנין שבזמנינו אינו בהכרח שמחלל שבת בפרהסיא דינו כמומר לעבו"ז, והסקתי שם שרובם ככולם של החילונים בזמנינו דינם כתינוקות שנשבו, ואין דינם כמומר.

סוף דבר שאלה זו שנויה במחלוקת בין רבותינו האחרונים, וכיון דבאיסור דרבנן מדובר, ומסתבר דעת המקילים, וביותר בזמנינו אין לאסור פתם ובישולם.

אך מאידך נראה דלכתחלה יש להחמיר כדעת המחמירים וכאשר האופים מחללי שבת, יש למשגיח להשתתף במעשה האפיה ולו במעט, ולפי המבואר בשו"ע (סעיף ט') דהשתתפות כלשהי של ישראל מתירה פת עכו"ם, דכיון שהדבר נוגע לרבים ובקביעות, אין להשתית אורחותינו על קולות אלא על חומרות, אך כל לכתחלה אך בדיעבד נראה ברור שאין לאסור פת שנאפה ע"י מחללי שבת, ואפילו מחללי שבת בפרהסיא, וככל החזיון הנ"ל.

סוף דבר, תימה היא לומר שיש גזירת וחשש בנותיהם במומר לחלל שבתות.

ג. דין הקראים

והנה בשו"ע (יו"ד סימן קנ"ט ס"ג) איתא דשאני קראים מכותים, ואף דכותי יש לו דין מומר ומותר להלוותן ברבית, בקראים אסור להלוותן. והש"ך (סק"ז) כתב דהקראים דינם כמומרים ומותר להלוותן ברבית. אך לכו"ע אסור ללוות מהם ברבית ואין דינם כדן הכותים. ובטעמא דמילתא כתב החות דעת (סק"ה) דאת הכותים הוציאו מכלל ישראל בימי התנאים וכמבואר במס' חולין שם דרבי מאיר גזר עליהם ועשאו כגויים גמורים, אך לגבי הקראים לא מצינו כן ואין כח בדינו לתקן ולגזור כהאי גוונא, וז"ב.

וכבר כתבו התוס' (חגיגה כ"ה ע"א) דכל מה שמצינו בחז"ל שהקילו בכותים ודינם כישראל לגבי כמה הלכות אין זה אלא לפני שבדקו אחריהם ועשאו כגויים, אבל לאחר גזירה זו דינם כגויים לכל דבר.

וכך כתב הרמב"ם בפירוש המשנה (ברכות פ"ה מ"ה):

"ובכאן אפשר לך ענין הכותים העם שהביא סנהדרין מכותה והושיבם בערי שומרון העיד הכתוב בהם את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים, אבל באורך הימים למדו התורה וקבלוה על פשוטה והמצות אשר החזיקו בהן היו קפידים עליהם וישמו לבם עליהם מאוד והוחזקו שהיו מאמינים בדתנו ומיחדים ולא יעבדו ע"א, עד אשר חקרו עליהם חכמים ומצאו מכבדים הר גריזים וחקרו על הדבר ההוא ומצאו להם בהר ההוא דמות יונה וידעו שהם עובדים ע"א אז החזיקום בחזקת עכו"ם גמורים לכל דבריהם, ולכל מה שתמצא במשנה מן הדברים מענין הכותיים אשר תבין מהם שהכותים נכבדים מן העכו"ם ופחותים מישראל כמו שאמרו מזמנין עם הכות', וכותי המברך וזולתו, לא אמרו זה אלא קודם שחקרו עליהם, אבל מעת שחקרו עליהם ומצאו אשר זכרנו הם פחותים מן העכו"ם מאד ועל כן דע אותם ולא נצטרך לשנות לך זה העיקר בכל מקום שנזכר כותי".

והנה חידוש עצום כתב החתם סופר (הגהות או"ח סימן ל"ט מג"א סק"ד) במה דמבואר בשו"ע (שם סעיף א') דמוסר פסול לכתוב תפילין משום שאינו בקשירה וכל שאינו בקשירה אינו בכתובה, והבית יוסף תמה בהלכה זו למה אינו בקשירה. והחת"ס הביא גם מדברי התוס' יו"ט (נדה פ"ז מ"ד) שתמה לגבי כותים למ"ד גרי אמת הם, איך עשאו כגויים לטהר בהם טומאת נדה וטומאת אהל דאורייתא.

וכתב החתם סופר:

"ונראה לפענ"ד שיש כח בכלל ישראל להוציא המורדים מכלל האומה ויחזרו לגוים גמורים אף להקל. וזכר לדבר, ראה ויתיר גויים [חבקוק ג, ו]

אך סיפור זה נסתר לכאורה ממש"כ בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן ש"ה) במכתב ששלח לחבירו הכתב סופר ובו זעק זעקה גדולה ודרש לצאת במלחמה גלויה נגד הכת הנ"ל, להרחיקם בזרוע ולהכריז עליהם שהם פסולי חיתון, ע"ש.

ונפלאות היא בעיני, וכי היכן מצינו שאסרו עדה שלימה מבני ישראל בחיתון, והלא אף את הכותים לא פסלו אלא משום חשש ממזרות וכמבואר במשנה ובגמ' (קידושין ע"ד - ע"ה), וכן מצינו בקראים (אהע"ז סוס"י ד' בבית יוסף וברמ"א שם), ולולי חשש ממזרות לא מצינו שאסרו את עדות המזרדים לחיתון בדרך קנס וגזירה.

אמנם מצינו לאחד מן הראשונים שאכן נקט שהכותים נפסלו לחיתון בדרך קנס, וזה דעת בעל המאור בקידושין שם, והרמב"ן בספר המלחמות דחה דבריו, ע"ש.

ובאמת כבר מצינו הת"י חסות לשאלה זו בדברי רבינו הגדול החתם סופר בשו"ת (ח"ו סימן פ"ט) שבו שפך סוללה נגד מהרסי הדת מכת המשכילים, ובסוף דבריו כתב:

"ואלו ה' דינים מסור בדינו ה' דעת' להפריש מעל גבולינו לא יותן מבנותינו לבניהן ומבניהם לבנותינו כי היכי דלא לית' לאמשוכי אבתריהו ויהיה עדתם כעדת צדוק ובייתוס ענן ושאל אינהו בדידהו ואנן בדידן כ"ז נ"ל להלכה ולא למעשה מבלי רשות והורמנא דמלכא יר"ה וזולת זה יהי' דברי בטילים וכלא חשיבי ומ"מ לעשות רצונו דפר"מ כבודו הפצתי וכתבתי לק"ק ה"ב ופראג גם לבראד לקבץ דעת גאוני הדור ולשלחם ביד רופ"מ הדרת גאונו וימלך בקונו ויצא לישע המונו ותחזו עינינו שכלל היכלו וארמונו כנפשו הקדושה והטהורה ונפש א"נ דש"ת".

הרי שאף שדעת החתם סופר היתה שראוי להרחיקם בזרוע, מ"מ למעשה לא פסק כן, וכן נראה גם בכונת המהר"ם שיק, ודברי מהר"ם שיק שהיה מגדולי תלמידי החתם סופר ונאמן ביתו תואמים את דברי החתם סופר.

דכל שנטמע בין העובדי כוכבים הרי היה בכלל תקנה זו להעשות כעובדי כוכבים גמור. ולענין מה שאמרו ז"ל (הולין ז' ע"א) על הכותים דעשאו כעובדי כוכבים נחלקו הפוסקים אי גם לכל מילי שוינהו כעובדי כוכבים. ומכאן ראייה דעובדי כוכבים גמורים הם. ויש לחלק ודו"ק".

והידוש יש בדבריו דנביאי ישראל קבעו ברוח קדשם אף לדורות הבאים דכל שנוהג כגוי לכל דבר ונטמע בין הגויים פקעה ממנו קדושת ישראל ודינו כגוי.

וכל זה לכאורה בית אב לדברי החתם סופר, ודו"ק בכל זה.

ד. בענין הניאולוגים

והנה לפני כמאה ושמנים שנה נרעשו אמות הסיפים בהונגריה וגדולי ישראל נקחלו לעמוד על נפש היהדות נגד המתחדשים המשכילים שהכניסו שינויים בסדר התפילה ומנהגי בתי הכנסיות. גדולי תלמידי החתם סופר ורבים מגדולי הרבנים ייסדו קהילות נפרדות של החרדים על דבר ה'. בכל עיר ועיר נפרדו החרדים וייסדו קהילות אורטודוקסיות והקהילות שבהנהגת הרפורמיסטים נקראו הניאולוגים.

וגדולי הדור נתחבטו האם להכריז על הניאולוגים מהרסי הדת כיוצאים מכלל היהדות ופסולי חיתון.

בשו"ת משנה הלכות להגר"מ קליין זצ"ל (ח"ו סימן י"א) נשאל בבחורה שבאה בקשרי שידוכין עם בחור בעל תשובה ושוב נודע שהחתן מצאצאי אחד ממנהיגי הניאולוגים ונפשו בשאלתו האם מותר לה להינשא לו, וכתב ששמע מאחד מוקני רבני הונגריה הרה"ג אב"ד יאקע שבימים ההם היתה אסיפת רבנים ומהר"ם שיק נעמד על רגליו ואמר שחלילה להוציאם מן הכלל ולהכריז שהם פסולי חיתון, אלא כל החוזר מהם בתשובה דינו ככל הכשרים בישראל.

• דברי אגדה •

עלי קללתך בני

לכשנתבונן נבחין שגלות ישראל מתחלקת לשתי פנים, היה נגזרה עלינו גזירת הריגה וכליון כגזירת המן ואחשוורוש, - זו היא גזירת עשיו שזמם להרוג את יעקב אבינו. אך יש נגזרה עלינו גזירת שמד וביטול התורה והמצוה כגזירת היוונים, - זו גזירת לבן הארמי שבקש לעקור את הכל, אך לא להרוג ולאבד.

אמנם, לכל אלה יכולנו בחסדי שמים, אך הקשה מכולם היא גזירת יוסף המתבטאת ב"שנאת אחים" בינינו לבין עצמנו.

ועוד אען ואומר שגם בדורנו אנו סבלנו על שכמנו את שלשת הגזירות "עלי היו כולנה". היטלר ימ"ש ורוצחיו הנאצים "גוי עז פנים אשר לא ישא פני זקן ונער לא יחון" ביקשו להשמיד, להרוג ולאבד כמו עשיו ופרעה והמן לפניו. ומנגד קמו עלינו סטאלין וקלגסיי הבולשביקים ימ"ש וגזרו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, כלבן הארמי והיוונים. וגם מהם נושענו בחמלת ה'.

אך הקשה מכולם גזירת "יוסף" - שנאת אחים, היא שהחריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ועדיין מרקדת בינינו, ממנה עדיין לא נושענו, משום שגזירה זו - בנו היא תלויה ועלינו מוטל לעקרה מקרבנו ולא להשאיר לה שריד ופליט.

מה נאמר ומה נדבר, הלא גם בימינו אלה ממש שטן זה מרקד בינינו ושנאת אחים אוכלת בנו בכל פה ומכלה כל חלקה טובה, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר ליתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק בנחל שוטף נפלה חכה מה יעשו מי גבים.

אוי לנו שכך עלתה בימינו.

הבה נתחזק כולנו להרבות אהבה ואחוה שלום ורעות, הלא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, חזק ונתחזקה למען כבוד שמים וכבוד תורתנו הקדושה והחביבה.

"ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך קח לי" (כ"ז, י"ג).
הן ידוע בשם אדוננו אור העולם הגר"א מוילנא שפירש את דברי רבקה אמנו "עלי" ר"ת עשו לבן יוסף.

רבקה רואה ברוח קדשה שאלה הם שלש גזירות קשות ושלשה נסיונות קשים שיעקב אבינו יעבור בימי חייו. וכאשר יעקב אבינו נרתע לאחוריו וירא לקיים את פקודת רבקה אמו ואומר הוא "אולי ימושני אבי והבאתי עלי קללה ולא ברכה". אומרת לו רבקה "עלי קללתך בני", אלה הן שלש הקללות שעמם תתמודד בימי חיך, עליהם אין תוספת ומהן לא יהיה גרעון, וא"כ לך נא בני ועשית כאשר צויתיך.
ומה הן שלש הגזירות הללו.

עשיו איש דמים היה ורדף את יעקב על מנת לרצחו נפש, שפיכות דמים מנת חלקו, וכך אמר ללא בושפת פנים "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי".

לא כן לבן, אף הוא ביקש לעקור את הכל אבל לא מצינו שזמם להרוג את יעקב, אלא שבאמרו הבנים בניי והבנות בנותיי ולמה לך להפרד מעלי ולהבדל ממני, בזאת ביקש לעקור את הכל.

הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, בנו בחר הקב"ה מכל העמים להיות לו לעם סגולה, וזר לא יתערב עמנו.

ולאחר שנחלץ יעקב מידי עשו ומידי לבן, וביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. זו הקללה של שנאת היא הקשה מכולם. כי סכנה זו לא מבחוץ היא אלא מבפנים, מתוך הבית ובתוכו, ובגללה נתגלגלו הדברים וירדו אבותינו למצרים.

ולבי אומר לי דגם שלשת אלה: עשו, לבן ויוסף, סימן הם לבני יעקב לדורותיהם ככל מעשי האבות שהם סימן לבנים (רמב"ן בראשית י"ב, ומה שאירע ליעקב ונגזר עליו - נגזר גם על זרעו בכל דור ודור, בינו נא שנות דור ודור, גולה אחר גולה, גולה וסורה.

מערכי תורה

תולדות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'וצודה לי ציד'

כשיצחק ציוה לעשיו לצוד ציד כתוב (כ"ז, ג') שאמר לו 'וצודה לי ציד', ויש לומר במה שאמר צודה 'לי', דהנה רש"י הביא מפרקי דרבי אליעזר, שפסח היה, ולכן היה צריך שני גדיים, אחד לקרבן פסח והאחד למטעמים וי"א לחגיגה. ולפי זה יש לומר דכיון דהיה זה קרבן פסח, היה צריך מינוי, שהפסח אינו נאכל אלא למנויו, ובחידושי מרן רי"ז הלוי יסד דמינוי על קרבן פסח, הוא שיהא לו חלק בהקרבן בקנין ממון, וצריך לזכות בקרבן בקנייני ממון בשביל לימנות עליו. לפי זה יש לומר דזהו שאמר וצודה לי ציד, דר"ל שיזכה בשבילו בבהמה, ויהיה לו קנין ממון בבהמה, ועי"ז יהא נמנה על הפסח.

בגדי החמודות

כתוב (כ"ז, ט"ו) 'ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן', ובדברי רש"י מבואר שהבגדים היו פקדון ביד רבקה. וצריך ביאור, כיון שהבגדים הם פקדון אצלה, איך הותר לה ליתנם ליעקב. ונראה לבאר בזה דהנה איתא בחז"ל שבגדים אלו לקח עשיו מנמרוד, והם הבגדים שעשה הקב"ה לאדם הראשון. ובבעל הטורים כתב על הפסוק (ג', כ"א) 'ועש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ללמד שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגדי כהונה, ואיתא בב"ר שבהם היו עובדין הבכורות, וח' תיבות בזה הפסוק כנגד ח' בגדי כהונה, עכ"ל. ומבואר דבגדים אלו, לא היו סתם בגדים, אלא היו בגדי כהונה שבהם עובדים עבודת הקרבנות. ולפי זה יש לומר דבגדים אלו שייכים למי שמקריב לפני הקב"ה, דכיון דהם בגדי כהונה, שייכים הם למי שעובד העבודה, מעתה כיון שיעקב לקח את הבכורה מעשיו כדי שהוא יהיה המקריב לפני הקב"ה ולהפקיע את עשיו מהעבודה, וכמו שכתב רש"י (כ"ה, ל"א) דיעקב ביקש את הבכורה, לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב, אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה, א"כ נמצא שבקנין הבכורה נעשה הוא הראוי לעבודה, ועשיו הופקע מהעבודה, א"כ ממילא גם הבגדים של יעקב הם, ולא של עשיו, דהבגדים שייכים למי שעובד.

בא אחיך במרמה ויקח ברכתך - לאום מלאום יאמץ

הנה האופן שקיבל יעקב את הברכות מיצחק היה באופן מיוחד, שמלכתחילה רצה יצחק ליתנם לעשיו, ויעקב בא לבוש בבגדי עשיו ונטלן במרמה. ומבואר שהדרך והאופן שיעקב יקבל את הברכות הוא דוקא באופן כזה של עקבה וחכמה. וצריך להבין הענין למה היה צריך שיהא הדבר נעשה דוקא באופן כזה, ולמה לא היה יכול לקבל הברכות בדרך הרגיל. וביותר שהרי באמת מבואר ברש"י שיצחק אמר שורת הדין שהברכות יהיו ליעקב, כיון שקנה את הבכורה, וא"כ למה היה צריך לקבל את המגיע לו בדין באופן של עקבה, ולמה לא יכול היה ליטול להדיא את חלקו המגיע לו. והנה גם עצם קנין הבכורה היה בהתחכמות, כמו שכתוב ויעקבני זה פעמים, ופירש רש"י שזהו מלשון שארב לו ליטול ממנו את הבכורה, ובתרגום פירש שהיה זה התחכמות של יעקב ליטול ממנו את הבכורה, ומבואר דגם עצם הבכורה לא היה יכול לקנות מעשיו אלא באופן כזה של 'ועקבני', וגם בזה צריך להבין הענין למה היה צריך להיות דוקא באופן כזה של אריבה והתחכמות, ולמה לא היה יכול להיות שיקנה הבכורה בלא התחכמות. והנה בגמ' במגילה איתא על קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שתיהן אל תאמין, חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין, שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, ועוד יליף ענין זה מהכתוב 'ולאום מלאום יאמץ'. ומבואר דהיחס בין אדום וישראל הוא דוקא באופן של 'לאום מלאום יאמץ', והיינו שהאחד מתאמץ ומתגבר על השני, ודבר מוכרח ולא יתכן כלל אופן שלא יהא האחד מתגבר על השני, ולא שייך שיהיו שניהם יושבים או שניהם חרבים, אלא לעולם בהכרח האחד יושבת והשניה חרבה. והענין בזה הוא שהמלחמה בין עשיו וישראל הוא מלחמה על יסוד הקיום והברכה ובסיס החיים והשפע למי ינתן, ודבר זה אינו יכול לינתן כי אם לאחד, ואי אפשר ליתן את יסוד הקיום והברכה אלא לאחד מהם, ולכן מוכרח הדבר שאם האחד זוכה השני נופל וחרב. ולפי זה יש לבאר הענין שהיה צריך ליטול את הברכות ואת הבכורה באופן מסויים זה של 'במרמה' ובאופן של 'ועקבני', כי המהלך של המאבק של עשיו וישראל הוא באופן שהאחד מתאמץ על השני, במהלך של 'לאום מלאום יאמץ', לכן כל התגברות של יעקב על עשיו צריך לבא באופן של נטילה מעשיו ובאופן שלוקח ומתגבר על עשיו, ובזה הוא מתאמץ ונוצח את עשיו, במהלך שאם ירושלים ישבה קסרי חריבה, ואין דרך שיקבל את הברכות ואת הבכורה שלא באופן של נטילה והתנצחות והתאמצות על עשיו. והנה אחר שיצחק אמר לעשיו שיעקב הקדימו ונטל את הברכות אמר עשיו ליצחק 'ברכני גם אני אבי', ויצחק אמר לו 'בא אחיך במרמה ויקח ברכתך'

וחזר עשיו ואמר 'הלא אצלת לי ברכה', והשיב לו יצחק 'הן גביר שמתיו לך'. ולפי דברינו יש לבאר הדין ודברים שהיה כאן, שעשיו שאל שיברך גם אותו, ומה הסתירה שגם הוא יקבל ברכה, והשיב לו 'ויקח ברכתך', שאין אפשרות שיהיה ברכה לשניהם, כי יש רק ברכה אחת, והמלחמה היא מי הוא שיטול את אותן הברכות, ואמר לו שהברכות שנטל יעקב אלו הם אותן הברכות עצמן שיכול היה עשיו לקבל, ולא יתכן אפשרות שיהיה ברכה לשניהם. ועל זה גופא שאל אותו עשיו 'הלא אצלת לי ברכה', וכי יש לך רק ברכה אחת, ואשר לכן לא יתכן שיהיה ברכות לשניהם, ולמה לא יתן גם ברכה אחרת לו, והשיב לו 'הן גביר שמתיו לך', ועיין ברש"י שכתב שאמר לו בזה שאין לו שום תועלת בברכה, כי שמתיו גביר לך ומה שקנה עבד קנה רבו. ולדרכנו יש לפרש שיצחק השיב לו ששמו גביר על עשיו ר"ל שלעולם הסדר והיחס בין עשיו ליעקב הוא שהאחד מתגבר ומתאמץ על השני, וממילא ברכת האחד היא בהכרח באופן שלשני אין ברכה, וכיון שממתיו גביר עליך, ממילא ההכרח הוא שלא יהא לעשיו שום ברכה כלל.

חומץ האדומי

והנה בפסחים פרק אלו עוברין תנן 'חומץ האדומי', ובגמ' שם מבואר שנקרא כן על שם אדום, כי בתחילה כשהיו מביאין נסכים מיהודה לא היה יינם מחמיץ עד שנותנין לתוכו שעורין, והיה נקרא חומץ סתם, ועכשיו אין יינם של אדומיים מחמיץ עד שנותנין לתוכן שעורין, ולכן נקרא חומץ האדומי, לקיים מה שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מלאה זו חריבה זו, ואם מלאה זו חריבה זו, ורב נחמן בר יצחק יליף לה מקרא דלאום מלאום יאמץ. והנה כאן לא מדובר במלחמה על קיום האומה, אלא על שפע וברכה בין, ומבואר דגם בעניינים אלו שהם עניינים של שפע וברכה במזון גם בהם יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ ואם מליאה זו חריבה זו, והיינו כמו שביארנו דגם על הברכות של יצחק יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ.

'על גוזליו ירחף'

מתוך משא חיזוק והכוונה בכינוס יסוד חבורת 'נדברו' למאות אברכים בני עליה באלעד לחיזוק בדקי הקדושה - ב'

אני מדבר עכשיו על חלק נוסף שיש בקילקול של הענין הזה, כתוב בפסוק 'כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף', כתוב ברש"י, 'כנשר יעיר קינו, נוהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה שרחמני על בניו ואינו נכנס לקינו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן בין סוכה לחברתה כדי שיעירו בניו, על גוזליו ירחף אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע'. תפקידו של האב על המשפחה שלו, על הילדים שלו, על בניו ובנותיו ואשתו, צריך להיות כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף, לחופף, נוגע ואינו נוגע. העניין הזה של המכשיר יש בו הרבה לקלקל את כל החינוך בבית לילדים ולעשות את כל הרוח בבית, מה הילדים רואים, מה הן רואה? מה עושה האבא - יושב מול המחשב, מתי שהוא נכנס, וזו הצורה שנקבעת בדעתו. 'וואס מאכט דער טעטע' - מה עושה האבא, יושב מול המחשב. זו הצורה שנקבעת בדעתו של הילד.

בחינוך של הילדים כתוב בפסוק 'אשרי איש ירא את ד' במצוותיו חפץ מאד גיבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך' ודרשו חז"ל במצוותיו חפץ מאד - במצוותיו ולא בשכר מצוותיו. שואל הבית הלוי מדוע דווקא כאן המקום לדרוש 'ולא בשכר מצוותיו' דהיינו שלא לשמה, מה השייכות לפסוק זה דווקא? מבאר הבית הלוי כאן בפסוק זה שיש הבטחה, הפסוק מבטיח שאם הוא ירא את ד', אז גיבור בארץ יהיה זרעו, וגיבור הלא הכוונה גיבור הכובש את יצרו, גיבור היינו ערליכער איד, וזו ההבטחה, גיבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך, ההבטחה הזו מתקיימת רק במי שבמצוותיו חפץ מאד, אבל אם הוא בשכר מצוותיו, אז אין את ההבטחה הזו. וממשיך ומבאר מה הסיבה לכך, משום שהבן יורש את התכונות של האב, ועל כן אם האב חפץ במצוות אזי זוהי התכונה שהבן יורש והוא גם יחפץ במצוות, ירצה לקיים את מצוות ד', אבל אם האב מקיים את המצוות בשביל שכר מצוותיו, הן אמנם שזו עדיין דרגה טובה, אבל התכונה של האבא בעשיית המעשה היא אהבת השכר, וממילא תכונת אהבת השכר היא התכונה שהבן יירש. והן אמנם שהאבא מכח תכונה זו של אהבת השכר הוא עושה מצוות - כדי להרויח שכר מצוה, אבל ממה הבן ירצה לעשות שכר, זה אנחנו כבר לא יכולים לדעת, הוא ירש את התכונה הזו של אהבת השכר, אבל ממה השכר אולי מלגנוב, ואולי מדברים אחרים, על כן אין את ההבטחה של גיבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך.

לענייננו, הבן שב הביתה מהחידור, מהישיבה קטנה, מהישיבה גדולה, מה הוא רואה? מה הוא כסדר רואה? הוא רואה כל יום שאבא יושב ליד המחשב, זו הצורה שאבא מנחיל לבן, למשפחה ולכל הבית, ובסופו של דבר זו נהיית הצורה של הבית, וזה הבן מתחנך וזה כל הבנים מתחנכים, שמה? שיושבים ליד המחשב! 'וואס מאכט דער טעטע?', יושב מול המחשב... וממילא גם הוא יושב מול המחשב, ומה הוא יראה שם? זה אנחנו כבר לא יודעים, יכול להיות שהוא יראה מה שהוא רוצה! הרי לא מצפים שהוא יהיה יותר טוב מהאבא ואצלו לא יהיה מחשב, הוא הרי לא יהיה יותר טוב מהאבא, אולי כמו האבא, אבל לא יותר, וזו הצורה, זה מה שנכנס אצלו שזו הצורה של הבית, זו 'צורת הבית', יש מחשב ואבא יושב סביב המחשב, וסביב זה מסתובב כל הבית, שהרי האבא הוא המרכז של כל הבית! אז זו הצורה של הבית. אבל אם הילד בא הביתה מהחידור או מהישיבה, והאבא יושב על יד השולחן עם גמרא פתוחה, עם רמב"ם פתוח על הגמרא, והוא לומד בקול 'שנים אוהזין בטלית' או שהוא לומד 'ציאות השבת שתיים שהן ארבע', זה מה שהוא רואה יום יום, לילה לילה, הוא יושב ככה שעה שעתיים בלילה, בליל שבת, במוצאי שבת, והוא גם מתנגן וקול התורה מתרונן בבית, זה הבן יספוג וזה הבן יקבל, סביב מה הבית מסתובב? סביב הרמב"ם והגמרא שיש על השולחן! זה הצורה של הבית, ככה נראה הבית! אלה החיים! זה מה שהבן גם יעשה את זה הוא ראה ואת זה הוא קיבל, וככה הוא גם ימשיך. אז אם אנחנו על עצמנו בטוחים, וגם זה לא בטוח רח"ל, אבל איפה כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף? הוא הדבר אשר דברנו 'על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו'.

לכולם את ההכי טוב!

אבא לבן שואל את הבן מה חסר לך?! האבא מעוניין שיהיה לבן כמה שיותר טוב. גם אברהם, הוא מעוניין שיהיה לכל אחד את ההכי טוב שיש!

סיפר לי פעם הרה"ג ר' הלל כהן זצ"ל (ראש הישיבה בשדי חמד) שהיה בחור בסלבודקא, בעל כשרון נפלא דל אמצעים והוא זכה לשידוך נפלא. הצד השני היו אנשים אמידים והאבא דיבר כמו גביר... הוא התחייב לתת דירה של ארבעה חדרים, אבל הוא רצה שגם הצד של החתן יתן סכום שלא היה לו, הוא לא מעוניין לתת את הכל במחיר מלא. השאלה אם בכה"ג יש מצוה של "הכנסת כלה" או לא?... הרי ארבעה חדרים הלואי על כל בחור היום... וכל שכן אז. ובפרט שיש את הכסף, רק השווער לא מסכים לתת את כל ההוצאות, שנראה לו כמו שבתו אינה שווה שיתנו עליה. בשביל זה צריך לאסוף כסף של צדקה או לא?... שאלו את הסטייפלער, והסטייפלער התפלא מה השאלה בכלל... אתה צריך שהוא יעשה דווקא שידוך של עני ואביון ואז תאסוף לו?... הרי בלי הסכום שיתנו - השידוך לא ייצא, ואז לא יהיה לו, אז רק כשהוא יגיע לכוז מצב תאספו לו בשביל דירה של חצי חדר?!... מה אתה רוצה בכלל... בודאי שיתנו לו, ומיד הסטייפלער הוציא כסף מכיסו להיות הראשון שמשותף במגבית!...

החפץ של יהודי הוא שיהיה לשני את הכי טוב בעולם! כמובן מה שאני יכול לעשות.

אין דבר העומד בפני הרצון!

אני רוצה להוסיף עוד איזה הרגש פשוט... פגשתי את הגר"י פינק שליט"א רב ביהמ"ד דחסידי בעלז, והוא שאל, כתוב בחז"ל שאברהם שלח את אליעזר עבדו לחפש אורחים, חזר אליעזר ואמר שהוא לא מוצא. אמר אברהם - אין אמונה בעבדים. אצא לחפש בעצמי. והוא שאל, הרי כל בן אדם מבין, שזה כמו אחד שבשנות השואה שלח את חברו לחפש שתי חלות לשבת, אם הוא לא מוצא אז אין בו אמונה!... אין! הרי בחוץ הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, אנחנו אפילו לא מתארים לעצמינו מה שזה, כל האנשים מתחבאים, אז ממילא אין אורחים! שאלה מאד פשוטה.

ואכן, איך באמת הגיעו אורחים לאברהם, רש"י בתחילת וירא מביא יסוד גדול לחיים: 'הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריחוהו עובדי דרכים. לפי שראהו מצטער שלא יהיו אורחים באים הביא המלאכים הללו בדמות אנשים'. קודם כל בואו נדבר עברית פשוטה... הקב"ה רואה שאברהם מצטער, יותר פשוט לכאורה להחזיר את החמה לנרתיקה וממילא יבואו האורחים, לא?... הקב"ה הראה לנו פה שיש **בריאה חדשה** אדם שמצטער על דבר מסויים, ומוסר את עצמו על זה - נברא לו גם בריאה של יש מאין! הקב"ה גם יביא לו אורחים במצב הזה. דבר מאד פשוט. זה מה שהקב"ה הראה לנו והשרש בנו. אצל אברהם - יום בלי אורחים - הוא לא יכול... הוא לא מסוגל...

הרב דסלר, יש לו מאמר שלם, אבל נזכיר רק את היסוד: כתוב שעם ישראל רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. אמר הרב דסלר, כמו שאצל כל בן אדם רגיל אם הוא לא אוכל הוא רעב, ואם הוא לא ישן הוא עייף, כך יהודי, יום ללא עשיית חסד - הוא מרגיש שזה לא זה... יהודי נולד עם תאוה לעשות חסד! תאוה להיטיב!

חסד - לתת לשני את ההכי טוב!

בספר הזכרון שיצא לאחר פטירת ראש הישיבה רבי יחזקאל סרנא זצ"ל היה מאמר של הג"ר יצחק הוטנר בעל ה'פחד יצחק', והוא הביא את הראשונים ששואלים למה לא מברכים על חסד, ומתריצים. ואמר על זה רבי יצחק, אם היו מברכים על חסד - היה זה מטבע של שתי ברכות, א. אשר קדשנו במצוותיו וציונו על מצות חסד, ב. אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. יש ברית חסד מיוחדת לאברהם. תתן אמת לעקב חסד לאברהם. יש ברית מיוחדת של חסד בין הקב"ה לאברהם אבינו.

שומא עלינו להבין מה מיוחד בחסד של אברהם אבינו:

בישיבה למדנו שני מהלכים, המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל הביא את דברי הילקוט שמעוני ריש פרשתנו (סוף אות כג) עה"פ "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו" הה"ד "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד" וכו' זה אברהם וכו' וחסד שגמל חסד לשרה וכו' א"ל הקב"ה אני אומנתי גמילות חסדים תפסת אומנותי בא ולבוש לבושי שנא' "ואברהם זקן בא בימים". והוא פלא שאברהם עמוד החסד וההכנסת אורחים מצוין בחסדו לשרה שקבר אותה אחרי מיתתה.

אלא שאצל יהודי החסד נובע ממה שאחז"ל: 'הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' מה הוא גומל חסדים אף אתה גמול חסדים', ובשיא ההרגשה המרוממת הזו של הוי דומה לו הגיע אברהם בשעה זו של קבורת שרה. ורוממות החסד לא רק בעצם המעשה אלא אפילו היותר קטן בטהרת הלב להוי דומה לו הוא אשר יעצים לפסגת החסד שלקח אומנות הקב"ה (וביותר שלזה כיוון להדמות לו) ולכן קבל גם לבוש לבושו של מקום - "ואברהם זקן בא בימים".

וחדב"נ מרן בעל ה'ברכת מרדכי' הביא את החז"ל באבות דר"נ (ז, א) כשבאו פורעניות גדולות על איוב שאל את הקב"ה מה ההבדל ביני ובין אברהם וכי אני לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים ומלביש ערומים כמוהו.

א"ל הקב"ה עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחים נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכלתו פת חטים את שדרכו בשר האכלתו בשר את שדרכו לשתות יין השקיתו יין, אבל אברהם לא עשה כן אלא יושב ומהדר בעולם [שמחפש אורחים] וכשימצא אורחין מכניסן בתוך ביתו, וגם מי שאין דרכו בבפת חטים או בשר או יין - האכילהו בחיטים בשר ויין, ולא עוד וכו'.

מה מונח בזה?... רבי ברוך מרדכי היה אומר במתק לשונו, אברהם ידע לברוא לשני יצירת כלים חדשים שלא היו לו עד היום ולא ידע שקיים דבר שכזה **תיאבון** חדש... תיאבון שההוא לא הכיר עד היום... והוא הסביר גם על הצד הרוחני, הוא נתן לשני גישמאק שהוא יהנה מהלימוד... את יצירת הכלים להעמידו ברום המעלה. וביסודן של דברים:

יש מהות של חסד. לי יש עודף ולך חסר, אז אני משלים את החיסרון שלך עם העודף שלי. מי שרגיל בירק - לא חסר לו דברים אחרים. אותו דבר מי שרגיל בפת שעורים, לא חסר לו פת חיטים וזה מה שאיוב עשה, השלים את החיסרון של כל אחד ואחד לפי מה שהוא. **אבל אברהם בכלל לא הסתכל מה חסר, הוא דאג שיהיה**

לו 'נצרכים' או לא... הוא לא הבין, לפני החופה, עכשיו הוא שואל על נצרכים, מה הוא מחפש עניים?... הסביר רבי חיים גריינמן, אנחנו מחלקים כיבודים מי יקרא את השבע ברכות, למה צריך לחפש את ההכי חשובים לתת להם, בא נחפש כאלו שיהנו מזה, שזה יעשה להם הרגשה טובה שמכבדים אותם. ואח"כ הוא אמר בא ננצל את זה...

לחשוב כל הזמן איך לתת לשני. ככה יהודי נברא. ידוע שהרש"ש היה עילוי עצום, אך לעומתו הנצי"ב - לא היה עילוי. פעם אחת הרש"ש שאל קושיא עצומה את הנצי"ב, ומיד במקום - הנצי"ב ענה תשובה ברורה. והיה לרש"ש הרבה עגמות נפש איך הוא לא זכה להגיע לתשובה הזו. עוד שאמר לו הנצי"ב אם עמלים, מגיעים יותר מהבעלי כשרון. ובכח העמל - הגעתי בס"ד. זה סיפור ידוע.

הקב"ה לא יעזוב אותי!

יש בפרשה דו שיח בין אברהם אליעזר. אברהם אמר לאליעזר "כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת משם אשה לבני ליצחק". אומר לו אליעזר "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת, ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם"?! אומר לו אברהם - "השמר לך פן תשיב את בני שמה". ובקשר לשידוך - "ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם".

אז בפשטות נראה שאברהם אומר לו - יהיה לך שידוך שם, והיא תבוא לפה.

אך הפסוק ממשיך: "ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבועתי זאת". אומר רש"י "וקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא".

והשאלה עצומה... אליעזר אם כן צדק בשאלה שלו, מה יקרה אם היא לא תרצה לבא? אז מה אברהם עונה לו באריכות - "ה' אלוקי השמים - הוא ישלח מלאכו לפניך"... ואח"כ אברהם אומר לו אם היא לא תרצה ונקית משבועתי. שאברהם יגיד ישר, אם היא לא תרצה - ונקית! תקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא.

אלא הפשט הפשוט הוא... אליעזר שואל, אפילו אם היא תהיה ראויה ליצחק, מי אמר שהיא תסכים? בכל שידוך יש שני צדדים... אומר לו אברהם - מזה אני לא מפחד... הקב"ה לא יעזוב אותי! וכמו שרש"י מביא כשלחני מבית אבי הוא היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ, ועכשיו - אני הרגלתינו בפי הבריות. הוא לא יתן לך שיצחק לא ימצא אשה שראויה להיות אמא של כלל ישראל. מזה שהיא לא תרצה - אני לא מפחד. אם היא תגיד לא - זה יכול להיות, וזה בגלל שהיא לא ראויה. ובמקרה כזה - ונקית משבועתי. אבל מהחשש שלך שהיא כן ראויה ולא תרצה לבא - מזה אני לא מפחד! (ובאמת כתוב שבאו מלאכים, אחד ללוות את אליעזר ואחד לקחת ממנו את רבקה).

אני חי עם הקדוש ברוך הוא! ומסרתי נפש על זה והצטערתי על זה. הוא לא יזניח אותי. אין לי ספק בכלל. אך ייתכן שהיא באמת לא מתאימה. אדם שמצטער ומוסר את עצמו - אין לו מה לפחד הקב"ה הולך איתו. והדברים פשוטים.

עבד' לא חושב על עצמו

כעת נראה: כתוב שאליעזר אמר "אולי לא תלך האשה אחריי" (כד, לט) אומר רש"י מהמדרש - 'אלי כתיב. בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך'. והנה, אפשר לראות את זה גם מגוף הצגת השאלה שהוא רצה את יצחק לבתו.

אבא ע"ה סיפר לי, הוא למד בגרודנא ובזמן המלחמה הוא היה צריך להגיע לארץ. הוא בא להיפרד מאבא שלו, והיה צד גדול שיתורם לא ייפגשו לעולם!!! זה היה זמנים של מלחמות. (אמנם בסוף גם אבא שלו עלה לארץ) אמר לו אבא שלו, אני מבקש ממך רק דבר אחד... שלא יעבור עליך יום שלא תעשה בו טובה ליהודי! עם זה הוא נפרד ממנו. [והם ראו את זה אצל רבי חיים עוזר זצ"ל]. עכ"פ יסוד הדברים הוא יהודי לא מסוגל בלי חסד.

מספרים שהמשגיח הגדול רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הייתה פעם אחת בחיים שהוא הסכים ללכת לבית הבראה של ועד הישיבות ברמת גן, הוא הרגיש שכולו נחלש אז הוא הלך. אך כעבור יום יומיים הוא חזר חזרה לשיבה. שאלו אותו מה קרה? אמר להם שמה בבית הבראה לא מגיעים מקבצי נדבות, אני לא מסוגל... בפוניבז' כל יום באים כמה כאלו שמזכים אותי בנתינת צדקה, אבל כעת, שיעבור עלי יום בלי לעשות טובה ליהודי!!!... לא מסוגל... וחזר לשיבה.

יהודי - טבוע בדמו עשיית חסד. כשאברהם אומר 'אין אמונה בעבדים' פירוש, אם היה החסד בוער בך כמוני - היית מוצא אורחים! זה לא יכול להיות אחרת! זה בריאה של יש מאין, אדם שמצטער ומשתוקק ורוצה וחפץ, אז הקב"ה לא ישאיר אותו עם פה פעור... הוא ימצא אורחים. ואם לא - סימן הוא שלא כל כך חיפשת... אם ככה היית מחפש אורחים, בכל מחיר, היית מוצא! אין לך דבר העומד בפני הרצון. ישנו ביטוי השגור בפי אנשים אז מיוזכט גיפנטמן (כשמחפשים - מוצאים) אני יודע למה התכוונו כי יש בזה מקום לכמה פנים - אכן וודאי ששייך לעניינינו מי שמחפש כי עבורו זה כורח שאיני יכול בלעדיו הקב"ה מסייע בידו למצוא... אין לך דבר העומד בפני הרצון...

התשובה לדבר - יוצרת מצב חדש

וזה יסוד שתמיד כדאי לדעת. כתוב בתחילת דברים, "הבו לכם אנשים חכמים וידועים לשבטיכם ואשימם בראשיכם, ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות". אומר רש"י הייתה זו תוכחה לעם ישראל היה לכם לומר רבינו משה! ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה?!

אמר רבי מאיר חדש, נתבונן... הוא לא הזכיר את זה שהוא היחיד ששמע בעצמו מפי הגבורה, הוא לא הזכיר שהוא גדול הדור, הוא לא הזכיר שהוא משה רבינו והוא נותן התורה. רק דבר אחד... שנצטערת עליה! המושג של גדלות למה שאפשר להגיע ב'נצטערת עליה' - זה פורץ גבולות! זה להשיג יש מאין! אין כזה דבר שידמה לו. ולכן כתוב שאצל אברהם אבינו מי למדו תורה? אחז"ל (בר"ר ריש פ' סא) נעשו שתי כליותיו כשני מעיינות וכך הם לימדו אותו תורה וחכמה. הנצטערת עליה - הרצון שלו לדעת את תורת השם, ולקיים את תורת ה' - ברא לו מעיינות!

דרך אגב, מרן שה"ת זצ"ל כותב בברכות ק"ש "אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחנו ותלמדנו. ואח"כ אבינו אב הרחמן... ותן בליבנו להבין ולהשכיל" וכו'. בהתחלה אני מבקש בעבור אבותינו, כמו אברהם אבינו, שיהיה שתי כליותינו כשני מעיינות. אחרי זה ותן בליבנו להבין ולהשכיל, אתה תלמד אותנו. אם רוצים לזכות, כשיש רצון ותשובה לדעת את התורה - זה בורא את הכל.

ידוע שהמשגיח רבי אליהו לופייאן והמשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל, היו הולכים להעיר את הבחורים כל בוקר. והם אמרו שזה לא מדין משגיח, שדואג שהבחורים יקומו לתפילה, אלא הם רצו להתחיל את היום עם חסד. ואין חסד יותר גדול מאשר להביא בחור לתפילה בשיבה. יהודים חיים עם מחשבה של חסד.

הג"ר חיים גריינמן זצ"ל חיתן את בתו עם הגר"ח זילבר זצ"ל, ת"ח גדול מאד שנפטר צעיר. לפני החופה הוא שאל את אבא שלו אם יש

זה ע"כ מדין 'הוי דומה לו' שנתבאר לעיל וזה מראה על שלימות בכל.

כתוב שאברהם אבינו היה מאכיל את כל העוברים ושבים והיה אומר לאורחים שיברכו על האוכל. האורחים לא רצו לברך, אמר להם אברהם - אם כן, תשלמו. נתן להם אברהם חשבון מנופח וגבוה... וכששאלו למה? השיב אתם במדבר. פה משלמים פי שתיים. ואז הסכימו לברך.

ושאל הדוד הגרמ"א זצ"ל רב"י ורבה של כפ"ח אם כן זו כפייה דתית... אלא - אברהם הסביר להם, נראה לכם שאני כזה טיפש?... למה שאתן לכם בחינם הרי אני יכול להרוויח פה הון תועפות! אלא יש ריבוננו של עולם שמצווה אותי להיטיב ואני חפץ להדבק במידותיו. הוא בעל חסד, והוא מטיב לכל העולם בחינם, והוא רוצה שאני גם אתן בחינם, הוא רוצה להיטיב לבריות! אבל תכירו בו! כדאי לכם. וכך אברהם הרגיל את שמו של הקב"ה בפי הבריות, להבין כמה טוב להם להתקשר לבו"ע.

כשרואים את רבקה - רואים בורא עולם! רואים ברוך ה' אלוקי שמעון בן שטח.

'האדם נברא להועיל לאחרים'

ויש בזה רובד נוסף:

ידוע שרבי חיים מוואלוז'ין אומר [וכך מובא בהקדמה של בנו רבי איצליה לנפש החיים] 'כי האדם לא נברא אלא להועיל לאחרים'. אדם נברא בעולם בשביל להועיל לאחרים. גם כשלומדים, זה הרי השפע הכי גדול בבריאה. אין חסד יותר גדול לבריאה מזה שלומדים. כל כמה שכן אדם יותר מקיים את התפקיד שלו בלהועיל לאחרים, וכמה שאני לא קיים, העיקר זה הטובה של השני, ומה שהשני יהיה לו טוב - כך הוא ממלא את ייעודו בחיים.

סיפרנו כמה פעמים שבהפטרות של פרשת וירא מסופר על האשה השונמית שאמרה לבעלה 'נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה'. ויש גמרא בתחילת ברכות (י, ב) מה הפירוש עליית קיר קטנה, האם בית ועלייה על גביו או שהם סגרו את האכסדרה. והגמרא דנה בזה לפי מי יותר מסתדר הלשון "עליית" ו"קיר".

פעם היה נכד של מרן רה"י זיע"א שמסר שיעור בדף היומי. וכשהם הגיעו לגמרא הזו היה שם יהודי זקן אב בשנים ורך בחכמה... והוא שאל בקול רם, לא הבנתי מה הנפקא מינה איך בדיוק הייתה העלייה הזו, מה שהיה - היה...! וכל מה שהרב מגיד השיעור תירץ לו - ההוא דחה, ואמר שהוא מדבר שטויות, וכך גם למחרת וזה הפריע לכל מהלך השיעור. הרב המג"ש לא ידעמה לעשות הוא שאל את הסבא, מרן רה"י זיע"א. אמר לו הרה"י - אין לך ברירה, תגיד לו את האמת. והנכד לא הבין, ומה האמת?... אמר לו הראש ישיבה - שים לב, הרי חסד היה כבר מזמן אברהם אבינו. פקידת עקרות ראינו אצל שרה, פה היה דבר נוסף... לא רק שהיא נפקדה, אלא גם תחיית המתים! עם מצוות הכנסת אורחים זוכים לתחיית המתים!! עד אז לא שמענו כזה דבר...

אלא - פה היה משהו מיוחד... יש שני סוגים של הכנסת אורחים. יש אחד שאומר - הבית שלי בנוי כמו שאני רוצה, ולתוך 'הבית שלי' אני מכניס אורחים.

אצל האשה השונמית אין 'בית שלי'. מה שהאורח צריך - אני עושה למענו! ואם האורח צריך בית אחר - אני משנה את צורת הבית כפי צורך האורח. ובשביל זה הגמרא מפרשת מה בדיוק היא עשתה בשביל השני אע"פ שהיא לא רצתה, עלייה או קיר... **וכשיהודי חי בהרגשה שכל מה שנולדתי זה בשביל לעזור לשני - אפשר להגיע גם עד תחיית המתים.** כך אמר מרן ראש הישיבה.

וכך גם רבקה חיה כל הזמן בשביל להועיל לאחרים. כשאלעזר חשב "אלי", הוא חשב על טובת עצמו או על טובתו של

דבר מאד מעניין, כשאלעזר שואל את אברהם, אולי לא תאבה האשה ללכת אחר, הוא ממשיך ושואל "ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם" ולא מובן, למה אתה נותן לאברהם עצות, תשאל אותו רק - מה יהיה אם היא לא תרצה לבא?... אלא רואים **שאתה רוצה אותה, אתה רוצה שהוא יבוא אליך, אבל אברהם עונה לו אי אפשר... אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מידבק בברוך.** וכאשר אליעזר אמר "עבד אברהם אנוכי" אומרים חז"ל יצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך. הפשט הוא, היה פה שינוי ערכין! ארור זה מהות של בן אדם, כעת הוא נהיה בן אדם **אחר!** הוא נהיה ברוך!

'אהבת' חסד

ופה אנחנו יוצאים לדרך מאד רחוקה ואמיתית:

סיפרנו פעם שבא אלי אברך ושאל: אני מדבר בבית בסעודת שבת על פרשת השבוע ואת הלקחים שניתן להפיק מזה. בתי הקטנה שואלת אותי, אני גם צריכה להיות כמו רבקה?... מגיע בן אדם עשיר עם הרבה עבדים ועשרה גמלים, נטפל לילדה בת שלש, וההיא מסכנה... צריכה עכשיו להשקות לא רק אותו גם את כל הגמלים... ובכוז מהירות... [היום קוראים לאחד כזה 'פראיר' - סליחה על הביטוי...] ככה באמת צריכים להתנהג?... בודאי שלא. הרי הגמ' דורשת "עזוב תעזוב עמו", שדוקא אם הבעה"ב גם עוזר אבל אם הוא רוצה לשבת בצד בחוסר מעש ורק שאחר יעשה פטורים, אז מה אני מלמד את הבת שלי...?

אלא, למה באמת רבקה עשתה את זה?...! אנו אומרים בסוף שמו"ע כי באור פניך נתת לנו ד"א תורת חיים ואהבת חסד, לא רק עשית חסד כי אם **אהבת חסד** כפשוטו, והייתה לה 'אהבת חסד'! רבקה נהנתה מעשיית חסד, רבקה הייתה מאושרת שיש לה זכות ואפשרות לעשות חסד. מה אכפת לה שאלעזר גם נהנה מזה... "ואותה הוכחת לעבדך ליצחק - ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני". זו הבחינה!! היא לא עושה חסד רק בגלל שהיא חייבת, אלא שהיא נהנית ושמחה ומאושרת לעשות חסד כמה שיותר...

יש ששואלים: אתה יודע שהיא כבר מושלמת בחסד - נוחא. אבל היום כל מי שבשידוכים יודע, וכי מבררים על הכלה רק לגבי חסד? מה עם אמונה, מה עם השקפה, מה עם התפילות?... הג"ר מיכל פינשטיין זצ"ל מסביר, אשה כ"כ טובה תעשה כל מה שהבעל רוצה, וממילא עד כמה שהיא עמדה במבחן שהיא טובה וגומלת חסדים, כל שאר הדברים היא ממילא תהיה כמו יצחק.

הג"ר אריה לוי זצ"ל כשהוא התחתן עם רעייתו ע"ה היא באה מבית של גדולים (קרובת בית בריסק), בדרך כלל מקובל שהבעל נותן לאשתו מתנה בחדר יחוד, ור' אריה לא היה לו כלום... הוא התנצל, והוא אמר לה שבמקום זה יש לו מתנה מאד שווה... כל פעם שיהיה ויכוח בבית - אני הראשון שמוותר! מתנה טובה... אמרה לו אשתו, תודה רבה. **אבל נראה לי שלא אצטרך להשתמש במתנה הזו, כי אף פעם לא יהיה ויכוח בבית... מה שתוצאה - כך יהיה! אני אחרך... וכך הוה.**

כשיש מידות טובות - הכל מסתדר. כך אומר רבי מיכל.

התגלמות האדם השלם!

בואו נראה עוד מהלך: איך באמת מגיעים לכוזה דבר, לכוזה עוצמות של חסד, ומה מונח בזה.

רבי אליהו לופיאן זצ"ל מביא, כתוב שרבי שמעון בן שטח קנה חמור ומצא על צווארו מרגלית. הלך והחזירה אמר הגוי 'ברוך אלוקי שמעון בן שטח'. למה אתה מברך את האלוקים, תברך את רבי שמעון בן שטח שהחזיר! אלא גם הגוי מבין, שאם לשמעון בן שטח לא היה את האלוקים הוא לא היה מחזיר. לכן אמר ברוך **אלוקי שמעון בן שטח.**

על אותה הדרך, כשאתה רואה כזו הנהגה של חסד, בכזו **שלימות**, זה לא ייתכן בלי שלימות בכל המעלות... זה שלימות של בן אדם.

יצחק? ... כל זמן שהוא חשב על עצמו הוא נשאר בכלל אחר שאינו מתדבק בברוך. הברוך של יהודי שזה להשפיע לשני ולעשות טובה לשני ולחשוב רק על טובת השני מבלי לחשב על עצמי כלל.. אליעזר הלך לעשות שידוך ליצחק אבל גם חשב על עצמו עד כדי כך שחז"ל אומרים ע"ז כנען בידו מאזני מרמה בקש לעשוק אהוב - לעשוק אהובו של עולם שרצה לקחת לבתו, בו ברגע ואליעזר אמר "עבד אברהם אנוכי" - אין לי מעצמי כלום! וכל מה שקנה עבד קנה רבו, אז הוא בא לכלל ברוך. וזה כח שיש ליהודי וגוי לא יכול להגיע לזה. 'בריתו של אברהם אבינו'. אני לא קיים בכלל, רק ככל יכולתי להיטיב לשני. ויש פה עוד הרבה מה להאריך. [ועי' בהקדמת השערי יושר בפ"י קדושים תהיו ובשמעתא דנחום איש גמזו].

בהספדו של המשגיח רבי דב יפה זצ"ל [שיום זכרוננו בימים אלו] את רה"י הדוד רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל הוא סיפר שפ"א היה בחור שהישיבה הייתה מאד מעוניינת להפטר ממנו בהקדם מכמה סיבות, רק לא רצו לפגוע בו ולביישו.

סוכו"ס הוא סיפר בישיבה שהוא רוצה לבד לעבור למקום אחר ורק רוצה קודם להתייעץ עם רה"י הדוד זצ"ל, בהנהלה כבר שמחו מאד על זה וכשהוא הגיע והתייעץ, אמר לו אל תעשה שטויות זה לא לטובתך כלל והוא נשאר. וכששאלו אותו למה הוא ענה לו כך, הרי אפשר כעת בלי לפגוע ושלא יזיק בישיבה, והשיב, אם היה שואל אותי מה טוב לישיבה ודאי הייתי עונה שיעזוב, הוא בא לשאול אותי מה טוב לו, אני צריך לענות לו למה שהוא צריך ואסור לי כעת לחשוב על הטובה של, ולו זה לא טוב.

אחד הדברים שריגשו אותי... כתוב לקמן (מה, ד) שיוסף אומר לאחיו "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה". מה הוא רצה להגיד להם בזה? ... אומר האור החיים הקדוש, גם סמך לומר "אחיכם אשר מכרתם" - לומר שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחיה ממני".

נשארתי אח אהוב גם ברגע שמכרתם אותי. שלם בכל אהבת אחים. וזה מגיע כשאני חושב רק על השני ולא על עצמי.

המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל היה רגיל לומר לנו "והיה ברכה", בכל מקום שאתה נמצא תהיה ברכה, מה אני יכול לתת, מה אפשר לעזור ולהועיל איפה שאני אהיה. זה יהודי!

החסד האמיתי!...

ומקוצר הזמן נזכיר רק דבר אחד:

סיפרנו שהרב וולבה ורבי אליהו לופיאן היו מעירים בבוקר את הבחורים מדין חסד. אבל למה הוא עושה לי חסד אם אני לא חושב שזה חסד? אני מעוניין להמשיך לישון. מה הוא רוצה ממני?...

פעם דיבר הדוד רבי אליהו מישקובסקי ר"י כפר חסידים, היו שם בדרשה שמאלנים. שמאלנים של אז... הוא הזכיר את המדרש שהבאנו לעיל שאברהם אמר לאורחים תברכו והם לא רצו, ואז אברהם עשה להם חשבון גבוה ומנופח והסכימו לברך. שאל אותם הדוד, הרי זו כפייה דתית... ואז הוא אמר להם מה יהיה אם בא אלי חולה מסוכן, ואני יודע שיש דבר אחד בלבד שיכול להציל אותו, רק תרופה אחת. וההוא לא רוצה לקחת את התרופה הזו

ואני מכריח אותו לקחת, האם אני אכזרי בזה שאני מכריח אותו? בודאי שלא! אדרבה, אני הבעל חסד הכי גדול. אם הוא לא יקח את התרופה הוא ימות!

אברהם אבינו אמנם הכריח אותם לברך. בשביל מה? הוא צריך את זה? ... הוא רוצה שבאמת יהיה להם טוב, בגלל שככה מגיעים לטוב. לזכות להתקשר לבורא העולם.

והוסיף עוד שבחז"ל כתוב שלעתידי לבוא הגויים ישאלו את הקב"ה למה הוא לא נתן להם את התורה והקב"ה ישיב להם שהרי הוא הציע את זה להם והם לא הסכימו לקבל. ואז יטענו למה לא כפית עלינו הר כגיגית כמו אצל ישראל.

והרי אין דבר יותר טוב מאשר לבוא ולהתפלל בישיבה, זה הטוב הכי גדול שיכול להיות!

למי שיודע רום ערך הדבר הרי הכפה עליהם זה הטובה הגדולה ביותר, שאם לא, אחרי זה עוד יבואו בתביעה למה לא כפית.

שמעתי סיפור שתפס אותי... יש לנו בישיבה פה נין של רבי ביינוש פינקל זצ"ל [הבה"ח אי"ש קרליבך] והוא סיפר לי שפעם אחת הג"ר בינוש סיפר שהוא חלם בחלום שבאים אורחים, (הוא היה מכניס אורחים מיוחד!) ובאמצע באה השכינה, והוא רץ מהאורחים לשכינה. והוא חיכה לצפוי... וכצפוי אמרו לו, שכחת רש"י מפורש בתחילת פרשת וירא שאברהם עזב את השכינה ורץ לאורחים כי גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה! הוא אמר להם בחיך... אורחים בחלום זה כלום. שכינה בחלום זה גם משהו גדול. אתה בא לבית מדרש ואתה חולם להיות בן עליה. גם אם זה רק חלום, אבל חלמות את השכינה! אבל אם אתה נשאר במטה מה חלמת? ... מה שלא חלמת זה כלום... אם אתה חולם להיות בן עליה - גם אם זה חלום, אבל זה שכינה וכ"ש שזה כבר לא יישאר בגדר חלום זה ייהפך למציאות.

'שמור לקדשו מבואו ועד צאתו'

הנה זכו פה לעורר על דבר השבת. יש את המכתב של מרן ראש הישיבה הג"ר דב לנדו שליט"א. וברוך ה' בישיבה שתי התכניות של 'שש שעות' וסדר בן עליה בין ביום ובין בלילה, זה דבר גדול מאד, ומזכי הרבים בתכניות נפלאות.

אבל יש עוד דבר שרציתי להזכיר ולעורר, יש כאלו שעושים מלאכות ודברים כמעט עד הרגע האחרון. זה לא כבוד השבת! ואפשר גם ח"ו להכשל... כי היא מקור הברכה... גם אם אתה לא מבין, אני אומר לך, לטובתך! השבת מברכת אותך. כדאי לשמוע לשבת!

מרן רה"י זע"א התקין תקנה ולא כדאי 'לשחק' עם התקנה הזו. אחרת - פורץ גדר ישכנו נחש. שלושים דקות קודם השקיעה לא עושים מלאכה, ובזמן הדלקת נרות מקבלים שבת ומתפללים. **חבל לעבור על זה, זו פריצת גדר, וכל שכן בישיבה של הראש ישיבה! הגם לכבוש את המלכה עמי בבית!...**

כדאי לנו לקבל את הברכה. גם אם כעת אנחנו לא מבינים בחיים נראה את זה ונבין. בואו יחד ונראה השכינה, בותחינה עינינו בשוכך לציון ברחמים! אמן.

לע"נ הר"ר יצחק בן ר' יעקב בלוקה זצ"ל
נלב"ע כ"ב חשון תשס"ג

ולע"נ הרבנית רוחה שושנה בלוקה בת ר' יצחק ע"ה
נלב"ע י"ח חשון תשפ"ב
תנצב"ה

לע"נ

א"מ רבת הפועלים והחסד

מרת פנינה פרל מישקובסקי ע"ה
בת הרה"ח יהושע מאיר שוירץ זצ"ל
נלב"ע כ"א חשון תשמ"ו

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמח"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על מ"ח קניני תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

"שמיעת האוזן"

לא שמיעה גרידא, אלא 'שמיעת האוזן':

הקנין של 'שמיעת האוזן' נשמע על פניו כפשוטו - שהאדם ישמע את מה שילמדו אותו. אלא שאם כן יקשה כעין מה שכבר הוקשה בקנין הקודם: מה חידוש יש בקנין זה ומה שייכותו דוקא לקניני התורה. אין ספק שמי שלא יקשיב - לא תהיה לו דרך לדעת, ומי שלא ישמע - לא יקבל הכל מאליו... ואם בכל זאת יש חידוש בדבר, שהאדם צריך דוקא לשמוע כדי ללמוד, מדוע נכונים הדברים דוקא ביחס אל התורה. כך הוא בכל חכמה שבעולם - שמי שלא שומע לא לומד, ולו מפני שמה יצליח ללמד אותו... גם ברפואה, גם בהנדסה, וגם בכל חכמה וחכמה, מוכרחים את 'שמיעת האוזן' שתעביר את החכמה לאדם. היכן יש כאן 'קנין' מקניני התורה?

עוד יקשה על הלשון: מהי ההדגשה על 'שמיעת האוזן'. וכי יש שמיעה שאינה של אוזן. הלא אם בשמיעה עסקינן, על כרחך שהיא שמיעת האוזן, ומאי שנא מכל מקום ומקום שכתוב בו 'שמיעה' שלא הוצרכנו להשמיע דהאוזן שומעת... אם לשם משל היה מדובר בראיה, האם היינו צריכים לומר 'ראיית העין'? או אם היה מדובר בהבנה, היה לנו לומר 'הבנת השכל'? מה יש דוקא בשמיעה, שיש להוסיף בה את ה'אוזן'.

יסוד הדברים מתבאר על פי דברי רבינו יונה בשערי תשובה, בשער השני בדרך השלישית (אות י'), היא הדרך של 'שמיעת מוסר החכמים'. שם מאריך רבינו יונה ומחדש, שמי שמקבל על עצמו לשמוע את מוסר החכמים והמוכיחים בלי לגרוע דבר מדבריהם, גם אם כעת עדיין לא זכה לקיים את כל דברי התורה והוא אף אינו יודע עוד כדת מה עליו לעשות - "הנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסקיח ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמועו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעיתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה".

את דבריו מייסד רבינו יונה על דברי המכילתא בפרשת בא: "וילכו ויעשו בני ישראל (שמות י"ב, כ"ח) - וכי מיד עשו, והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחודש, אלא כיון שקיבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד". וממשיך רבינו יונה להביא מלשון האבות דרבי נתן (פרק ג') "כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת, שנאמר (שמות כ"ד, ז') (ע"ה) ונשמע".

ושבו חוזר רבינו יונה ומבאר, שלא יתכן שמעשיו של האדם יהיו מרובים מחכמתו אלמלי הקבלה שהוא מקבל על עצמו, כי אם אין לו חכמה - מניין יידע מה עליו לעשות. אלא ודאי שעצם הקבלה נותנת זכות לאדם כאילו עשה כבר את כל המצוות, והנה שכרו איתו ופעולתו לפניו, כיון שקיבל על עצמו בקבלה שלימה, "ואחרי זאת יום יום ידרוש וישקוד על דלתות מוכיחיו, וישכיל מכל מלמדיו".

אחר הדברים האלה מביא רבינו יונה (באות י"ב) את דברי המלך שלמה עליו השלום בספר משלי (ט"ו, ל' - ל"א): "מאור עינים ישמח לב, שמועה טובה תדשן עצם, שומעת ותוכחת חיים בקרב חכמים תלין". וכתב רבינו יונה: "ויש לכל חכם לב לדעת כי לא יתכן שחייב שלמה עליו השלום דברים בטלים כאלה חיים בתוך דברי המוסר ויראת ה', בשכבר העיד עליו הכתוב 'ויחכם מכל האדם'", וכונת הדברים היא, שמה חידוש יש בדבר שראיית האדם תשמוח את ליבו ושמועה טובה תדשן את עצמותיו. זוהי מציאות פשוטה הקיימת גם במילי דעלמא.

וביאר רבינו יונה ש"אכן זה פשר הדבר: 'מאור עינים ישמח לב' - העין אבר נכבד מאד, כי יראו בה את המאורות המשמחים את הלב, ונכבדה ממנו האוזן, כי ישמעו בה שמועה טובה המדשנת את העצם שאין בו ההרגשה ולא ידושן במאור עינים בלתי בתענוג יתר".

הוי אומר, שכל כונת הפסוק היא להראות לנו את חשיבות האוזן יתר על העין. בעין יש חשיבות בכך שהיא 'משמחת לב', ועל ידה רואה האדם את האור, אך האוזן אינה ברת הרגשה מוחשית כמו העין, ועל כרחך שמעלתה יתירה - 'כי ישמעו בה שמועה טובה המדשנת את העצם'.

ראיה נוספת לחשיבותה של האוזן מביא רבינו יונה מהגמרא בבבא קמא (פ"ה, ב'); "סימא את עינו נותן לו דמי עינו, חרשו נותן לו דמי כולו", ומכאן מוכח 'כי האוזן נכבדת משאר האיברים', שכן אין לך עוד איבר ששקול כנגד כל איבריו של האדם, מלבד האוזן, ועל כן בא שלמה המלך 'להזכיר אחת ממעלות האוזן, בעבור הראותך גודל חובת עבודתו, וזוהי גם המשך לשון הפסוק במשלי שם: 'אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין' - 'כי תהיה עבודת האוזן בשמוע אל התוכחות'. סוף דבר מסיים רבינו יונה בדברי חז"ל בשמות רבה (יתרו סוף פרשה כ"ז): "נפל אדם מן הגג ונשברו אבריו צריך רטיה ותחבושת על כל אבר מאבריו ועצם מעצמיו, והחוטא אשר חטא בכל אבריו ונחשב כאילו רבתה מכה באבריו כולם מכף רגלו ועד קדקדו וכו', והנה הקב"ה מרפא כל אבריו ברטיה אחת, והיא שמיעת האוזן, שנאמר (ישעיה נ"ה, ג') 'הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם'".

ולכאורה דברי רבינו יונה צריכים ישוב מתחילתן עד סופן, מה קשרם זה אצל זה. כל דבריו של רבינו יונה פותחים במעלת הקבלה - שהאדם יקבל על עצמו לעשות ככל אשר יורוהו. האם קבלה זו קשורה דוקא ל'שמיעת האוזן'? לכאורה כל עוד שהאדם מקבל אז הוא מקבל, ואין בין זה לבין ה'שמיעה' ולא כלום. עיקר הקבלה היא בלב, והלב יכול לקבל מכל מקום שבו יתנו לו לקבל.

גם במדרש שהביא רבינו יונה בסוף דבריו מבואר שהקב"ה נותן רפואה אחת לכל האיברים - 'והיא שמיעת האוזן'. וכך היא לשון המדרש שם: "רמ"ח אברים באדם, והאוזן אחד מהם, וכל הגוף מלוכלך בעבירות, והאוזן שומעת, וכל הגוף מקבל חיים"... ולכאורה כיצד השמיעה דייקא יכולה לרפא את כל האיברים? בשלמא אם היינו אומרים שהאדם מקבל, או מסכים, או מתחייב, אזי יתכן שה'שמיעה' תהווה אמצעי דרכו תבוא הרפואה אל האדם. אך היאך יתכן שהאיבר הזה ששמו 'אוזן', הוא עצמו יהווה רפואה?

ואל תאמר שאין הכוונה לאוזן דוקא, אלא לעצם הקבלה שהאדם מקבל על עצמו לקיים את כל מה שהוא יידע בעתיד. שהרי באמצע דבריו מביא רבינו יונה את הפסוק של 'שמועה טובה תדשן עצם', ושם מדובר להדיא על ה'שמיעה' מצד עצמה - שיש בה מה שאין בראיה, שהראיה היא תענוג מוחשי יותר מהשמיעה שבאוזן. גם לאחר מכן מביא רבינו יונה את הדין של חרש, שאם חרשו נותן לו דמי כולו, ומוכח שלא מדובר על קבלה בלבד כי אם על השמיעה דוקא - 'כי האוזן נכבדת משאר האיברים'.

ולכאורה הדברים אינם מובנים. מה לי אם האדם יקבל דרך שמיעה, או יקבל דרך ראייה. בשניהם יש לומר ש'אשריו כי צידק נפשו בשעה קלה'... וכי אם למשל האדם יקבל לקרוא בספרים, או לדעת באמצעי אחר מה ה' דורש מאיתו, אין בזה משום קבלה? מדוע ה'קבלה' עוברת דוקא דרך ה'שמיעה', ודוקא דרך 'שמיעת האוזן'?

ואכן יש לתמוה כבר על גוף הפסוק של 'שמועה טובה תדשן עצם'. בעוד שתחילת הפסוק מדברת על הראיה מצד עצמה, 'כי יראו בה את המאורות', כמו שביאר רבינו יונה, כאן לא מדובר על השמיעה גרידא, אלא על אדם ששמע שמועה טובה שמשמחת את ליבו. ולכאורה מדוע אותה שמחה לא יכולה לבוא דרך ראייה? אם היתה לאדם צרה מסויימת, ולפתע הוא רואה בעיניו את ישועת ה' נגלית לפניו, בפשטות תהיה לו שמחה בדיוק כמו אם הוא ישמע את הבשורה מאחר, אם לא יותר... מה יש ב'שמיעה' ביחס לבשורה שאין ב'ראיה', או בכל ידיעה אחרת?

'שמיעה' פירושה הוא 'קבלה':

המובן בכל הדברים הוא אחד: כאשר מדובר על 'שמיעה', אין הכוונה לשמיעה שאנחנו מורגלים אליה, ליתן לקולות להכנס לתוך האוזן... ה'שמיעה' מובנה היא 'קבלה'. עצם השמיעה - היא היא הקבלה. וכשאמרנו לנו חז"ל 'שמיעת האוזן', הכוונה היא דוקא לאותה קבלה שדיבר עליה רבינו יונה - לקבל את מוסר החכמים, ולהסכית ולהאזין לדברי המוכיחים.

בתחילת פרשת חיי שרה, לדוגמא, נאמרה כמה פעמים הלשון 'שמיעה': 'שמענו אדוני', 'שמעוני ופגעני לי בעפרון בן צוחר', 'לא אדוני שמעני', ועוד. בכל המקומות הללו, ובעוד רבים אחרים, מתרגם האונקלוס שה'שמיעה' היא 'קבלה': 'קביל מננא', 'קביל מיני' וכו'. ללמדך, שהשמיעה אינה 'שמיעה' ותו לא, אלא כל מהותה היא קבלה והסכמה.

גם בלשונות הפסוקים, כאשר אומר לנו הכתוב 'והיה אם שמוע תשמעו' (דברים י"ג, י"ג) או 'שמעו אלי ותחי נפשכם' (ישעיה נ"ה, ג'), 'לשמוע בקול' (תהלים קכ"ג, כ'), וכהנה עוד רבות רבות כיוצא באלו, ודאי אין הכוונה לשמיעה גרידא, אלא לקבלה. במשלי (כ"ה, י"ב) אומר שלמה: 'מוכיח חכם על אוזן שומעת', ופשוט שהכוונה היא לאוזן מקבלת, ומהו ידועה הלשון המושאלת (שמקורה כבר בלשון המאירי בספר מגן אבות, ענין א') 'אשרי המדבר על אוזן שומעת' - שפירושה הוא אוזן שיודעת לקבל.

אלא שזה עצמו מצריך הסבר: מדוע השמיעה מסמלת את הקבלה? הרי כאמור, לא חסרות דרכים שהאדם יקבל באמצעותם. ובאמת השאלה עמוקה הרבה יותר: אם יהיה אדם חוגר, אילם, ואפילו סומא - הוא לא ייחשב לשומע. גם אם לא ראה מאורות מימיו, וגם אם לא הוציא מילה מפיו, הוא יכול להיות חכם בדיוק כמו כל אדם אחר... מה שאין כן חרש שאינו מדבר הרי הוא כשוטה גמור לכל דבריו ופטור מכל המצוות. והשאלה נשאלת: מה יש בחרשות שאין בשאר כל המומים? האם לא ניתן למצוא חרש עם מנת משכל גבוהה, שיהיה חכם הרבה יותר מהרבה אנשים אחרים...?

התשובה לכל זה היא שיש קבלה ויש קבלה. לכל אדם יש את השכל שניתן לו משעת לידתו, אולם אם הוא לא יקשיב אל העולם שמסביבו - לא משנה עם מה הוא נולד ואיזה שכל יש לו, הוא ישאר טיפש גמור שלא יודע בין מיניו לשמאלו. ה'דעת' שנתן הקב"ה לאדם, היא 'דעת' כללית שמתפרסת על כל הבריאה, וכדי

להחכים - מוכרח האדם להיות שייך לכל הבריאה כולה. אחרת, גם אם תהיה לו דעה פרטית מושלם, לא יהיה לו את ה'דעת' ששוכנת בעולם, ולא תהיה לו שום דרך להיות בר דעת אמיתי - שדעתו מעורבת עם הבריות.

אפילו אם האדם יהיה סומא, עדיין יש לו תקשורת עם מה שמתרחש סביבו. הוא יכול לדבר ויכול לשמוע, ודרך החושים הללו הוא מקבל את הדעת שהעולם נותן לו. אבל אם האדם הוא חרש - הוא חי בבועה מנותקת משל עצמו, בלי שום קשר אל העולם החיצון. אין לו כלי שדרכו הוא יוכל לקלוט את הדעת שקיימת אצל האחרים, ולהעביר מזה אל עצמו. לא זו בלבד שאין לו יכולת להחכים, אלא מוכרח שהוא יהיה טיפש, גם אם ניתן לו שכל. כי אדם בר דעת הוא רק מי שיש לו את הדעת הכללית שקיימת אצל כולם, בלי להשאיר עם העולם הפרטי של עצמו. כך גזרה חכמתו יתברך - שה'דעת' שתיתנת לאדם תעבור דרך הדעות הכלליות שקיימות בבריאה, ומהן יוכל האדם להשליך על עצמו.

רק הקבלה שב'שמיעה' מרחיבה את דעתו של האדם:

כמובן שיש בדבר מדרגות לאין ספור, וכל אדם שנולד משייך לעצמו עוד ועוד דעות שהוא לוקח מן העולם. יש דרך קבלה של 'ראיה', ויש של 'שמיעה', אך עדיין אין דמיון בין זה לזה. קבלה של ראיה - היא קבלה פרטית של האדם הבודד לכשעצמו. מה שהוא רואה בעיניו - זה מה שהוא יודע, והידיעה הזו באה לו דרך עיניו שלו ותו לא. לעומת זאת 'שמיעה' מוכרחת תמיד לעבור דרך אחרים. האדם לא מסתפק בידיעה הפרטית שלו, אלא מקבל את הידיעה שבאה לו מן העולם, והקבלה הזו - היא הקבלה הגדולה ביותר, שנותנת לאדם את הידיעות החיצוניות שהצטברו אצל כולם גם יחד, ואצלו לא היו קיימות עד הנה.

על כך באה ההדגשה של 'שמיעת האוזן': לא 'שמיעה' רגילה, שיכולה להיות גם קליטה בעלמא של צלילים וגלי קול, אלא שמיעה של האוזן. ומה יש ב'אוזן'? כי אוזן, כמו שביאר רבינו יונה, אינה איבר שקולט דברים מורגשים כמו העין. היא קולטת רק דברים בעלי משמעות שבאים לתוכה מבחוץ לבפנים. וכשאומרים לנו חז"ל 'שמיעת האוזן' - הכוונה היא לאותה שמיעה של 'קבלה', שמוסיפה לאדם דעות מבחוץ שלא היו אצלו לפני כן.

משום כך אמר שלמה 'שמועה טובה תדשן עצם', והדגש הוא דוקא על השמיעה, לא על כל בשורה אחרת. הואיל ובכל בשורה אחרת - האדם אמנם מתענג על הבשורה, אך לא בהכרח נוסף לו דבר שעמוד מחוצה לו. רק ב'שמיעת האוזן' יש את ההרחבה, שמגדילה את כליו של האדם ומוסיפה לו ידע שעוד לא היה בתוך רשותו.

מטעם זה מביאה ה'שמועה הטובה' ל'תדשן עצם' - שהיא ההרחבה של האדם, עד כדי הרחבתו של הגוף עצמו, כמו שמצינו בגמרא בגיטין (נ"ה, ב') על אספסיוס קיסר, 'יעוין שם. שהרי כמו שכתב רבינו יונה, העצם אינה ברת הרגשה ואין לה תענוגות, אך מה שכן מדשן אותה זוהי 'השמיעה' - שגורמת ל'אדם' עצמו להתרחב, ועל ידה מתקבל בו דבר חדש שלא היה קיים בו עוד.

כל אחד שיתבונן בדברים יראה אותם על עצמו: עיקר ההבדל בין קטן לגדול הוא לא בכמות השכל, אלא בכמות הידע שהוא ספג מהעולם. גם ילד קטן וגם ילד גדול יודעים שמסוכן לרוץ לתוך הכביש, ולא נראה שיש הבדל משמעותי ביניהם בעומק ההבנה... אז מדוע הילד הקטן יכול לרוץ לכביש, והגדול לא? כי הילד הגדול חווה זאת על בשרו, או לכל הפחות ידע לקבל את ההזהרות מאחרים, והילד הקטן לא... ולא מדובר כאן רק על ריצה אל הכביש... מדובר על כל היחס והרגשה למאורעות העולם. הגדול הוא מי שצבר אין ספור ידיעות, מאירות, מושמעות, וספג אותם בתוך עצמו, על פי נסיונם ושכלם של כל אלו שסביבו, והקטן - שנשאר קטן - נשאר עדיין עם עצמו, בלי לקבל את מה שהעולם אומר לו...

אין זה מופקע שיהיה אדם מבוגר, זקן ושבע ימים, שאולי אף זכה לשבת בין

החכמים, אבל נשאר עם אותה ילדותיות של עולל צעיר... כל עוד שהוא לא פתח את האוזניים לשמוע את מה שמעבר אליו - אין ספק שהוא נשאר קטן בדיוק כמו שהיה כבר שית כבר שבע... לא זו בלבד, אלא אפילו על פיקח ונתחרש אמרו חז"ל שיש לו דין שוטה. לפי זה יתכן אדם שהיה פקח גמור לכל דבריו, וקלט שלל פרטים במשך שנים על שנים, אך משעה שניתק את הקשר עם העולם החיצון, בלי שתהיה לו עוד יכולת שמיעה ודיבור - מובטח לו שבמהלך הזמן יטפש ויילך, עד שלא ייחשב לבר דעת... כי כל ה'דעת' תלויה בקבלת הדעות שמבחוץ. אין עוד שום דרך אחרת לקלוט את בנין האישיות, את צורת המחשבה, ואת הגישה אל העולם - אלא אם כן האדם ממשיך כל הזמן לשמוע ולקבל את הדיבורים שהעולם מדבר אליו.

התורה נקנית ב'שמיעת האוזן':

ה'קבלה' הזו של 'שמיעת האוזן' - לדעת ולקבל את מה שמבחוץ - היא היא הקנין שאומרת המשנה, שאין התורה נקנית אלא ב'שמיעת האוזן'. לא שמיעה סתמא, אלא 'שמיעת האוזן' - שהיא היכולת להכיל עוד דעה מבחוץ. בכל חכמה שבעולם - החכמה היא רק מצבור של ידיעות, וניתן להיות חמור נושא ספרים ולהפוך לחכם. אין צורך ב'קבלה' יוצאת דופן מלבד ראיה ודקלום. אבל חכמת התורה - היא הכנסה לרשות של חכמה שגדולה לאין שיעור מהאדם הקטן, וכדי להחכים הוא מוכרח לספוג את דעתם של אחרים, לשמוע את נוסחתם, את סגנונם ואת ההבנה שאיתה הם מגיעים - בכדי לקבל את התמונה המלאה וללמוד כיצד לומדים.

לא מיבעיא ביחס לרב ותלמיד, שם 'שמיעת האוזן' אינה קנין אלא דבר מוכרח, שבלעדיו האדם אפילו לא טיפש... הרי זאת לכאורה אין חולק שהרב חכם יותר מהתלמיד, ואם התלמיד בכל זאת לא מקשיב - הוא בדיוק כמו ילד קטן, שאביו יאמר לו דבר מסויים, אבל הוא יאמר: 'אני אוהב אחרת'... מה שייך לאחוז אחרת? את מה בכלל הוא 'אוחז'?... ניתן לשמוע אפילו בחורים צעירים, שניגשים לדבריהם של גדולי הדורות הקודמים ודנים מה ניתן 'לאחוז' בצורה שונה... וכאמור, אפילו טפשות אין כאן, ולא בזה אנו קיימים.

מה שמדובר כאן, בקנין של 'שמיעת האוזן', הוא על ההקשבה לכל אחד שמעלה כל סברא שהיא בגדר יכולה להיות אמת... ניתן לראות שניים שיושבים ולומדים בחברותא, אך הם לא לומדים אחד עם השני, אלא אחד ליד השני... אף אחד לא עוצר לרגע לשמוע שיש כאן בכלל צד שני, דעה אחרת וגישה אחרת. בצורה כזו - האדם הוא כמו חרש שדינו כשוטה, אדם שחי בתוך העולם של עצמו ולא קולט את מה שמעבר אליו. ואם רק בחרש שאינו מדבר פסקו את דינו כטיפש, כאן, בחרש שכזה, ככל שהוא מדבר יותר - כך טיפשותו גדלה יותר... הוא רק חוזר על הטעויות של עצמו, ולא יהיה לעולם מי שיוכל להחכים אותו. אין לו אלא את עצמו ותו לא מיד, ובצורה כזו - איזו 'דעת' תהיה בו? כמו שהוא נכנס - כך הוא ייצא, ולא עוד אלא שדעתו מטפשת עליו.

'ישמע חכם ויוסף לקח' - הדרך היחידה להוסיף, לקנות ולקבל את החכמה - היא רק אם פותחים את האוזניים ושואבים את הקולות שמסתובבים וקוראים בעולם. לפעמים בכדי לפתוח את האוזניים צריכים לסגור את הפה, ובכדי לסגור את הפה - צריכים קודם כל להבין עד כמה האדם הוא לא יצור יחיד, אפס זולתו ואין עוד אחר, אלא יש עוד אנשים סביבו, שכל אחד מהם יכול להוסיף לו עוד ועוד דעות, שיצטברו אצלו למכלול שלם - המכלול שנקרא 'אדם'.

כאן המקום להזכיר את מה שאמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל על מרן הגר"ח גורודזנסקי זצ"ל, שהסיבה שזכה ויצא ממנו בעל האחיזה, רבן של כל בני הגולה, היא משום שכבר בהיותו עול ימים התמנה לאב"ד בבית הדין הגדול של וילנא, אך במקום להיות ראש המדברים, הוא ידע להקשיב אל הגדולים שזקנים ממנו... זוהי הדרך ואין בלתה - לדעת להקשיב, לדעת לשמוע ולדעת לקבל. גם זה הוא חלק מקניני התורה, שבלעדיו חסר בכל מעשה הקנין. 'האוזן שומעת' - וכל הגוף מקבל חיים...

קול יעקב

ומסופר על הג"ר יצחק בלאזער זצ"ל מפטרבורג שציווה לפני מותו שלא להספידו, אולם לאחר שנפטר נוצר דין ודברים בין הרבנים שהשתתפו בלויה האם לקיים את צוואתו או לא. הג"ר יצחק ירוחם ברלין (בנו של הנצי"ב), שנכח במקום, הכריע לקיים את צוואת הנפטר ולא לערוך שום הספדים. לאחר מספר ימים, נגלה אליו בחלומ ר' יצחק פטרבורגר והודה לו על שדאג לקיום צוואתו. שאל אותו הרב ברלין, מה נעשה בדין בשמיים. ענה לו ר' יצחק, אין לי את היכולת לספר מה נעשה שם בבית דין של מעלה, אולם דבר אחד אוכל להגיד לך: עם תלמידי חכמים העוסקים בתורה מקלים מאד בדינם יתר על שאר האנשים, אך גם אצלם יש דבר אחד שלא מקלים בו כי הוא זה ומחמירים בו מאד. הדבר הזה הוא חטא הדיבור. מזה אין איש שנמלט מעונשו, וכולם נידונים בו בחומרה יתירה.

מאידך נוכל להבין כמה גדולה מעלתו של השומר את פיו בקדושה, שהוא משמר את הקודש שלא יארע בו פסול ומחזיק את הפה שישאר חפצא תמימה של קדושה. אצל אדם כזה הפה נותר קדוש בעצם, הוא עומד בקדושתו ואין דבר שיכול לחלל אותו. זוהי הסיבה שהתקיימה ברכתו של יצחק אפילו שהיה בטעות, כי קדושת פיו חייבה שלא יפול דבר מדבריו ארצה, ואף שהוא מצידו לא התכוון מ"מ הפה מצד עצמו גרם שדבריו יתקיימו. והוא מה שמצינו רבות בחז"ל 'כשגגה היוצאת מפי השליט', שדבריהם של הצדיקים התקיימו למרות שלא התכוונו, וזאת כיון שפיהם גופו חייב את קיום הדברים, עקב היותו חפצא קדושה מצד עצמה.

"הקול קול יעקב והידיים ידי עשו" (כ"ז, כ"ב), ובמדרש רבה (ס"ה, כ'); "א"ר ברכיה בשעה שיעקב מרכין בקולו ידי עשו שולטות, דכתיב (שמות ט"ז) וילוו כל העדה ויבא עמלק, ובשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידיים ידי עשו, אין ידי עשו שולטות".

ויש להבין מהו 'הקול קול יעקב', האם יש כאן רק ענין מעשי גרידא שלא הצליח לשנות את קולו ולחקות את קול עשו. וברש"י כתב: "קול יעקב - שמדבר בלשון תחנונים קום נא (פס' י"ט). אבל עשו בלשון קנטוריא דבר, יקום אבי (פס' ל"א)". ויש להקשות מדוע באמת דיבר יעקב בלשון תחנונים, והרי התיר לעצמו לבוא במרמה ולקחת את ברכתו של עשו ואף לקחת את בגדיו, ואם כן למה לא החליף גם את שפת דיבורו שתהא תואמת לו ותישמע כמותו.

עוד הקשו בקדמונים (עי' אבן עזרא ועוד) היאך חלה ברכת יצחק ליעקב והלא ברכה בטעות היתה, דהוא לא כיון לברך אלא את עשו ולמעשה נמצא שברך את יעקב.

והביאור הוא, דהנה בבראשית (ב' ז') כתיב 'וייצר ה' אלוקים את האדם וגו' ויפח באפיו נשמת חיים', ותרגם האונקלוס 'הות באדם לרוח ממללא', ומבואר שעצם עצמותה של הנשמת חיים שנפחה באדם פה אל פה כחלק אלוך ממעל היא ה'רוח ממללא', והדיבור הוא נשמת החיים שמפעמת באדם והוא החלק הרוחני שבו. מעתה נראה שהכח המדבר שבאדם, שהוא הפה, אינו סתם איבר שמוציא הבל של קדושה, אלא הוא עצמו כלי קודש, חפצא של קדושה שמקורה מן העליונים שמחזיקה את ה'רוח ממללא' ומביאה אותה אל הפועל.

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
גאב"ד בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מורן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

המתנה לאכילת חלב כשלא בלע הבשר

שאלה נגס בשר בטעות ותיכף ומיד ירק את הבשר, האם חייב לחכות שש שעות לאכילת חלב.

תשובה עליו להמתין שש שעות אף שירק מיד, מכיון שס"ס לעס את הבשר.

המשנה אין מקרה זה שונה ממי שלועס לתניוק שמבואר בשו"ע (פס,

א) "אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שיששה שש שעות.

ואפילו אם שהה כשיעור, אם יש בשר בין השיניים, צריך להסירו. והלועס לתניוק,

צריך להמתין. והסיבה שחייב להמתין גם בלועס לתניוק, יעוי' בנו"כ שתלוי

בב' הטעמים להמתנה וב"ה בטור שם, דהיינו לטעם הרמב"ם שצריך להמתין

שש שעות משום בשר שבין השיניים גם כאן יש לחשוש לזה (עי' ר"מ פ"ט הב"ה

מומא"א), אמנם לה"ש בחולין (קד) שהטעם משום טעם בשר הנשאר בפיו אי"ו שייך

אלא כשאוכלו לא כשלועסו. ומכיון שמחמירים לחוש לטעם הרמב"ם ולכן כל

שנשך בשיניים צריך להמתין. ורק בטעם בלשונו ופולט בלי לעיסת שיניים מביא

הדרכי תשובה (ע"ב) שלא צריך להמתין.

נמצא בשר בין השיניים לאחר שש שעות

שאלה מי שמצא בשר בין השיניים אחרי שש שעות, האם חייב לקנח את הפה.

תשובה לגבי הדחה מפורש ברמ"א (פס,

א) שצריך ולגבי קינוח נחלקו בזה: הש"ך מחייב קינוח והאליה רבא או"ח קע"ג

פוסק מקינוח וכיון שהחכמ"א פוסק כהש"ך יש להורות כמותו שצריך קינוח.

טומאת כהנים ממת נכרי

שאלה האם למעשה כהנים צריכים להזהר בטומאה של מת נכרי.

תשובה אין חיוב מדינא להזהר במת גוי מטומאת אהל, אולם ראוי להחמיר

ולהזהר (רמ"א י"ד שע"ב, ו) ובהרחבה בציוני הלכה אבלות (עמ' קפח). לגעת במת גוי

צריך להזהר מן הדין - ציוני הלכה (עמ' קפז).

עייפות - סמל הירידה בעבודת ד'

ואכן בבמה לא שייך הכלל "חי נושא את עצמו", כיון שאין לה חיות פנימית, וכל כולה משדרת כבודות (תוספתא שבת ט).

האבות שהיו שלמים בעבודה היו רצין לפניו כסוס בין בצעי המים (סנהדרין צו, א). הסוס מתייחד בריצתו בכך שאינו שוקע בביצה אלא כביכול מדלג עליה. האבות היו שלמים בעבודתם רוחנית עד שלא שקעו בשום ביצה אלא עברו את כל הביצות והמהמורות בחיים בלי ליפול עם כבודות.

זהו שאמרו חז"ל "ועשהאל קל ברגליו כאחד הצביים - ומה היה קלותו שהיה רץ על ראשי שבילים ולא מתכופפים" (קהלת רבה ט, יא). ביאור הדבר: מאחר ורמ"ח אברי האדם מכוונים כנגד רמ"ח מצוות עשה (מכות כג, ב), אם היינו משעבדים את כל אברינו לחלוטין ומקיימים בכל אבר את מה שצריך לקיים בו, לא היינו סובלים כלל מתחושת כבודות. וכיון שעשהאל היה כולו עבודה ה' עד שלא היתה בו שום כבודות כלל, לכן הצליח להיות קל כל-כך אף בגופו.

עמל' - עבודה זרה

ובשבחי עם ישראל נאמר "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (במדבר כג, א). כלומר, עצם העמל של עם ישראל הוא סמל העוונות, וכשרואה הקב"ה שעם ישראל אינם בגדר 'עמלים' ולמרות שהם 'עובדים' הם נהנים מעבודת הקודש ולא מרגישים בה עמל, ממילא הקב"ה אינו מבט באוון שהוא עבודה זרה שבהם.

וכפי שמתרעם הקב"ה בזמן שחטאו ואומר (ישעיה מג, כב) "לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" - מתוך כך שאני רואה בעמלכם, יודע אני שלא קראת לי אלא פנית אחר עבודה זרה (רש"י שם). מאופן לימוד התורה וקיום המצוות שלכם, בצורת 'עמל', מוכח שפניתם אחר עבודה זרה.

על דרך זו ניתן לבאר כי מיד כששמע יעקב מעשו "עייף אנוכי", הבין כי עוב את הדרך העולה בית א-ל. בוודאי כבר שקוע בעבירות, וממילא אין לו שייכות לבכורה. או אז גמר אומר בליבו לבקש לרכוש את הבכורה וכל הגדולה הבאה בעקבותיה תמורת מחיר פעוט של ניד עדשים בלבד.

אמנם בדרך כלל "האדם נפעל כפי פעולותיו" (ספר החינוך ט) ולכן כל מי הרוצה להתחזק בעבודת ה' עליו לעשות פעולות שיפעלו לעוררו להגיע לאותה דרגה נעלה. אך בעניין הזריות ודאי שלא רק שנצרכת עד מאוד, כי מסמלת היא את מהות האדם אם הוא עובד ומתעלה או עייף ומידרדר חלילה.

לכן יש להתחזק עוד ועוד בזריות ומתוך כך בחיות בעבודת ה', שאם חלילה לא עובדים מתוך שמחה וחיות אף אם נראה שמקיימים מצוות ונשמרים מחטא, הוא מצב של ירידה שעלולה להגיע עד שאול תחתית ר"ל. ומנגד מבטיח לנו ה' ארצות צדיקים' (שערי תשובה) "מי שעושה מעשיו בזריות זו הוכחה גדולה שהוא אוהב את בוראו" וכנגדה ישיב לו הבורא אהבה לאהבתו בטובות ושפע רב.

ויבא עשו מן השדה והוא עיף... ולאמר עשו אל יעקב ה'עשיתי נא מן האדם האדם הנה כי עיף אנכי (בראשית כה, כט-ל) רש"י במקום מבאר: "ברציחה, כמה דתימא (ירמיה ד לא) כי עיפה נפשי להורגים... אותו היום מת אברהם כדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה". ויש להבחין היכן נרמז שבאותו היום ממש יצא עשו לתרבות רעה, והרי מתוארת כאן מכירת הבכורה ותו לא.

ונראה דהכל כלול בשורש העייפות - "הוא עייף", "עייף אנוכי". רש"י מסק כי אין זו עייפות גרידא כי אם יציאה לתרבות רעה ובאותו היום אף רצח, "הוא עייף ברציחה". כי בעבודה רוחנית לא קיימת מציאות של עמידה במקום, שהרי "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז). עבודה תמידית נדרשת מהאדם, העמל הוא מהות חיו, ובהיעדרם, עלול ליפול ולהידרדר חלילה לשאול תחתיות.

בתנועת המוסר (חלק א, עמ' כ) הביא על כך פתגם מהגאון רבי ישראל סלנטר: "האדם נמשל לציפור. בכוחה של ציפור לדאות למעלה למעלה, אבל בתנאי שתניע את כנפיה ללא הרף, ואם היא מפסיקה ממעופה לרגע, הרי היא נופלת וצונחת למטה וכן הוא האדם".

אכן ההתעלות בעבודת ה' דורשת מאמץ רב, וכשעשו מגדיר עצמו כעייף, מוכיח בזה כי הוא כבר לא במרץ העבודה ונוטש אותה לטובת רפיון וירידה מעבודת ה'. זה עצמו כבר מסמל את התרבות רעה, ואך טבעי הדבר שייגרר לחטאים גדולים עוד באותו היום.

לא בכדי הדגישה התורה פעמיים את לשון העייפות בעניינו של עשו, ללמדנו כי זהו עיקר תחילת הירידה של עשו, ואנו נוסף לקה, לא לעזוב, לא להרפות אף לא לרגע קט את העבודה וההתעלות הנדרשת מכל אחד ואחד, כי היא ראשית הירידה.

כך גם נראה במלחמת עמלק כאשר עם ישראל שרוי במצב המוגדר בתורה (דברים כה, יח) "ואתה עייף ויגע לא ירא אלוקים". בלשון הפסוק טמון כי מציאות של "ולא ירא אלוקים" מקורה במצב של "ואתה עייף ויגע". כיון שהרגישו יגיעה וקושי בעבודת ה', ממילא נכנסו למצב שלא היו יראי אלוקים.

העייפות הבאה מתוך יגיעה בעבודת הקודש, זהו הפגם הגדול, וכשישראל במצב כזה הם בנפילה, או אז סרה מעליהם השמירה העליונה עד כדי פגיעתו של עמלק, סמל הרוע.

מותר האדם - "החי נושא את עצמו"

שמעתי מבן דודי הצדיק הגר"ד קוק מטבריה לבאר את הכלל "החי נושא את עצמו" (שבת ד, א). גופו של המת כבד כי חסרה בו החיות הפנימית, ולפי זה הכבודות שבאדם ובמעשיו נובעת מכוח החלק המת שבו. ואמנם אם הוא מרגיש חיות בדבר, זה לא כבד לו. אם הוא מרגיש בכך שמחה, זה נעים וקל לו.

דילג תיבה אחת בהלל

חדוּתא דשמעתתא מתוך ביקור שערך מורינא הגאב"ד שליט"א בחג הסוכות העל"ט בסוכת מרן הגר"ד לנדו שליט"א

הדיינין אף היא בלשונה נאמרה" הרי שאף היא נאמרת בכל לשון וכבר תמה הרמב"ן על הרי"י מיוגש מבריייתא זו). ואם אומרים שאינו יוצא בלשון הקודש בצורה שאינה כתיבה בתורה, יוצא שהמשנה כוללת ב' נושאים שלא קשורים אחד לשני, שהרי נוסח שבועת הדיינים בודאי לא כתוב בתורה והוא משתנה לפי עניין השבועה וא"כ המשנה "ואלו נאמרים בלשון הקודש" כוללת ב' דברים נפרדים שבק"ש וברכת כהנים ופרשת סוטה ועגלה ערופה

מורינא הגאב"ד שליט"א: אחד אמר הלל בסוכות, ואחר אמירת ההלל אמר לו חברו ששמע שאומר במקום "אזנים להם ולא ישמעו", "אזנים להם ולא יאזינו". האם יצא יד"ה כיון שאמר את המילה הנדרשת. מרן הגר"ד לנדו שליט"א: רשום אצלי על ק"ש מה הדין באחד שאומר מילים באידיש שאינם דומים ללשון הקודש, כגון וישמרך שאומרים בצורה אחרת.

יש לדון אם אומרים בלשון הקודש לא בלשון המדויקת של התורה האם יוצאים מדין 'בכל לשון' ודוגמא לדבר מה הדין אדם שבמקום לומר בכל לכבכם יאמר בכל לב שלם אם נאמר שיוצא מדין לשון אחרת כמו שיוצא בשאר לשונות, ואם לשון הקודש היא לשון של התורה, ואם זה שפה בעצם ועל.

אמנם יש לדון שאין יחס ללשון הקודש בלשון בעצם, אלא שצריך לומר מה שכתוב בתורה, ואם לא אמר כמו שכתוב בתורה לא יצא יד"ה. ואם יאמרו בעגלה ערופה במקום ידיו ידים שלנו, זה לא יהי' טוב ומה הדין בעברית הוא שאלה חדשה, ואני דן בלשון הקודש.

ויש בר"י מיגאש (ר"פ שבועת הדיינין שבועות ל"ח ב', והרמב"ם (שבועות י"א, י"ד) הביא דבריו "אבל רבותינו הורו שאין משביעים אותו אלא בלשון הקודש. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו") שאומרים אותה דווקא בלשון הקודש וזה חידוש, (התוספתא מביא בשבועות (ר"פ שבועת הדיינין ל"ח ב') "ת"ר שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה" ומפרשיה (שם ל"ט, א') "מאי אף היא בלשונה נאמרה. כדתנן אלו נאמרים בכל לשון פרשת סוטה וידיו מעשר קריאת שמע ותפלה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת

נכלל בזה שאף התיבות צ"ל כמו שכתובות בתורה, ואילו בשבועת הדיינין א"צ בתיבות מסוימות אלא רק בלשון הקודש. ואין זו קושיא גדולה, אלא הערה. מורינא הגאב"ד שליט"א: מה מקורו של הרי"ג. הגר"ד לנדו שליט"א: איני יודע. אחד הנוכחים: אולי המכוון ברי"ג שאין תרגום ללשון התורה שבועה שכולל גם אלה. הגר"ד לנדו שליט"א: אין זה נכון וודאי שיש תרגום מדויק בשאר לשונות למילה שבועה, ולא צריך דווקא לשון שכוללת קללה.

יומא טבא לרבנן
הספר שרבים ציפו לו
במהדורו חדשה ומורחבת

צינוי הלכה

חנכה

פסקי הלכה שזרם ראו אור מכרן

רשביבה"ג הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
בהלכות חנכה

בתוספת "פניי חנכה" - הערות תלמידו המובהק
מורש הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

הפצה ראשית: קלמוב להוצאות ובידורים: beithorah@gmail.com

ביטחון לשמירה מהרוצחים הישמעאלים

פיוגעים בצפון ר"ל כדי לעוררנו לתפילה. אם נקדים תפילה להחרפת המצב הביטחוני, נפעל שלא יצטרך הקב"ה להפעיל את הישמעאלים לעשות מעשים שיעוררו אותנו לתפילה מעומק הלב, כדברי הגמ' בסנהדרין (מ"ב ב') "אמר רבי אלעזר לעולם יקדים אדם תפילה לצרה".

עוד עולה מהאמור כי המלחמה העולה כנגד צדיק לעתים דווקא לטובתו ולרוממו, וכבר כתב החת"ס (ש"ת ו, טז) "ברית כרותה שכל ת"ח וצדיק... יש לו מצירים נגדו". כלומר רק כך יוכל לצמוח ולהתעלות לדרגתו השלימה.

חיזוק גדול יש בזה לרב תלמיד חכם שישנם הקמים מולו, או אף לקהילה נכבדה שנלחמים בה, שאמנם יש להם לבדוק אם אין אמת בדברי העומדים מולם, אך בעצם הניסיון אין סימן לחסרון כי אדרבה, לא רק שכך היא הדרך "שכל תלמיד חכם יש לו מצירים נגדו" אלא יתירה מזו, מהאמור נראה כי אף שאין מונתם לכך, אך משמים סובבו כן בכדי לנשואם ולרוממם לדרגה השלימה והנעלית יותר.

ישמעאל, מפני שעתיד הקב"ה לשמוע נאקת העם ממה שעתידיים בני ישמעאל לעשות באחרית הימים שנאמר ישמע אל ויענם".

העולה מהדברים כי תפילה ללא תזמורת מהם היא הערובה הטובה ביותר לביטחון עם ישראל בכל מקומות מושבותיו. הקב"ה מכון שתהיה הסלמה בדרום או

וית' צני הננים בקרבה ותאמר אם בן למה זה אנכי (מ"ב, כב) יש להבין מה היתה תמיהתה הגדולה של רבקה, וכי אם בן אחד צדיק ואחד רשע כבר לא כדאי לה העיבור כולו, והלא הוא עיבור משותף לתאומים וממנו עתיד לצאת גם אותו צדיק נשגב, יעקב אבינו, איש תם, נאור בגבורה. מבאר החתם סופר שהצטערה על תפילתה להריון זה שמכוחה נוצר עשו וחששה לפגם בתפילתה. השיבה הקב"ה שתפילתה הועילה ללידת עקב ומה שנוצר אף עשו זהו לצורך יעקב, משום שלא יוכל להיות יעקב אלמלא עשו המתנגד לו. התנגדותו של עשו יוצרת את שלמותו של יעקב.

מקור כוחם של בני ישמעאל

ישנם התמהים מניין שואבים בני ישמעאל כוח רב והצלחות גדולות במלחמות כנגד עם ישראל. בפרקי דרבי אליעזר (ל"ב) מתבאר כי כל מהותו של ישמעאל כדי לעורר את עם ישראל לתפילות ע"י הצרות שירעו להם, וכפי הנרמז בשמו "ישמעאל" שעל ידו ישמע א-ל ויענם: "למה נקרא שמו

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה
0722-133-466
Beithorah.co.il
ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות יד"ה
במקום בית הוראה החדשה ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
168

בשיחתו של אליעזר ראז אמונה בחוש

פרשת תולדות
תשפ"ה

מה שהביא את אליעזר לאהוב את אדונו אהבה גדולה ולהתפלל להצלחתו ולבקש את טובתו ושימחתו.

אהבת אליעזר לאדונו – אהבת התלמיד לרבו

ומלבד זה שאליעזר היה בבית אברהם וראה את כל ההכנסת אורחים והנדיבות שלו, הרי אמרו חז"ל שאליעזר למד את תורתו של אברהם, כמו שדרשו על הכתוב 'ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר', שהיה אליעזר 'דולה ומשקה' מתורתו של רבו לאחרים, והכוונה בזה שהיה דולה מאברהם את תורת האמונה ומלמדה לכל העולם, אליעזר היה עוזר לו בהפצת האמונה... ונראה שמה שאליעזר למד תורה מאברהם אבינו, זה גרם לו לאהוב את אדונו אברהם, שכן הדבר ידוע שיש אהבה בין התלמיד לרבו, כך זה בלימוד התורה, כשאדם לומד אפי' בחברותא עם חבירו, הם נקשרים יחד באהבה גדולה, וכפי שאני תמיד אומר שהידידים הכי גדולים שלי זה אותם שלמדתי איתם בעיון ובהבנה והם הבינו אותי ואני הבנתי אותם, כך הוא הטבע שעל ידי לימוד משותף נעשים אוהבים זה את זה, וכך אליעזר אהב מאוד את אדונו אברהם, ולכן גם כשאברהם אבינו סירב להצעה שלו, ואמר לו שאין ארור מתדבק בברוך, לא הקפיד עליו אליעזר כלל, והמשיך באהבתו כאילו לא אמר לו אברהם מאומה, הוא הבין שזה לא מתאים, ולא הקפיד עליו.

ללמוד מאליעזר לחיות בלי נגיעות אישיות

וזה מה שהיו אומרים בנובהרדוק, יפה שיחתו של עבדי אבות, זה בגלל הסיבה הזו, שאליעזר היה בעל מידות טובות והבין את זה שבתו לא מתאימה ליצחק, ולא הקפיד על אברהם, לכן התורה מאריכה בשיחתו של עבדי אבות, ללמד, שאליעזר המשיך לאהוב את אברהם כבתחילה והתפלל בשבילו ודאג להצלחתו, למרות שהיה יכול להיות לו נגיעות למה לא לוקחים את הבת שלו, בכל זאת לא הושפע מזה ועשה את שליחתו למצוא אשה ליצחק בלי נגיעות כלל.

הסיבה שאליעזר היה צריך לעשות סימן לדעת מי הנערה

ואני חושב להסביר את הלימוד שיש לנו בשיחתו של עבדי אבות בדרך אחרת, כתוב בתורה שאברהם אבינו השביע את אליעזר שייקח אשה ליצחק ממשפחתו של אברהם ולא יקח מבנות הכנעני, ולכאורה יש לשאול, אם כן שאליעזר יודע שאברהם רוצה שידוך ממשפחתו, היה צריך ללכת לחרון עירו של נחור ולשאול היכן גר בתואל ולהגיד לו שבא לקחת את בתו לבנו של אברהם אבינו, והרי רואים אנו שאברהם אבינו חיפש שידוך ליצחק רק אחרי שנולדה רבקה, וכנראה אז נודע לו שנולדה בת ולכן רצה לקחתה ליצחק בנו, ומדוע א"כ היה אליעזר צריך לעשות את כל הסימנים ולומר שהנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה היא המתאימה ליצחק, והרי הוא ידע שהוא צריך את משפחתו של אברהם אבינו, ילך לשם וישאל אותם האם מוכנים לתת את רבקה ליצחק ויסיים את שליחתו?

והתשובה היא, שאליעזר רצה לבדוק את המידות של רבקה, אמנם היא ממשפחתו של אברהם, אבל מי אמר שיש לה מידות טובות, אולי היא מקולקלת כמו אחיה לבן? ולכן נתן סימן שאם הוא יאמר לה השקיני מים, והיא תוסיף ותאמר שתה וגם גמליך אשקה, זה סימן שהיא בעלת חסד ומתאימה לבנו של אברהם אבינו, אבל מהיכן יידע אליעזר אם הבת הבאה לפניו היא ממשפחתו של אברהם אבינו? לכן פנה אליעזר בתפילה להקב"ה וביקש ממנו שיעשה חסד עם אדוני אברהם ותעזור לי בשידוך, שהבת שתבוא לפני תהיה ממשפחתו של אברהם אבינו, ואז אם היא תאמר לי שתה וגם גמליך אשקה אני ידע שזה השידך המתאים לבנו של אברהם.

הקב"ה סידר שרבקה תגיע בדיוק כשאליעזר סיים תפילתו

והקב"ה קיבל את תפילתו של אליעזר, וכך היה 'ויחי הוא טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת וכדה על שיכמה' ואליעזר אומר לה הגמיאיני

יפה שיחתו של עבדי אבות

רש"י בפרשה (כד, מב) מביא שאמרו חז"ל 'יפה שיחתו של עבדי אבות לפני המקום מתורתו של בנין, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמזה'. ויש לשאול מה החשיבות שיש בשיחה של עבדי אבות לפני המקום שהתורה מאריכה בזה כל כך יותר מהרבה גופי תורה שלא נכתבו במפורש אלא דורשים אותם מריבוי אותיות ורמזה?

אליעזר מציע את בתו לבנו של אברהם אבינו

והנה בנובהרדוק היו תמיד מדברים על תיקון המידות, וכל מאמרי חז"ל היו מפרשים בדרך לימוד המוסר ותיקון המידות, וכך היו מסבירים עפ' דרכם זו, שיש כאן בפרשה זו לימוד גדול של מידות שמחמתו התורה האריכה כל כך בשיחתו של אליעזר, שהרי כתוב בחז"ל שאליעזר היה לו בת והוא רצה להשתדך עם אברהם אבינו והציע אותה לאברהם בשביל בנו יצחק, אך אמר לו אברהם, אתה ארור, אתה מכנען מזרע חם, שאמר עליו נח 'ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', ואני ברוך [לא נתפרש בחז"ל היכן כתוב 'ברוך' על אברהם, ונראה לומר שהכוונה היא למה שאמר מלכי צדק (יד, יט) 'ברוך אברהם לא-ל עליון'] וכיון שאתה ארור ואני ברוך, אין ארור מתחבר עם ברוך, זה תרתי דסתרי, פה יש משפיע לטובה ופה משפיע לרעה - מהסיטרא אחרא, זה לא מתאים...

אליעזר לא הקפיד על סירבו של אברהם אבינו

והנה אדם רגיל כשהיה שומע כזה דבר, היה מקפיד ומתרעם על תשובה זו, אך אליעזר הבין את זה, הוא הבין שזה לא מתאים, ולא היה לו שום קפידא על אברהם, רואים אנחנו איך אליעזר הסכים ללכת לשליחות לחפש שידוך ליצחק, ואיזה אהבה היה לו לאדונו אברהם, הוא התפלל ואמר 'השם אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם', הוא התפלל שיהיה טוב לאדונו! שאדונו יצליח! שיהיה לו טוב והשליחות תתקיים! וכל זה כדי שאדונו יהיה מרוצה ושמת...! לא ראינו אף פעם שעבד מתפלל ככה לטובת אדונו! וכל זה בגלל שאליעזר אהב את אברהם אבינו.

אליעזר הושפע מהנדיבות הגדולה של אברהם אבינו

ונראה שאליעזר למד וקיבל הנהגה זו מאברהם אבינו, מהנדיבות של אברהם אבינו, התורה מספרת שאברהם נתן שלשה לשונות בחרדל לאורחים, והנה אברהם אבינו יכול היה לשחוט עגל אחד בלבד ולקחת את הלשון ואת הכבד ושאר החלקים שיש בעגל ולחלקם לשלושת הערבים, שהרי יש הרבה בשר בעגל שיספיק לשלושה אנשים ויותר, אלא שאברהם רצה שכולם יקבלו לשון שהוא החלק המשובח בעגל, ולא סתם חתיכת לשון, הוא רצה לתת לכל אחד לשון שלם, ולא לשון של שור, אלא של עגל שהוא משובח ביותר, ולכן הוא שחט שלושה עגלים כדי לספק שלושה לשונות, ועוד הוסיף אברהם וטרח להכין את הלשונות בחרדל, וכל זה בשביל מה? בשביל שלושה ערבים... שהרי המלאכים בהתחלה נידמו לו כמו ערבים ורק אחר כך נודע לו שהם מלאכים, כל כך היתה גדולה הנדיבות של אברהם אבינו!

וכך גם אנו רואים אצל עפרון, כשאברהם אבינו רצה לקנות ממנו את מערת המכפלה, אמר לו עפרון 'ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא', ארבע מאות כסף זה סכום גדול מאוד, הרבה יותר מהשווי של חלקה זו, ועפרון לא מתבייש לבקשות זאת מאברהם אבינו, ועוד הוא אומר לו 'ביני ובינך מה היא' איזה רשע הוא זה... אך אברהם אבינו לא מתווכח איתו ולא אומר לו כלום, מיד הוא נותן לו את הכסף, כמו שנאמר 'וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף', וזה הגיע בגלל הנדיבות שלו, וכך היה עושה חסד והכנסת אורחים לכולם... זה מה שראה אליעזר אצל אברהם, נדיבות ואהבת חסד, וזה

הולך מהר והם מסכימים שיקח איתו את רבקה זה סימן שהשם עושה חסד לאברהם אבינו, ומיד הוא קם עוד הפעם באמצע ההדר אוכל והשתחוה להשם, וצריך לדעת באיזה התרפקות של אהבה על הקב"ה היה אליעזר, הוא הרגיש את הבורא עולם פה לידו!

הקב"ה שמר על אליעזר מלבן הארמי

והיה עוד השגחה פרטית שראה אליעזר בביתו של בתואל, שלבן שם לאליעזר רעל בצלחת האוכל שלו, הוא רצה להרוג אותו ולקחת את הגמלים של אליעזר וכל מה שיש בהם, אך לבסוף הצלחת הגיעה לבתואל ואליעזר ניצל, ונמצא שלבן הרג את אביו... הקב"ה שמר על אליעזר שלבן לא יצליח להרוג אותו, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל! ורואים את זה בפרשה, שבהתחלה שבתואל היה חי בתואל דיבר עם אליעזר, אבל למחרת בבוקר רק לבן הוא זה שמדבר עם אליעזר מפני שבלילה בתואל מת...

והנה בתואל אמר מהשם יצא הדבר הנה רבקה לפניך קח ולך, אבל לבן אחר כך בבוקר אמר 'תשב הנערה איתנו ימים או עשור ואחר תלך', לבן ראה את כל הזהב שקיבלה רבקה ואמר לעצמו זה משהו עשיר, נעכב אותו כאן ונפתח איתו קשר אולי נצליח להוציא ממנו משהו, [ויתכן אולי שהם חשבו בהתחלה שאליעזר הוא אברהם בעצמו, ואליעזר בטח היה לו גם הדרת פנים, ולכן הקדים להם אליעזר בתחילת דבריו ואמר להם אני לא אברהם בעצמו אלא עבדו - 'עבד אברהם אנוכי!'] אבל אליעזר לא נתן להם לעכב אותו, ואמר להם הרי אתם רואים שהשם הצליח את דרכי ולמה אתם מעכבים אותי, והם אמרו נשאל את רבקה, ורבקה הסכימה ללכת עם אליעזר, והיא היתה אשה ליצחק אבינו, אשה צדקה.

להתחזק מזה באמונה בהשגחה

ומעתה מובן היטב מדוע אמרו חז"ל 'פה שיחתו של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים', שכן בשיחתו של אליעזר רואים אנו שהקב"ה הוא ריבון כל המעשים, רואים איך שהקב"ה השגיח על אבותינו, איך הוא הלך עם אליעזר עבדו של אברהם, ועוד לפני שהתחיל לדבר הוא סידר את הכל שרבקה תגיע בדיוק כשהוא גמר לדבר, הכל מכוון ומסודר, וזה מה שרואים בשיחתו של אליעזר, שגם הוא הבין איך הכל מנוהל על ידי הקב"ה, וכל פעם באופן ספונטני הוא משתחוה ומודה להשם. כשלומדים פרשה זו רואים אמונה בחוש, ומתחזקים באמונה בהשגחה ובידיעה שהקב"ה הוא ריבון כל המעשים וכל מה שנעשה זה מהקב"ה.

מתוך דברי זיכרון שנאמרו על מנחם הרב שך זצ"ל

אני זוכר מתי שנפטר הרבי הרב שך זצ"ל לפני כ"ג שנים, בתקופה הראשונה היה חסר לי מאוד בלימוד, כל שבת הייתי מדבר איתו, הייתי אומר לו מה דיברתי בישיבה ומה אמרתי בשיעור כללי, הייתי חוזר לו על דברים, והרב שך היה שומע אותי ומתנהג עמי בידידות, כך היה דרכו שהיה מתנהג עם התלמידים באהבה גדולה, וכשהרבי נפטר הרגשתי חסרון, הרגשתי שממש חסר לי תורה, שגם כשלא הייתי מדבר איתו אני הרגשתי שהתורה של הרבי משפיעה עלי אפילו אם אני לא מדבר איתו, ואחרי פטירתו היה לי חסרון גדול בתורה...

נגיד ווארט אחד ממה שהוא היה אומר, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו, בפרשת העקידה כששלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, נאמר ויקרא אליו מלאך השם מן השמים, ואמר לו אל תשלח ידך אל הנער 'כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני', ושאל הרבי זצ"ל מה הפירוש עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, ומשמע שרק נעשיו נודע שיש לאברהם אבינו יראת שמים, ואיך יתכן שמכל הנסיגות שהיה לאברהם לפני זה לא נודע שהוא ירא שמים? אלא אמר הרבי, שאברהם היה בעל אהבת השם, כמ"ש (ישעיה מא, ח) 'אברהם אהבה', [וכבר ביארנו שזה מה שאומרים בתחנון 'ברוגז אהבה תזכור' - זה אברהם אבינו, 'ברוגז עקידה תזכור' - זה יצחק אבינו, 'ברוגז תמימות תזכור' - זה יעקב אבינו שהיה עובד בתמימות אצל לבן וכמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות פועלים] ויתכן שכל מה שעשה אברהם לפני זה היה מכח אהבתו הגדולה להשם יתברך, אבל אין מוכרח מזה שהיה לו יראת שמים, אבל בעקידה מוכרח בשביל זה יראת שמים, שהרי כנגד אהבת השם, יש אהבה טבעית שיש לאב על בנו, ואהבה שיש לאדם על אשתו, ואהבה על בנו לא נותנת לו לשחוט את בנו, וגם אהבת אשתו מונעת ממנו את זה, שאם שרה תשמע את זה יכול למות מהתקף לב, וכפי שהיה השטן מנסה להניע את אברהם אבינו מהעקידה בטענה זו, אבל בגלל היראת שמים שהיתה לו לאברהם אבינו, הצליח להתגבר על האהבה לבנו ולאשתו, ולקחת את המאכלת לשחוט את בנו, היראת שמים היא זאת שהכריעה את הכף לטובת אהבת השם, ולכן רק אז נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה!

מתוך דברים שנאמרו בניחום אבלים על הרבנית ברטלר ע"ה

הקשר שלי לר' יחזקאל ברטלר זצ"ל היה מהתורה, הפעם הראשונה שנפגשתי איתו היה ב'שלום זכר' שעשה הגאון ר' יודל בויאר זצ"ל, ובאתי לשם ודיברתי איתו בדברי תורה, ומאז התפתח הקשר בינינו...

וזכורני לפני שנים רבות בעוסקי בסוגיא זו במסכת שבת, עסקתי במלאכת מפרק שהיא תולדה דדש, ונתקשתי מדוע אין איסור מפרק לקלף ביצה בשבת, והרי לכאורה זה דומה ממש למלאכת מפרק, שהוא מוציא את הביצה מתוך קליפתה, וכמו"כ יש לשאול האין מותר לפתוח אגוז קוקוס בשבת ולהוציא את המיץ שבתוכו, אמנם המיץ נמצא בפנים ולא צריך לסחוט את האגוז, אבל הרי זה נמצא בפנים ואתה מוציא דבר מתוך דבר, ולכאורה היה אסור לפתוח קוקוס בשבת. היה זה בחודש אדר, ורציתי לשמוע מה ר' יחזקאל אומר על השאלה הזו, מה עשיתי, שלחתי משלוח מנות לכבוד הגר' יחזקאל ברטלר זצ"ל את השאלה הזאת, שלחתי לו ביצה ואגוז קוקוס, ושאלה מדוע מותר לפתוח אותם בשבת ואין בזה מלאכת מפרק. ואינני זוכר איך הוא השיב לי, כמודמני שהוא רצה לחדש שמלאכת מפרק היא רק מה שעושים בשדה, ומה שעושים אחר כך זה כבר לא נכלל במלאכת מפרק, אבל אין זה מספיק, שהרי לסחוט בגד הרטוב במים, חוץ ממלאכת מלבן יש בזה גם איסור מפרק, אפי' שזה מלאכה שעושים אותה בבית לא בשדה, וזכורני שאמרתי בזה סברא, וצריך עיון כעת.

ופעם כשראיתי את ר' אברהם רייסנר, אמרתי לו שנראה לי שלהוריד קשקשים מהראש בשבת יש בזה איסור של מלאכת גזוז, אבל הוא התחיל להתווכח איתי ואמר שזה חידוש גדול. ואחר כך הלכתי לר' יחזקאל ברטלר זצ"ל ואמרתי לו שאני חושב שלהוריד קשקשים זה מלאכת גזוז, אך ר' יחזקאל ענה לי על אתר ואמר לי סברא נפלא, שאם זה מגרד לו סימן שזה מנותק מהראש ואי"כ זה כבר לא נקרא גזוז, וזו סברא נכונה מאוד, שחקשקש כל זמן שהוא דבוק הוא לא מגרד ומזדגדג ואם האדם רואה צורך להוציא מחמת שמפריע לו בהכרח שהוא כבר תלוש ואין בו איסור גזוז.

<p>גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת רבן של ישראל מנחם מן רה"י הגאון ר' אלעזר מנחם מן ב"ר עזריאל שך זצוקללה"ה ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>ניתן להשיג את מקבץ הגיליונות שיצאו בשנת תשפ"ד וכן ניתן להשיג קובץ הגיליונות משנת תשפ"א תשפ"ב תשפ"ג כמ"ב התקבלה תרומה לחלוקת ספרי מוריניו הרב שליט"א 'עטח אור' עמ"ס בבא מציעא לישיבות או כוללים הולמים מסכת בבא מציעא - ניתן לפנות לפל' 054-85-20-936</p>
--	---

איש תם. איש שדה

תוארו ותפקידו של האדם, לא בהכרח ניבטים מתוך שלט מסוגנן, וגם לא מהודעה רשמית. יש אנשים שאתה מתבונן בהם ומבין לבד היכן המחשבות שלהם נתונות, מה הם עושים בעבודה ובמה מביעים עניין

ואעפ"כ לא נרצה לדבר על זאת, כי אם על נקודה אחרת.

איש תם יושב אהלים

התורה מעמידה את עשו כנגד יעקב, במוצהר, ולכל אחד תואר כפול. עשו 'איש יודע ציד, איש שדה'. כנגדו, יעקב 'איש תם יושב אהלים'.

אין לנו מושג והבנה מהו גדר 'יושב אהלים', ומה היקף ההתמדה שכתוב כאן. האם הוא כמו שנהג בעת שטיפל בצאן חותנו - 'הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה', או שמא בשעות היום למד ובעת הצורך עלה על מיטתו. התורה לא מבארת, ולא ידענו עד כמה אלמלי רבותינו במדרש.

מהעבר השני נמצא עשו, יודע ציד. איננו יודעים מהו 'איש יודע ציד', מה היקף מעשי הציד שלו, האם לבדו פעל, או בחברת משרתים ונערים, האם בזרועותיו לבד, או בסיוע כלים ותכשירים. האם רק בחלק מעונות השנה, או שמא בכל יום ויום.

מה שכן, ברור הדבר שאין היקף הציד של עשו דומה להיקף ה'יושב אהלים' של יעקב. ברור שאדם לא יכול לצוד ימים ולילות, גם בעת שהחושך יכסה ארץ או שהברקים ירעמו, כמו ההתמדה של אחיו יושב האוהלים שיכול לשבת וללמוד גם שמונה עשרה שעות ביממה.

ובכל זאת הושוו שניהם כאחד.

למימרא, גם עשו שהיה עסוק בסביאה או בשינה, עדיין שם 'איש ציד' עליו.

בר בי רב דחד יומא

רב אידי, היה נמצא בישיבה יום אחד בלבד. שלושה חודשים ארכה הדרך מביתו לישיבה, שהה בה יום אחד וחזר לביתו במשך שלושה חודשים. ועל זאת קראוהו 'בר בי רב דחד יומא' (חגיגה ה:).

מי קרא לו בכינוי 'בר בי רב דחד יומא', הלא מסתבר שאדם המגיע ליום אחד בשנה, אינו נתפס בזיכרון. מתערב שם בין אלפי התלמידים, מי הבחין בו שהביקורים שלו הם אחת לשנה?

לראשונה מאז בריאת העולם, נפרשים לפנינו עלילות תולדות וקורות חיים של בני האדם, בשנותיהם המוקדמות.

מאז אדם הראשון, אליו התוודענו רק מיצירתו ומחטאו, עברו כ"ב דורות. אין בהם איש, גם לא נח ולא אברהם, שידענו מה היה בילדותם עד שעמדו על דעתם, עד שנולדו יעקב ועשו.

אודות האחים הללו, ידענו כבר מעת נישואי ההורים, יצחק ורבקה, ועוד קודם לכן. ידענו את אשר התרחש עמם בחודשי העיבור ומה עבר על אמם, עד הרגעים האחרונים. מי יצא ראשון ומי עיכב את אחיו, כיצד נראו בלידתם ומה כינוי נתנו להם השכנים. הכל ידענו עד אשר גדלו הנערים.

בעת שגדלו הנערים, המביעה התורה הקדושה חותם הגדרה על כל אחד מהם, הגדרה שהתאימה לכל אחד בצאתו לדרכו.

אדם רגיל המתאמץ לעשות רצון בוראו, בין אם הוא זקן ויושב בישיבה, ובין אם הוא בעל מחשבה השקוע בדביקות בוראו כל ימיו, בין אם דעתו מעורבת עם הבריות לפעול ולהשפיע ובין אם בדד יישב - לא יידע עד בואו שמה מה איתו, מה מצבו והאם עושה את שליחותו כדבעי, או לא. כל ימיו חי בתשוקה לרצות את בוראו, ואינו יודע אם הצליח לרצותו ולעשות את אשר הצטווה קודם רדתו לעולם הזה.

והנה הנערים הללו גדלו, וכבר התורה מחתימה את קורות חייהם - 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב יושב אוהלים'.

ויגדלו הנערים

גם מי שלא למד את הרש"ר הירש המפורסמים, אודות השוואה בין ילדים עם כוחות נפש שונים, מבין שכאן התורה הקדושה מבקשת מאיתנו להשוות את הנערים בין המורכבויות הקוטביות - ראו והביטו מה בין זה לבין זה. מצפה מאיתנו שנבדוק למה זה גדל כך וזה כך. שנוזה את הנקודות השורשיות (הגא.) הרוחניות מגיל צעיר.

וממילא, מוטל עלינו לברר ממתי צריך לבדוק ולעקוב, ואך מגלים כדבר הזה, ומה צריך לעשות עם הגילויים הללו.

זאת ועוד. המעשה הזה מוזכר לשבת. הוא מכונה בתואר של אמורא - 'רב איד' - והיה חשש שיקפיד על המכנים אותו כך, עד שרבי יוחנן היה צריך לפייס את דעתו, משמע בהחלט כי אדם גדול היה.

ולגמרא היה חשוב שנדע על התואר הזה, אשר על פניו אינו הולם את ה'יום אחד' הלזה.

ולמימרא, כי יש כאן שבח גבוה מאין כמותו, כולו נופת צופים. אין הכינוי הלזה מדבר על חבריו, כי אם אלינו. אמנם הוא רק יום אחד, אבל הוא 'בר בי רב', כל מהותו היא 'רב', כל שאר ימות השנה הוא נמצא בתוך ההווה של הישיבה, ומחצית משנות חייו יקדיש רק בשביל ללכת למקום אליו שואף וזרח.

כי אם אתה משקיע כל כך הרבה בדבר, אתה כבר נחשב כבר בי רב, כל המחשבה שלך שם, זו המעלה הכי גדולה!

ואני תפילה

לא מצאנו אצל אבותינו הקדושים לשון שמיחסת אליהם את התפילה, לכך מדוד המלך - 'כלו תפילות דוד בן ישי'. אין 'תפילות אברהם', אין 'תפילות אליהו הנביא', ואפילו משה רבינו שערך תקט"ו תפילות להיכנס לארץ, לא נצמד לשמו התואר הזה.

ועליו אנחנו רוצים לשאול. הן מלך היה, לב מלכים אין חקר. תפקידו ללא גבול וללא שיוור, ואין אדם עומד על חללה של מלכות (רש"י שבת יא:). הוא גם היה ראש הסנהדרין, דהיינו הגדול בתורה שבדורו, דור דעה, בדור שבו אחיתופל היה שדורש ג' מאות הלכות במגדל הפורח באוויר, ועדיין דוד נחשב ראש הסנהדרין ולא אחיתופל.

דוד היה גם לוחם בעצמו, לא שולח את חייליו לקרב, אלא הוא העומד בראש צבאם, מלמד ידיו לקרב ואצבעותיו למלחמה. לא רק במלחמות מצוה, אלא גם במלחמות רשות, וכל ימיו אויבים שצריך להתגונן מפניהם, אויבים מבית ואויבים מבחוץ, מאז אחיו שרדפוהו והשליכוהו מבית אביו בילדותו, ועד מרדת אבשלום בוקנותו. בתוך עמדו כל מלחמות פלשתים ושאר העמים, רדיפות שאול ודואג ואחיתופל ושמע' בן גרא וכו'.

ואתה שואל את עצמך, מתי דוד היה מרוכז כל כך בתפילה, עד שיכול לומר על עצמו 'ואני תפילה', להיות עמוף בזאת כל כך עד שיאמר 'כלו תפילות דוד בן ישי'?

איש ציד איש שדה

ולמדנו שאין זה משנה היקף הזמן, כמו שמשנה המהות. אדם יכול לאכול ארבע שעות, אבל יש לו שם ותואר של גרגרן, למרות שעשרים שעות הוא לא אוכל. אין זאת אלא כי מהותו היא סביב האוכל וההליכה והקניה וההכנה והשיחה וההשתוקקות והדיבורים והרגש, הכל סביב האוכל. ובכן, מהותו גרגרנות וזלילה.

אדם יתעסק ארבע שעות ביום בציד, וכולם יודעים שהוא איש ציד. אין לו שלט כזה בכניסה לביתו והעיסוק לא מופיע בכרטיס הביקור שלו, אבל אין איש ממכריו שלא יודע על חיי הציד שלו, זה מקרין.

בהגדרה עדינה יותר, נוכל לומר גם על חובשי בית המדרש. אתה רואה בחר בחתונה או במקום אחר מחוץ לבית המדרש. אינך יודע היכן הוא למד, אבל ברור לך היכן הוא לא למד, יש התנהגות שאתה יודע לשייך לבית מדרש מסוים, ויש התנהגות שאתה יודע בוודאות שאצל רבי פלוני הוא לא למד.

יש בעלי מקצוע, שהמקצוע מוקרן מהם גם בלי קוואם שיצמד ויכריז על האדון הצועד אחריו, למרות שהאיש יצא לפנסיה לפני עשר שנים, הכל מורגש ממנו.

אמת כי מקצוע לא לוקחים לבית, אבל אישיות רואים בהחלט. בסופו של דבר הם אותו אדם. יעקב יושב אהלים, כי לשם הובילו כל החושים שלו, גם בשעה שהיה צריך לקפל את קרשי הסוכה, וגם בשעה שמסייע לאמו לשמוף כלים. הכל כל כך ניכר וכולט!

והתורה חותמת הגדרה תוחמת, הנה הנער והנה האיש.

זה איש תם יושב אהלים. זה איש ציד, איש שדה.

לא משנה ההיקף, יותר משנה ההכרה החושית!

ואתה, מה ההגדרה שלך?

אחינו כל בית ישראל הנתונים
בצרה ובשביה העומדים בין בים
ובין ב'ב'שה המקום ירחם עליהם
ויוציאם מצרה לרחוקה ומאפלה
לאורה ומשעבוד לגאולה השתא
בעגלא ובזמן קריב

עשה למען הרוגים ושרופים על יחוד
קדושת שמך
לעילוי נשמת
האשה החשובה והצנועה
מרת מירה ע"ה הי"ד
בת הרה"ח מנחם נחום שליט"א
נפלה בידי מרצחים ארורים בני עוולה
יום היא צ"א כסליו
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
מרכיץ תורה ומוקיר רבן
גומל חסדים טובים ולב אלמנה הרנן
רבי מסעוד שרביט זצ"ל
יום היא צ"ג כסליו
ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת תולדות תשפ"ה

מישביח התורה

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

בס"ד

ב"ב קנה:

בחור שמדמיין שהוא המשיח
נחשב כשוטה?

שאלה

בקהילה מסוימת גר בחור מבוגר שלצורך מחייתו משתכר בעבודות קלות, אולם הוא שוטה לדבר אחד - שמכריו ברבים כל הזמן שהוא המשיח או אליהו הנביא או שניהם יחד, ולשם כך הוא גם שניה ברישום אצל השלטונות את השם שניתן לו בברית, וקורא לעצמו רק - אליהו מנחם לרמוז על כך. ורק כשקוראים לו בשמות אלו הוא עונה לפונים אליו.

לאחרונה נפטרו הוריו, ומאחר והוא היה בן יחיד, הוא ירש את דירתם הגדולה, ורוצה למוכרה כדי לקנות עבורו דירה קטנה, ולחיות עם יתרת הכסף.

ראובן שרוצה לקנות ממנו את הדירה שואל, האם הבחור הזה כשיר למכור את דירתו או שהינו בגדר שוטה, ואסור לקנות ממנו את הדירה עד שביה"ד ימנה לו אפוטרופוס שבאמצעותו יוכל למכור את דירתו?

תשובה

למרות שטותו בענין המשיח ואליהו הנביא, כיון שבשאר הדברים הוא מבין מה שעושה, אע"פ שאינו בר דעת גדול, ניתן לקנות ממנו, ולמכור לו כאדם פיקח בכל ענייניו. אמנם צריך להשגיח שהדירה תימכר במחיר שמקובל באותו איזור, ושלא יטעו אותו במחיר.

מקורות

בגמ' ב"ב (קנה:) הובא מעשה באחד שמכר קרקע שירש מאביו, וקרוביו שרצו שיבטל את מכירת הקרקע לימדו אותו לאכול תמרים לפני רבא, ולאחר אכילתם, יזרוק את גרעיני התמר על רבא, כדי שרבא יבחין שהוא שוטה, ויבטל את מכירת הקרקע. ואכן לאחר שהמוכר עשה כך, רצה רבא לבטל את מכירת הקרקע. אולם לבסוף קונה הקרקע לימד את המוכר דבר חכמה מסויים שישאל את רבא, ומחמת שאלתו הבין רבא שהוא היה בר דעת באופן סביר שראוי למכור את קרקעו - והמכר חל. והסיבה שזרק על רבא את גרעיני התמר היתה, בגלל שהוא חצוף באופן מיוחד [וכלשון הגמ' שם].

והנה גם למסקנת הגמ' היה ברור לרבא, שהמוכר הינו חלש בדעתו באופן כללי. אולם מכיון שביחס לכל מה שנצרך למכירת קרקע, היתה לו מספיק חכמה - לכן המקח חל, ואינו נחשב בגדר שוטה שמעשהו בטל לחלוטין. וכדי להרחיב את גדר החכמה שנצרך לחלשי הדעת, כדי שלמרות זאת - מכירתם וקנייתם תועיל, נביא

בס"ד להלן את מקור הסוגיה שדנה מי נחשב שוטה, ומשם נלמד גם לנידון השאלה דנן.

כתוב בגמ' חגיגה (ג:) ת"ר: איזהו שוטה? [האמור בכל מקום שפטור מן המצוות, ומן העונש, ואין קנינו קנין, ואין ממכרו מכר. רש"י] א - היוצא יחידי בלילה, ב - הלן בבית הקברות בלילה, ג - הקורע את כסותו. אמר רב הונא - עד שיהיו כולם בבת אחת. ורבי יוחנן אמר - אפילו באחד מהם, שאפילו אם עושה בקביעות רק דבר אחד מהאמור לעיל - גם נחשב שוטה, ולא צריך שיהיו בו את כל שלושת הסימנים. ובתוס' (ד"ה דרך שטות וכו') ביארו את שיטת ר' יוחנן, שכיון שהוא שוטה ודאי בדבר אחד - יש להחזיקו כשוטה גם בשאר הדברים. וההלכה נפסקה כרבי יוחנן, כמבואר ברא"ש בחולין (פ"א, ד).

ולפי"ז לכאורה גם בנידון שאלתינו היה צריך להיות, שכיון שהבחור המוכר שוטה בדבר אחד, שמייחס לעצמו שהוא אליהו הנביא והמשיח, יש להגדירו כשוטה לכל עניניו ולא תועיל מכירתו?

שיטת הרמב"ם בהגדרת שוטה

וכל שכן לשיטת הרמב"ם (פ"ט מעדות הל' ט) שהובאה להלכה בשו"ע (ח"מ הל' עדות ס' לה, ח) לכאורה לא תועיל מכירתו, וז"ל: שוטה שפסול [לעדות], לא רק שוטה שהוא הולך עירום, ומשבר כלים, וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאה משובשת תמיד בדבר מהדברים, אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר הדברים - הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב, ע"כ.

ומאחר ולרמב"ם מספיק סימן שטות אחד להחשיבו כשוטה, נמצא שבנידון דנן שיש למוכר סימן אחד כזה, צריך להיות לו דין שוטה, שאינו כשיר לעשות קנין. ולכאורה לא יוכל למכור את הנכס שברשותו, אלא ע"י אפוטרופוס שימונה על כך מביה"ד.

הסיבות שבנידון השאלה המקח חל לכל הדעות

אמנם לדינא לכל הדעות בנידון דנן רשאי הבחור למכור או לקנות, ולא צריך שביה"ד ימנה לו אפוטרופוס לכך, מכמה טעמים.

א. שיטת רבי אביגדור הכהן שהובאה בשו"ת מהרי"ק (שרש יט), ובבית - יוסף אעה"ז (ס"י קכא): שמי שהוחזק כשוטה בדברים אחרים שאינם מוזכרים בגמ' בחגיגה - אינו נחשב שוטה, והסכים עמו המהרי"ק שם. וכן כתב רבינו שמחה שהובא בבית יוסף אעה"ז (ס"י קיט, דף לח בדפי הטור).

ב. פסקו גדולי הפוסקים כמו: שו"ת מהרי"ט (אעה"ז ח"ב ס' טז) נודע ביהודה (אעה"ז ח"ב הובא במהדורה החדשה של מכון ירושלים, בתשובות הנוספות שבסוף הספר ס' ט בנידון הגט מקליוויא) שו"ת בית אפרים (אעה"ז ס' פט), שו"ת דברי חיים (אעה"ז ס' נג), ובשו"ת אגרות משה (אעה"ז ח"א, ס' קכ) שדברי הרמב"ם שקבע שמספיק להיות שוטה בסימן אחד ואפילו שלא הוזכר בגמ' בחגיגה, גדר זה שייך רק בהלכות

מקורות

כתוב בגמ' ביומא (סו:) שאלו את רבי אליעזר, האם יש חיוב להציל את הרועה מפי האריה? והוא לא השיב, מאחר ורבי אליעזר לא ענה על שאלות שלא שמע עליהן תשובה מפי רבותיו. ובתוס' שם (ד"ה מהו להציל וכו') ביארו, ששאלתם היתה, האם ישנו חיוב להציל את אוריה החתי שלא יהרגנו דוד המלך וע"ש מה היו צדדי הספק. אמנם השפת אמת ביאר, ששאלתם היתה כפשוטו, האם ישנו חיוב על אדם להכניס את עצמו לספק סכנת חיים ולהילחם עם האריה, כדי להציל יהודי ממיתה ודאית.

הסמ"ע בחו"מ (סי' תרכו, ס"ק ב) הביא בשם הירושלמי, שצריך אדם להכניס את עצמו לספק סכנת חיים כדי להציל את חברו מוודאי סכנה. אולם ציין שם הסמ"ע, שכל הפוסקים ובראשם: הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הטור, השו"ע והרמ"א לא הביאו את הירושלמי. ואדרבה מבואר בשו"ת הרדב"ז (ח"ג, סי' תרכז) שהובא בפתחי תשובה (חו"מ סי' תרכו, ס"ק ב. ויר"ד סי' קנז, ס"ק טו), שוודאי שאין אדם חייב להכניס את עצמו לספק סכנת חיים כדי להציל את חברו ממיתה ודאית. וגם זה כלול במה שאמר רבי עקיבא בב"מ (סב:): חייך קודמים לחיי חבריך. שאפילו אם חייך הם בספק סכנה, וחיי חברך הם בוודאי סכנה - חייך קודמים. ורק כאשר אין למציל כל סכנה, במקרה זה חייבה התורה להציל יהודי שחיי נמצאים בסכנה שנאמר "לא תעמוד על דם רעיק", כמבואר בגמ' בסנהדרין (עג:), ובשו"ע (חו"מ סי' תרכו, א). וכך נוקטים להלכה.

אמנם במקרים שסכנת המציל הינה קטנה בלבד, וכמו ברוב המוחלט של המקרים שכשתורמים איברים - לא נגרמת סכנת חיים לתורם. וכעבור מספר ימים, ולכל היותר כעבור שבועות מספר, חיי התורם חוזרים לתפקד כרגיל. במקרים אלו, למרות שאין חיוב לתרום אבר, אבל ודאי שמותר לכתחילה לתרום את האבר להצלת חיי חברו, והתורם מקיים בכך מצוה גדולה, ויקבל על כך שכר רב משמים. ולפי גדרים אלו יש לדון גם לגבי הצלת אנשים מטביעה או משריפה, שתלוי בכל מקרה לגופו מהם אחוזי סיכון חייו של המציל.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

מה בין עשו לשאר אומות העולם?

בפרשת השבוע אנו לומדים על יעקב ועשו. וננסה בס"ד לנסות ולהבין מעט על השפעת עשו לדורות.

כתוב במד"ר (בראשית עח, טו) שרבי יהודה הנשיא בכל פעם שהיה צריך ללכת, מתוקף תפקידו כנשיא ישראל, לדבר עם השלטון הרומאי ששלט בארץ ישראל, היה לומד ומעיין בפר' וישלח, והיה מקפיד שלא יתלווה עמו רומאי בדרכו. אולם פעם אחת אירע שמסיבה כלשהי לא הכין את עצמו בקריאת פר' וישלח, ובאותה הפעם התלווה אליו בדרכו רומאי, ועד שהגיע לעכו, היה צריך למכור את הסוס שרכב עליו כדי לרצות את הגוי שהתלווה אליו ע"כ. ומהראוי להתבונן במדרש זה:

א. האם המדרש בא ללמדנו מהי הדרך הנכונה להתמודד עם הגויים מכל האומות ובכל הדורות או שמעשהו של רבי יהודה הנשיא מלמדנו רק על דרכי ההתמודדות עם הרומאים, שהם מזרע עשו?

עדות, שם צריך בירור מה קרה בנידון מסוים שאירע פעם. ולכן מי ששוטה אפילו בדבר אחד, יכול להיות שמדמיין דברים שאינם נכונים, ולא ניתן לסמוך על עדותו.

משא"כ ביחס למקח וממכר, קידושין, וגירושין, שם צריך לבדוק האם בשעת עשיית הקנין הוא היה בר דעת וידע מה שעושה, ודיבר כאדם פיקח בכל מה שקשור למעשיו. שאם באותו הזמן דיבר כראוי בכל מה שנצרך לו - נחשב כפיקח למעשה שעשה, למרות שבאותו הזמן הוא היה שוטה ביחס לדבר צדדי שאינו קשור כלל לקנין. ולפי"ז בנידון השאלה גם אליבא דהרמב"ם למרות שגם בשעת מכירת דירתו סובר הבחור שהוא המשיח וכו', אבל מאחר ובכל מה שקשור לעניני המקח ולמכירת הדירה מדבר כפיקח לכל דבר ומבין היטב מה עושה כמו כל אדם פיקח - ממכרו וקנינו חלים, ואינו צריך אפטרופוס לכך.

כמו כן כתב שם בשו"ת אג"מ, שהדברים אמורים גם לדעת התוס' בחגיגה (ג:) שביארו שלרבי יוחנן אם אדם שוטה ודאי לדבר אחד, מסתמא הוא שוטה גם בשאר הדברים שעשה. שסברא זו קיימת רק כשלא ידוע לנו בבירור מה היתה דעתו של אותו אדם בזמן שעשה את הקנין, שבמקרים אלו סוברים התוס', שבסתם הוא מוחזק שגם אותו עשה בשטותו. משא"כ אם בדקנו אותו היטב בשעת הקנין או הגירושין, וידוע לנו כיצד עשה את הקנין, ודברנו עמו והוא דיבר והשיב בכל מה שנצרך כאדם פיקח ובר דעת, בנידון זה כשהעובדות ברורות לנו שהוא פיקח ואינו צריכים לדון בדעתו מצד חזקה סתמית, ודאי שסומכים גם לדעת התוס' על המציאות הברורה לנו, וקובעים שעשה את הקנין כאדם בריא ופיקח, והוא חל גם לרבי יוחנן.

האם מחויב אדם לסכן את חייו כדי להציל את חברו מסכנה ודאית?

שאלה

א. האם ישנו חיוב על אדם לתרום אחד מאבריו, כדי להציל חיי יהודי אחר?

ב. האם צריך אדם להכניס את עצמו לספק סכנת חיים כדי להציל יהודי אחר שלכוד בבית שיש בו שריפה או שטובע בים?

תשובה

א. אין חיוב על אדם לסכן את חייו כדי להציל יהודי אחר מסכנת חיים ודאית. אולם במקרים שהתברר שסכנת חיי תורם האברים הינה קטנה מאד, ולעומת זאת בתרומתו הוא מציל חיי יהודי אחר, מותר לו לכתחילה לתרום את אבריו, והעושה כך מקיים מצווה גדולה.

ב. הכלל האמור קיים גם ביחס להצלת חיי יהודי מטביעה או משריפה, שצריך לשקול, אם ישנה סכנת חיים ממשית למציל - אין שום חיוב להציל. אולם אם רוב הסיכויים שכשינסה להציל את חיי חברו, המציל יישאר בחיים בריא ושלם, במקרה זה למרות שאינו חייב לסכן את חייו, אבל מותר לו לכתחילה להיכנס לסכנה זו, ויקיים בזה מצוה גדולה, ואפילו אם לבסוף לא יצליח להציל את חברו.

ב. רש"י כותב בפר' וישלח (לג, ד) על הפסוק "ויחבקוהו ויפול על צואריו וישקוהו", אמר רשב"י, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו, ע"כ. ויש להתבונן, מהיכן למד רשב"י שיש לעשו שנאה כבושה כזאת כלפי יעקב לנצח, עד שקבע שהיא הלכה קבועה שלא ניתן לשנותה?

וכן האם הלכה זו קיימת רק בין עשו וזרעו ליעקב וזרעו, או שהיא קיימת גם בין כל אומות העולם לזרע ישראל בכל הדורות?

ג. לכאורה כשלומדים את האמור בתורה בפר' תולדות כפשוטו, נראה שעשו שונא את יעקב רק בגלל שתי סיבות שנראות לכאורה מוצדקות מצד עשיו. א - שיעקב ניצל את מצוקת הרעב שלו שגבלה בפיקוח נפש, ואילץ אותו למכור לו את בכורתו, תמורת נזיד עדשים בלבד. ב - שיעקב לקח בערמה את הברכות שיועדו לעשו, מבלי שעשו עשה לו איזה שהוא דבר רע במשך ששים ושלוש שנים שחיו ביחד. ולכאורה לולא מעשים אלו מצד יעקב, עשו היה נשאר עמו בידידות כמו שני אחים אוהבים להורים משותפים.

הסיבה האמיתית שעשו שונא ליעקב

אמנם כשנתבונן בדברי חז"ל נלמד, ששנאת עשו ליעקב אינה קשורה כלל לסיבות שהוזכרו, אלא יסודה באבני היסוד של הנהגת העולם ע"י הקב"ה, ומסיבות שידועות רק לו.

כתוב במדרש רבה (בראשית סג, ו) על הפסוק (כה, כב) בתחילת פ' תולדות "ויתרוצצו הבנים בקרבה" ר' יוחנן אמר: זה רץ להרוג את זה, וזה רץ להרוג את זה. ריש לקיש אמר: זה מתיר צווי של זה, וזה מתיר צווי של זה. ופ' העץ יוסף: כל אחד משתדל לברוח מהתחברות עם השני. ר' ברכיה בשם ר' לוי אומר: שלא תאמר שרק משיצא ממעי אמו עשו נזדווג לו [ליעקב], אלא עד שהוא במעי אמו - זרתיה [אגרופו. ע"י] משוך כנגדו להכותו כדכתיב בתהילים (נח, ד) "זורו רשעים - מרחם". ובילקוט שמעוני (רמז ק, כב-כג) הוסיף: שבאותה שעה סמאל [שהוא שרו של עשו בשמים] רצה להרוג את יעקב במעי אמו, ועמד מיכאל [שהוא שרו של ישראל בשמים] כנגדו ורצה לשרוף את סמאל, עד שהושיב הקב"ה ביה"ד ביניהם, ע"כ.

נמצאנו למדים מדברי חז"ל אלו, שעוד מרחם אמם, כבושה ועומדת שנאת עולם זו, שכל אחד רוצה להרוג את השני, ואין זו שנאה הגיונית שנוצרה מחמת ויכוח או מריבה ביניהם בהקשר לפרט מסוים, אלא שורשה ומהותה של מלחמה זו קיימת גם בין שני שרי אומות אלו - בין מיכאל וסמאל, שכל אחד רוצה להרוג ולכלות את השני. וגם לולא מכירת הבכורה ולקחת הברכות - עשו היה שונא את יעקב באותו אופן וצורה - ומבקש להורגו עכ"פ לאחר מיתת אביו, כי הס"מ שהוא שרו - היה שולחו כשם שרצה להורגו בעצמו עוד לפני שיעקב נולד.

מטרת קיומם של יעקב ועשו בעולם

והנה סיבת השנאה הזאת נעוצה בתפקידה של כל אומה בעולם. שבעוד שתפקידו של יעקב וזרעו, ומטרת קיומם בעולם הינה - להביא את העולם לתיקונו השלם ע"י לימוד התורה וקיום מצוותיה. וזה מה שיגרום גילוי מלכות שמים בעולם, ושכל הרשעה כולה כעשן תכלה, וימלוך הקב"ה לבדו על כל בריותיו. וממילא

כשהעולם יגיע לתיקונו - שוב לא יהיה לרע קיום בעולם, וכל כוחו של הס"מ וחילותיו בשמים ובארץ, יפוגו וייעלמו כלא היו.

לעומת זאת שרו של עשו ועושי דברו בעולם, שהם עשו וזרעו, ובפרט עמלק וצאצאיו, נלחמים בכל כוחם שלא יוכלו יעקב ובניו לעשות את מלאכתם נאמנה, כדי שכה הטומאה יישאר בעולם לנצח. וכל יניקת כוחם וקיומם הוא - ממעשי הרשע שקיימים בעולם.

וכיון שיצירתם של יעקב ועשו הייתה זהה, ששניהם נולדו מיצחק ורבקה באותה לידה, לכן יש לשניהם את אותם הזכויות בעולם. ולכן גם ביה"כ צריכים להביא שני שעירי עזים ששווים בגודלם כמבואר ביומא (סב:) כשאחד לה - לזכות יעקב וזרעו, והשני - כשוחד לס"מ שלא יקטר על זרע יעקב. והמלחמה התמידית שבין יעקב לעשו מהותה - מלחמת קיום כפשוטו של שרו של עשו, שידוע הס"מ שאם יעקב וזרעו ינצחו - הוא וחילותיו כלים מהעולם לנצח, ולכן לעולם תהיה מלחמה ביניהם.

וכמו שאמרו חז"ל בילקוט שמעוני שם, ובגמ' במגילה ועוד מקומות, על הפסוק "ולאום מלאום יאמץ" שנדרש על קיסריה שמסמלת את ממלכת עשו, לעומת ירושלים שמסמלת את ממלכת ישראל. שלעולם לא יהיה מצב ששתיהן תהיינה מיושבות או ששתיהן חרבות. אלא תמיד אחת מהן מיושבת והשנייה חרבה. מאחר ומלידת יעקב ועשו - לעולם תהיה מלחמת קיום ביניהם, וכשהאחד ינצח - השני יהיה משועבד לו. ולכן בימי שלמה המלך - עשו היה משועבד ליעקב. וברוב שנות הגלות בעוה"ד - יעקב משועבד לעשו.

ביאור דברי רשב"י

לאור האמור יתבאר דברי רשב"י שאמר: הלכה היא שעשו שונא ליעקב. שזהו דבר קבוע בבריאה שאינו ניתן לשינוי. וכמו שהתבאר - שהמחלוקת ביניהם אינה קשורה למעשה זה או אחר, אלא עוד בבטן אמם כל אחד רצה להרוג את השני, כי כך הורו להם השרים הממונים עליהם בשמים. והדבר היחיד שבאמצעותו יכול יעקב לנצח את עשו ועושי דברו הוא - על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. וכל התחברות או קשרי ידידות עם עשו תביא את התוצאות ההפוכות.

מדוע הקפיד הקב"ה על יעקב כשנכנע לעשיו

ובזה יובן למה הקפיד הקב"ה על יעקב אבינו שהתרפס לפני עשו בעת שנפגשו, כמבואר בפר' וישלח, שיעקב השתחוה לפניו וקרא לו אדוני שמונה פעמים - כי כאמור אין שום קשר בין שנאת עשו ליעקב ורצונו להורגו, ללקיחת הברכות. ואכן התברר למפרע, שלא ההתרפסות והכניעה הזאת, ולא כל השוחד שנתן לו, הם אלו שמנעו מעשו להורגו. אלא בזכות שיעקב הצליח לפני כן במעבר יבוק להכניע את שרו של עשו, שאז הס"מ נאלץ לברך את יעקב כמבואר ברש"י (לב, כט), ולאחר ששרו של עשו הושפל ונכנע ליעקב, לא היה מעתה לעשו כח להתמודד מול יעקב - ומסיבה זו בלבד הוא נכנע ליעקב בהוראת שרו שבשמים.

וכך גם כתוב בנביא הושע (יב, ה) "וישר אל המלאך - ויוכל, בכה ויתחנן לו". ופ' רש"י שם, שלאחר שיעקב הכניע את המלאך שרו של עשו, והוא בכה לפני יעקב והתחנן שישלחנו, ממילא כשהשר נכנע - לא היה לעשו עוד כח לנצח את יעקב, והוא נישק אותו. ועל

ניתן לשלוח הצעות הצללן לפקס 153-2-5869690 או ציון pe מס' פקס 03/07 קבלת תשובה. וכן ניתן rav5869690@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 425
חשון תשס"ה

זה לא השבוע!

עדיין ניתן להירשם לסידרת השיעורים המיוחדת ללימוד עשיית עירוב למעשה כולל הבנת מצב העירובים בזמנינו עם חלוקה לדרגות כשרות שיעורי הפתיחה החל מר"ח כסלו - פרשת ויצא אל תפספס!

עירוב בין ישובים פותר גם את איסור התחום ביניהם

בעירוב המיוחד הזה יש תועלת חשובה גם למי שאינו לוקח חפצים להתניד לו את איסור התחום. ואע"פ שהמרחק בין הישובים אינו גדול, אלא הוא 600 מטר, שהם רק כאלף ומאתים אמות, בכל זאת יש איסור ללכת לכל הישוב השני, אלא רק להיכנס 350 מטר בתוכו, שזה מעט מאוד. בד"ן זה יש טעות נפוצה מאוד, שאנשים סבורים להתניד את כל העיר השונה כי הרי כל העיר כד' אמות, וא"כ מספיק שבין הערים פחות מאלפיים אמה. אבל זה אינו נכון, כי בזה לא אומרים כל הישוב כד' אמות. ובזה שונה הישוב שלו דהיינו ששוכנת בו, מהישוב שהולך אליו באמצע שבת, כי הדין שכל העיר כד' אמות נאמר רק על "מקום השביתה", העיר שבה הוא אוכל וגר באותה שבת, משא"כ בישוב השני אינו שוכן, [ואי אפשר לשבות בשני מקומות], ולכן בישוב השני מותר לו ללכת רק עד אלפיים אמה מציאתו מהמושב ששבת בו. ואם כלה מידת האלפיים באמצע העיר, אסור לו להמשיך בתוך העיר כלל. ואם המשיך באותה עיר, דינו כמי שיצא מחוץ לתחום. אבל אם עושים עירוב כשר בין שני הישובים, [וגם בישוב עצמו יש עירוב כשר], הרי זה נעשה כאחד מד"ן "רשות היחיד" אחת, שהשוכנת ברשות היחיד נעשית כולה כד' אמותיו. וזה אינו מד"ן עיר, [כי לעיר צריך רצף של בתים], אלא מד"ן רשות היחיד, שגם בה נאמר שכולה כד' אמות (סי' שצ"ו ס"ב). לכן לולי העירוב היה אסור ללכת מיישוב א' לכל ישוב ב', אלא רק לתחילתו, וכעת אם יש עירוב כשר שעושה אותם כמקום אחד, יהיה היתר להולכים בשבת, שאינם יוצאים מחוץ לתחום.

עירוב שבין ישובים יהיה פסול מד"ן עירוב בבקעה

יש לציין שיש אומרים שלא ניתן לעשות עירוב בין ישובים בצורה כזו, דהיינו לעשות היקף של "צורת הפתח" על הקטע שבין הישובים, ואפילו שקי"ל מעיקר הדין שלא כדעת הרמב"ם, דהיינו שצורת הפתח [יותר מי אמות] אינה צריכה עומד מרובה על הפרץ, מ"מ יש עוד דין מיוחד שנתקס בשו"ע (סי' שס"ב ס"י) לגבי עירוב בבקעה, שאי אפשר לעשות עירוב עם צורת הפתח בלבד, אלא צריך שיהיה רובו ממחיצות ממש (משנ"ב ס"ק נ"ז). וההגדרה של "בקעה" היא, מקום שאין בו דירה (שו"ע שם). לפ"ז כיון שהעירוב של בין הישובים הוא עירוב נפרד מהעירוב של הישובים, [כי כל ישוב רוצה עירוב שאינו תלוי בכשרות כל התוספת הארוכה שביניהם], יוצא שהקטע הזה הוא עירוב של "בקעה" בלבד, ואין לעשותו מצורות הפתח, אלא רק ע"י גדרות ממש, שזה קשה עד בלתי אפשרי. [ואע"פ שהמקום משמש להליכה ואינו כמו מקום שאינו מוקף לדירה. מ"מ דין זה אינו מד"ן קרפף כלל, ואפילו משתמשים בו תדיר, אם אין בו בית דירה אינו מועיל מדרבנן להקיפו בצורות הפתח].

אבל יש מתירים ואומרים שכיון שהעירוב הזה צמוד לישוב ומחובר אליו, הרי הוא כעירוב של בית דירה, ואע"פ שהדירה נמצאת מחוץ לעירוב הביניים, כי כל הבתים נמצאים בעירוב של כל ישוב לעצמו, מ"מ גם זה משמש את הדיוור, ונחשב כחצר מורחב של הבית שבישוב.

דברי האחרונים בהרחבת העירוב לגינה מחוץ לעיר

אך מדברי האחרונים משמע שהיקף נפרד נידון לעצמו, וצריך שיהיה בית דירה באותו היקף ממש. דהנה החת"ס (שו"ת א"ח סי' פ"ח) דן במקרה דומה

השבוע תוקן העירוב לאחר כמה שנים של השתדלות

בשבוע זה שוב יצאו צוות מוקד העירוב להתקין כמות גדולה של עמודי עירוב חדשים, במקום שהיה כבר עירוב שאנשים סומכים עליו, ולא היה שייך להכשירו. מדובר בשני ישובים סמוכים מאוד, שאנשים הולכים מזה לזה עם חפצים ועגלות, ולכן עשו עירוב כדי להתיר את הטלטול ביניהם. והרבה אנשים השתמשו בו, אפילו רק בשביל לטייל עם עגלות מחוץ לישוב אך כשבאנו למקום לפני כמה שנים עוררנו את תשומת ליבם לבעיה קריטית מאוד. הקו של העירוב עובר משני צידי הכביש, בצד אחד סמכו על חוטי חשמל הקשורים לעמודי עץ והוסיפו תחתיהם חביות, אך העמודים התעקמו ונטו במשך השנים, והחביות התכסו באדמה, עד שבחלקן לא היה שיעור גובה י' טפחים, ובחלקם החוט לא היה מעל החבית והם תקנו אותם מידי פעם ע"י חפירה באדמה, והזיזו אותם לצד. אבל זה דבר שמתקלקל חודש טיפול, וקשה לסמוך שלא יהיה פסול. לכן הצענו להם שכדאי מאוד לחדש את הקו של העירוב לעמודי עירוב תקינים.

קו של עירוב שיעובר על העצים בהרבה זמנים אינו כשר

מצד שני היו עמודי עירוב לכל האורך, אלא שהמועצה שתלה שם עצים לנוי לפני הרבה שנים, וכעת העצים הגיעו לגובה של חמשה מטרים, ומזיזים את החוט לצד לגמרי, יותר מחצי מטר, בצורה הניכרת לעין, וגם נוצר שינוי זווית חד בחוט, שכידוע הוא פוסל אפילו ברמה העירונית, כפי שכתבנו כמה כמה פעמים. בתחילה ניסינו לגזום, ואף הרב של המושב המסור דאג להביא גנן מיוחד של המועצה שיגזום, והוא הוריד משם הרבה מאוד, אבל זה החזיק לחצי שנה בלבד, כיון שהעץ גדל כל שנה הרבה מאוד. במצב כזה חייבים להזיז את קו העירוב למקום אחר, כדי שלא יפסל, כי לא שייך לטרוח כ"כ בגיזום, ובהכרח שהעירוב לא יהיה עירוב כלל בחלק משבטות השנה.

למרות שהרבנים של שני הישובים הסכימו עם הנחיצות של התיקון, לא השיגו תקציב לבצע אותו, והדבר נמשך כבר כמה שנים במצב שאי אפשר להכשירו.

בשבוע זה בס"ד זכינו לחדש את כל הקו של העירוב משני הצדדים של הכביש, עם עשרות עמודים חדשים. יחד עם צוות מורחב, וציד טוב, עם טרקטור ומשאית בטון, הוחלפו עמודי העץ וכבלי החשמל בעמודי עירוב מסודרים עם חוטי הדיג הידועים במלאכת העירוב.

עמודים נמוכים למתרון לעצים המפריעים לעירוב

בצד השני היה צריך פתרון להתרחק מהעצים, אבל מיד אחרי העצים יש שדה פרטית שאי אפשר להעמיד בה עמודים, וזמן רב התחבטו כיצד לפתור את הבעיה. לאור הקושי הבאנו להם פתרון לעשות עמודים נמוכים, ויש בזה שתי מעלות, א. החוט אינו מסתבך בענפים הגבוהים שקשה לגזום אותם, אלא בענפים הנמוכים שאפשר לגזום אותם בקלות, וגם בהרבה עצים שמגיעים לגובה 5 מטרים, אינם מוציאים ענפים נמוכים, ולכן בזה שהחוט נמוך הרווחנו שהעירוב לא יתקלקל כ"כ, וגם יהיה קל לתקנו ולפקח על הגיזום שלו שלא יפסול את העירוב.

יש לציין מהו הגובה של עמודים נמוכים. הנה ברור שגם עמודים נמוכים לא יהיו גבוהה י' טפחים בלבד, כי אז אנשים שירצו לעבור יתקעו בחוט ויקרעו אותו. ואף אם זה מקום שלא עוברים בו, לא ימלט שמישהו יעבור פעם בתקופה, ואם כל דבר כזה יקרע החוט, הבדוק של העירוב יהיה בבעיה קשה.

לכן צריך לעשות שיהיה מעל גובה אדם. והגודל המומלץ הוא עמוד 3 מטר, שמכניסים באדמה כחצי מטר, ונשאיר גובה קרוב לשנים וחצי מטר, שהוא שמור מתקלות של הולכי רגל, ועדיין נוח לגזום ענפים המתקרבים אליו. [בדברים אלו יש עוד הרבה דיע מקצועי שיש למומחים, מתי יותר גבוה ומתי יותר נמוך, ומתי הפתרון הזה אינו מועיל, ואין כאן מקומו, אלא כתבנו רק את הדברים היסודיים, שיש בהם תועלת גם לכל מי שעושה עירוב לעצמו].

הוא מצטרף להיחשב המשך של הישוב, ומה שיש צוה"פ שמבדילה אותם כדי שלא יהיו תלויים זה בזה, אינו מבטל את ההשתייכות לעיר, ולדבריהם האחרונים לא באו לאפוקי מקרה שיש צוה"פ שמבדילה את העירובים, כי סוף סוף זה שימוש של העיר. והאוסרים טוענים שעכ"פ הסברות שכתבו האחרונים להתיר כי ההיקף הנוסף עד המקווה מתיר את העיר, אינו שייך כאן. ואפשר שיש להוסיף להתיר יותר במקרה המצוי הנ"ל שהעירוב משמש מעבר בין ישובים, [וכן נפק"מ מצויה מאוד בקטע שבין שתי עירובי שכונות, שעושים לו עירוב להולכים מזה לזה, והוא נפרד בפנ"ע], כי העירוב שבין הישובים מיועד לשמש הליכה אל הישוב הסמוך, כלומר הליכה אל דירה, וזה היקף לדירה. למרות שאינו כולל את הדירה בתוכו, מ"מ זה כמו עירוב לרחוב שלפני הבית באופן שחצר הבית מגורה בפני עצמה, שזה פשיטא שנחשב עירוב בישוב ולא בבקעה. ואינו דומה לדברי האחרונים שכל המטרה בתוספת שמחוץ לבתי העיר אינה להגיע לדירה, אלא להגיע למקווה. ולמעשה הנושא הזה התפתח רק בזדורנו, ויש דעות שונות בין הרבנים. הבאנו כאן לתועלת הלומדים את השיטות והסברות והמקורות. יחד עם זאת נשמח לקבל מהקוראים תגובות והוספות, של ראיות ומקורות נוספים, וכן הוראות של גדולי הרבנים. ניתן לשלוח למייל המופיע בסוף הגליון.

מאוד למקרה שלנו, שהיה מקווה לטבילה מחוץ לעיר, והגדילו את העירוב עד אליו כדי שיוכלו ללכת בשבת עם מגבת או חפץ כלשהו, ועוררו את השאלה הנ"ל שהתוספת שהוסיפו מחוץ לעיר היא בקעה, ואי אפשר לעשות עירוב כזה בצורות הפתח [אך שם לא מדובר בעירוב נפרד למקווה, אלא הגדילו את העירוב של העיר עד למקווה]. והחז"ט עשה חשבון והתיר באותו מקרה, כיון שרוב העירוב נמצא סמוך לבתי העיר, ורק קטע של שני צדדים הוא בבקעה, הרי זה כמו שיש רוב מגדרות, שכשר גם בבקעה, [ונקט חידוש שגם באותו עירוב י"ל שהצוה"פ קרובות לבתים נחשבים בישוב, והרחוקים כבקעה]. והחז"ט (סי' ע"ט סק"ה) חולק על החז"ט ומתיר יותר, שגם אם התוספת גדולה ואין רוב ההיקף סמוך לבתים, מ"מ כיון שזה מתיר את הדוירים, הרי כולו היקף של ישוב, ולא של בקעה, והוא כשר גם ע"י צורות הפתח, [מלבד לשיטת הרמב"ם שכל צוה"פ יותר מי אמות צריך שיהיה עומד מרובה].

לפ"ז נראה שדוקא במקרה ההוא שהעירוב של התוספת הקיף גם את הבתים של העיר, היה היתר שרובו לדירה, או שכולו נחשב לדירה, אבל בהיקף שאינו כולל את העיר, אלא הוא רק על התוספת בלבד, לא שייך הסברות הנ"ל, ולכאורה הוא אסור. אבל יש מתירים בכל אופן, וסוברים שגם במקרה שהעירוב בין הישובים נפרד בפנ"ע [ע"י צוה"פ שבכניסה לישוב],

איך אני יכול לדעת הלכות עירובין בלי שיש לי מושגים?

כשר או פסול? מהודר או בדיעבד?

את זה תוכל לדעת ולהורות, בהצטרפות ללימוד "עירובין למעשה" שע"י "מוקד העירוב"

 כך נראה הדין בבטטה לישוב מ. ח. כשר או פסול?	 זה מה שהאחרונים רואים לט. היכן העירוב בתמונה?	 כך נראה העירוב בישוב ד. האם עמוד עקום מאז, כשר בשעת הדיוק?	 כך נראה תלוי סמוך לישוב ח. מה דין תלוי במצב כזה?
 עירוב ליד יושב חסן חיים - כשר או פסול?	 האם העירוב בצימר כשר בצדדו כזה?	 מה חבטת בפתח תוך, האם יש אפשרות להיכנס?	 עמוד שקוע בקמחיים. מה דין לכחילה ובדיעבד?
 האם ניתן להתיר גדר זו ע"י "עמוד מרוכב"?	 מה צריך לדעת למדוד בגדר זו?	 האם יש היתר לשלול תחת הגג?	 איתר דייקים פוסלים את החצאים האמצעיים?

גם אתה יכול להיות בקי ודען אתה מוזמן

אתה מוזמן להצטרף אלינו, להבין, לדעת, וגם להתמחות בימים הקרובים מתחילים מחזור חדש - לימוד הלכות עירובין למעשה 12 שיעורים! לימוד מקיף, הלכה, פרקטיקה, סיכומים, מבחן, סיור בשטח, תעודות מסלול הכשרת "מפקח עירובים"

יתחיל בעז"ה בר"ח כסלו - בירושלים / בבני ברק / במודיעין עילית / בביתר עילית הפעם אסור לפספס! התקשר עכשיו לנציג - 055-678-3323

בנוסף נפתח מסלול חדש ומיוחד

הכשרת "מורה הוראה בעירובין"

לימוד עיוני ומקיף, מראי מקומות שיעורים בטלפון, ומבחן כל חודש, פרטים אצל הנציגים

לפרטים ולהרשמה - טל' 055-678-3323

אם אין מענה, נא להתקשר מאוחר יותר, או למוקד המרכזי 054-84-83320

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תולדות

תכלית הקשיים - הכרה מוחשית בה'

א' - ויזעקו אל ה' - 1 | ב' - זעקה בעת צרה - 4 | ג' - זעקה מתוך האושר - 6

באי אלו מילי דחסידותא או הנהגות של קדושה שלא נודעו לנו?

"לא", ענתה האשה, "הוא היה יהודי פשוט".

"לא יתכן" ענו השואלים. "האם לא תוכלי לספר לנו על הנהגה מיוחדת אחת שהיתה לו?"

האשה ניסתה להיזכר, אך לא העלתה בזיכרונה שום דבר מיוחד במינו. אך לבסוף היא כן נזכרה במשהו. היא סיפרה שהיתה תפילה מסוימת שאותה נהג בעלה לומר: "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות". היא זוכרת כיצד הוא היה חוזר שוב ושוב על מילים אלו, ובכל פעם שהוא אמר אותם, כך גברה התלהבותו. בשלב מסוים הוא החל לומר אותם בבכיות ובזעקות, ושפך דמעות כמים, בתחינה לה' שיזכה לבנים טובים. תפילתו נמשכה עוד ועוד ועמה גברה התלהבותו, עד שבשלב מסוים החל לדפוק את ראשו בקיר, תוך כדי שהוא מתחנן אל ה' בקול זעקה ובכי. לעתים הדפיקות בקיר נמשכו עוד ועוד, עד שהוא היה מאבד את הכרתו. "אני זוכרת שלפעמים הוא היה מתעלף", אמרה האשה.

יתכן אם כן שיצחק ורבקה, בעודם שופכים את ליבם איש איש בפינתו, גם כן התעלפו מרוב מאמץ בתפילתם. איני יודע מה בדיוק היה שם, אבל אין ספק שהם הפצירו והתחננו וזעקו. הם בוודאי הרטיבו את קרקע האהל שלהם בדמעותיהם.

א' - ויזעקו אל ה'

כל אחד בפינתו

כולנו יודעים כיצד יצחק ורבקה התפללו אל ה' לפרי בטן במשך עשרים שנה. "וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַה'" (בראשית כה, כא) - פירוש, הוא התפלל בחוזקה, בלי להרפות; והוא עשה זאת "לְלֶכֶח אִשְׁתּוֹ" - כל אחד מהם עמד בפינה אחרת, ושניהם שפכו את ליבם אל ה' וקרעו שערי שמים בתפילתם.

אנחנו משתמשים במונח 'תפילה', אבל האמת היא, שהאופן שבו המושג 'תפילה' נתפס אצלנו, אינו אלא קליפה חלולה של התפילה כפי שהיא אמורה להיות. האם אתם סבורים שהם עמדו בפינה ואמרו תפילה פורמלית כלשהי? אולי הם מצאו איזה 'יהי רצון' בסידור, ובכך הסתיים העניין? לא ולא! לא כך הם התפללו. הם זעקו מקירות ליבם. אין לי את היכולת לתאר מה התרחש שם, אבל אין ספק שהיה זה מחזה מעורר רחמים.

תפילה קורעת-לב

סיפרתי לכם פעם את הסיפור אודות הצדיק רבי דוד מלעלוב זיע"א מגליציה; אמרו עליו שהוא היה 'קדוש מרחם', היינו שהוא נולד צדיק. מה בדיוק זה אומר - זאת לא אדע לומר לכם, אבל בוודאי היה בו משהו מיוחד במינו. מספרים, שפעם נשאלה אמו של רבי דוד: "כיצד זה זכית לבן שנולד צדיק? היתכן שבעלך (שבאותה שעה כבר לא היה בין החיים) נהג

מפני מה?

והנה, אילו אנחנו היינו שם, אין ספק שליבנו היה נמס מרוב רחמים על שני האנשים הגדולים הללו. אילו הדבר היה תלוי בנו, בוודאי היינו נכנעים להפצרותיהם ונענים על אתר לבקשתם. אבל הקב"ה לא עשה כן. הוא שמע את תפילותיהם, אך לא נענה להם. וכך נשאו יצחק ורבקה את סבל העקרות במשך עשרים שנה. עשרים שנה! זה הרבה זמן.

חייבת להיות כאן תוכנית כלשהי, כי לא יתכן שדבר כזה נעשה במקרה. גם בחיינו הפרטיים יש תוכנית ותכלית, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר באבות ואמהות, ובמעשים המסופרים בתורה, שלכל דבר ישנה סיבה. מוטל עלינו אפוא ללמוד את הסיפורים הללו ולהבין את היסודות שהם נועדו ללמדנו.

ואכן, כך שואלת הגמרא (יבמות סד, א): "מפני מה היו אבותינו עקורים?" מדוע דחק אותם השי"ת בצער הזה במשך זמן רב כל כך?

התאווה הגדולה

מורי ורבותי! אלו מבינכם שטרם זכו לפרי בטן ועדיין ממתנים שתפילתם תיענה - הסכיתו ושמעו. ולא רק הם, אלא כל מי שמתמודד עם קושי מכל סוג שהוא - שימו לב לדברים והבינו את גודל ההזדמנות שניתנה לכם.

מדוע מנע השי"ת מיצחק ורבקה פרי בטן? "מפני שהקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים". אלו המבקשים ודורשים את הצדקות - הקב"ה חפץ לשמוע את תפילתם. לא רק שהוא חפץ בכך, אלא שהוא **מתאווה** לכך; הקב"ה משתוקק לשמוע אותם מתפללים.

ולא בגלל שהוא זקוק לזה. כפי שכבר הוסבר בעבר, התפילות שלנו נצרכות עבור השי"ת, כמו שתפילות של חיידקים נצרכות עבורנו. נתאר לעצמנו שכל החיידקים שעל גבי השטיח הפרוס כאן יתחילו להתפלל אלינו; מיליוני, מיליארדי חיידקים כורעים ומשתחווים בפנינו - איך היינו מתייחסים לזה? זה לא היה נחשב בעינינו אפילו כקליפת השום. צריך לדעת שבאופן יחסי, תפילות החיידקים נושאות יותר משמעות עבורנו מאשר התפילות שלנו עבור ה'. הוא

אינו זקוק לתפילותינו כלל וכלל - ובכל זאת הוא מתאווה להם. מדוע? כי זה לטובתנו.

בין אדם לסנאי

לטובתנו?! איזו תועלת אנו מפיקים מכך שאנחנו מתפללים במשך עשרים שנה, יום אחרי יום, שנה אחרי שנה, ותפילותינו אינן נענות?

התשובה היא שהקב"ה רוצה להעניק לנו את כל בחינות השלימות. זוהי תכלית החיים! הגענו לכאן כדי לקנות את תכלית השלימות. איננו סנאים שחיים חיים חסרי תועלת. האמת היא, שעלי לבקש מחילה מהסנאים, כי הם מביאים לעולם תועלת מרובה. בני אדם עשויים לבזבז את חייהם, אבל לא כן הסנאים; חייהם הם מלאי תכלית. כך זה בכל דבר שהם עושים - כשהסנאים עסוקים בלהטמין אגוזי-אלון באדמה, הם אמנם סבורים שהם מכינים לעצמם מזון לאביב הקרוב, אבל למעשה הם נוטעים עצי אלון נוספים. סנאים רבים אינם זוכים להנות מהאגוזים שהטמינו, אבל העצים מתחילים לצמוח. בעלי החיים חיים חיי תועלת, ועוסקים בקיום תוכניתו של הקב"ה.

אלא שלאחר שהם סיימו לקיים את תפקידם עלי אדמות - לא נשאר מהם זכר. אבל אנחנו איננו יכולים לחיות את חיינו סתם כך ואז לרדת לתהום הנשייה כמו בעלי חיים. הגענו לעולם כדי לקנות שלימות, כל מיני שלימויות, שלימות שתלווה אותנו לנצח נצחים. ואחד ממיני השלימות הגדולים ביותר, ולמעשה החשוב מכל, הוא, ההכרה החושית בהשי"ת. "יִרְאָתִי חֶכְמָה יִרְאָתִי ה'" (תהילים קיא, י) - יראת ה' היא החכמה העליונה ביותר שיכול האדם לקנות בזה העולם.

יראת ה' - ההגדרה

והנה, קיימת תפיסה שגויה בכל הנושא הזה, כי "יראת ה'" אין פירושו להיות יהודי חרדי. אדם יכול לדקדק בקלה כבחמורה, ועם זאת עדיין אין לו יראת ה'. כבר הסברנו לא אחת שהפירוש של 'יראה' היא 'הכרה חושית', כלומר להרגיש את מציאותו של הקב"ה.

אין הכוונה למס שפתיים: 'אני יודע שיש בורא לעולם' - שכן אלו אינם אלא מילים בעלמא. נכון שגם זה טוב, אבל המרחק בין זה לבין הקנין האמיתי

ומצוות, מכל מקום השפעתם על שכלנו היא קלושה ביותר. הקב"ה נמצא בסידור ובחומש, ושמה הוא נשאר; אבל שהוא יחדור אלינו לראש? זה כבר לא כל כך. אבל כאשר מתחדש איזה אירוע שלוחץ עלינו, שגורם לנו להרגיש שחסר לנו, אזי תגובתנו היא יותר אמיתית ומקורית - אנחנו פונים אל הקב"ה בכנות, שכמותה איננו מבטאים בימים שבשגרה. או אז, התועלת שאנו מפיקים, הוי אומר תוספת ההכרה החושית בקב"ה שאנחנו משיגים על ידי תפילותינו, היא היא העושר הגדול ביותר עבורנו.

גדלות מתוך הדחק

וזו הסיבה שלפעמים הקב"ה ממשיך לדחוק את האדם, ולא משנה כמה הוא סובל מכך - לעתים אפילו עשרים שנה! - כי שלימות ההכרה המוחשית בה' שבאה כתוצאה משברון ליבו של אדם המשתוקק לדבר מה בכל ליבו, ומתוך כך פונה אל האחד והיחיד שבאמת יכול לעזור לו - היא שלימות שאין מה שישווה לה.

וגם אם ההכרה הזו היא הדבר האחרון שהאדם עושה עלי אדמות, הרי שחיוו היו חיי הצלחה. זהו הביאור בדברי הגמרא הידועים (ברכות י, ב): "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" - אין זה רק משום שאולי הקב"ה יציל אותו; גם זה, אבל עצם הקריאה אל ה' - היא היא הצלחתו של האדם! לדוגמא, יהודי שנמצא ל"ע בסכנת חיים, ויתכן מאוד שבעוד רגע קט הוא כבר לא יהיה כאן, וכעת, בפעם הראשונה בחייו, הוא שופך את ליבו אל אביו שבשמים - עליו לדעת כי שום דבר רע אינו מתרחש לו כעת. יהיה ההמשך אשר יהיה, כך או כך, אין כל הבדל, שכן הוא השיג את תכליתו בחיים!

תכלית החיים אינה להמשיך לחיות! השלימות שמשיג האדם כאשר הוא מנצל את הצרה שהתרגשה עליו - הוא אינו סובל כמו עץ ואבן, אלא הוא מגיב; הוא מגיב עם אמונה, והוא מרבה בתפילה ובתחנונים, שוב ושוב ושוב, ופותח את מעיינות דמעותיו, או אז ידע האיש הזה כי הוא הפיק מחייו את המירב.

של הכרה חושית בה' הוא גדול עד מאוד; יש בכך הצהרת אמונים לאידיאל מסוים, אבל זו אינה יראה. למעשה זוהי פיסת מידע המונחת אי שם בבידעם. אמנם אם נשאל את האיש הזה, הוא יוריד אותה משם, ינער אותה מהאבק שהצטבר עליה, ויכריז: "כן, בוודאי. אני מאמין!" - אבל הידיעה הזו אינה מתפקדת ונוטלת חלק בחיי היום יום שלו. יראת ה' פירושה להרגיש שה' נמצא ממש כאן, להרגיש בחוש שעומדים לפניו יתברך. תמיד!

זוהי הצלחתו הגדולה של האדם בעולם הזה! ואם כבר הגעת לגיל שבו שערותיך מתחילים להלבין, ואתה כבר שוקל לעבור להתגורר בבית אבות - או שילדיך שוקלים להעביר אותך לשם - אם עד אז תזכה לקנות איזו שהיא מידה של יראת ה' אמיתית - אתה מרגיש את הקב"ה כפי שאתה מרגיש בן אדם - דע לך שחיך היו עם תכלית. חיית חיי הצלחה!

למרבה הצער, לא מדברים מספיק על הנושא הזה. גם בעולם התורה, קיימים כל מיני הצלחות שעליהם מדברים, אבל קשה למצוא מי שיעסוק בחשוב מבין כל הקניינים, היינו הכרה חושית בה'. וזו טרגדיה, כי כדי לקנות את המבט של יראת ה' נדרשת עבודת חיים, נדרשים חיים שלמים של התרגלות, ורובם של בני אדם מתגלגלים להם לאורך מסלול החיים, מבלי לנסות אפילו להפוך ליראי שמים.

המטרה האמיתית

כעת אתם יודעים מדוע לפעמים הקב"ה מביא עלינו יסורים. כי מתי האדם מרגיש את השי"ת? כשהוא זקוק לו.

אתם שומעים כעת את התועלת האמיתית של התפילה עבור האדם. עד היום חשבתם שהמטרה היא שתפילתנו תיענה, נכון? אך לא, לא זוהי המטרה העיקרית של התפילה. נכון שזה חשוב; אין ספק שכולנו רוצים שהשי"ת ישמע שוועתנו בקוראנו אליו. אך המטרה העיקרית של זעקתנו אליו היא, שהאדם יגיע להכרה שהקב"ה קיים! שמעתם את החידוש הזה? המטרה העיקרית של התפילה היא, לגרום לאדם להגיע להכרה מוחשית יותר בקב"ה.

כי כאשר אנחנו חיים את חיי השגרה הרגילים, גם אם אנחנו חיים על פי עקרונות התורה, עם תורה

ב' - זעקה בעת צרה

הרבה של הרב

כאשר הייתי נער צעיר בעיר בולטימור היה לי רבה, שהיה חסיד ליובאוויטש [הרב אברהם אליהו אקסלרוד ז"ל]. הוא היה 'ליובאוויטשער' אותנטי - הוא הגיע מהעיר ליובאוויטש ולמד במשך שש עשרה שנה בישיבה שפעלה בעיר, ונשלחתי ללמוד אצלו. החיידר אמור היה לשלם לו, אבל לבסוף לא היה להם תקציב לכך, והורי היו עניים מרודים, כך שלא היתה להם אפשרות לשלם לו ולו אגורה שחוקה. וכך, למרות שידע כי הוא אינו עתיד לקבל תשלום על הלימוד הזה, הוא למד איתי במשך שנה שלימה. הוא למד איתי את מסכת כתובות כולה, ללא כל תמורה, ואף ערכנו סיום בבית הכנסת "נוסח האר"י" שבעיר - רק אני והוא, יחד עם מתפללי בית הכנסת. הוא היה הרבה שלי, ואני חש כלפיו חיבה רבה.

והנה, מפעם לפעם הרבה היה מספר לי סיפורים, ואחד הסיפורים שסיפר היה אודות חסיד שבא לפני רבו, וקבל בפניו על הצרות והקשיים הרבים שפוקדים אותו. "רבה", אמר האיש, "אילו לא הייתי נאלץ להתעסק עם בני החולה, ואילו הייתי מתפרנס ברווח, הייתי יכול לשבת כל היום בבית הכנסת ולעסוק בתורה ובעבודת ה'. לא הייתי נאלץ לכלות את חיי בטורח הפרנסה ובהתעסקות עם הצרות הרבות הפוקדות אותי". הוא רצה שהרבה יברך אותו.

ומה אמר לו הרבה? "מנין לך שהקב"ה חפץ בתורה שלך? אולי הוא חפץ ביסורים שלך?"

פירוש לסיפור

כאן מסתיים הסיפור, לפחות כפי שהוא סופר לי, אך כבר כנער צעיר הבנתי שהסיפור הזה זקוק לפירוש. כי במבט ראשון הדברים נשמעים מפתיעים - לומר שהקב"ה חפץ ביסורים שלנו! הלא אנחנו יודעים שזה לא נכון, כי רוב רובם של חיינו מלאים באושר. השי"ת מנעים את זמנינו - אי אפשר להתכחש לכך. כאשר אנחנו נוגסים בפרוסת לחם - זה טעים; אנחנו נהנים מזה. בל נתבייש להודות בכך - אנחנו מתענגים על האוכל שלנו. מתענגים מהאוכל?! אולי אתם לא הייתם אומרים דבר כזה,

אבל אני כן אומר את זה. כי זה נכון. אנחנו נהנים לאכול! ומי ברא את התענוג הזה? בורא העולם! הוא זה שנתן לך מזון טעים כל כך, ואתה נהנה מזה עד למאוד!

אנחנו נהנים ללכת ולראות ולדבר ולנשום. נהנים לישון ולראות את השמש. החיים הם תענוג! אתה בריא? כל מערכות גופך מתפקדות כראוי, פחות או יותר? אם משהו יעצור אותך ברחוב וישאל אותך: "ר' פלוני, כואב לך הראש?" לא. "כואבות לך העיניים?" לא. "כואבות לך השיניים?" לא. "כואב לך הגרון?" לא. "כואבות לך האוזניים?" לא. "כואב לך הבטן?" לא. "שום דבר לא כואב לך?" לא. אז למה אתה עם פרצוף כל כך עגמומי? אתה צריך לחייך! אם אתה יושב פה כעת - סימן שאתה חי, אתה נושם, וזו כבר שמחה גדולה.

רובכם נשואים; נישואין זה שמחה. פחות או יותר. לרובכם יש ילדים. ילדים הם שמחה. לא נראה לי שאי מי מכם הוא חסר בית. כולכם תחזרו לביתכם, לא לספסל בפארק; אתם תלכו לבית מחומם, שבו כנראה יש מיטה וכרית ושמיכה חמה. אנחנו חיים חיי אושר. צריך להודות בכך. באופן כללי, חיינו מלאים בימים טובים.

ויש גם קשיים

אבל מצד שני כולנו יודעים שלכל אחד יש קשיים ולחצים; הקב"ה מביא על כל אחד ואחד מצבי לחץ - מי פחות ומי יותר. מי אינו חווה זמנים שבהם הוא מרגיש שהוא נופל? לכל אחד יש קשיים - איני רוצה לומר 'צרות', כי אלו הן אינן צרות - אבל מי אינו חש בחייו, לפחות מפעם לפעם, אתגרים וקשיים שלוחצים אותו?

ואנשים לא יודעים מה לעשות עם זה. "מה הקב"ה רוצה ממני? האם כדאי שאבדוק את התפילין והמזוזות? או שמא עלי לתת יותר צדקה?"

ואכן - אין סיבה לא לעשות את כל הדברים הטובים הנ"ל. בוודאי שכל אלו הם דברים טובים, והם רצויים בעיני ה'. אבל מבין כל אותם דברים, בעיקר הוא רוצה שהאדם יזעק אליו בכל ליבו! ולא רק פעם אחת! צריך לשפוך את הלב נוכח פני ה' שוב ושוב - וכמו שכתוב אצל יצחק "וַיִּצְעֹק", שפירושו ללא

המטרה שלשמה ניתנו. מי שמגיב לקשיים וללחצים בזעקה לה, אזי גם אם הוא לא עשה דבר מלבד זאת, והוא טרם השיג את המדרגות הרמות בתורה שלהן הוא שואף; הוא עוד לא הפך להיות גדול בישראל - אבל באפשרותו להפוך לאהוב בעיני ה', יותר מגאונים גדולים ביותר. כי מי שמפנה את מחשבותיו להשי"ת - זה מה שהופך אותו לאהוב בעיני ה'!

זה מה שהרב'ה אמר לאותו חסיד: "אתה טועה טעות חמורה", הוא אמר. "וכי הוא זקוק לעבודה כזו או אחרת ממך? הוא רוצה את הקשיים שלך. הוא רוצה לעשות ממך משהו; ובשעת צרה וקושי, האדם משיג דברים שאותם הוא לא יכול היה להשיג באמצעות תורה ומצוות". זהו הפירוש של הסיפור, שהקניינים הגדולים ביותר של האדם, באים אליו מפעם לפעם על כנפי האתגרים, על כנפי הזעקה אל ה' בתוך כל הצרות.

לנצל את הקשיים

ולכן, יהודי שעומד בפני איום של צרה מכל סוג שהוא - פשיטת רגל, מחלה, או סכנה מכל סוג שהוא, עליו להבין שזה נשלח אליו משמים כדי לעורר אותו להשיג גדלות. אבל זה נכון לא רק לסכנות וצרות גדולות, כי מי שמבין את תפקידו בעולם יודע שצריך לנצל **כל** מצב של לחץ, **מכל** סוג שהוא. אז אם אתה יושב אצל רופא השיניים ומרגיש כיצד הוא קודח עמוק עמוק אל תוך שיניך, במקום לחוש יגון חסר תועלת, באפשרותך לזעוק אל ה'. גם אם אינך יכול לפתוח את הפה, יש מושג של תפילה במחשבה, וכמו שאומר דוד המלך לה': "בִּינָה הִגִּינִי" (תהילים ה, ב) - הבן את מחשבותי. לעתים אדם הוא מדי חולה בשביל להתפלל, ואז עליו להתפלל במחשבותיו.

אפשר לבקש מה' במחשבה שהטיפול לא יכאב כל כך. צריך להתפלל שרופא השיניים יצליח במשימתו, ושלא יזיק לשן הסמוכה. קורה והרופא מקלקל את השן הסמוכה; כעת אתה מבין מדוע בפעם הקודמת הרופא אמר שיש לחזור לביקור נוסף... שתי השיניים הסמוכות לשן המטופלת עלולות להיפגע במהלך הניסיון להציל את השן הנוכחית - כך שיש הרבה על מה להתפלל, הרבה על מה לזעוק, כשיושבים אצל רופא השיניים.

הפסקה וללא מעצור - וזו ההצלחה שלה מצפה הקב"ה ממך.

ואם כתוצאה מהתפילה הוא ימלא את מבוקשך ויושיע אותך מהצרה שבה אתה נמצא, ומכאן והלאה תחיה בשלום ובשלווה, אל תחשוב שזו היתה התכלית - שהקב"ה ברא אותך כדי שתחיה בהצלחה ובאושר. לא. התכלית כבר הושגה כאשר היית נתון בתוך הצרה והגבת בכך שקראת אליו. זו היתה הצלחתך.

הכתובת הלא נכונה

יהודי שפוקדים אותו יסורים ל"ע - בין אם מדובר ביסורים גדולים או ביסורים קטנים - צריך להבין שעומד לפניו פרק חיים עשיר בהזדמנויות: לזעוק אל ה'. אלא שכמובן צריך לדעת לאיזה כתובת לפנות. מי שמחתיים עצומה ולבסוף שולח אותה לכתובת הלא נכונה, אל לו לצפות לקבל איזה שהוא סיוע. אם הוא יוציא את תסכולו על רעייתו ויזעיק לה פנים, הרי שהוא שלח את העצומה לכתובת הלא נכונה.

מי שזועק לאנשים הלא נכונים - מבזבז את מאמציו. במיוחד אם אתה משלם לאדם, אדם גלוי ראש, כדי שיקשיב לבעיות שלך - זה בוודאי הכתובת הלא נכונה, וזה רק יכניס אותך לעוד ועוד צרות. הדברים ידועים ומפורסמים. שוחחתי פעם עם מישהו שכבר עשרים וחמש שנה מבקר אצל פסיכולוג פעמיים בשבוע.

"האם הוא פתר את הבעיות שלך?" שאלתי.

"לא", הוא מספר.

"מדוע אם כן אתה ממשיך ללכת אליו?" שאלתי [הוא ממשיך ללכת עד היום]. ומה הוא עונה? "הוא עוזר לי להבין טוב יותר את הבעיות שלי". שמעתם? אחרי עשרים וחמש שנה, הוא ממשיך להבין טוב יותר את בעיותיו. זו דוגמה לאדם שפונה לכתובת לא נכונה.

הכתובת הנכונה לאהבה

לעומת זאת, כשיהודי לומד כיצד להתלונן, כיצד לזעוק לעזרה, והוא יודע שהכתובת הנכונה היא הקב"ה, או אז הוא עושה שימוש בצרותיו בדיוק למען

צרות פז

כאשר האדם מרגיש לחץ מכל סוג שהוא - לדוגמא, הוא מרגיש שגיל השיבה מגיע מהר מן המצופה. הוא חש שהוא כבר לא מוצלח כפי שהיה בעבר - מבחינת יכולות, ומבחינת מראה חיצוני. לעתים ישנם אף צרות קשות יותר - מחלות ועניות, חס ושלום, בעיות עם הילדים או עם בן הזוג - דעו לכם שזוהי ההזדמנות פז. בדיוק ההפך מכפי שסברת! אתה היית בטוח שמדובר בתקופה האפלה ביותר בחייך, אבל ההפך הוא הנכון - זוהי התקופה המאירה ביותר בחייך.

אלא שצריך לחטוף את ההזדמנות; יהודי שחוה כאב ושוכח מהעבודה הזו, מחמיץ את ההזדמנות להשיג את המטרה היקרה ביותר של היסורים. אל לו ליפול לזרועות היאוש; צריך להגיב! צריך להתנשא לנוכח ההזדמנות הזו, ולזעוק אל ה'! ולא רק פעם אחת, אלא שוב ושוב; להקדיש ימים, שבועות, שנים - ולא להתייאש בשום פנים ואופן! האדם צריך למצות את כוחותיו עד תום, וזה מה שיהפוך את זמן הנפילה לזמן המוצלח ביותר! וגם אם תמשיך ליפול ח"ו, הרי שכבר הצלחת יותר מאשר כל התרחשות אחרת בחייך. כי יהיה מה שיהיה, התוצאה תהיה טובה, כי אין תוצאה טובה יותר מאשר קניית ה"ראשית דעת" - העליונה מבין כל סוגי החכמות והתבוננות.

לבבות שבורים ומוצלחים

מי שיקח את ליבו השבור - או השבור-למחצה - ויזעק אל ה', הרי שזוהי הצלחתו בחיים. יהיה מה שיהיה, הוא חי עבור תכלית, כי הוא השיג הכרה חושית בהשי"ת. הוא האיש המוצלח; לא זה שיושב לו בפנטהאוז וסופר את הדיבידנדים שנוחתים מדי בוקר בתיבת הדואר שלו. האיש הזה אינו מתפלל ואינו מבקש מה' הוא חי בתרדמת, הוא מסומם מרוב הצלחה. ואילו אתה, אתה נכנס אל תוך דירתך הדלה, כשבכיסך אין ולו אגורה שחוקה אחת, ואתה זועק אל ה' שיעזור לך לשלם את דמי השכירות ואת חשבון החשמל; אה! **זוהי** ההצלחה בחיים! אתה חי למען מטרה!

וככל שתשקיע יותר בתפילותיך, אם אתה קורא בקול חנוק מדמעות, קול מלא בכאב, זהו קול אמיתי יותר מאשר סתם קול שמח שיושב בבית הכנסת ושר "הללויה-ה". לשיר בקול שמחה ותודה זה דבר טוב מאוד, אבל קול שמגיע מתוך צורך ולחץ, קול נואש שזועק אל ה' מתוך הדחק - זהו אדם שחי חיי הצלחה.

ג' - זעקה מתוך האושר

הנופל הזועק

וכעת עלינו להוסיף נספח חשוב לנושא הזה. עד כה הסברנו כיצד אדם שמרגיש שהוא נופל, שמרגיש כפוף מרוב צרות, צריך לנצל את ההזדמנות שניתנה לו כדי לזעוק אל ה' מתוך הדחק והלחץ. אולם כעת נוסיף נקודה חשובה, והיא, שלמעשה אנחנו תמיד נופלים; אנחנו נמצאים תמיד במצב של צרה וצוקה, ולכן תמיד עלינו לזעוק אל ה' ולבקש את עזרתו.

זהו שאומר הפסוק: "סֹמֵךְ ה' לְכָל הַנִּפְלִים וְזֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים" (תהילים קמה, יד). ישנם שני ביאורים לפסוק, ושניהם אמת. הביאור הראשון הוא מה שלמדנו עד כה, שיהודי שמרגיש שהוא נופל, שחוה יסורים מכל סוג שהוא ח"ו, עליו לזעוק אל השי"ת ולבקש את עזרתו. ומלבד דרכי ההשתדלות שהוא עוסק בהם - ועליו לעסוק בהם! - כדי לסייע לעצמו, אל לו לשכוח שהתוצאה החשובה ביותר של צערו היא, שהוא יפנה אל בוראו ויזעק אליו. כי רק הוא יכול להקל את נפילתך. רק הוא יכול להרים אותך בחזרה. ולכן, רק אליו צריכים אנו לזעוק.

אם אתה מרגיש שאתה נופל, אתה מרגיש כפוף, קרא אל ה' והתפלל אליו! וזה לבד הוא הצלחתך! המטרה הראשית שמחמתה באו עליך היסורים הללו היא, להפיק ממך תפילה אל בוראך, ואת ההכרה החושית בה' שתשיג בעטיה.

נפילות מסוג אחר

אבל יש פה בפסוק רעיון נוסף, משהו שונה לחלוטין, שגם הוא נכלל במשמעותן של מילים אלו. "סֹמֵךְ ה' לְכָל הַנִּפְלִים" - היינו כל אלו **שאמורים היו** ליפול והם אינם נופלים - עליהם לדעת כי ה' הוא זה

נפחו את נשמתם ברעב, אבל אנחנו ניצלנו. איזה דבר גדול! "ברעב זנתנו" - האכלת אותנו בשנות הרעב!

אבל מה מיוחד כל כך בכך ש"ובשבע כלכלתנו" - שבזמנים של שפע, ה' נתן לנו שפע? הלא לכולם יש הרבה מה לאכול. החנויות מלאות במזון; יוצאים לשדרה ורואים כיצד החנויות פוקעות מרוב סחורה טובה. מאפיות, קצביות, חנויות דגים, דוכני פירות וירקות, חנויות ממתקים, כל מה שהאדם חפץ - מוכן ומזומן לו. מה מיוחד אפוא בכך שהקב"ה מכלכל אתנו בזמן של שובע?

מזווה מלא-חסר

התשובה היא, שלמעשה, זמני השובע אינם זמנים של שובע. אין לנו כלום! "בשבע כלכלתנו" פירושו שבזמנים של שובע אנחנו רעבים בדיוק כמו בזמנים של רעב, אלא שהקב"ה בא וזן אותנו. בדיוק כפי שבשנות בצורת אנחנו נמצאים בסכנת גוויעה, הרי שבזמנים של שפע, המצב הוא בלתי יציב באותה מידה. אמנם השדות מלאות בתבואה ובתי האוצר מתפקעים מרוב דגן - אבל אין זה משנה כלל וכלל. האמת היא שאנחנו נופלים, ורק ידו של הקב"ה היא זו שמרימה אותנו.

וזאת אומרת שעלינו לעזוק אל ה' בזמנים הטובים לא פחות מכפי שאנחנו זועקים אליו בזמנים של קושי. לאחר שסיימנו סעודה דשנה, מה אנחנו עושים מיד? מתפללים לה' שיזמן לנו את הארוחה הבאה, ומבקשים: "ונא אל תצריכנו ה' אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם".

איזה דבר נפלא! "ריבונו של עולם, אנא עזור שתהיה לי מחר ארוחת בוקר!" מה זאת אומרת "שתהיה לך ארוחת בוקר"? הלא המקרר שלך עמוס בכל טוב! וכך גם המקפיא. אני מכיר יהודי עשיר שיש לו שני מקפיאים, ושניהם מלאים תמיד.

אך לא - אין לך שום מקרר. אין לך מקפיא. אין לך כלום. אתה נופל, אלא שהקב"ה סומך אותך. כולנו נמצאים בסכנה שמא לא תהיה לנו את הארוחה הבאה, לולא רחמיו יתברך. זהו הביאור ב"ובשבע כלכלתנו" - ריבונו של עולם, אנחנו יודעים שאתה נתת לנו הכל. בלעדיך היינו קבצנים המסתובבים ברחובות ומחטטים בפחי האשפה. ולכן אנחנו קוראים

שמונע מהם ליפול. "וְזִזְקָה לְכָל הַכְּפוּפִים" - וכל אלו שאמורים להיות כפופים, עליהם לדעת שהסיבה היחידה שהם עומדים זקוף, היא משום שהקב"ה הוא זה שזקף אותם. אדם שהולך ברחוב עם גב בריא וזקוף, למעשה הוא אדם כפוף, כמו אדם זקן שהולך בקומה כפופה. רק השי"ת הוא זה ששומר עליך בזקיפותך. מדוע באמת שעמד השדרה שלך יעמוד זקוף? מדוע שלא יהיה כפוף? רק משום שה' מיישר אותו.

אתה אדם מצליח?! עליך לדעת שלמעשה אתה עני מרוד. אתה איש עשיר שיושב מאחורי שולחן כתיבה ומחלק הוראות? במציאות, אתה מסתובב ברחובות עם עגלת קניות מאולתרת ואוסף בקבוקי פלסטיק מתוך פחי האשפה. ההבדל היחיד בינכם הוא, שהקב"ה דואג שלא תגיע לשם.

בעבר, בקהילה הראשונה שבה שימשתי כרב, היה יהודי עני ואביון, כמעט קבצן. מספר שנים קודם לכן הוא היה אדם עשיר, ולא סתם עשיר, אלא כזה שעורך נסיעות תכופות אל מעבר לים - דבר שהיה מאוד יוצא דופן באותם הימים. וברגע אחד הוא איבד את הכל.

אני הכרתי אותו לאחר שירד מנכסיו, ולא יכולתי להאמין למה ששמעו אוזני. ניסיתי לדמיין כיצד היה נראה מר פלוני בהיותו מנהל מוצלח ועתיר נכסים. האם מישהו היה מאמין שיום יבוא והוא יפול לשפל המדרגה שבה הוא נמצא כעת? ההבדל היחיד הוא - ה'!

כלכלת שובע

הבה נקדיש מספר דקות על מנת ללמוד את הנושא הזה. ישנן מילים שאותן אנחנו אומרים בתפילת השבת - איני יודע האם גם אצלכם, בני הקהילה הסורית, נוהגים לומר אותן, אבל אצלנו נוהגים לומר: "ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו".

אבי מורי ז"ל, נוהג היה לבאר את נוסח התפילה הזו כך - ויהיו הדברים לזכותו: את החלק הראשון אנחנו מבינים: "ברעב זנתנו" - היו זמנים בהם נפלנו, ושכבנו על הקרקע ללא כח, ואתה באת והצלת אותנו - הרמת אותנו, האכלת אותנו, ריפאת אותנו וכו'. לא היה מה לאכול, ובכל זאת שרדנו. אנשים מכל עבר

לעולם! על האדם להתפלל תמיד לקב"ה שהוא ישאר בריא, גם בשעה שהוא בריא כשור.

דעו לכם שזוהי עצה טובה ביותר, וראוי היה שאגבה מכם דמי כניסה היום בגינה. אילו באתם לכל השיעורים עד כה רק כדי לשמוע דבר זה, שווה היה לבא: העבודה של להתפלל לקב"ה על ענין - בשעה שהוא קיים אצלנו. כאמור, מדובר באדם שאין לו שום תחושה מוקדמת או חשד כלשהו למחלה שמתרגשת ובאה עליו ל"ע, או לכל צרה אחרת. נכון לעכשיו, ההצלחה מאירה לו פנים, ונראה כי הוא ימשיך להנות מבריאות איתנה עד סוף ימיו. זהו בדיוק הזמן לבקש מהקב"ה רפואה שלמה! ולא בגלל שאולי, יום אחד, מזלו עלול להתהפך והוא יחלה ל"ע. לא! זה הרבה יותר גרוע מכך! זה בגלל שכבר כעת הוא עומד על שפת הצוק! הוא נופל! אלא שהקב"ה סומך אותו.

להתפלל על השפיות

אפילו על השפיות צריך להתחנן, להתפלל ולזעוק. שמא תאמר: "אני הרי אדם נורמלי ושפוי - כך נולדתי, וכך זה מוכרח להיות". אך זו טעות - שום דבר אינו מוכרח להיות. הבט על בית החולים 'דאונסטייט'; זהו בנין גבוה שניתן לראותו בכל רחבי ברוקלין, ויש הרבה אנשים חכמים שכלואים שם. גם הם חשבו שהם חכמים; אז כיצד אתה זכית להסתובב בחופשיות?

הסיבה שאינך כלוא חלילה במוסד לחולי נפש, ואינך משתולל ודופק את ראשך על קירותיו המרופדים של התא הוא, שהקב"ה סומך אותך. הלא ברגע אחד אתה יכול להיות מטורף חסר-דעת ח"ו. הסיבה שאתה נמצא בצד הזה של המוסד הוא משום שבכל רגע ורגע הקב"ה מעניק לך דעת.

מי יודע מה גורם לאי-שפיות? הלא בכדי שהמוח יתפקד באופן תקין יש צורך בשיתוף פעולה של כל כך הרבה גורמים ומרכיבים. המסתורין שאופף את התהליך הזה, גדול עוד יותר מזה שכרוך בתפקוד הפיזי התקין של גוף האדם, והגורמים שעליהם לשתף פעולה עבור תפקוד המוח, מורכבים עוד יותר מאלו הנחוצים לתפקודו של שאר הגוף. הקב"ה הוא זה שמעניק לך את השפיות! העובדה שאתה זוכה להסתובב ברחוב כבן אדם מתורבת, ואינך ממלמל

אליו יתברך: "בבקשה! בבקשה! ונא אל תצריכנו! אנא, אל תעזבנו לדלות ועניות!"

אנשים בריאים-חולים

דוגמא נוספת: עומד לו יהודי, חסון ובריא, ומבקש: "והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו", וחושב על יהודים חולים השוכבים בבית החולים, במחלקה האונקולוגית. לא! הכוונה אליך!

"אלי?!" הוא תמה. "חס ושלום! מה הקשר אלי? אני בריא ברוך ה'!"

כן, הכוונה אליך! הידעת שדי בתא אחד בודד שמתחיל להשתולל, וזהו - אתה גמור? מי גורם לכל התאים שבגופך לתפקד בצורה נורמלית? רק ה' יתברך! ברגע זה ממש הוא גורם לך להיות בריא!

ניסי המוח

אנשים אינם מבינים כמה מאות אלפי מצבים מורכבים מתחדשים בגופם מיד יום, שכל אחד מהם הוא נס של ממש! העובדה שאתה חי עכשיו - היא נס. הלא במוח ישנם נימים, כלי דם דקים ביותר, שבהם הדם זורם לאט לאט, חלקיק אחר חלקיק; הנימים דקים כל כך שהחלקיקים נאלצים לזרום בטור עורפי. והנה, עלינו לזכור שדם הוא חומר דביק וצמיגי. כיצד זה שנימי הדם הדקיקים אינם נסתמים על ידי הדם. אם דבר כזה יקרה חס ושלום, פירוש הדבר הוא שבץ מוחי מידי.

אבל הקב"ה דואג שהדם יישאר נוזלי, והדם ממשיך לזרום בעקביות דרך הנימים על אף דקותם. לעתים קורה ואחד הגופיפים כמעט נתקע בכלי הדם, ואז מגיע זה שמאחוריו ונותן לו דחיפה קלה, וכך הוא ממשיך לזרום. אה! הדרך פנויה! ניצלת!

בכל יום ויום אנחנו ניצלים! "על ניסוך שבכל יום עמנו". אנחנו חיים בניסים! ולכן אנחנו אומרים: "ברוך אתה ה'" - תודה לך ה', "רופא חולי עמו ישראל" - אתה הוא זה ששומר על בריאותנו. צריך לזעוק אל ה': אתה מרפא אותי! לא רק שאיני חולה, אלא אתה מרפא אותי בכל רגע ורגע.

תפילת בריאה

זהו שאומרת הגמרא במסכת שבת (לב, א): "לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה". "לעולם" פירושו

שלמדנו מספר תהילים. א' - שבכל פעם שאנחנו נופלים תחת איזה עול, זוהי הזדמנות עבורנו לזעוק אל ה' ולהשיג את השלימות שלשמה באנו לעולם. ב' - גם כאשר אנחנו מרגישים שלווים ובטוחים, למעשה אנחנו עומדים על שפת הסכנה, ורק הקב"ה הוא זה שסומך אותנו.

שאלה:

כיצד עלי להתמודד עם חמותי, אותה אני מגדירה כחמות קשה?

תשובה:

התשובה הטובה ביותר עבור שאלה זו היא: "וְאֶהְיֶה לְרֵעָה כְּמוֹךָ". הלא אין ספק שאם אכן חמותך היא קשה כעת, הרי שחלק מהקושי הזה נובע מקשיים הקשורים אליך - ובכל זאת את אוהבת את עצמך.

עליך לגרום אפוא לחמותך להרגיש תמיד שאת מחבבת אותה - כי כך את תרצי שכלתך תנהג כלפיך בעתיד. "מה דעלך שני לחברך לא תעביד" (שבת לא, א). עליך לזכור שיום אחד גם את תהיי חמות, והכלה שלך תשאל את אותן השאלות לגביך...

לכן עליך להתחיל לנצל את ההזדמנות שניתנה לך, ביחסוך עם חמותך. להיות כלה זה בית ספר עבורך, כי כך תלמדי כיצד להיות חמות. אם תתני את ליבך לענין, תוכלי להכין את עצמך וללמוד מה **לא** לעשות לכלה שלך.

באופן כללי, צריך להתייחס לחמות בדרך ארץ רבה ביותר. כמובן שצריך להתייחס לכל אדם בדרך ארץ, אבל ביחס לחמותך עליך להשקיע מחשבה רבה. בכל פעם שהיא מעניקה לך עצות ללא שהתבקשה לעשות זאת, אל תתמרמרי על כך. אני לא אומר שעליך לעודד את זה; אל תלכי ותבקשי ממנה עצות - גם לא לשם נימוסין בעלמא - אלא אם כן אינך צופה סיכון שזה יגיע רחוק מדי. אבל אם היא מעצמה בחרה לייעץ לך, העמידי פנים שאת מקבלת את דבריה; אחר כך את יכולה לשכוח כליל מכל מה שהיא אמרה.

ואם היא מתרעמת על העובדה שאינך מתקשרת כדי להתייעץ עמה, אמצו לעצמך הנהגה לשלוח לה מתנות קטנות, לעתים קרובות. זכרי תמיד את יום הנישואין שלה, ומצאי הזדמנויות נוספות להעניק לה מתנות. ומדי פעם את יכולה לשאול את עצתה בנוגע לעניינים שאינם חשובים כל כך - כיצד לבשל מנה פלונית ואיך מכבסים בגד אלמוני. אבל את תאפשרי לה להתערב יותר מדי בענייניך.

לעצמך או צועק בקול גדול, צריכה לגרום לך לזעוק אל ה' ולומר: "ריבונו של עולם, אנא ממך, אני רוצה להמשיך להיות שפוי בדעתי!"

להתפלל ולא להפסיק

וכך זה בכל התחומים. אתה זקוק להשי"ת לא רק כשאתה נמצא בצרות. אתה חי באמריקה - החוק עומד לצידך, המשטרה עומדת לצידך, הנשיא עומד לצידך - הכל אפס אפסים! אתה בכלל לא בטוח! עליך לזעוק אל ה' שזה ימשיך כך. "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" (אבות ג, ב) - עלינו לזעוק אל ה' שאמריקה תמשיך להיות מדינה של שלום. מי יודע? מי יודע מה עלול להיות?

יש לך ילדים בבית, אתה בריא, וגם יש לך כסף? חיתנת ילדים? המשיך לזעוק אל ה' שהכל ימשיך כך בשלום. אתה נמצא מרחק נגיעה מלהיות מה"נופלים", ורק ה' הוא זה שסומך אותך.

ולכן האיש החכם, זה שיודע שהקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים משום שזוהי הדרך אל שלימות ההכרה המוחשית בהשי"ת, האיש הזה מודע לכך שהוא זקוק לה' בכל עת ובכל שעה. כמובן שהוא מנצל את הקושי שבו הוא נמצא, ומנצל כל לחץ שהקב"ה שולח אליו כדי לזעוק אל ה' ולקנות בנפשו הכרה חושית בה', שאותה הוא יקח עמו לעולם הבא. אבל הוא גם יודע שהוא תמיד נמצא במצב של צרה וצוקה, וכי הוא זקוק בכל עת להשי"ת שיתמוך בו. ולכן הוא זועק אליו ככל יכולתו, ובכך משיג עוד ועוד שלמות.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לזעוק אל הסומך

הקב"ה ייסר את יצחק ורבקה כדי ששיגו עוד שלימות, ובאמת זוהי התכלית של כל היסורים והלחץ - לקרב אותנו אל ה'. השבוע, בכל פעם שנאמר את הפסוק "סומך ה' לכל הנופלים", נעצור בלי נדר למשך חצי דקה, ונשנן את שני המבטים והיסודות

עמקות הרש"י

פרשת
תולדות תשפ"ה

ביאורים בעומק פשט דברי רש"י על התורה
מכתבי הגאון רבי מנחם טוקר שליט"א

לע"נ מרת צפורה בת
הרב יעקב גדליהו ע"ה

בדברי רש"י בענין תפלת יצחק ורבקה בפרשת תולדות

א

וצריך לומר שרש"י ס"ל דבאמת גם המדרש הזה שהביא רש"י על הפסוק ויצחק בן ששים שנה ס"ל דמה שכתוב לנוכח אשתו הכוונה היא ששניהם התפללו זה כנגד זה, שזה המשמעות של לנוכח אשתו, אלא ששניהם התפללו על רבקה שהיא היתה עקרה, דבאמת צריך ביאור מה ההכרח של הגמ' שמזה ששניהם התפללו ראי' ששניהם היו עקורים, אולי גם יצחק התפלל על רבקה, ורק היא היתה עקרה, ונראה לומר שהדיוק של הגמ' הוא מהא דלא כתוב ויעתר יצחק על אשתו, ומדלא כתיב על אשתו זה מלמד שהתפלל על עצמו, אבל המדרש שהביא רש"י ס"ל באמת דבאמת לנוכח אשתו זה משמע ששניהם התפללו אבל שניהם התפללו על רבקה שרק היא היתה עקרה, ולא ס"ל להמדרש את הדיוק מזה שלא כתיב על אשתו.

ב

והנה יש להסתפק בהא דמשני הגמ' שכתוב ויעתר לו ולא לה, משום שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, אם הכוונה שכל התפלה שפעלה היא רק תפלת יצחק ולא תפלת רבקה, או שתפלת רבקה ג"כ פעלה אלא שהתורה כתבה את מה שהקב"ה נעתר ליצחק משום שהוא ה' העיקר, כיון שהוא צדיק בן צדיק, אבל יש להוכיח כיון שלפי מש"כ בגמ' הרי היו שניהם עקורים והתפלל כל אחד על עצמו, והרי בשביל בנים צריך ששניהם לא יהיו עקרים, א"כ בע"כ שתפלת שניהם התקבלה ופעלה, אלא שהתורה כתבה את תפלת יצחק שפעלה משום שהיא היתה העיקר, וכן לשון רש"י ביבמות ס"ד א' ד"ה לפי שאינו דומה וכו' לפיכך תלה בו הכתוב, שהכתוב תלה בו אבל באמת גם תפלת רבקה פעלה.

ג

אך לפי מה שפירש רש"י על התורה, שיצחק ורבקה התפללו על רבקה שרק היא היתה עקרה, א"כ יש לומר שרק תפלת יצחק פעלה וזה פשוטו של מקרא ויעתר לו ד', ונראה שזה כיון רש"י במה שהוסיף בדבריו "לפיכך ויעתר לו ולא לה", שמש"כ בתחילת דבריו לו ולא לה, קאי על הדיוק דקרא שכתוב לו ולא לה וע"ז מבאר רש"י לפי שאין דומה וכו' לפיכך לו ולא לה, שלא תאמר כמו שיוצא מדברי הגמ' שבאמת תפלת שניהם התקבלה אלא שהכתוב תלה בו, אלא שבאמת ה' נעתר לו ולא לה, כיון שרש"י הלך בדרך המדרש שרק רבקה היתה עקרה ועליה התפללו שניהם והיה די בתפלת יצחק לפעול.

ד

ולכן גם שינה רש"י ובמה שכתוב בגמ' לפי שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, שינה לכתוב שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק, שהגמ' שנקטה שתפלת שניהם פעלה, ורק שהכתוב תלה בו, הרי הוא משום מעלתו של יצחק שהיה צדיק בן צדיק, ולכן נקט הגמ' שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, שיש לתפלת צדיק בן צדיק יותר מעלה והיא המיוחדת והאינו דומה לתפלת צדיק בן רשע, אבל רש"י שפירש שרק תפלת יצחק פעלה היינו משום הגריעותא דתפלת רבקה שהיתה צדיק בן רשע, ולכן נקט שאינו דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק, שתפלת צדיק בן רשע היא הגרועה והמיוחדת והאינו דומה לתפלת צדיק בן צדיק, שהיא לא התקבלה לפעול.

פרשת תולדות פרק כ"ה פסוק כ"א פירש"י ד"ה ויעתר לו: לו ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק לפיכך לו ולא לה עכ"ל, יש לדקדק בלשון רש"י מדוע חזר בסוף דבריו וכתב "לפיכך לו ולא לה", הלא בזה פתח, ומה בא ללמדנו בזה, ועוד יש לדקדק בלשון רש"י שבגמ' בימות ס"ד א' איתא שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, ורש"י הפך וכתב שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק, מדוע רש"י שינה מלשון הגמ', (יש בזה נוסחאות בדברי רש"י אבל נראה שזו הנוסחא המדוייקת).

ה

והנה זה לשון הגמ' ביבמות: אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה [פירש"י בשלמא אי אמרת תפלת יצחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע ששניהם היו צועקים זה מול זה ויעתר להם מיבעי ליה]. לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע ע"כ הסוגיא, ונמצינו למדים, שאם כתוב ששניהם התפללו ע"כ ששניהם היו עקורים וכל אחד התפלל על עצמו.

ו

והנה רש"י פי' בד"ה לנוכח אשתו זה עומד בזוית זו ומתפלל זו עומדת בזוית זו ומתפללת, ששניהם התפללו, כמש"כ כאן בגמ', ולכן כתב בד"ה ויעתר לו שמה שכתוב לו ולא לה משום שיצחק היה צדיק בן צדיק ורבקה היתה צדיק בן רשע.

ז

והנה שם ביבמות ס"ד איתא הדין שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ומקשי הגמ' אמר ליה רבא לרב נחמן ולילף מיצחק דכתיב ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וכתב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם א"ל יצחק עקור היה, [פירש"י ויודע שמחמת עצמו הוא], והקשו שם בתוס' דכיון שרבקה לא היתה אלא בת שלש כשנשאה ולא היתה ראויה להריון עד שהיתה בת י"ב א"כ יצחק לא חיכה יותר מעשר שנים ותירצו דמדרשים חלוקים הם, והנה רש"י כתב לקמן בפרק כ"ה פסוק כ"ו בד"ה בן ששים שנה: 'שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון וי' שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה עכ"ד הצריכים לעניננו, הרי דרש"י מביא את המדרש שממנו מבואר דיצחק לא היה עקור אלא דהמתין לרבקה עשר שנים, וגם כתב שיצחק ידע שהיא עקרה והתפלל עליה, דמשמע מזה שתפלתו היתה רק על רבקה שהיתה עקרה, וקשה דהרי זה סותר למה שפירש רש"י שלנוכח אשתו הכוונה היא ששניהם התפללו זה מול זה, ובגמ' מבואר שאם זה הפירוש אז יצחק היה עקור והם התפללו כל אחד על עצמו. וכמש"כ התו' שהם מדרשים חלוקים.

ח

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"לדעת שזה תלוי בעיקר בכל אלה שנמצאים כאן ולמדים כאן ומתפללים כאן"

וע"כ צ"ל שאפי' שמדובר כאן בשלמה קיים את ציווי ה', ועל אף שהכיר שהבנין נבנה מעצמו, אבל בכ"ז יש כאן קצת דקות של גאווה. למה, בנין ביהמ"ק, מקום עבודת ה', מקום תפילה לכל ישראל, מקום תורה, זה לא בנין גשמי שנבנה חד פעמי, בנו אותו, גמרו את הבנין, אבל זה יצירה רוחנית, שהולכת ונבנית, כשאמר שלמה המלך 'בנה בניתי בית זבול לך', הלשון בנה בניתי, משמע שהוא כבר גמר לבנות, זה בלשון עבר, ומשמע שסיים את בנין הבית, אין יותר מה להוסיף בבנין. ע"ז אמר לו הקב"ה, 'הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקי ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצוותי ללכת בהם, ושכנתי בתוך בני ישראל'. בנין הבית אינו דבר חד פעמי, א"א לסיים את בנין הבית.

מה שאמר לו הקב"ה 'הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקי, ושכנתי בתוך בניי', זה לא תנאי, שאם לא תקיים את זה, אז אני אחריב את הבית, אלא זה הסבר, ביהבית הזה אשר אתה בונה, עיקר בנין ביהמ"ק היא ע"י המשך המעשים, דבר הנמשך באופן תמידי בכל יום ויום, וזה מה שא"ל הקב"ה 'אשר אתה בונה', זה בניה מתמשכת. מדברי שלמה שאמר 'בניתי', היתה נטיה דקה של גאווה על מעשיו, שכאילו עשה כבר את הכל, ואף שבדברים אלו עצמם יש ענוה גדולה, בנין בנוי בניתי, אבל מ"מ חבוי כאן משהו ממידת הגאווה, וע"כ נתבע, ושייך עליו לומר ברוך משפיל רמים.

מורי ורבותי, כל מקום תורה ותפילה ועבודת השם יתברך, זה לא בנין גשמי הנבנה באופן חד פעמי, אלא היא יצירה רוחנית, ההולכת ונבנית מדי יום ביומו, וזה נעשה ע"י האנשים הלומדים שמה, אשר מעניקים לה קדושה ורוחניות בתפילה ובתורה. **לדעת שזה תלוי בעיקר בכל אלה שנמצאים כאן ולמדים כאן ומתפללים כאן, שהם ממשיכים את בניית הבית. ובעיקר, צריך להקפיד על בני"א לחבירו, כל אלה שנמצאים כאן, שיהיה בבחינה של יחון שם ישראל, שאז שייך קבלת התורה.**

הקב"ה יעזור שבנין זה ומקום זה, יבנה ויתעלה לכבוד ה', ונזכה כולנו לבנין הבית בראש מרום הרים, אור חדש על ציון תאיר, בסיעתא דשמיא.

ביחורי הלכה

בכה"ג מותר להעביר והמ"ב דיבר רק על שתי חדרים באותו בית. אמנם כל הנ"ל לא יתירץ אלא כאשר עוד לא נכנס לבית הכנסת הראשון אך אם כבר נכנס ורוצה לצאת וללכת לבית הכנסת אחר או באותו בית הכנסת בשתי שטיבלך שנכנס לשטיבל כבר ורוצה לעבור לשטיבל אחר לא יועילו התירושים הנ"ל.

אמנם אם רוצה לעבור לבית כנסת אחר בגלל שבבית כנסת זה אין לו מניין אין כאן לכאורה זלזול בבית הכנסת הראשון ואולי גם בשביל שיהיה לו ברוב עם"ם מותר ויש להסתפק אם מותר לעבור גם בגלל שבבית הכנסת השני יש מזג ויעיל לו לכון בתפילה וצ"ע.

ולדינא הורה מורנו הגרמ"מ לובין שליט"א "שאם עובר לבית הכנסת אחר מסתמא יש לו סיבה כגון שהמקום יותר מרווח או ממוזג ויתפלל שם יותר בכוונה, ואם כן אין כאן זלזול בבית הכנסת הראשון ואף אם יש לו כבר מניין שם, אמנם אם עוזב את בית הכנסת הראשון שכבר הגיע ויש לו מנין מזומן שם ואין לו חיסרון להתפלל שם ועוזב לבית כנסת אחר בגלל שבבית הכנסת שהולך אליו יוכל אחרי התפילה להשיג את חברו ולדבר איתו אחרי התפילה מחוץ לבית הכנסת על ענייני מסחר בכה"ג אם עוזב את בית הכנסת הראשון אף שאין בזה איסור מדינא הדבר אינו ראוי וביאר בטעם הדבר שאין איסור מדינא משום שאין בית הכנסת חפצא של מצוות תפילה שיהא שייך אין מעבירין והוא בא כדי להתפלל" עכ"ד.

והעיר מו"ח הגאון ר' אברהם קסלר שליט"א, דלפי זה אם מגיע לביהכ"נ כדי לקיים מצוות ישיבה בבית הכנסת כמו שכתוב "אשרי יושבי ביתך" ונכנס לבית כנסת אחד ועובר לבית כנסת אחר לא משום שיותר נוח שם וכדומה אלא כדי שאח"כ ישיג את חברו שם וידבר איתו אח"כ בעיני מסחרו מחוץ לביהכ"נ, יש יותר חשש זלזול שמדלג על ביהכ"נ הראשון כיון שכאן הגיע להתעסק עם בית הכנסת עצמו ולא רק כדי להתפלל ואם כן בזה ייתכן שאין חיתור. **ואולי יש מקום ליישב** ההערה הנ"ל על פי מה שיש לדון באדם שהגיע לבית הכנסת לא כדי להתפלל ולא כדי לקיים מצוות ישיבה בביהכ"נ אלא כדי להיות

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת קדושת בית הכנסת, מאת הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א (הדברים נאמרו בעת חנוכת ביהכ"נ 'שומרי שבת', ב"ב):

האסיפה זו, כפי ששמעתי, שאנחנו מתאספים כאן, לייסד את המקום, להיות מקום הוראה, מקום תורה מקום תפילה.

אני רוצה להביא דברי חז"ל על בנין המקדש שבנה שלמה המלך: המשנה בתענית (טו, א) מביאה את הברכות שתיקנו להוסיף בתפילת צום, תענית של גשמים, ובברכה השביעית הוסיפו "מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא ישמע אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ". והגמ' מביאה, תנא משום סומכוס שהיו מסיימים "ברוך משפיל רמים".

והירושלמי (הלכה ב'), מביא את דברי סומכוס שמסיים "ברוך משפיל רמים", ושואל הירושלמי [פירוש שיירי הקרבן] שניחא שלמה, שייך להגיד עליו "ברוך משפיל רמים" שנתגאה, שאמר 'בנה בניתי בית זבול לך' שהיה כדאי לעשות משכן לשכינה, לכן ה' שלח אליו את רזון ואשמדאי, שהטרידוהו. אבל דוד המלך, למה, איפה כתוב שנתגאה, הרי דוד אמר 'ואנכי תולעת ולא איש', הוא היה עניו. ומפרש הירושלמי, ע"י שרצה לעמוד על מניינם של ישראל, והמנין זה גובה הלב לדעת כמה כח ממשלתו, והושפל ע"י המגיפה.

דברי הירושלמי צריכים ביאור, מדוע נתבע שלמה המלך על גאווה במה שאמר 'בנה בניתי בית זבול לך', הרי הקב"ה ציוה אותו על כך, הוא היה הרי המיועד לבנות הבית, שהנביא עוד אמר את זה לדוד, שלמה יבנה את הבית וגם כאן כתוב 'הבית אשר אתה בונה', והקב"ה א"ל שהוא בונה, והוא מקיים את הציווי של הקב"ה? עוד יותר קשה, בדברים שאמר כאן 'בנה בניתי בית זבול לך' יש כאן ענוה גדולה, הילקוט (מ"א רמז קפ"ב) מביא עה"פ 'והבית בהבנותי, לא כתוב והבית כשהיה נבנה אלא כתוב 'בהבנותי', מאליו היה נבנה, 'אבן שלימה משא נבנה', שהאבן היתה עולה מאליה ונבנית, וזהו ששלמה המלך אמר 'בנה בניתי', למה כפל את לשונו, אלא שלמה המלך אמר בנה בניתי, בנין בנוי בניתי, שכאילו לבד נבנה. א"כ יש כאן ענוה גדולה, בנין בנוי בניתי כבונה הבנוי כבר. אבל איפה יש כאן גאווה, בזה שאמר בנה בניתי בית זבול לך?

בענין אין מעבירין על המצות כלפי בית הכנסת

הנה כל בית כנסת הוא מקדש מעט ויש ליוזר שלא זלזול בו. והנה מצאנו בחז"ל לגבי מצוות שמצווה הבאה לידך אל תחמיצנה דאין מעבירין על המצוות.

ויש לעיין אם כמו שמצאנו במצוות אפשר ללמוד מזה ג"כ לבתי כנסת שנימא שאסור לדלג על בית כנסת אחד כדי להתפלל בביהכ"נ השני מחשש דשמא יש זלזול לבית הכנסת הראשון או דדוקא במצוות שייך דין זה.

והנה כתב המשנ"ב ס' כ"ה סק"ד וז"ל: "נראה לי פשוט דאם מתפלל בביתו ורוצה להניח טלית ותפילין ובתוך חדר שלפניו מונח התפילין ובתוך חדר אחר מונח הטלית צריך להניח תפילין ברישא כדי שלא יעבור על המצוות אחרי דהתפילין מזומנין לפניו תחילה ואף שלא נטל עדיין התפילין בידו" עכ"ל. מוכח מדבריו דאף כשעובר ליד חדר שבו המצוה אם אינו נכנס לשם זהו זלזול למצוה, וא"כ יש לעיין שיהא אסור לדלג על בית כנסת אחד כדי להתפלל באחר ובפרט כשיש פרוזדור עם הרבה חדרים התפילה ונכנס לחדר הפנימי ולא לחיצוני.

ולכאורה אפשר לחלק שמה שכתב המשנ"ב שאף בשתי חדרים שייך זלזול, הנ"מ בחפצי מצווה הנמצאים בתוך החדרים כמו טלית ותפילין אך כשמעביר על החדר עצמו שעובר לידו ולא נכנס בו אין זה נקרא שמעביר ומדלג על חדר זה. והביאור בחילוק זה הוא, שכשאדם עובר ליד חדרים ולא נכנס אליהם אין זה נקרא כלל שידלג עליו אלא הלך לדרכו ואין הליכתו קשורה לחדרים, אבל כאשר יש טלית ותפילין בשני חדרים ובכוונתו לקיים שניהם אם החדר של התפילין מזומן לפניו ומדלג עליהם והולך לטלית כיון שהדרך הרגילה לקחת את התפילין זהו ע"י שיכנס לחדר חשיב כאילו התפילין לפניו ומעביר עליהם עצמם אך אין דבר כזה להעביר על חדר.

ובפרט כאשר אין זה שתי חדרים באותו בית אלא שעובר ברחוב ואינו נכנס לבית הכנסת יש יותר מקום לומר שאין בזה זלזול ואולי גם לגבי טלית ותפילין

שם ולנהוג דינו מורא בית הכנסת לקיים מצות 'מקדשי תיראו' (ויש מחלוקת ראשונים אם בביהכ"נ יש בזה מצוה מן התורה או מדברי סופרים) האם אצל אדם כזה שייך שיהא אסור לו לעבור לבית כנסת אחר כדי להשיג את חבריו לדבר איתו חוץ לבית הכנסת על מסחר, ובפשוטו היה מקום להם (שגם בזה אולי אסור אך יש סברה גדולה מאוד להתיר משום שדרשו חז"ל (בבמות ו' ע"ב) "לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שציווה על מוראו" דהיינו שאין מה לפחד מאבני המקדש עצמם אלא כיוון שנמצא במקום שהקב"ה משרה שכירתו

קוראים וכותבים

לכבוד גליון מזוכה הרבים 'קדושת בתי מקדש מעט', יישר כח על כל מפעלכם בנושא חיזוק שמירת קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקום השראת השכינה בהיותנו בגלות.

ראיתי בחיזושי אגדות למהר"ל (שבת דף ל"ב ע"א) שכתב בעניין ההתייסות שצריך להיות לנו כלפי בית הכנסת שאין זה מקום אסיפה ח"ו אלא בבחינת 'מה נורא המקום הזה'. וז"ל, בעון שני דברים עמי הארצות מתים וכו' על שקורין לארון הקודש ארנא... וכן הוא אצל עמי הארץ שהם חסרים השכל האלקי, אף כי יש להם שכל האנושי הנה הם חסרים השכל האלקי, ובשביל כך הם קורים לארון הקודש ארנא כפי ערך מדריגתם, והענין השני כי קורין בית הכנסת בית עם. דע כי האדם אשר הוא אדם באמת גם על בנין גופו יש קדושה מצד השכל הדבק בגוף, ודבר זה מקדש הגוף עד שיש קדושה גם על הגוף ונקרא הגוף בית הכנסת ששם קדושה עליו. אבל עם הארץ בשביל שהוא נוטה אל החמרי ואין השכל מקדש הגוף, לכך אין גופו מתיחס אל בית הכנסת שבית הכנסת קדוש הוא, אבל גופו דומה לבית עם כלומר ששם אסיפת עם בלבד מבלי שיהיה שם כנסיה של קדושה, וכל זה נמשך במה שהוא עם הארץ נוטה אל החמרי מסולק מן מעלת השכל, לכך הוא דומה לבית עם.

כי הפרש גדול יש בין ביהכ"נ ובין בית עם כי בית הכנסת אף כי לא נזכר בשם הזה רק ששם מתכנסין אנשים ידוע כי מה שמתכנסין ומתאספין הוא ענין אלקי כי ההתאספות שהוא חבר ואחדות שייך לענין נבדל אלקי והרבויו הוא שייך לחמרי, ולפיכך בית עם שהוא לשון רבוי עם בלבד לשון זה נופל על דבר שאין בו קדושה אלקית נבדלת. **אבל בית הכנסת ר"ל בית אסיפה שמתאספין ביחד לשון זה מורה על ששם קדושה אלקית לכך יש כנסיה שמתחברים יחד מצד המדריגה הנבדלת.** ומפני כי עם הארץ חסר השכל האלקי, וכאשר חסר השכל האלקי חסר ג"כ שאין לו מדריגה נבדלת אלקית, לכך אינו מתיחס עם הארץ רק אל ארנא לא אל ארון

סיפר מזוכה הרבים הרב מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א: סיפר לי אדם שכבר שבע שנים הוא לא מדבר בתפילה, לאחר ששמע את דרשתו.

"לפני שנתיים התגלתה המחלה הנוראה בכבד אצל אחד מבני משפחתי. **כאשר זה קרה, קיבלתי על עצמי לא לדבר דיבורי חול בבית המדרש כלל! אפילו שלא בשעת התפילה**. שבועיים לאחר שקיבלתי על עצמי את הקבלה הזאת, התקשר הרופא שמטפל בקרוב משפחתי. הוא אמר, שחצי מהכבד מזוהם, והמצב קריטי - חייבים לנתח מיד, כי ללא ניתוח חירום, אין שום סיכויים של חיים. הבעיה היא, שגם עם ניתוח אין הרבה סיכויים. מאחר שהיה מדובר בסכנת חיים מיידית, הסכמתי בלב כבד לניתוח.

שבועיים לאחר הניתוח הראו הבדיקות **שמחצית הכבד הנוותרת נותרה נקויה לחלוטין(!) מהמחלה הנוראה**, ואפשר להמשיך לחיות כך. קרוב משפחתי הבריא! הוא בא לבית המדרש, וכולם ראו אותו משתתף בתפילות ולומד, כאחד האדם, כאדם בריא. **עשרות אברכים הפסיקו בזכותו לדבר בשעת התפילה**, הם ראו את האיש בחוליו הקשה, שמעו על הקבלה שלא לדבר בבית המדרש, וראו את ההחלמה המופלאה. להתרחשות הזאת הייתה השפעה מאד גדולה על הציבור.

חלפו שנתיים, לפני ראש השנה הוא הרגיש לא טוב. נערכו לו בדיקות, והתברר שהמחלה חזרה ל"ע, המצב התדרדר. בערב ראש השנה התקשרו והודיעו לי שהוא כבר גוסס. אמרו לי לבוא בהקדם להיפרד ממנו. במקום ללכת אליו, הלכתי לבית הכנסת, לאותו מקום שבו קיבלו רבים על עצמם שלא לדבר בתפילה. פתחתי את ארון הקודש, והתחננתי: **"ריבונו של עולם, במקום הזה עשרות יהודים הפסיקו לדבר בשעת התפילה. אם הבן-אדם הזה יסגור את עיניו, הם עוללים לודת בחשיבות החיזוק שקבלו על עצמם שלא לדבר בשעת התפילה, וגם אני הבטחתי במקום הזה, שלא אדבר דיבור חול בבית הכנסת, ולא דיברתי אף פעם מאז. גם כשרציתי מאוד לומר משהו, נשכחתי את שפתי ויצאתי. ריבונו של עולם, לא באתי להתפלל רק על החולה, באתי להתפלל שממקום זה לא יצא ח"ו חילול ה'!"** סגרתי את ארון הקודש, וחזרתי הביתה, להתכונן לקראת יום הדין.

לא עברו עשר דקות, ואני מקבל שיחת טלפון מהרופא. הוא מבשר לי "יש שיפור קל!" לא יכולתי לנסוע מיד לבית החולים, שהרי לילו של ראש השנה כבר כמעט היה על המפתן, אבל אחר כך סיפרו לי, שביום הראשון של ר"ה פקח החולה את עיניו, וביום השני של ר"ה כבר ביקש מים! זמן מה אחר כך הוא יצא מבית החולים, והבריא לחלוטין!"

סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על חיזוק התפילה בבית הכנסת דוקא. חבורה שכללה מניין יהודים, יצאה בנסיעה למקומות הקדושים בצפון. אחד מבני החבורה ביקש להשתהות אצל אחד הקדושים, והם נשארו תשעה בלבד. בדרך נוצרו פקקים ושעת השקיעה הלכה וקרבה, היה חסר להם יהודי אחד לתפילה. הנהג שלהם היה אדם מסורתי, לא ביקשו ממנו להצטרף למנין, הוא הסכים בתנאי שיביאו לו סידור, כי אינו מכיר את התפילה בעל פה, הם הסכימו והורו לו לעצור בתחנת דלק קרובה כדי שיעמדו שם לתפילה.

והאדם עומד לפניו עליו לנהוג כעומד לפני המלך בכבוד ובמורא ואם כן אין המצווה בבית הכנסת עצמו וממילא לא שייך אין מעבירין, ואם כן אולי גם לגבי מצוות ישיבה בבית הכנסת אולי לא המצוה משום המקום עצמו אלא לשבת במקום השראת השכינה וקרבת ה' וא"כ כיון שאין מצוות הישיבה בגוף ביהכ"נ אין בזה איסור אין מעבירין וצ"ע.

[הדברים נכתבו ע"י הרה"ג ר' מרדכי ברגר שליט"א, כולל חזו"א]

קוראים וכותבים

הקדוש ולכן אמר שקורין לארון הקודש ארנא. וכן אינו מתיחס גוף שלהם אל בית הכנסת רק אל בית עם שאין שם קדושה נבדלת וזה שאמר על שקורין לבית הכנסת בית עם, בדאי מאחר שמדריגתו של עם הארץ מסולק מן החכמה והתורה בזה הוא קורא לבית הכנסת בית עם ולארון הקודש ארנא כפי אשר הוא עם הארץ, עכ"ל.

יה"ר שנוכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ ונרגיש בעומדינו בביהכ"נ שאנו נמצאים בבית ה', ונוכה לבנין ביהמ"ק השלישי בב"א.
ה.ב.ש. ב"ב

לכבוד הגליון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט'. ברצוני לספר לכם מה שהיה בדידי שמאז גרם לי לחיזוק.

כבר כמה שנים שבמסגרת 'לב לאחים' אני נוסע מיד שבוע ללמוד עם בחורים שרוצים להתקרב ליהדות, בזמן היותי עם הבחור/התלמיד אני נוהג להתעניין בשלומי ולהתייחס לכל שאלותיו על היהדות והחרדים וכו'. מכיון שאני מאוד נוהר מלדבר שיחה בטילה בביהכ"נ אני משתדל כמה שיותר שלא ליגרר לשיחה בטילה [דבר שאינו קל בכלל, תמיד צריך להשיג מתי הדיבור הוא של חיזוק/מצוה ולא להיגרר לשיחת חולין].

לפני תקופה קצרה ביקשו ממני ללמוד עם בחור חדש, שעדיין אינו יודע מימינו ומשמאלו ביהדות, נסיתי כהרגלי לדבר איתו בכדי לקרבו, **אך הבחור שותק**. הדבר היה נראה לי מאוד תמוה, בקושי הצלחתי להוציא ממנו את שמו. לאחר שסיימנו ללמוד הוא התקשר אלי והתחיל לי לספר על עצמו וכו', **בהסבירו שהוא לא מדבר בבית הכנסת - מכיון שזה בית ה'**, הייתי המום מהתשובה, מדובר בבחור שלא שומר שבת ולא בטוח שהוא יודע מזה 'שמע ישראל' אבל לדבר בביהכ"נ הוא לא מסוגל לדבר!

סיפור השבוע

הנהג לא הבין, **אם זו תפילה, הרי מתפללים בבית כנסת**, מה פתאום תחנת דלק! ניסו להסביר לו, אך הוא מתעקש, **אין תפילה בלי בית כנסת'** פסק בנחרצות. בדלית ברירה, הם סטו מהכביש הראשי, נכנסו לכבישים צדדיים, עברו ממושב למשנהו, אך לא מצאו בית כנסת פתוח. עד שאמר להם מאן דהוא שלאחרונה ממש נבנה בית כנסת חדש ביישוב הסמוך, ואפשר לנסות להתפלל שם. הם חשו אל הקיבוץ המדובר, הם כמובן לא ידעו היכן בית הכנסת, אך לפתע ראו אדם מבוגר מסתובב באזור.

כאשר ראם עוד בטרם שאלוהו, שאל הוא, יהודים יקרים התואילו בטובכם להצטרף לתפילה, כאן בבית הכנסת. זה בדיוק מה שאנו מחפשים כאן, ענו כולם כאחד בצהלה. האיש התמלא שמחה גדולה ובהתרגשות רבה סיפר להם, שלאחרונה ממש הושלמה בניית ביהכ"נ המפואר הזה. הקמתי אותו, אמר האיש, לזיכרון לנס הרפואי המדהים שקרה לי, יום יום אני יוצא לחפש אנשים למניין, בקיבוץ הזה הדבר אינו קל כלל ועיקר. והנה נשלחתם אתם מן השמים, להתפלל תפילת מנחה בביהכ"נ שלי. מיד הפנו אותו בני החבורה אל הנהג האדיב ואמרו לו, רואה אתה את הנהג שלנו, התורה והברכה מגיעות לו, שכן בזכות טענתו העיקשת **שאין תפילה אלא בבית כנסת**, נכנסנו הנה בטיב ההשגחה העליונה, להתפלל כאן תפילת מנחה בבית הכנסת החדש והמפואר. (טיב הקהילה, דרשו)

סיפר הגאון רבי שמעון ליפשיץ שליט"א רב הקהילה החרדית בקריית אתא: הגיע לידי גזיר עיתון מארה"ב שם סופר כך: בהלווייתו של הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל, הלכו שנים מתלמידיו. אחד רב בית כנסת, ואחד יהודי שעבד לפרנסתו. כמקובל, סיפרו הם על הנפטר הגדול סיפורים.

היהודי סיפר לבן לווייתו - רב ביהכ"נ, שהרבה שנים אחרי נישואיו לא נפקד בזש"ק, והוא בא לרבי אביגדור לבקש שיתפלל עליו. אמר לו רבי אביגדור: 'תפילה שלי תועיל אם גם אתה מתפלל', **ומיד שאל אותו - 'האם בבית הכנסת שאהה מתפלל, מדברים בשעת התפילה? והלה הודה לו שכן. "אמר לו רבי אביגדור: 'במקום שמדברים בתפילה, התפילות לא יוצאות ועולות מגג בית הכנסת! תשנה מקום תפילה למקום שלא מדברים בתפילה'**. ואכן, הוא שינה מקום ובאותה שנה נפקדו בשעט"מ, ע"כ סיפר אותו יהודי.

ההללויה הייתה בחודש אב, בשמחת תורה שלאחר מכן, ב'כל הנערים', ראה רב ביהכ"נ הנ"ל את אחד המתפללים שפניו קודרות, ניגש הרב ושאל את היהודי העיצוב לפשר דבר, אותו מתפלל שח לו בכאב: 'כולם עומדים ושומחים, **והילד בן השלוש שכעת אני מרים על הידים - גילו לו גידול בראש, ומיד אחרי החגים צריך להתחיל בטיפולים. איך אני יכול לשמוח?!**' הרב הנ"ל התרגש, ובעיצומו של כל הנערים דפץ על הבימה והזכיר את הסיפור ששמע לאחרונה על רבי אביגדור מילר, והוסיף ואמר: יש בימינו ילד שגילו לו גידול בראש. **הבה נקבל על עצמנו למהלך השנה הקרובה, שאין דיבורים בשעת התפילה! כל המתפללים התרגשו וקיבלו על עצמם קבלה זו**. אחרי החגים חזר האב עם בנו לבית החולים לבדיקות לשם המשך טיפול, שם נאלצו הרופאים להודות כי הגידול פרח ונעלם לו. **כוחה של קבלה!**

לע"נ מזכי הרבים **הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והאגון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דהרי זצ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל**

מבקשים את מכל מי שנשאו ללב לבוא ולשאת בהוצאות והפצת הגליון באופן קבוע וחד-פעמי, בא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 ניתן לתרום באשראי דרך נדרים פלוס: קופת – אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א)
הטוגרית קדושת בתי מקדש מעט

עמק השבוע

גליון לה

פרשת תולדות תשפ"ה ודיונים שאהריה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הר"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

בענין מהות הפטרת מחר חודש

"מחר חודש" היא המקור דסגי לקרות מעין המאורע.

אולם עיין במאירי למס' מגילה דף כט ע"א דאיתא וז"ל בחמישית חוזרין לכסדרן פי' בגמ' לסדר הפטרות והוא שבאותן שבתות של ארבע פרשיות מניחין הפטרה של סדר היום ומפטירין בהפטרות של פרשיות מפני שבהפטרה הולכין אחר קריאת ספר האחרון והוא ענין דסליק מינה ואין יוצאין מכלל זה אלא במחר חדש שמפטירין בה אף על פי שלא קראו בה אלא בסדר היום מטעם הכרזה. עכ"ל. הרי דהמאירי סובר כפשטות לשון הרמב"ם והשו"ע הנ"ל, דההפטרה תמיד צריכה להיות מעין הקריאה, והא דמפטירין במחר חודש אינו משום דההפטרה ג"כ יכולה להיות מעין המאורע, אלא הוא משום שהאי הפטרה היא "יוצא מן הכלל".

[הנה שיטת המאירי צ"ב, למה אין ללמוד מהפטרת מחר חודש דההפטרה ג"כ יכולה להיות מעין המאורע כהרא"ש, למה קאמר דהפטרת מחר חודש הוי "יוצא מן הכלל". ואפשר ד"ל דהמאירי סובר דליכא מאורע מיוחד כזה ד"מחר חודש", ובע"כ דמפטירין במחר חודש מאיזה סיבה אחרת, ולא משום דההפטרה יכולה להיות מעין המאורע.]

נמצא שנחלקו הראשונים בגדר קריאת ההפטרה ומהות הפטרת דמחר חודש, דהרא"ש סובר דמפטירין מעין הקריאה או מעין המאורע, והפטרת מחר חודש היא ככל ההפטרות כיון שהיא מעין המאורע, והמאירי סובר דתמיד מפטירין מעין הקריאה, אלא שיש לזה "יוצא מן הכלל" כשראש חודש חל ביום ראשון דמפטירין בשבת שלפניו מחר חודש.

ב"מחר חודש" אף שלא הזכירו איזה קריאה מיוחדת באותו יום.

ובאמת ראיתי שהרא"ש הביא מקור מהאי הפטרה דלא בעינן שההפטרה תהי' מעין הקריאה בתורה, דעי' בדבריו בפ"ד דמס' מגילה סימן י' דאיתא וז"ל בפסח ועצרת ובימים ראשונים ואחרונים של החג ובר"ה וביה"כ אנו מוציאין שתי תורות וקורין אחת בקרבנות היום וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בגמרא ואפשר שאחר שנשלם הש"ס תקנוה רבנן סבוראי או הגאונים וישנו בסדר רב עמרם וקצת יש סמך לדבר מדאמרין לקמן (דף לא ע"ב) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' אמר לו כבר תיקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקורין בהן וכו' ואין להביא ראיה מדאמרין לקמן (דף לא ע"א) ביום של יו"ט האחרון של חג מפטירין בויעמוד שלמה לפי שמדברת בענין שמיני עצרת וא"כ יש להוכיח שקראו בס"ת שניה פרשת קרבנות של שמיני עצרת דאם לא קראו אלא זאת הברכה למה יפטירו בויעמוד שלמה ואנן בעינן ההפטרה דומיא דפרשה שקרא כדאמרין לעיל (דף כט ע"ב) בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהודע הכהן דכתיב ביה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו אלא למ"ד צו את בני ישראל וכו' משום דאיכא למיזכר כיון שהפטרה מדברת בענין שמיני עצרת יש לאומרה אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא בתורה כדאמרין בסמוך דר"ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין מאתמול מחר חדש אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא שכיון שהוא מעין המאורע שיהא מחר חדש. עכ"ל.

הרי מבואר דההפטרה צריכה להיות מעין שקרא בתורה או מעין המאורע, והפטרת

עיין במשנה במס' מגילה דף כא ע"א דאיתא ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא. ועיין ברמב"ם בפ"ג מהל' תפילה ה"ג דאיתא וז"ל מפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה. עכ"ל. וכ"ה בשו"ע או"ח ריש סי' רפ"ד וז"ל מפטירין בנביא מענינה של פרשה. עכ"ל. הרי מבואר דמפטירין בנביא מעין מה שקרא בתורה.

הנה למעשה לפעמים לא מפטירין מעין מה שקרא בתורה, ויש בזה ציור אחד שהוזכר להדיא בש"ס, והיינו הא דאיתא במס' מגילה דף לא ע"א ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין והיה מדי חדש בחדשו חל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין ויאמרו לו יהונתן מחר חדש. הרי דכשראש חודש חל באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ב"מחר חודש" אף שלא הזכיר שיש איזה קריאה מיוחדת באותו יום. וכן עיין במסכת סופרים פ"ז ה"ט דאיתא בזמן שחל ר"ח להיות בשבת השמיני שצריך לקרות וביום השבת ובראשי חדשיכם הוא מפטיר בכה אמר ה"א שער החצר הפנימית הפונה קדים חל להיות באחד בשבת מלפני החודש וכו' ויאמרו לו יהונתן מחר חודש. וכן נפסק ברמב"ם שם בהלכה ד' וז"ל ר"ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאמרו לו יהונתן מחר חדש. עכ"ל. וכן נפסק בשו"ע באו"ח סי' תכ"ה ס"ב וז"ל ראש חדש שחל להיות באחד בשבת, מפטירין בשבת שלפניו ויאמרו לו יהונתן מחר חדש. עכ"ל. הרי דהרמב"ם והשו"ע פסקו שכשראש חודש חל באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו

טעו וקראו הפטרת פרשת השבוע במקום מחר חודש

הברכות האחרונות, יאמר גם "השמים כסאי" ויברך אחר כך, ואם לא נזכר עד לאחר

"השמים כסאי" ואם טעה וקרא ההפטרה של פרשת השבוע, אם עדיין לא אמר

עיין בקיצור שו"ע סימן ע"ט ס"ז דאיתא וז"ל ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין

הברכות, יאמר "השמים כסאי" בלא ברכות, ואם חל ראש חדש באחד בשבת מפטירין, מחר חודש, ואם טעה, דינו כמו בשבת ראש חדש. עכ"ל. וכך כתבו כל הפוסקים. [לדוגמא, כ"כ הכף החיים בסתמא בסי' תכ"ה ס"ק ט' וס"ק י"ח].

והנה מהא דא"צ לחזור ולברך, לכאורה מבואר דמעיקר הדין יש עכ"פ ספק שיוצא חיוב ההפטרה בקריאת הפטרת פרשת השבוע. והנה בשלמא לפי שיטת הרא"ש הנ"ל מובן הא שיש צד דיוצא בזה, דמעיקר הדין התקנה היא להפטיר מעין הקריאה או מעין המאורע, ואף דהוא היה צריך להפטיר מעין המאורע דמחר חודש, אבל כיון דהפטיר מעין הקריאה יוצא בדיעבד. אבל לשיטת המאירי הנ"ל, הרי בע"כ אמרו דמחר חודש הוי "יוצא מן הכלל", דאל"כ הרי צריך להפטיר מעין הקריאה, וא"כ למה יש צד דיוצא מעיקר הדין אם קרא הפטרת הפרשה, הרי לא קיים עיקר התקנה שתיקנו דמחר חודש הוי "יוצא מן הכלל".

אולם אפשר ד"ל להיפך, דכיון דהוי יוצא מן הכלל בע"כ דאינו אלא מטעם הכרזה בעלמא, וא"כ היכא שלא קראו מחר חודש שפיר יש צד שיוצא, דרק לא הכריז, אבל שפיר יוצא הדין הפטרה. וצ"ע בזה.

עיין בשערי אפרים שער ט' סעיף י"ט דאיתא וז"ל ר"ח שחל בשבת דוחין הפטרת פרשת השבוע וקורין השמים כסאי ואם טעה וקרא ההפטרה של פרשת השבוע אם עדיין לא אמר הברכות שלאחר ההפטרה אמר ג"כ השמים כסאי ויברך אח"כ ואם נזכר אחר שבירך הברכות לאחר' אזי יאמר

השמים כסאי בלא ברכה, ר"ח שחל באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו מחר חודש ואם טעה ואמר הפטרת פרשת השבוע דינו כמבואר בסעיף שלפני זה. עכ"ל. והנה עיי"ש בפתחי שערים דאיתא וז"ל ואם נזכר וכו' בש"ע קטנים הביא תשובת דבר משה בהפטרת מחר חודש שאם אמר הפטרת השבוע א"צ לחזור ולברך ומשמע בהפטרת ר"ח עצמה צריך לחזור ולברך ואין הספר בידי וצ"ע, ונראה דגם בזה לא יחזור כיון דעכ"פ הפטרת השבוע הוא וספק ברכות להקל ויש לעשות כמ"ש, דינו כמבואר וכו' אע"פ שבתשובת דבר משה שהזכרתי לעיל כתב שאין צריך לחזור ולברך ולא הזכיר מאמירת ההפטרה אחר הברכות מ"מ אין בזה הפסד מה שיאמר פסוקי מחר חודש שהיא שייכא ליום. עכ"ל. הרי מבואר שיש חילוק גדול בין הא דחוזר ומפטיר בלא ברכה בראש חודש להא דחוזר ומפטיר בלא ברכה בערב ראש חודש, דבראש חודש יש צד שצריך לחזור ולברך, ורק נראה דלמעשה לא יברך משום ש"אין הספר תחת ידו" ו"נראה דבזה לא יברך" ו"ספק ברכות להקל", אבל בערב ראש חודש להיפך, בעצם יש צד שלא צריך לחזור ולהפטיר כלל, ורק ד"אין בזה הפסד" לחזור ולקרא הפסוקים בלא ברכה. [ואפשר דנפק"מ למעשה בשעת הדחק, דבראש חדש צריך לחזור ולהפטיר בלא ברכה אפילו בשעת הדחק, אבל בערב ראש חודש א"צ לחזור ולהפטיר בלא ברכה בשעת הדחק].

והנה עיין במשנה ברורה בסי' תכ"ה ס"ק ד' דאיתא וז"ל אם שכח וקרא בהפטרה של

שבוע קורא אחריה השמים כסאי ואם נזכר אחר שכבר בירך ברכות אחרונות קורא אותה בלי ברכה. עכ"ל. הרי דהמ"ב הביא דין זה דבשבת ראש חדש חוזר וקורא השמים כסאי בלא ברכה, אבל לא הזכיר כלום לגבי ערב ראש חודש. ולהנ"ל הדברים מדויקים, דרק בראש חודש יש חיוב לחזור ולקרות בלא ברכה, אבל בערב ראש חודש אין חיוב כלל להיות חוזר וקורא בלא ברכה, רק דאין בזה הפסד אם עושה כן, וזה לא הביא המ"ב. והנה יש להעיר בכל זה דאף דכל הפוסקים כתבו בפשיטות דאין לברך, הרי מבואר בכל דבריהם דהמקור שלהם הוא מהשו"ת דבר משה סימן כ"ה. והנה עיי"ש בשו"ת דבר משה דאיתא וז"ל מפטיר שבירך ברכות ההפטרה וקרא הפטרת השבוע ושוב נזכר שטעה וכו' הפטרת מחר חודש, נסתפק הרב מהרי"ד ה"י אם צריך לחזור ולברך ולענ"ד דאין לחזור ולברך ויש להביא ראיה ממ"ש בס' גנת ורדים או"ח כלל א' וכו' יעו"ש וכעת אין הפנאי מסכים להתיישב בדבר. עכ"ל. הרי דהמקור לדין זה יש באמת שני צדדים אם לברך.

הנה לעיל כתבנו דלגבי מחר חודש אין צורך כל כך לחזור ולהפטיר בלא ברכה, אולם מאחר דחזינו שיש צד דצריך לחזור ולברך י"ל למעשה דכמו דבשבת ראש חודש דצריך לחזור ולהפטיר בלא ברכה וכו"ל הוא הדין דבשבת ערב ראש חודש צריך לחזור ולהפטיר בלא ברכה. [ונפק"מ דאפילו בשעת הדחק צריך לחזור ולהפטיר]. אבל זהו דלא כמו שדייקנו בדברי רבינו המשנה ברורה זצלה"ה. וצ"ע למעשה.

ציבור שאין להם "קלף" למחר חודש

האיסור לקרוא דברים שבכתב בע"פ בשביל כבודם כל שכן קריאת הפטרה מתוך החומש שהט"ז והמג"א מתירים וכו', אך בכל זאת קצת זמן יש להטריחם למטרה זו והכל לפי הקהל וכעין זה נשאל הדבר שמואל סימן קנ"ה כמה זמן להמתין עד שיביאו העטרה לס"ת והשיב דבר זה מסור ללב חכמי העיר והקהילה ההיא לדון באותו פרק ובאותו מקום כפי משך זמן השהייה וכפי הזרות הנראית לעיני ההמון העם הן בטורח המתנת הציבור בביטול תורה ותפילה והן בהוצאת הס"ת מבלי עטרה מי נדחה מפני מי, ובשו"ת זכר יהוסף סימן ל"ו כתב שאין להמתין על נביא של קלף ואף שמה שמותר לקרות בנביא שאינו של קלף הוא משום עת לעשות לה' ואם יש נביא של

בקלף כדין שאז גם השמות נכתבים בקדושה משא"כ כשהוא על הנייר הנדפס וכן הנהיג הגר"א בקהלתו וכעת נתפשט זה בהרבה קהלות ישראל ואשרי חלקם, ויש להסתפק כאשר יש באפשרות הבית הכנסת להשיג נביא מבית כנסת אחר אך הוא כרוך בטרחא דצבורא כיון שצריכים להמתין עד שייגמרו שם את הקריאה כמה זמן יש להמתין עבור זה, תשובה מצינו בימוא דף ע' ע"א שהכה"ג היה קורא ביוהכ"פ בעשור של חומש הפקודים בע"פ לפי שאין גוללים ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור ופרש"י מפני כבוד הציבור שיהיו מצפין ודוממין לכך וא"כ כל שכן בעניננו שאין זה ראוי להטריח זמן רב את הציבור שיהיו דוממין ומצפין עד שיביאו את הנביא דאם עוברים על

הנה יש לחקור מהו הדין אם רק יש לציבור "קלף" להפטרת פרשת השבוע, ולית להו "קלף" להפטרת מחר חודש, האם יש להו להפטיר הפטרת פרשת השבוע עם הקלף, או האם יש להו להפטיר הפטרת מחר חודש בלי קלף (או האם יש להו לקרוא שתי ההפטרות).

ושוב העירוני לדברי החשוקי חמד במס' מגילה דף כג ע"א וז"ל כתב המשנ"ב סימן רפ"ד סק"א בשם הלבוש תמהתי על שלא ראיתי נוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר כי היה נ"ל שאין יוצאין כלל בקריאת ההפטרה בחומשים הנדפסין כיון שאין נכתבין בכל הלכות הס"ת או מגילה והט"ז והמג"א יישבו המנהג אך לכתחלה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל צבור נביאים שנכתבין

כיון שקרא פרשת השבוע אבל אם לא קרא פרשת השבוע צריך לחזור ולברך, ובפתחי עולם סימן רפ"ד ס"ק י"א כתב ואם קרא הפטרה של פרשה אחרת שאינה שייכת כלל לאותה פרשה וכבר גמר כל ברכותיו צריך לחזור ולברך ואם תלוי במנהג המקומות שיש מפטירין הפטרה זו באותה פרשה אף במקום שאין מפטירין אותה בדיעבד אם קראה א"צ לחזור ולברך לפ"ז צ"ל דשבע דנחמתא וחתן כיון שיש להם שייכות למאורע גם יצא דהתקנה היתה שההפטרה תהיה מעין הפרשה או המאורע וכך כתב בשו"ת צור יעקב ח"א סימן קי"א ובספר יסודי ישורון מערכת ההפטרה שאם קרא הפטרה בשבת השייכת לשבוע אחר חוזר וקורא עם ברכה, ובשו"ת סת"ם סימן י' חילק דבהפטרה שכבר קראו אותה בשבת אחרת אין צריך לברך כגון רני עקרה שקורין אותה בפרשת כי תצא וכבר אמרו אותה בפרשת נח שאין צריך לחזור וכן בהפטרה שמחולקין במנהג המקומות וקראו כדברי האחד אף שלדידן נוהגין לקרות אחרת אין צריך לחזור. עכ"ל.

מוצאים הפטרה השייכת לפרשת השבוע לכאורה היה נראה שבדיעבד יוצאים אפילו כשמפטירים בנביא שאין לו קשר לפרשת השבוע וראה לכך ממה שכתב הרמ"א סוף סימן תכ"ח שנוהגים להפטיר בחתונה "שוש אשיש" וגם משבע דנחמתא שדוחה פרשת השבוע אך מו"ח מרן הגר"ש אלישיב ז"ל הוכיח מהפוסקים שאם אין להפטרה קשר עם פרשת השבוע לא יצא דכתב השערי אפרים שער ט' אות י"ט ר"ח שחל בשבת דוחין הפטרת פרשת השבוע וקורין השמים כסאי ואם טעה וקרא הפטרה של פרשת השבוע אם עדיין לא אמר הברכות שלאחר ההפטרה גומר ג"כ השמים כסאי ויברך אח"כ ואם נזכר אחר שבירך הברכות לאחריה אז יאמר השמים כסאי בלא ברכה ושם בפתחי שערים הביא מתשובת דבר משה שאם במקום הפטרת מחר חודש קרא הפטרת השבוע א"צ לחזור ולברך ומשמע בהפטרת ר"ח עצמה צריך לחזור ולברך וצ"ע ונראה דגם בזה לא יחזור כיון דעכ"פ הפטרת השבוע הוא וספק ברכות להקל, משמע שהטעם שאין צריך לחזור ולברך

קלף אסור לקרות הפטרה בתנ"ך המודפס מ"מ כיון שצריך להמתין על נביא של קלף הרי זה כמו שאין נביא של קלף, אך מו"ח מרן הגר"ש אלישיב ז"ל אמר שדבריו נאמרו בשעתו שנביא הכתוב על קלף לא היה מצוי משא"כ בימינו שאפשר דרא ולהרבה בתי כנסיות יש נביא הכתוב על קלף הוי כקבלו עליהם וחייבים לבזבז קצת זמן כדי לקרוא בהם, שאלה מעשה בבית הכנסת שבפרשת בראשית קראו בבית הכנסת פרשת השבוע בספר תורה כדין אך כשהגיעו להפטרה שהיא בספר ישעיה נתברר שאין שם ספר ישעיה ובמקומו מצאו ספר ירמיהו ונסתפקו האם אפשר לקרוא בשעת הדחק הפטרה אחרת שאינה שייכת לפרשת השבוע, תשובה כתב השו"ע סימן רפ"ד ס"א מפטירין בנביא מענינה של פרשה ולכן אילו היו מוצאים בספר ירמיהו פסוקים העוסקים בבריאת העולם כדוגמת הפטרת בראשית שכתוב בה ה' בורא השמים ונוטיהם אפשר היה להפטיר בהם אעפ"י שהוא לא אותה הפטרה שהוקבעה לפרשת בראשית אך אם אינם

שיטת הבבלי והירושלמי בענין סעודת ראש חודש

קצובים לו מר"ה עד ר"ה חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים, הרי דהבבלי לא הזכיר הוצאות ראש חודש, אבל האו"ז הל' ראש חודש סי' תנ"ג הוסיף בשם הירושלמי גם הוצאות ראש חודש. וי"ל דהיינו הבבלי והירושלמי לטעמייהו דלהבבלי אין מצוה דסעודת ראש חודש ואין ראש חודש דומה בזה לשבתות וימים טובים, אבל להירושלמי ראש חודש הוא דומיא דשבתות וימים טובים שיש דין סעודה ולכן מנקים ההוצאות. [ועי' גם בירושלמי תענית פ"ד ה"ג דף כב ע"א ובקרבן אורה תענית דף כו ע"א. וא"ש.] ועיין בבבלי במס' ברכות דף מט ע"ב דאיתא אר"א בר אבין א"ר עמרם אר"נ א"ש טעה ולא הזכיר של ר"ה בתפלה מחזירין אותו בברהמ"ז אין מחזירין אותו א"ל רב אבין לרב עמרם מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון א"ל אף לדידי קשיא לי ושאלתי לרב נחמן ואמר לי מיני' דמר שמואל לא שמיע לי אלא נחזי אנן תפלה דחובה היא מחזירין אותו ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו אלא מעתה שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל הכי נמי דאי

טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו) אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה וכו' אכל בעיבור החודש למימרא דבשר ויין מסקו והתניא אין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד הא קא משמע לן אף על גב דאין עולין לה אלא בפת וקטנית ואיהו אסיק בשר ויין ואכל כיון דבמצוה קא עסיק לא ממשיר. ועי' שם בערוך לנר דאיתא וז"ל ק"ק לפי מה שמבואר בטוש"ע א"ח (סי' תי"ט) ע"פ הירושלמי דמצוה להרבות בסעודת ר"ח א"כ איך ס"ד דלא יחשב סעודת מצוה במה דאסיק בשר ויין דמה בכך שלא אכל סעודת עבור מ"מ הרי אכל סעודת מצוה דר"ח דהא בר"ח היו עושין הסעודה שהוא ביום ל"א וגם למה השמיענו המשנה דוקא אכל בחבורת עבור החדש דהוא סעודת מצוה כפולה להשמיענו רבותא טפי דאפילו בסעודת מצוה דר"ח גרידא פטור. עכ"ל. עיי"ש מה שכתב, ואפשר דיש ליישב קושייתו ולומר דהבבלי סובר דאין מצוה דסעודת ראש חודש. ולפ"ז א"ש הא דבבבלי במס' ביצה דף טז ע"א איתא שכל מזונותיו של אדם

עיין בשו"ע או"ח סי' תי"ט דאיתא מצוה להרבות בסעודת ראש חודש. עכ"ל. והנה עיין במפרשים שצינו לכמה מקורות להענין דסעודת ראש חודש. והנה אפשר דיש מחלוקת בין הבבלי והירושלמי אם איתא דין דסעודת ראש חודש, דהנה עי' בירושלמי מגילה פ"א ה"ד (דף ה"א) דאיתא באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין אבל זמן עצי כהנים והעם וט"ב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין וכו' סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין ר' זעירה בעא קומי ר' אבהו ויעשו אותן שבת א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידו שמים. הרי דהוזכר סעודת ראש חודש בהדי סעודת פורים, ומשמע שיש דין גמור לאכול סעודה בראש חודש דומיא דפורים. אבל בבבלי נראה דאין מצוה דסעודת ראש חודש דעיין במס' סנהדרין דף ע"ב דאיתא משנה מאימתי חייב משיאכל תרטימור בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי רבי יוסי אומר מנה בשר ולוג יין אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלים אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים (אכל

אותו אם שכח ר"ח, וזהו דלא כהבבלי שסתם בזה דאין מחזירין אותו. ולהנבאר התלמודין אזלו לטעמיהו, דלהבבלי אין מצוה דסעודת ראש חודש אלא אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ולכן לכ"ע אין מחזירין אותו, אבל לירושלמי הא יש סעודת ראש חודש ולכן יש שיטה דמחזירין אותו. (וצע"ע לברר מה סובר מ"ד אין מחזירין אותו וכן צע"ע למה הירושלמי נקט ד"ספק" אין מחזירין.)

להזכיר מעין המאורע אם לא הזכיר מחזירין אותו וכל שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים צריך להזכיר מעין המאורע אם לא הזכיר אין מחזירין אותו. ע"כ. והנה בפשוטו הירושלמי הכא מיירי באכילה בר"ח ולא בתפילה [דהא הסוגיא התחילה עם אכילה בשבת ולא בתפילה ועוד הרי לעיל בפ"ה ה"ג (דף מ ע"א) כבר יש סוגיא דמיירי בתפילה] ואפ"ה יש מ"ד דס"ל דמחזירין

טעי הדר אמר ליה אין דאמר רבי שילא אמר רב טעה חוזר לראש. אבל עיין בירושלמי ברכות פ"ז ה"ה דאיתא תני היה יושב ואוכל בשבת ושכח ולא הזכיר של שבת רב אמר חוזר ושמאל אמר אינו חוזר שמעון בר בא בשם רבי יוחנן ספק הזכיר של ר"ח ספק לא הזכיר אין מחזירין אשכח תני ופליג כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד צריך

האם יש מצוה גמורה לכתחילה לאכול פת בר"ח

פת או דאפשר לעשות כן במקום אכילת פת כהצד של הפמ"ג הנ"ל. וצ"ע. הנה מבואר מדברי המ"ב והשעה"צ דבעינן סעודה מיוחדת לר"ח ולכן בעינן היכר מיוחד שהסעודה היא לר"ח או בעינן שיאכל לשם סעודת ר"ח. והנה דוקא בראש חודש מצינו דבר זה, אבל ביו"ט שחל בשבת או בשבת חוה"מ לא מצינו דין זה. ובע"כ דרך בסעודת ר"ח נאמר דין זה ולא ביו"ט וחוה"מ. וצע"ע בזה אבל לכאורה יש מקור לזה מהירושלמי בפ"ק דמוס' מגילה דמבואר שם דסעודת ר"ח מאחרין ולא מקדימין והיינו דוקא בסעודת ר"ח ולא בסעודת יו"ט וחוה"מ, והביאור הוא כנ"ל דדוקא סעודת ר"ח אי אפשר לעשות בשבת משום שאינו ניכר שעושה לר"ח משא"כ סעודת יו"ט וחוה"מ דלא בעינן שיהא ניכר שעושה מיוחד להם.

והנה בדעת המ"ב והשעה"צ היה אפשר לומר דביו"ט וחוה"מ שיש חיוב גמור לאכול סעודה בזה לא בעינן היכר מיוחד דפשיטא שכל סעודה שאוכל היא סעודת יו"ט שזהו חלק מחובת היום, ורק בר"ח דהוי רק מצוה בעלמא להרבות בזה בעינן היכר כדי לצאת המצוה דאל"כ אינו עושה סעודת ר"ח. ואין חילוק בזה בעצם בין יו"ט לר"ח. אבל בירושלמי נראה בפשוטו שיש חיוב גמור לאכול סעודת ר"ח (דמויא דסעודת פורים) ואפ"ה יש חילוק בין ר"ח ליו"ט. וצע"ע בזה.

סעודה משמע פת אבל חיובא ליכא וצ"ע. עכ"ל. דהיינו הפר"ח והשעה"צ כתבו דלכתחילה יש לאכול פת רק דחיובא ליכא, וזהו הפירוש בהא דאיתא בשו"ע מצוה להרבות בסעודת ר"ח, דהיינו מצוה לאכול פת. אלא דקשה דמה יעשה מי שעכ"פ אוכל פת איך מקיים מצוה זו, לזה כתב השער הציון שיאכל הפת לשם סעודת ר"ח.

אבל הפמ"ג העיר בזה דמצינו "סעודה" בלי פת, דהמג"א סובר דאפשר לצאת סעודת פורים בלי פת, וא"כ אפשר לקיים מצוה להרבות ב"סעודת" ר"ח אף בלי פת. ויל"ע מהו גדר הדברים בזה. ועיי' במ"ב שם ס"ק ב' שכתב וז"ל כתבו האחרונים דהמדקדקים נוהגים כשחל ר"ח בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ר"ח וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות כדי שיהיה ניכר כבוד של ר"ח. עכ"ל. הרי משמע דעיקר הגדר בהמצוה להרבות סעודת ר"ח הוא שיהא ניכר כבוד ר"ח. ויל"ע דלגדר זה לא צריך פת, אלא כל מה שמרבה והוי ניכר שהוא לכבוד ר"ח סגי. ועיי' בארוחת רבנו ח"א עמ' קע"ז שהגריי"ק ז"ל נהג לשנות יין בר"ח וגם נתן יין לבני ביתו ואמר שציינים לכבוד את יום ר"ח ועיי' שתיית היין מראים שהוא יו"ט. ויל"ע אם הגריי"ק סבר שיש לעשות כן מלבד אכילת

עיין בשער הציון סי' תי"ט ס"ק א' דאיתא וז"ל באו"ז הלכות ר"ח ומשמע דלכתחילה טוב יותר שיאכל פת לשם סעודת ר"ח וכ"כ הפר"ח ועיין בפמ"ג. עכ"ל. הנה בשער הציון משמע דהאו"ז והפר"ח אומרים דבר א' אבל ראיתי בס' רנת יצחק לס' שמואל פרק כ' שכתב בזה ב' צדדים וז"ל הנה האו"ז בהל' ר"ח סימן תנ"ג כתב דאע"ג דר"ח אסור בתענית אין חיוב לאכול בו דברים הטעונים ברהמ"ז ואי בעי לא אכיל אלא שאר דברים וכדאיתא בפ' שלשה שאכלו גבי ר"ח דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ואעפ"כ המוציא על סעודת ר"ח ואוכל ושותה בו בטוב הרי זה משובח ר"ל דקיים מצוה וכו' והפר"ח באו"ח סימן תי"ט כתב דאע"ג דליכא חיוב לאכול פת מצוה מיהא איכא ויל"ע אם כונתו רק דהוי מצוה קיומית וא"כ הר"ז כדברי האו"ז שכתב הר"ז משובח דר"ל דזהו מקרי קיום מצוה או דכונתו לחלוק על האו"ז וס"ל להפר"ח דאיכא אף מצוה לכתחילה לאכול פת ולא רק דאי אכיל קיים מצוה ועיין ברוקח הל' ר"ח דנראה מדבריו דאיכא מצוה לכתחילה לאכול פת בר"ח וצ"ע. עכ"ל.

הנה עיין שם בפמ"ג (משבצ' ס"ק א') דאיתא וז"ל עסי' קפ"ח במג"א (ס"ק ט') דאין חיוב לאכול פת ועסי' תרצ"ה במג"א (ס"ק ט') דאין חיוב בפורים ג"כ פת כ"א שאר דברים אבל הפר"ח כאן כתב דמצוה

גליון זה מוקדש

לעילוי נשמת הרב מאיר חיים בן שלו' שכנא הלוי ז"ל
מנהל דחדר ישיבה ומתיבתא שלו' שכנא בברוקלין נו יורק

אותלמופת
עימוד שוחרר טקסט ליצירה
otl/10-11@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הדריש נשכר!
לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)-
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

משנתו ברורה

גליון מס' 20, פרשת תולדות התשפ"ה

פרק ח – לשון כמה אחרונים

כן פסק לדינא

א. הנה המשנה ברורה בכמה מקומות כתב דין בשם כמה אחרונים, ולא הביא חולקים על זה הדין, ונראה שאין כוונתו כמו שיש שדקדקו מלשון זו שהיא רק דעת מקצת פוסקים ולא ברידא, אלא דגם לדינא כן כוונתו לפסוק.

כמה לשונות בזה

ב. וכלל זה הוא בין כשכותב בלשון הסכימו כמה אחרונים¹, ובין כשכותב בלשון דעת כמה אחרונים², ובין כשכותב בלשון כתב בספר פלוני וכן כתבו כמה אחרונים³.

משמעות שחולק ודעה אחרת

ג. וכל זה דוקא במקום שמביא דין בשם כמה אחרונים ואין משמעות כלל מלשון היאך החלכה בזה, וגם אינו מביא דעה החולקת, דאילו במקום שיש משמעות מלשון דאינו לכולי עלמא ולא ברידא אין לפסוק כן בפשיטות⁴, וכל שכן היכא שכותב להדיא דאינו לכולי עלמא⁵. וכן כשמביא עוד דעה החולקת על זה, גם כן פעמים שאין החלכה כדעת הני כמה האחרונים⁶.

בגליון הבא נכתוב בס"ד את פרק ט – דין בשם יש ואמרם

~ מקורות והוספות ~

לשון הסכימו כמה אחרונים

¹ **דבכמת** מקומות הביא המשנה ברורה דינים בלשון הסכימו כמה אחרונים, ובשונה הלכות הנהיגו בפשיטות דכן פסק לענין דינא, דבסימן תל"ג בהלכות ביכור חמץ כתב המשנה ברורה (סק"ח), ולדינא הסכימו כמה אחרונים, דלחצר שלו או של שותפין אסור לזרוק חמץ על סמך שיאכלוהו עורבים ועופות כו', אבל למקום מופקד לרבים כגון רחוב, מותר להשליך שם חמצו ולהפקירו קודם זמן אסורו, ע"כ, וכן סתם בשונה הלכות שם (דף יח). ובסימן שכ"ח בבבאור הלכה (סי' דה"א) כתב, והסכימו כמה אחרונים כו' דהיינו דוקא כו', וכן סתם בשונה הלכות שם (דף טו), ואפשר דכן היא נמי דעת המשנה ברורה בסימן תר"ח (סק"ח) לפסוק, ובסימן קע"ח במשנה ברורה (סק"ה) כתב, גם הסכימו כמה אחרונים כו', וכן פסק בשונה הלכות שם (דף ג). ונר"י יש בסימן של"ו בשער הציון (אות ט) שכתב, מ"מ לענין חיובא מסקי כמה אחרונים דלית בהו כו', וכ"כ בשונה הלכות שם (דף טו).

לשון דעת כמה אחרונים

² **דבסימן** תמ"ח במשנה ברורה (סק"ה) כתב, ועיין לעיל בסימן תל"ג סעיף ו' (סק"ה) שהנהיגו דעת כמה אחרונים, דידן זה אינו אלא ברובו שהוא מקום הפקר ולא בחצירו, ע"כ (והוא הוא הדין שהבאנו בריש ההערה הקודמת), וכן פסק לדינא השונה הלכות שם (דף ו).

לשון וכן כתב כמה אחרונים

³ **דעת** בסימן של"ד במשנה ברורה (סק"ה) כתב, ועיין בב"ח שהביעו כהמתירין [והנהיגו כמה אחרונים את דבריו] משום דאיכא כו', ויש להביא ראיה שכן כוונתו לפסוק, ממה דבסימן רע"ט בשער הציון (אות א) כתב שכן הסכימו האחרונים בסימן של"ד, ומוכח שכן היתה כוונתו לפסוק גם בסימן של"ד, ודוק, וכן סתם השונה הלכות בסימן של"ד (דף יח).

ובערך מקומות כתב המשנה ברורה בלשון זו וכן סתם בשונה הלכות, והן בסימן קמ"ו דכתב במשנה ברורה (סק"ה), והנהגן אברהם (סק"ה) הביא בשם מ"מ (סימן ט) דנכון לקרות כו' וכן כתבו כמה אחרונים, וכ"כ בשונה הלכות שם (דף כ). ובסימן קנ"א במשנ"ב (סק"ה) כתב, כ' הרשב"א ח"א סימן תר"ז והביאו הרשב"א סימן קע"ה, שבעה טובי חזירי אינם שבעה אנשים כו' אלא כו', וכן כתבו כמה פוסקים, וכן סתם בשונה הלכות שם (דף ט). ובסימן רצ"ז במשנ"ב (סק"ה) כתב, ומה שכתב כדרכו, עיין במגן אברהם (סק"א) שכתב דטעות סופר הוא כו' וכן סתמו כמה אחרונים, וכן פסק בשונה הלכות שם (דף א).

ומצינו במשנה ברורה במקום אחד שפסק דין, ובשער הציון כתב המקור לה, כמה אחרונים, ע"כ, והוא בסימן תנ"ז במשנה ברורה (סק"ה) ובשער הציון (אות א), ופשוט שכן פסק שם, וכ"כ בשונה הלכות שם (דף ט). וע"ע בסימן רע"ג במשנה ברורה (סק"ה) שכתב, אך אם חלש לכתב כו', דעת איזה אחרונים דיש לסמוך כו', ובשונה הלכות שם (דף ט) הנהיגו בפשיטות ויש לסמוך כו', וצ"ע בלשון זו, ולשון זו מצינו גם כן בסימן ש"ח במשנה ברורה (סק"ה).

אברהם שם], ואח"כ בביאור הלכה חזר בו ופקפק על הדין השני שהביא מן המגן אברהם, ולכן מחק במשנה ברורה איזה תיבות אחר הדין השני, ותחתיתם כתב 'אמרין דבטלה דעתם ועינין בביאור הלכה מה שכתבנו בזה', והיינו דשם יתבאר דדינו אינו מוכרח, וכדי שלא יטעה המעיין במשנה ברורה ויסבור שכתבנו

הלכה פקפק על שני הדינים שהביא מן המגן אברהם, לכן הוסיף בין השיטין אחר הדין הראשון לתיבות 'וכן כתבו כמה אחרונים, עוד כתב המגן אברהם', והיינו שהדין הראשון הוא מוסכם לענין דינא דכן כתבו כמה אחרונים, ועוד כתב המגן אברהם להדין השני ונולד תיקן לתיבת 'ידווקא', והוא המשך להחלטה שתיסוף 'עוד כתב המגן אברהם'.

משמשת במשנת ברורה

ד'רונמא לזכר בסימן קמ"ז בביאור הלכה (רי"ה ורמב"ם) שכתב, וזנה כל זה הסעיף הוא תוכנית מגולה לאותן האנשים המפקיזין את נפשם ומספיקין בשתיה שטלה בעת הקריאה, אם כן גברא לנבאר שחספר סתום אסור לספר עם חבירו, ולכמה פוסקים אסור אפילו בדברי תורה, כמה יגדל האיסור בעת שחספר פתוח בו, ע"כ. ומלשנו שכתב לכמה פוסקים אסור, אפשר דמשמע שאינו ברור לדינא, ולכאורה כוונתו להפלותא שהביא בזה במשנה ברורה שם (סק"י).

כתב להדיא שאינו כולל עלמא **ו'זכון** בסימן ש"ח במשנה ברורה (פי"ק קמ"ט) שכתב, ואפילו אם הניח אחר כך על הקערה שהוא כלי שני גם כן אסור, וזהו כמא פוסקים סוברים דדבר גוש כל זמן שהיה סולדת בו אפילו בכלי שני מבשל, ומכל מקום בדיעבד אין לאסור בו, ודמכנין על הפוסקים דכלי שני אינו מבשל בכל גווני, ע"כ. הרי רכתב בלשון כמה פוסקים סוברים, ובמהשך דבריו מכוון שאינו לכו"ע, ובאותו הסימן קודם לכן (סק"ה) הביא ג"כ לדעת זו, וכתב בודאי יש לייחד בזה דיש פוסקים שסוברים דדבר גוש בו, ע"כ.

כשהביא עוד דעה **ו'תליא** בכללי ההכרעה במחלוקות שהביא, ויתבאר כללים אלו לקמן פרקים יא - טז א"ה.

הגהות בכתב היד

עוד מצינו בדברי המשנה ברורה, שהגיה בגוף כתב היד הוסיף בו 'וכן כתבו כמה אחרונים', כדי לחזק את הדין ולהבדילו מהדין השני, והוא בסימן ש"כ בהלכות סחיטת פירות בשבת, דשם כתב הרמ"א (סי'א), ובמקום שנהגו לסחוט

איה פירות לשלות מימיו מחמת צמא או תענוג דינו בתוים ורמב"ם (פ'), דגם בהם יש איסור סחיטה בדין סחיטת תוים ורמב"ם], ובמשנה ברורה שם (סק"ה) הביא שני דינים מן המגן אברהם שם (סק"א) וד"ל, משמע דבאותו מקום (פ'), באותו מקום שנהגו לסחוט הדין (פירות) אסור ובשאר מקומות שרי בו, וכל זה הוא לדעת הרמ"א, אבל המגן אברהם האריך בענין זה, ומסקנתו דאם נודע לנו שבאיה מקום נהגו לסחוט

למשקע בו אסור מחמת זה לסחוט בכל מקום, וכן כתבו כמה אחרונים, עוד כתב המגן אברהם, דווקא בענין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטין אותם, אבל בלא"ה אמרין דבטלה דעתם, ועינין בביאור הלכה (רי"ה ורמב"ם) מה שכתבנו בזה, ע"כ.

ובביאור הלכה שם פקפק בדיוו השני של המגן אברהם, דכתב דעיקר דינו אינו ברור ואינו מוכרח לדינא, ובפרט שכל מקורו של המגן אברהם הוא מדברי החת"ס (שם ע"ז ד"ה ואח"כ), והמעין בחי' הרשב"א (סק"ה) והרשב"א (ד"ה כח הדין שם) מוכח דלא ס"ל בדבריהם, ולכך זה גם מדברי התוס' (פ"א שבת ס"ה) לא משמע כן, ועכ"פ בזה המקום שנהגו לסחוט בודאי אין להקל בכל גווני, עכ"ד.

ובכתב היד מכוון, שהוסיף אח"כ בין השיטין לתיבות 'וכן כתבו כמה אחרונים', עוד כתב המגן אברהם, וגם התיבות 'אמרין דבטלה דעתם ועינין בביאור הלכה מה שכתבנו בזה' נראה שכתבם אחר המתיקה בקולמוס אחר [וכן בתיבת 'ידווקא', נראה שמתחילה כתב 'ידווקא', ואח"כ תיקן את היי"ו לדל"ת].

ביאור ההגהות בכתב היד

והביאור בזה, דמתחילה הביא במשנה ברורה בפשיטות להמגן אברהם שכתב שני דינים בזה וכן פסק כוונתו [ומעיקרא כתב 'ידווקא', דכן הוא בלשון המגן

~ מדור מכתבים למערכת ~

השניה בלשון אבל, וכגון כתב בספר פלוני כו' אבל בספר פלוני כתב כו', או שמביאה בלשון אך או אמנם וכיוצא בזה, יש שדקדקו דמזה משמע שכוונתו לפסוק כהדעה האחרונה, ויש שלא דקדקו בזה. ולכאורה יש להביא ראיות גדולות להדעת שפסק כהדעה האחרונה, ממא דמצניו בדבריו שהביא להדעה האחרונה בלשון אך, ובמקומות אחרים העיד על עצמו שכוונתו היתה לפסוק כהדעה האחרונה, וכן מצניו גבי לשון אבל, אך אח"כ יש לענין לענין דינא. ובמקום שהדעה הראשונה היא דעת יחיד והדעה האחרונה היא דעת הרבה אחרונים והביאה בלשון אבל, יש להוכיח שפסק כדעת הרבים, וכן נקטו כמה מאחרוני זמננו, ונראה שהוא הדין כשהביא לדעה האחרונה בלשון אבל כמה אחרונים כו'.

ש. **במה שכתבתם בגיליון הקודם** (מחצית ב) **בדברי המ"ב בסימן ש"ט** (א"ה), שם כתב המשנה ברורה (סק"ה) וד"ל, מדעת הסי"י לקמן בסוף סימן ש"כ משמע דסובר דווקא ביין אדום אבל ביין לבן אסור לסנו כמו מים, אבל האלה רבה (ס"י שם סק"ה) חולק עליו ע"ש, עכ"ל] **דמשמע** **שלא בריא** **ליה** **ידיה** **דחט"י** **ואפשר** **דאף** **פסק** **כהאליה** **רבה** **דפליג** **עליה**, **לכא** **ואתמה**, **דכיון** **שחמ"ב** **שם** **הביא** **להדעה** **האחרונה** **עליו**, **אם** **כן** **פשוט** **הוא** **שכן** **ההלכה** **המסוקה**.

ת. יי"ש"ע על דבריו. הנה הטעם שכתבתי בדרך אפשר, הוא משום דכלל זה שההלכה בלשון אבל בעשמה ברורה אינו מוסכם, ואי"ה לקמן בכללי ההכרעה במחלוקות שהביא נאריך טובא בזה, ותורף הדברים זה, דכשכותב המשנה ברורה שתי דעות ומביא להדעה

לשותפות בהוצאות המרובות של החזקת הגלילין, ולהקדשות והנצחות:

משה רוטר 052-7109777 84550@GMAIL.COM

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

תולדות תשפ"ה

ותלך לדרוש את ה' (בראשית כה, כב)

לכאורה צ"ב רבקה הרי באה אצל שם על אודות היסורין הגדולים שיש לה, ומה השיב לה שני גויים בבטן? ואמנם הודיע לה הסיבה לזה אבל הלוא צריך לתת לה רפואה משל למה"ד מי שהולך אצל רופא וכי בזה שיאמר לו את הסיבה יתרפא?!

אמנם מצינו ביומא (פב:) גבי מעוברת שאם לוחשין לה באזנה אז העובר מבין מה שאומרים, וא"כ הכא מאחר דאמר לה ורב יעבוד צעיר ממילא כל אחד ירא לצאת בראשונה, ולזה מסיים הפס' וימלאו ימיה ללדת, דאל"ה היו יוצאים קודם הזמן ונמצא דזה היה הרפואה האמיתית דשוב לא נתרוצצו - כמדומה בשם הגר"ל"ד.

{רשימות הגאון רבי שלמה סובל זלה"ה - "בית חיינו" (חנוכה ופורים, עמ' מו) - אהל יהושע}

ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי... ותתן את הלחם ואת המטעמים אשר עשתה ביד יעקב בנה (כז, ג"ז)

בשם הרב הגאון הגדול רשכבה"ג מו"ה יהושע ליב זלה"ה אשר היה אב"ד דעיר בריסק:

וצריכין להבין למה הביא לו לחם ויין, הלא הוא לא בקש רק מטעמים, ומדוע הביא לו דבר שלא בקש? ועל הלחם נוכל לאמר שלא היה צריך לבקש דאין סעודה בלא לחם כדכתיב (דניאל ה, א) "בלשאצר מלכא עבד לחם רב" וממילא יביא לחם, אבל יין מי בקש זאת מידו?

ואמר הגאון הנ"ל כן: דרש"י פירש על הכתוב (בראשית כז, ט) "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים", דפסח היה - האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים ע"ש. לזאת הביא לו לחם ויין דהוא מצות ויין לארבע כוסות, דהאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה כידוע.

ועוד אמר הגאון הנ"ל דלמעלה אצל שם בן נח שהוציא לחם ויין לקראת אברהם בשונו ממלחמת כדלעומד, היה ג"כ מצות ויין לארבע כוסות, דגם שם היה זאת בפסח כדאיתא בתרגום יונתן על הכתוב (בראשית יד, ג) "ויבא הפליט ויגד לאברהם העבר" וז"ל ואתא עוג דאישתיב מן גוברא דמיתו בטובענא וכו' אמר לביה איזיל ואחוי לאברהם וכו' עד עאל אתא במיעלי יומא דפסחא אשכחיה דהוה עביד גריצין פטירן וכו'. וזה שכתב רש"י ז"ל על הכתוב (שם, טו) "ויחלק עליהם לילה" וזה לשונו ומדרש אגדה שנחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים עכ"ל, דהיתה זאת בליל פסח, אמר מלכי צדק דהוא שם בן נח, שבדאי אין לו לאברהם מצות ויין דהיה טרוד לצאת למלחמה ולא לקח עמו מצות ויין, לזאת נתן לו מצות ויין. ומה שפירש רש"י דכך עושים ליגיעי מלחמה, הוא טעם על מה שיצא לקראתו בזה.

{הגאון רבי יצחק רייטבארד זלה"ה - "בית יצחק" (ירושלים תר"ע - דף יג.) - אהל יהושע}

ויאמר יעקב אל אביו... קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור תברכני נפשך (כז, יט)

שמעתי בשם הגאון ר"ל דיסקין חז"ל (גיטין ע.) אמרו שלשה דברים מתישים כחו של אדם ואחד מהם אכילה מעומד, וזה אשר בין יעקב לעשו הוא יעקב אמר שבה, ועשו אמר (כז, לא) יקום והבן.

{הגאון רבי משה אהרן זיוויטץ זלה"ה - "מטה אהרן" (פיטסבורג תר"ע - אשכול אמרים, דף קסז.) - אהל יהושע}

ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת (כז, מו)

וכתב בעל הטורים קצתי קו"ף קטנה ראתה שעתיד ליחרב הבית שגבוה ק' אמה עכ"ל. ובשם הגאון החסיד מהר"ל דיסקין שמעתי דהיות כי אסור לאדם לומר שהוא מאס בחיים, לכן כתיב קו"ף קטנה, ללמדנו שלא אמרה זאת מדעת אלא נפלטו הדברים מפה בטעות.

{הגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ זלה"ה - "מעיל שמואל" עה"ת (עמ' לד) - אהל יהושע}

איש יודע ציד

שמעתי ממורי הרה"ג ר' ישראל חיים קפלן זצ"ל שאמר ושנה הרבה פעמים בשם חמיו הרה"ג ר' ירוחם זצ"ל ממיר את דברי התרגום יונתן בפירושא דהאי מילתא התרגום יונתן מפרש לאיש יודע ציד גבר נחשירכן ולאיש תם גבר תבע אולפן וניחוי אנן מהו גבר נחשירכן. בתוספות מס' ב"ק צב בד"ה דשרכי כתוב וז"ל בטלנים כמו איש יודע ציד ומתרגמין גברא נחשירכן ומפרש ר"ת נח ובטל ובערוך גורם שידכן בדל"ת ומפרש לשון שקט ותשקוט הארץ תרגומו ושדוכת ארעא שופטים ה' עכ"ל. הרי לפנינו פירושו של הגדרת עשו הרשע - איש בטל ונח שקט ושלוח ומהו גבר תבע אולפן הכתוב אומר בפרשת כי תשא (שמות ל"ג ז) ומשה יקח את האוהל ונסה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אוהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה כל מבקש ה' תרגם אונקלוס כל דתבע אולפן ומעתה הדבר ברור שפירושו של איש תם היא מבקש ה' ולפי זה יוצא לנו הגדת החילוק שבין עשו ויעקב שעשו איש בטל ונח ויעקב מבקש ה' ומהו ביאור הדבר לעניינינו ואיזה לימוד יוצא לנו מזה. (תפארת אלימלך)

החלוקה של עולם הזה ועולם הבא

מסופר על הגאון ר' אליהו רגולר זצ"ל שהובא אליו נערה אחת שביקשה להשתמד ר"ל ניסה ר' אליהו להניאה מכך והחל לדובבה מה ראית על ככה ענתה הנערה שהתבוננה כי אביה הכפרי עמל ויגע מבוקר עד ליל למלאכתו ובסופו של יום אינו רואה ברכה בפרנסתו וכל ימיו כעס ומכאובים לא זו בלבד אלא כל ימיו הוא מתאונן וחושש מה יהיה איתו בעוה"ב הרי אינו עושה מספיק להכין לו צידה לעולם האמת נמצא איפוא שאין לו לא עוה"ז ולא עוה"ב לעומתו שכנס הגוי רואה ברכה בעמלו והוא אף סיפר לה שהכומר בעיירה הבטיחו כמה וכמה פעמים שמזומן הוא לחיי עולם הבא ואף אם חוטא פה ושם הרי שבבואו לבית תפילתם מתכפרים לו כל עוונותיו נמצא אמרה הנערה כי אם אשתמד אזכה כאותו גוי לנחול שני עולמות.

השיבה ר' אליהו בנועם פיו בואי ואסביר לך היכן טעותך, כשנולדו יעקב ועשו חילקו ביניהם את ירושתם יעקב נטל עוה"ב ועשו קיבל עוה"ז לימים טען עשו כי החלוקה אינה צודקת שהרי יעקב אף אם יודע הוא סבל בעולמו הרי שביודעו שעולם חולף הוא ובסופו של דבר יזכה לעוה"ב לחי נצח שכל תענוגי תבל לא ישוו לו א"כ כל יסוריו וצעריו בעוה"ז נמוגים ונחשבים לאין וכל ימיו בעוה"ז אף הם נעימים לו מעין עוה"ב נמצא איפה שזכה הוא גם לעוה"ז וגם לעוה"ב ואילו עשו אף שזוכה הוא בעוה"ז מ"מ חיי אינים חיים ביודעו כי מחר לאחר זמן משיגיע עוה"ב לא יזכה שם כלל וא"כ גם עוה"ז אין לו מחמת צעריו על העתיד האבוד ממנו ולפיכך טען עשו אין החלוקה אמת. השיבו בורא עולם אכן טענתך יש בה ממש ולפיכך מעתה ואילך יחיה יעקב בפחד תמידי שמא מאבד הוא את העוה"ב וכל ימיו בעוה"ז יהא מיצר ודואג בחרדה על עתידו ולפיכך בעוה"ז לא יהנה מכלום ולכשיבוא לעוה"ב יקבל שכרו משלם. (שמושה של תורה ועי' כתב סופר פר' וישב)

בצילו של מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל

ונמצא שהתנא רבי עקיבא הכניס את עצמו בסכנה זאת היתה שאלת הצדק פפוס.

והשיב לו רבי עקיבא דשאלתך דומה לשאלת השועל להדגים דהמה בהיותם שוכנים בתוך המים מכניסים את עצמם בסכנה דעל ידי זה בני אדם עושים עליהם רשתות ומכמורות לצודם ולהמיתם והרי יש להם עצה לצאת ליבשה ומה המה יושבים במקום סכנה ואינם מתיראים. ועל זה השיבו הדגים האתה פקח שבחיות כו'. ומה אם במקום חיותינו כן וכו'. ביאור הדבר דהלא אם במקום חיותינו הננו בסכנה במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. ואיך תשאל אותנו למה אנחנו מכניסים את עצמנו בסכנה על ידי זה שאנו נמצאים בים הלא זהו חיותנו. ובלי זה הרי המיתה ממש לפנינו. ובורחים אנו להיות במים. ואם יש סכנה גם במים. הלא בא זה ממילא אליהם. ולא שנחשוב כי המה מכניסים את עצמם בסכנה.

כן אמר התנא רבי עקיבא. דשאלתך היא ממש כשאלת השועל. הלא אם במקום חיותנו כן. במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. באור הדבר דאם נלמד תורה לתלמידים במחבואות ומסתורים. זהו בטולה של התורה ואז הרינו מתים ממש. כי אם אין ח"ו תורה הרי כאן תיכף המיתה. ואם כן אנחנו מוכרחים להיות ולימצא בתוך התורה ולהקהיל קהלות. ואם ח"ו גם אז באה הסכנה הרי היא באה ממילא ולא דתחשבני כמעמיד את עצמי במקום סכנה.

אחינו! כמה היה נותן כל איש מישראל מהונו וממאודו ונפשו להציל את נפש התנא רבי עקיבא. אם כן כל שכן להציל את התורה גופא. אשר עלתה במשקלה יותר והכריעה חיי נפש של התנא כמה החוב על איש ישראל למסור עצמו עבור קיומה בעולם! אליכם אחינו אקרא! זכרו נא כריתת ברית של "ברוך אשר יקים את התורה וכו'". שמוטל חוב על כל איש ישראל אנשים ונשים להקים את התורה בישראל ונתברך כל אחד ואחד מהר גרזים מהש"י. מארון הקודש. ומפי ששים רבוא ישראל עם משה רבינו ע"ה!

זכרו נא. אחינו. כי במצבינו עתה אשר אנו נרדפים בכל צד אין לנו עצה להנצל מחבלי משיח כי אם כמו שאמר התנא רבי אליעזר לתלמידיו כששאלו אותו מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח. ואמר בזה עזתו שיעסוק בתורה ובגמילות חסדים. וזכרו נא דברי המדרש על הפסוק "פנו לכם צפונה (דברים ב' ג') "אמר רבי יהודה בר שלום אמרו לו ישראל רבש"ע אביו מברכו על חרבך תחיה ואתה מסביר עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו. ולהיכן נברח? אמר להן אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה ואין צפונה אלא תורה שנאמר יצפון לישירים תושיה ע"כ. וידוע לכל איש ישראל דברי בלעם הרשע שאמר כי בזמן שהתינוקות מצפצפין בבתי יעקב ונבתי ונדרשו אתם יכולים להזדווג להם ובזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו שולטות ואם כן למה אנו מחשים מהלכת כלל ישראל על ידי לימוד וחיוק התורה. דעו נא אחינו כי התורה הקדושה עיניה צופיות רק אל לבות בני ישראל וזאת התורה עומדת וצווחת בני! הלא על עזיבת התורה גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ודמנו נשפך כמים כמאמרם ז"ל "דבר זה שאלו לחכמים ולא פרשוהו ולבניאים ולא פרשוהו על מה אבדה הארץ? ופירשה הקב"ה בעצמו ואמר על עזבם את תורת"י ועל כן מה אנחנו יושבים ומחבקים ידינו מהקל תורתנו הקדושה שהיא תחלצנו מכל צרה ומצוקה כמאמרם ז"ל "אין ישראל נגאלין אלא בזכות המשנה"! לזאת החזיקו ונתחזקה בשם ה' להקים ישובות הקודש. ובתוכם ישיבתנו הקדושה אשר היא מרביצה תורה ויראה זה יותר מארבעים שנה וכבר העמידה תלמידים גאוני וגדולי ישראל למאות ולאלפים.

אחינו! תנו את האפשרות להתורה להתגדל בעולם ותנו לה כל מכחכם בחומיותה. ושוב נזכר שיהיו בישראל גאונים וגדולי התורה והיראה כמו שזכו אבותינו שהיו הרבה גאונים בתבל. גאוני ארץ ונקיי טהרה. וירחם ה' עלינו להתיר חותם התעודה ושוב יהיה זרענו זרע ה' מלאים תורה ויראה. כאשר אנו רואים בענינו כי במדינות כאלו אשר לא היה בעוה"ר רוח תורה נעשה עתה התעוררות גדולה שמה ונותנים את נפשם ממש על התורה ומתגדלים ומצליחים בה כהבטחת הש"ת "וענתה השירה הזאת לפני לעד כי לא תשכח מפי זרעו".

אחינו הנכבדים! עורו נא ותמלאו רחמים על תורתנו הקדושה והקימו אותה על ידי מאורכם. וזאת תביא לכם ברכה עד בלי די. תנצלו מכל צרה ופרנסתכם תהיה מבורכת. ויקום בנו "וכאשר יענו וכו' כן יפרוץ" ונזכה לגאולתנו ולבואו של משיחנו בב"א.

המברכם ומבקשים למען תורתנו הקדושה.

המברכים והדו"ש טובים כל הימים ברוך דוב לייבאוויטץ ר"מ בישיבה הק' בית יצחק

העיקר עסק התורה

זכורני בעת אחת האינתיפדות אמר מרן ראש הישיבה הגר"צ זצוק"ל שבעת מלחמת העולם השנייה הביא הגאון ר' ברוך בער דברי המדרש בראשית רבה סה, כ על הפסוק הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו. שבזמן שהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשיו שולטות. וביאר ואמר שבעת צרה הקב"ה רוצה שנחדש גוטע שטיקלאך תורה לפי שתורה מגנא ומצלאל ועיקר לימוד התורה הוא ע"י עמל ויגיעה והתעמקות בתורה.

הבדל בין גוי ליהודי

כותב חתנו הגר"ר גרוזובסקי זצ"ל: ונוסף לזה קול השופר חזק מאד שופרו של הקב"ה התובע מפנימיות נשמת ישראל שסר מן הדרך לב הישראלי תובע ורגש הנוחם אינו נותן לו מנוחה כמאמר מ"ה ז"ל שהנכרי הפורע ורוצח ונואף הוא גוי בריא דעל חרבך תחיה בראשית כ"ז מ'. אבל הישראלי הוא יהודי חולה שבור ורצון חרס הנשבר בלי מנוחה ושלות הנפש עצמות יבשות וכ"א רץ מסוף העולם ועד סופו למקסיקא לקובא עד שנפתחים לו גם שם עשרי הגיהנום רואים שטבעו בטיט באין מוצא מטיט הין ואין קץ וגבול להמצב הנורא נשברים ברוח ונשברים בגשם מוקפים מאויבים בנפש עד שנמס כל לב ויבש כל מוח וכ"א חרד לקראת המחרת ויחרד כל העם אשר במחנה. (מאמרי ר' ראובן)

הצלחת בן ישיבה ע"י קביעותו בישיבה

יושב אהלים

אמר לי רבינו ברוך דב ליבוביץ מקמניץ כאשר ציוה לי להתגבר על געגועי האב ואל לדרוש שבני יבוא הביתה בכל חצי שנה וכך סיפר לי, אבי היה בא כל חודש לישיבה בוואלין לראות אם הצלחתי בלימודי עד שרבי הגדול רבי חיים מבריסק אמר לו וכי תעלה על דעתך שהצמח יצמח אם נוטלים אותו כל רגע מן האדמה לראות אם כבר נתגדלו וינקותו הצמח יצמח וישרש אם אין מפריעים לטבע בעבודתו. (ס' זכרונות לרבי בנימין זאב יעקובזון)

מכתב על חיוב החזקת תורה

אחינו אוהבי תורה. מקימה ונוצריה כאישון עינם. תמכין דאורייתא! אם באנו לדעת עד היכן חובת איש ישראל בהקמת התורה והישיבות. ואם באנו לדעת עד היכן חובת הישיבה התורה להוקיר אותה בלב. נקדים מה דשינוי בביתא (ברכות דף ס"א ע"ב) ת"ר פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לר' עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גבי הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאים עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אנו ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא טיפש אתה. ומה במקום חיותנו אנו מתיראים במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו כו' אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה. והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים וכו' היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד וכו' עיי"ש.

הנה מבואר מזה דהחובה היתה שהתנא רבי עקיבא ימסור את נפשו עבור קיומה של התורה. והקשו הראשונים דאין היה התנא מוסר את נפשו על זה. הא אין דין מסירת נפש שיהרג ואל יעבור רק על עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים. ותירצו כי זהו קיום כל התורה מפני שאז עמד בסכנה כל קיומה של התורה והיה החוב מן התורה שהתנא הקדוש רבי עקיבא יתן את נפשו עבור קיומה. אף כי אין דבר חביב לפני הקב"ה כמו רבי עקיבא ותורתו דמשה רבינו ע"ה שמח בתורה ומתעצב במיתתו. אולם מפני שאם אין גדיים אין תישיעים הוטלה החובה על התנא ותורתו שימסור את נפשו עבור קיומה של התורה להבא.

והנה פפוס בן יהודה (רבינו הגר"א בספר אמרי נועם כתב שהיה אותו פפוס ולוליינוס שמסר את עצמו על כלל ישראל. ומה דאמר דנתפס על דברים בטלים. היינו דאצל המלכות הרשעה נתפס על כך ולא שכן היו הדברים) אמר אז להתנא "אי אתה מתיירא כו'" והענין קשה מה היתה שאלתו של אותו קדוש וצדיק פפוס בן יהודה על התנא. הא רבי עקיבא עשה בזה חובת התורה כשמסר עצמו על קיום התורה.

ונראה שעיקר שאלתו לא היתה על מה שלימד תורה לתלמידים אלא על על מה שהקהיל קהילות ברבים. והרי היה לו ללמוד במחבואים ובהסתר.

1 מכתב זה כתב רבינו זצ"ל בערך שנה וחצי לפני פטירתו. ונתפרסם שוב בספרו של הרב יצחק אדלשטיין (רבי ברוך דוב לייבוביץ) חיי ופעולותיו. הוצאת נצח תל אביב תשי"ז- וחזר ונדפס בספרו של רבינו ברכת שמואל (ריש חלק ב').

2 כאן מוסיף רבי חיים שלום לייבאוויץ בשולי המכתב: זכורני שמרגלא היה

בפומיה דרבינו לומר בשם רבינו בעל החפץ חיים זצ"ל שמדברי התנא רבי אליעזר שמע מינה תרתי א) שאין לאדם שום עצה בעולם כדי להנצל מחבלי משיח. ב) שהעסק בתורה ובגמילות חסדים כן הוא עצה לזה.

פלא ישועות

עלון מס' 6 - פרשת תולדות

זמני כניסת ויציאת השבת

יציאת השבת	כניסת השבת
ירושלים 17:15	ירושלים 16:00
תל אביב 17:16	תל אביב 16:15
חיפה 17:14	חיפה 16:06
בית שמש 17:16	בית שמש 16:06
באר שבע 17:17	באר שבע 16:19

דבר המערכת:

בגליון זה התמקדנו בשבחה של מידת האמת בשל שייכותה ליעקב אבינו כדכתיב: "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מיכה ז כ), וכן בשבח אמירת תהילים אשר שכרה גדול מאוד.
יהי רצון שנראה בישיבת ה' את עמו ישראל בקרוב ממש.

נפלאות הפרשה

שאם היה הולך לדבר עברה, היה חושב: אם ישאלוני מה אשיב, אם אמר אמת אבוש ואכלם, ואם אמר שקר הרי אעבר על מה שקבלתי. ובזה נמנע ולא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד. ולפי גדל מעלת האמת ורב גנות השקר והרעות הנמשכות ממנו ראוי לאדם להתחזק לחנך את בניו במדת האמת, וממנו יראו שמקפיד על דבר אמת וכן יעשו, ויעמד על המשמר עליהם שלא ימצא בפיהם לשון תרמית, ואם יעשו דבר שלא כהגון, יעשה שיודו על האמת. ובכן ימחל להם באותו פעם ולא יכם, רק יזרזם שלא יוסיפו לעשות, ואם ידברו שקר יוסיפו להכותם מכה רבה על השקר. ויגדל בעיניהם עוון השקר באפן שיחרדו בנים ויזהרו מאד, עד שיעשה להם טבע שלא לדבר שקר: ומכלל מדת האמת לאמת את דבריו הן צדק ולאו צדק, כי מלבד האסור שבו, גנאי הדבר לחזר מדברו. ואמרו (ב"מ מד א) מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד לפרע ממי שאינו עומד בדברו. לכן **יחשב מאד קדם שיוציא דבור מפיו אם יוכל לקימו**, ואם הוציא דבר מפיו, מוצא שפתיו ישמר (דברים כג כד) כאלו נשבע שבועה: ומאחר שתורתנו הקדושה היא תורת אמת, מה מאד צריך לזהר להגות בה באמת ולהיות מודה על האמת ולקבל האמת ממי שאמרו אפלו קטן שבקטנים. וכבר אמרו מוזים דרבנן הינו שבחיהו. ולא לפנות דרך כזבים במשאות שוא ומדוחים, רק האמת יורה דרכו. זוהי דרך ישרה לכל ישר הולך, ובזה ימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם. ונכתב עוד בזה לקמן בערך "הודאה" ובערך "שקר" וכדומה, כי כן דרכנו להיות חוזר:

ויעקב איש תם יושב אהלים (כה כז)

כתיב (דברים יח יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך. וכתיב (משלי י ט) הולך בתם ילך בטח. ובזה אשתבח יעקב אבינו עליו השלום, דכתיב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם, וכן באיוב (איוב א א) איש תם וישר. ענין התמימות הוא, שלא ישתדל לידע עתידות על ידי גורלות וכשפים וכדומה, ולא יצטער צרת מחר, אלא ישליך על ה' יהבו. ולא ישתדל לידע מה שבלב חברו, ולא ילך בדרך חריצות ורמאות לנטות אחרי הבצע, אלא יהיה מתהלך בתומו צדיק, ולא יחשב על עניני העולם הזה ועל עניני פרנסתו, רק בתורת ה' יהיה חפצו ובה יהגה יומם ולילה (תהלים א ב), וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, **ודורשי ה' לא יחסרו כל**

טוב:

שפת אמת תכון לעד (משלי יב יט) ומצלת ממיתה, כידוע מאמר הש"ס (סנהדרין צז, א) בההוא אתר דשמה קשטא, שלא היו מדברים שקר ולא מית אנש בלא זמנה (א.ה. שהיה עיר ושמה קושטא) (בארמית אמת) ולא נפטרו שם צעירים קודם זמנם עד שבא אחד לגור שם ושינה בדיבורו מחמת צורך ונפטרו לו בניו וקמו עליו אנשי העיר וביקשוהו לעזוב). ואמרו רבותינו ז"ל (שם צב א), **שהמשנה דבורו חשוב כעובד עבודה זרה**, דכתיב (בראשית כז יב) והייתי בעיניו כמתעתע. וה' אלקים אמת, חותמו אמת (שבת נה א) ותורתו אמת, ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית (צפניה ג ג). ויש רבים מעמי הארץ אשר למדו לשונם דבר שקר ונעשה להם כהיתר גמור, עד שיש שמשקרים בספורים של הבל בלי שום תועלת עליהם הכתוב אומר (ישעיה ה יח) הוי משכי העון בחבלי השוא. וכשהוא כדי להשיג תועלת, כגון במדה ובמשקל וכדומה, אזי לא בשם שקר יקרא, אלא בשם חריצות וחריפות והשתדלות, ואומרים שמי שאינו משקר בזמן הזה לא יוכל להרויח. ושקר ענו, שהרי אמרו רבותינו ז"ל במדרש משלי (מדרש תהלים ז יא ועי' ילקוט שמעוני שמות רמז נו ותהלים רמז תרל"ח) כשנכנס נח לתבה בא גם כן שקרא לכנס. אמר לו, צא ובקש לך בת זוג, שכל הבאים אל התבה זכר ונקבה באו. הלך ובקש ומצא את פחתא. אמר לה רצונך שתנשאי עמי, אמרה לו מה תתן לי, השיב לה, כל מה שארויח אתן לך. ומשם ואילך כל מאי דמרוח שקרא, פחתא נקט לה. (א.ה. דהיינו שאין רווח על ידי השקר). ואם היצר הרע החליק אליו בעיניו ומראה לו שמרויח הרבה על ידי השקר, סוף סוף בלי ספק שחסר יבואנו, ככתוב בדברי קבלה (ירמיה יז יא) עושה עשר ולא במשפט בחצי ימו יעזבנו. ובאחריתו יהיה נבל או יהיה עשר שמור לבעליו לרעתו בעולם הזה ובעולם הבא. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים: ורעת השקר היא רעה בעיני אלהים ואדם, כי מי שהוא שקרן הוא נבזה ונמאס, וגנאי הדבר לעין כל עד שאפילו באומות העולם יש שנזהרים מאד לאמת דבריהם ושלא לדבר שקר. והמדברים שקר במשא ומתן שעושים עם גויים, גורמים חלול ה', שאומרים הגויים ידוע הדבר שיהודי שקרן, כזבן, עולן, וכהנה רעות מדברים עליהם ונותנים מום בקדשים. וידוע חומר אסור חלול ה', וכמה אסורים נגררים מן השקר לפי הענין כאשר יראה הרואה. וכך ענשו של בדאי, שאפילו אומר אמת אין שומעין לו:

והאמת יסוד בנין. וידוע מה שספרו במדרש (אוצר המדרשים), שאחד היה רשע גמור, ועל ידי שקבל על עצמו שלא לדבר שקר חזר בתשובה.

אשיחה בגדולתך

רבינו החפץ חיים זצ"ל, אף על פי שבספריו כמעט ולא נזכרו ספרי מוסר בני דורו, בספרו שפת תמים (פ"ז בהגהה) מעתיק מהפלא יועץ (ערך משא ומתן) "וזה לשון הספר הנחמד פלא יועץ", והיה לו לשימוש בעוד מקומות (ע' שפת תמים פ"ד בשם "ראיתי בספרים" והוא מפלא יועץ ערך גזל, הובא במבוא לפלא יועץ עם הגהות דמשק אליעזר).

אשיחה בנפלאותך

הפעם נשתף בישועה שקרתה לאחד מהעומדים מאחורי המיזם של הפצת דברי תורתו של רבינו, לאחר דחיות רבות החליט שהוא רוצה לקנות דירה ובעיני רוחו ראה את הדירה שהוא רוצה ומאידך את כמות הכסף שיש לו והעניינים לא התישבו זה עם זה, והפלא ופלא יומיים!! לאחר שהחליט לחפש מצא דירה כלבבו והכל הסתדר על צד היותר טוב. וחש בחוש כי רבינו משלם במיטב לכל מאן דלימטי ליה הנאה מינה.

נפלאות הזמן

בשבח אמירת תהלים

דוד המלך עליו השלום התפלל שהקורא תהלים יהא חשוב כעוסק בנגעים ואהלות (שוח"ט תהלים א), וכתבו גורי האר"י ז"ל שהעוסק בסדר טהרות הוא תיקון לפגם הברית, אם כן הקורא תהלים הוא תיקון לפגם הברית, ורבינו אפרים כתב שהאומר תהלים בכל יום כאילו קיים כל התורה כולה, ועוד כתב שהאומר תהלים בכל יום זוכה להיות תחת כסא הכבוד, ועוד כתב שצריך לומר קצת מזמורים קודם תפלת שחרית. והגאון החסיד בעל שני לוחות הברית מסכת תמיד פרק נר מצוה' הפליא לדבר על סגולת קריאת תהלים והזהיר לקרותן בנחת כהוגן וכשורה עיין שם. **לפי זה נראה שאף התלמידי חכמים כי שיח וכי שיש להם לעסוק בהלכות יפנו ויבקשו איזו שעה קטנה בכל יום ללמוד קצת תהלים וללמוד קצת מוסר וסימן "איש תם" עם שהוא "יושב אהלים"**

(אורות אילים אות תקעג)

ומזה שהזכיר רבינו כסימן לאמירת תהלים פסוק מפרשתינו נביא גם את דבריו מהספר 'פלא יועץ' בעניין אמירת תהלים:

תהלים גדלה מעלתם, וכבר מוהר"י אזולאי בספר יוסף תהלות אסף איש טהור כמה מעלות טובות נאמרו בלמוד התהלים ויצא עתק בקצ"ר אמיץ. אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט שמעוני תהלים א) שהתפלל דוד המלך עליו השלום שיהא לו שכר עליהם כעוסק בנגעים ואהלות, ומאחר שהתפלל דוד המלך שיהא חשוב כעוסק בנגעים ואהלות, נראה דמועיל למודם לתקון הברית, כמו שכתבו גורי האר"י שלמוד סדר טהרות לתקון פגם הברית. הנה כי כן, לא יגרע מצדיק ללמד כל ספר התהלים בכל שבוע מדי שבת בשבתו. ואף שכתבו הפוסקים שמי שיכול ללמד הלכות ופולפולים ועוסק בתהלים, חשוב בטול תורה לגבי דידה, מכל מקום ללמד אותם פעם אחת בשבוע לא נאמר זה, ועת לכל חפץ. ומה גם אם קורים אותם ברבים שיתעלו, המה יעלו לרצון יותר מהעוסק בנגעים ואהלות ביחיד. וכתבו שהרגיל בספר תהלים **דוחה כל מיני פרענות ופגעים רעים, מעליו ומעל בני ביתו ומעל משפחתו ומעל כל בני דורו, ומגלגל עליהם כל מיני שפע ברכות וטובות והצלחות**, ולא יש דבר להגן מפני

המזיקים כאמירת קדיש על תהלים. והרוצה לדבק בו יתברך ובשבחיו, ידבק ללמד בספר תהלים. ויש קבלה מאנשי שם הקדושים שמי שיש לו איזה דחק השעה או צער, או שהוא מהלך בדרך או עובר בים או בנהרות, **יקרא כל התהלים בכל יום בלי הפסק בכונה והכנעה, ויראה נפלאות, וזה בדוק ומנסה:** וכל המעלות האלו ויותר מהמה, הנה הנם להקורא אותם כתקונם, אות באות, תבה בתבה, בקול רנה ותודה ובשפל קול התחנה, כי יתן את רוחו אליהן ויבין מה שהוא מוציא בשפתיו, שהם תפלות נוראות על אויבי וצרי הנפש, ולזמר עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים, ושבחים ותהלות גדולות לנורא עלילות, והדברים עתיקים והם מפלאות תמים דעים, דברי אלה"ם חיים אשר נאמרו לדוד המלך ברוח הקדש, ואף כי אין אתנו יודע עמקן ורומן, ויש אשר לא ידע מאי קאמר, אפילו הכי הדברים פועלים ועושים פרי למעלה ומעשה ידינו כוננה עלינו, ובלבד שיקרא אותם במתון בלי חסרות ושגיאות, כמנהג כמה בוערים בעם שקורים אותם במרוצה בחלף וחסור ושגיאות, כמנהג כמה בוערים בעם שקורים אותם במרוצה בחלף וחסור ושגיאות כהנה וכהנה, חוששני להם מחטאת במקום מצוה, אם יכולים לקרא אותם כתקונם, ותהי מרוצתם רעה, וכבר כתבנו בזה לעיל בערך רנה:

ויש מנהג קצת בוערים, שכשקורין אותם ברבים ואומרים מזמור אחד לכל אחד, יש שאין אמר ואין דברים אלא במזמור הנוגע לו לומר בקול רם, ולמאי דביני ביני, ידברו איש אל אחיו דברים בטלים או יושבים בטלים, הם המורים שאין קריאתם לשם שמים, אלא להראות חכמתם שיודעים לקרות מזמור תהלים, שאם קריאתם לשם מצוה, מה לי בלחש, מה לי בקול רם, ואשר לא חננו השם דעת, או לא נמצא אתו כי אם ספר תהלים, לא יבל מלהיות חוזר עליהם אפלו כמה פעמים ביום ולא יהא יושב ובטל, שהרי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תדא"ז ב"ב) שאפלו אם קורא וחוזר וקורא כל היום פסוק (בראשית לו כב) ואחות לוטן תמנע, נותנין לו שכר כאלו עוסק בנגעים ואהלות. וכן מי שאין בידו שום ספר בשבתו בחנות בדרך, יוכל ללמד מזמורים השגורים בפיו, או משניות השגורות בפיו, ויחזר עליהם אפלו אלף פעמים ויקבל שכר טוב וערבה לה' כעוסק בנגעים ואהלות. ובאמת אמרו (ברכות ה ב) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים:

כניסת שבת ב"ב 4:14

ציאת שבת ב"ב 5:16

פרשת תולדות

גיליון 127

שנה ג'

תשפ"ה

משלח גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת תולדות

נוחה של תפילה

”ויתרוצצו הבנים בקרבה... ותלך לדרוש את ה'” (כה,כב)

פרש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת. עוברת על פתח עבודת אלילים, עשיו מפרסם לצאת. ותלך לדרוש את ה' שיגיד לה מה תהא בסופה.

שאל הצדיק רבי יהושע מבלז זצ"ל וכי לא יתכן שיהיה לה שני עוללים אחד צדיק ואחד רשע, הרי אם נתבונן בכל הדורות שקדמו לה היה כדבר הזה לפי דרגתם, קין והבל, שם וחם, יצחק וישמעאל שכולם היו אחים, ומדוע לא יתכן שאף בבטנה שוכנים שני אחים, עד שהולכת לשאול בנבואה 'מה יהיה בסופה'?

וביאר, אילו היה מדובר במהלך טבעי, ממילא יתכן שאחד יהיה צדיק כאביו, והשני יהיה רשע כאחי האם, שכבר אמרו חז"ל שרוב בנים דומין לאחי האם שדמו לה, אבל רבקה שהיתה עקרה ולא קיבלה זאת מאת המלאך, אלא נפקדה אך ורק בזכות התפילה והעתירה, כמ"ש "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותרר רבקה אשתו", התפילה שינתה את טבעה, ועל כך רבקה תהתה - אם הריון זה הינו תוצאה של תפילה, הרי בודאי לא התפללו לבן שיפרסם לצאת לבתי עבודה זרה חלילה, אם כן כיצד יכול להיות כדבר הזה.

על כך היתה התשובה הנבואית 'ולאום מלאום יאמץ' - אין בכך סתירה לתפילתך, כי רק משום שנולד בן צדיק ומושלם, נולד עמו עשיו היפוכו המוחלט, שיארוּב לו כנגדו, ועל ידו יוכל יעקב לעלות במעלות השלימות.

האמהות היו עקרות לפי שעם ישראל הוא לא ב'מהלך הטבע'

ושמעתי מהגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל (תשל"ו) שאמר שהאמהות היו עקרות והלידה היתה בנס, משום שכל קיומו של עם ישראל, הוא לא במסגרת הטבע אלא חיותו מהתורה במציאות על-טבעית. וסיפר, שהיתה תקופה שרצו לעשות מגבית גדולה חד פעמית להחזקת הישיבות, וישקיעו כסף זה, ומהריבית של הכספים יהיה קיום תמידי. אמר על כך ה"חפץ חיים" שלא שייך כלל דבר כזה, מאחר ותורה חייבת להתקיים בנס.

והביא שר"א חבר שואל כיצד אם כן ניתן להבין שעשיו נולד בנס, ומה טעם יש בכך?

וביאר שכל מציאותו של עשיו הוא כשמירה ליעקב לספק צרכיו שיוכל לעסוק בתורה [בזמן ש"הקול קול יעקב" - "הוי גביר לאחייך וגו'"] או לייסר את ישראל ולהיות להם לרצועת מרדות [כשישראל פורקים עול תורה], ולכן גם עשיו - אדום, בשונה משאר האומות, אין לו מציאות עצמית אלא הוא קשור בגורל יעקב, לפי עליותיו וירידותיו של ישראל, ולכן גם הוא נולד בנס.

כפי שאדם מעריך את התורה והמצוות כך הם באמת שווים

”וימכור את בכורתו ליעקב”

ותמוה הרי ברור הדבר, שכל הון שבעולם הוא כאין וכאפס לעומת ערך הבכורה, ואם כן האין נתקיים המקח הרי יש כאן הונאה יותר משתות שבטל המקח?

אמר הגר"ח שמואלאביץ זצ"ל (שיחות מוסר ל"א מאמר כט) מכיון שעשיו הוא הבעלים על הבכורה, והוא לא העריך את הבכורה יותר מנזיד עדשים - הרי הוא שווה לגביו כערך הזה. כי ערך הדבר נמדד כפי מה שהיא שווה בעיני בעליו, ומשום כך אין כאן הונאה [וכך ביאר הר"ן בדרשותיו דרוש השני]. וכך גם בתורה, ככל שאדם מעריך

עניני חינוך - יצחק ידע ברשעותו של עשיו וקירבו כדי לחזקו

בפרשתנו נאמר "ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב".

שואלים חז"ל ב"מדרש הגדול": וכי לא היה אביו יצחק יודע במעשה עשיו שהן כעורין? והכתוב אומר: 'הלא משנאיך ה' אשנא', ומפני מה אהבו? אלא שהיה אוהבו בפניו בלבד, כדי לקרבו ולמשכו, שהרי קל וחומר, אם כשהוא אוהבו מעשיו מוקלקלין, אילו שנאו וריחקו על אחת כמה וכמה, ואמרו רבותינו לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה". כלומר, יצחק אביו ידע היטב את טיב מעשיו של עשיו, אך ידע שאם ידחה אותו הוא יגיע למקומות יותר שפלים.

מעשה שהיה בנער ממשפחה טובה שסטה מן הדרך. אביו היה תלמיד חכם יודע ספר וזהיר בקלה כבחמורה, וגם עשיר ובעל ממון. יום אחד ביקש הנער מאביו שיקנה לו רכב, ואמר לו האב 'אני מוכן לזה בתנאי שתבטיח לי שלא תיסע בשבת' אך הבן לא היה מוכן להבטיח. האב הלך לשאול את החזון איש מה לעשות. אמר לו החזון איש שיקנה לנער את מה שהוא מבקש ללא תנאים.

ברור שאין להסיק מכך הנהגה כלולה, בכל מקרה יש להיוועץ. אך יש כאן הדרכה כללית לנהוג עם מי שסר מן הדרך בידיות וקירוב. שבה יש תקוה שיחזור למוטב, כי הוא בעצמו יודע שאינו מתנהג כשורה אלא שהיצה"ר שולט עליו, והקירוב יתן לו כוחות לחזור בתשובה.

יותר את התורה והמצוות כך גם שכרו גדול יותר.

מה כוונת רש"י שכותב 'איני יודע'

”אם יעקב ועשיו”

רש"י כותב: איני יודע מה בא ללמדנו [וכי אנו לא יודעים שרבקה היא אם יעקב ועשיו?]. ובגליון הש"ס בברכות (כה,ב) מציין את כל המקומות בש"ס שרש"י כתב לא ידעתי.

השפתי חכמים כתב: יש מקשים מה בא (רש"י) להודיענו שאינו יודע, אם לא יודע שישתוק? ויש לומר דרש"י ידע שיש ליישב בכמה אנפי כפירושי המפרשים, אבל לא ידע איזה הוא אמיתי ליישב פשוטו של מקרא.

כע"ז אמר מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ששמע בעת לימודו בלומז'א לבאר מה דאמרינן בש"ס בהרבה מקומות שבאה שאלה לפני אמוראים ו"לא הוה בידיה" ואמורא אחר השיב וכו'. וכי מה ענין לספר לנו שהיה אמורא שלא ידע? וביאר שכאשר יש לאדם ספק בהלכה, יתכן שאין כאן שני צדדים אלא רק חיסרון ידיעה כעיו באפילה, אבל כאשר הוא שואל פוסק גדול בהלכה ואותו גדול משיב לו "איני יודע" - הספק מקבל משמעות שונה לחלוטין, ומעתה יש כאן שני צדדים. וזה המטרה לדעת שהיה אמורא ש"לא הוה בידיה".

והחזון איש היה אומר: גם 'איני יודע' הוא חלק מהתורה. כשאדם חוזר על גרסתו, צריך הוא לשנן ולומר: זה אני יודע זה אני לא יודע. וכשבן תורה הציג מחידושי תורתו בנושא מסוים, תגובת החזון איש היתה: אני לא יודע. כשראה את הבחור נבוך ומאוכזב, אמר לו החזון איש: "לדעת שאת הדבר הזה איני יודע - גם זה חלק מידיעת התורה".

ב"אילת השחר" (דברים לג,יח) נסתפק אם כשקוראים דברי רש"י אלו [במקום שאומר 'לא ידעתי פירושו'] מקיימים מצות תלמוד תורה, וכתב דמסתבר שזה תלמוד תורה.

זמן הגדלות לחיוב במצוות

"ויהגדלו הנערים ויהי עשוי איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים"

אם רק כשכתוב בפרשה 'איש' בענין שגם יביא ב' שערות ונפק"מ א. לדון ב. לעדות ג. לאפית מצה

אם נער בן י"ג שלא ידוע שהביא ב' שערות יכול להוציא ידי חובה

א. אם גם בן נח נעשה גדול ב"ג שנה

פרש"י "ויהגדלו הנערים" כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה (מד"ר ס"ג, י).
יל"ע במש"כ רש"י ש"ויהגדלו הנערים" היינו שנעשו בני י"ג, וכי אצל בני נח זמן גדלותם הוא בגיל י"ג כישראל?

בשול"ת "חתם סופר" (יו"ד שי"ז) כתב שמכיון שמבואר **בתשובות הרא"ש** כלל ט"ז **שזמן הגדלות בישראל בשנת י"ג זו הלכה למשה מסיני של שיעורין**, א"כ בעכו"ם שלא ניתנו להם שיעורין כמבואר ברמב"ם (מלכים פ"ט ה"י) שיעור הגדלות לא תלויה בשערות ושנים אלא שיעורו משיגיע לכלל דעת.

אלא שרש"י באבות (פ"ה משנה כ"א) אמתניתין ד"בן י"ג למצוות" ובנזיר כטב, כתב דילפינן דבן י"ג נחשב גדול מדכתיב "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם" ומצינו בשמעון ולוי שנקראו "איש" בשנת ה"ג כדכתיב "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו" (לד, כה) וגמירי דהיא שעתא בני י"ג שנה הוי [וצ"ע מנלן דגדלות של בת ב"ב].

לדברי רש"י שילפינן דין גדלות בשנת י"ג משמעון ולוי, א"כ לא מיבעיא לשיטות שלאבות היה דין בני נח פשוט שה"ה שכל בני נח נעשים גדולים ובני ענשים משנת י"ג, אלא אפילו לשיטות ששמעון ולוי היה דינם כישראל מ"מ כיון שאי"ז הלכה למשה מסיני אלא ילפוטא בעלמא שנעשים גדולים מבן י"ג א"כ אין לחלק בזה בין ישראל לב"ג וכמש"כ החלקת יואב בסימן א', וא"ש מש"כ רש"י כאן שיעקב ועשיו נעשו גדולים מבני י"ג. לשיטות דהוי הלל"מ י"ל שביעקב ועשיו זרע אברהם היה דין ישראל וכמבואר בקידושין י"ח, א' שעשיו ישראל מומר הוי.

בשול"ת מהרי"ל סימן נ"א השיג על דברי רש"י דאמנם למדנו מן הכתוב הזה גבי שמעון ולוי שכל שהוא בן י"ג שנה הרי הוא בכלל "איש", אבל מנין לנו שכל שהוא פחות מבן י"ג שנה לא יקרא איש? וצ"ע [ושמא ילפינן לה מיתורא ד"איש" דהול"ל "ויקחו שני בני יעקב חרבים"].

ב. אם גדלות תלויה ב'גדלות הגוף' או ב'גדלות בדעת'

יש לחקור האם גדלות תלויה בגדלות הגוף שזהו ענין הבאת ב' שערות או שעיקר הגדלות תלויה בחכמת האדם ותבונתו.

האור שמח בהלכות נדרים פ"א ה"ד הוכיח מהגמ' בסנהדרין ע"ט, א דענין גדלות הוא משום גדלות הגוף מדילפינן מקרא ד"וכי זיד איש" שמי שראוי להוליד נחשב לגדול, וכן מוכח מהסוגיא דבנים (שנולדו לו) ה"ה כסימני גדלות.

אלא שהקשה שמאידך מצינו בגמ' בנדה דף מ"ה, ב' שעיקר דין גדלות תלוי בחכמה, דלדעת רבי נעשה גדול בן י"ג שנה וקטנה בת י"ב שנה לפי שבינה יתירה יש לאשה יותר מן האיש ולכן מקדימה להגדיל לפני האיש.

ה"משאת משה" פסחים סימן נ"ד מבאר דלדין גדלות בעינן תרתי שנים וסימנים והם שני ענינים נפרדים. - שנים הוא זמן לגדלות בדעת שמשגיגה לכלל **שנים נעשה גדול בדעת**, ואילו סימנים שהם ב' שערות אינם בגרות בדעת אלא בגרות הגוף ומשתיהן יחד נעשה "איש" לכל דיני התורה (ההלכה למשה מסיני היא שהסימנים והשנים באים באותו זמן).

הנפק"מ בזה היכא דלא כתיב "איש", דסגי בשנים בלא שערות דבזה נחשב גדול בדעת כמבואר לקמן.

רק כשכתוב בפרשה 'איש' בענין שגם יביא ב' שערות ונפק"מ א. לדון ב. לעדות ג. לאפית מצה

הרמ"א (חו"מ ז-ג) כתב דמבן י"ג כשר לדון אע"פ שלא הביא ב'

שערות, ומקורו מהירושלמי בסנהדרין (פ"ד ה"ז).

ותמוה הרי כל זמן שלא הביא ב' שערות נחשב לקטן?

ביאר הסמ"ע (שם ס"ק ט') שבאמת קטן פסול הן לדין והן לעדות, ומ"מ יש חילוק דלענין עדות שכתוב בפרשה "איש" כל זמן שלא הביא ב' שערות עדיין לא נחשב לאיש, אבל לענין דין דלא כתיב "איש" סגי במה שהוא בן י"ג שיהיה לגדול שכשר לדון.

וכן מצינו בבית מאיר אהע"ז סימן י"ז סעיף י"ג שכתב שקטן שהגיע לכלל שנים אלא שלא הביא ב' שערות כשר לעדות אשה מן התורה, **וכדמוכח מהרמב"ם** בהלכות גירושין פ"ג ה"ח שכתב שקטן שהגיע לכלל שנים הרי"ז בר דעת וכשר לעדות אשה, ולא הזכיר שצריך שיביא ב' שערות כמש"כ בהלכות עדות פ"ט ה"ז בשאר עדויות שבתורה.

והביאור בזה כתב ה"משאת משה" שמכיון ששנים הוא זמן הגדלות בדעת, לכן היכא דלא כתיב "איש" סגי בשנים בלא הבאת סימנים.

לפי"ז כתב להשיג על דברי הפמ"ג באו"ח סימן ת"ס, א' שכתב **שאין לשין ואופין המצה ע"י קטן אפילו שהוא בן י"ג כ"ז שלא הביא ב' שערות** ד"א שהשימור הוא מן התורה. ולמבואר כיון שלא מצינו בשימור מצה מיעוט ד"איש", לכן גם בן י"ג שהוא גדול בדעת יהיה כשר אף דלא הביא ב' שערות דיש לו דעת להתכוין ללוש לשם מצת מצוה. **עיין בחידושי הגרי"ז** תמורה (ב, א) שתלה במחלוקת ראשונים אם השנים הם חלק מהגדלות.

'ברוך שפטרני מעונשו של זה' נלמד מפרשתינו

המדרש בפרשתינו (על "ויהגדלו הנערים") **אמר רבי אלעזר צריך אדם להיטפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה.**

וכן פסק הרמ"א (או"ח רכה-ב): מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י אמ"ה שפטרני מעונשו של זה.

וביאר המשנה ברורה (שם) דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו למצוות התורה, ועכשיו שנעשה איש מחויב הוא בעצמו למצוות השי"ת.

אם כשעדיין לא הביא ב' שערות יש לאבא חיוב חינוך

השולחן ערוך (או"ח לז-ג) פוסק שקטן היודע לשמר תפילין בטהרה שלא יישן ושלא יפיח בהן חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו. וכתב **הרמ"א**: יש אומרים דהאי קטן דוקא שהוא בן י"ג שנים ויום אחד, וכן נהגו.

ה"ביאור הלכה" מביא שהפמ"ג תמה דאם הוא בן י"ג שנים, איזה חיוב יש על אביו, הרי איש בפני עצמו הוא?

ותירץ שמדובר בבן י"ג שנים ולא הביא ב' שערות דחייב לחנכו. והוסיף הביאור"ל דאף שאז הבן חייב מדינא מחמת חזקה דרבא (וכמו שהביא השע"ת) אעפ"כ יש לומר דלא פקע מאביו מצות חינוך כל זמן שלא ידוע שהביא ב' שערות. וכתב שזהו דוחק גדול, שהרי נפסק שכשבו בן י"ג מברך "ברוך שפטרני" שנפטר ממצות חינוך, ולא אישתמיט אחד לומר שדוקא כשידוע שהביא ב' שערות, אלא ודאי דלענין חינוך דרבנן סמכינן אחזקה דרבא והאב פטור מלחנכו. וכ"כ ה"קצות השולחן" (סי' ס"ה ס"ו) דלענין מצות חינוך סמכינן אחזקה דרבא, ומשעה שנעשה בן י"ג אין אביו חייב לחנכו.

אם נער בן י"ג שלא ידוע שהביא ב' שערות יכול להוציא ידי חובה

קיימא לן להלכה (או"ח רנ"ה ובמשנ"ב שם ס"ק לא) **שניתן לסמוך על חזקה דרבא לענין דינים דרבנן ולא לגבי דינים דאורייתא.**

המשנה ברורה בסי' רע"א סק"ג כתב שבן י"ג לא מוציא נשים בקידוש, דחיישינן שמא לא הביא ב' שערות, דלגבי מילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה שהגיע לכלל גדלות, עד שיתמלא זקנו.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת תולדות

ויעל משם באר שבע וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלקי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי. (כו, כג-כד)

כתב הרמב"ן¹ בעבור שהבריחו אבימלך מעליו מקנאתם בו, וגם רועי גרר רבו עמו, היה מתירא פן יאספו עליו ויכוהו הוא וביתו, והבטיחו הקב"ה שלא ירא מהם, ויברך אותו, עכ"ל. ואחרי שגירש אבימלך את יצחק הלך לבאר שבע ובלילה נראה ה' אליו.

וצ"ע שלכאורה תיבת ההוא מיותרת, אלא ע"כ הכוונה ללילה ידוע ומיוחד, וצ"ע מאיזה לילה מיירי. ועיין לקמן בפרשת וישלח (לב, יד) שהבאנו שבפירוש בעלי תוס' על התורה (שמות יא, ד) כתב דהוי ליל פסח והוא הלילה המיוחד שכבר עשה בו הקב"ה פלאות לאברהם אבינו ועתיד לעשות פלאות לבניו עיי"ש.

וא"כ מדויק שהתורה כתבה הלילה ההוא היינו הלילה הידוע והמיוחד שבו שורה קדושה רבה² ומסוגל מאוד לברכה וגם לשמירה. וכדכתיב (שמות יב, מב) ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני לדורתם, וכפרש"י משומר ובא מן המזיקין כענין שנאמר ולא יתן המשחית.

ותקה את בגדי עשו בנה הגדול החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן. (כו, טו)³

פירש"י: החמודות. הנקיות כתרנומו דכייטא. דבר אחר, שחמד אותן מן נמרוד.

רש"י פי' דברי התרגום לשון נקיות⁴, וכן הוא בהדיא ברש"י במס' יומא (עו:) בד"ה דחיטי דכייטא וז"ל, חיטים נאות ונקיות כדמתרגמינן את בגדי עשו החמודות דכייטא. ונראה לבאר דבריו עפ"י המדרש רבה (סו, טו) וז"ל אשר אתה בבית, שבהן היה משמש את אביו. אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמש בבגדים מלוכלכין ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות הדא הוא דכתיב אשר אתה בבית עכ"ל. הרי שעשו שימש את אביו בבגדי מלכות, יפים ונקיים. ובאמת כל מקום שמוזכר בתורה המילה טהור כתב התרגום דכי [והוא מלשון משקה בי מדבחיא דכן שפירושו טהור] וכ"ה בבראשית (יז, ב) מכל הבהמה הטהורה ופירש אונקלוס מכל בעירא דכי, ובדברים (יב, טו) הטהור והטמא יאכלנו ופירש ואונקלוס מסאבא ודכיא ייכלניה⁵. ואכן מצינו דכן פירש החיד"א בחומת אנך את התרגום כאן מלשון טהרה⁶.

שמעתי ממו"ר הגאון ר' פנחס הירשפרונג שפירש בשם רבו הגאון ר' מאיר שפירא דהנה תנן במסכת חגיגה (יח:) דבגדי עם הארץ מדרס לפרושין, וא"כ בגדי עשו היו טמאים, וצריך ביאור כיצד לבש אותם יעקב אבינו.

1. ענין חדש במהדורה רביעית.

2. עיין בפרשת וישלח (לב, יד) שהארכנו בזה.

3. נערך מחדש עם הוספות.

4. לפי שבבגדים נקיים נחמדים למראה, לכן בגדים אלו נקראים חמודות.

5. רק כאן באר רש"י לשון נקיות כי לשון טהרה לא שייך כאן.

6. וז"ל אמרו רז"ל שהיו מעור לויתן, וכו' וכ"ת בגדי ע"ה טמאין לכן אמר החמודות, שחמד מנמרוד שהם מאדם הראשון מעור הדג, ועור הדג אינו מטמא (כלים יז, יג), ומה טוב לפ"ז מה שתרגם אונקלוס דכייטא, שפירושו טהורות עכ"ל.

ותירץ ע"פ מה דאיתא שם (כו.) דברגל עשאן הכתוב כולן חברים [דהכל מטהרין עצמן לרגל ואין טומאת עם הארץ], ומכיון דאז היה פסח⁷ א"כ שוב הוי בגדיו טהורים⁸. וזהו שתירגם אונקלוס דכיתא⁹, לשון טהרה.

והגאון ר' אליעזר צבי סילבר ציין שבזוהר הקדוש רעיא מהימנא פרשת אמור (ויקרא כג, כד בד"ה בחדש השביעי באחד לחדש)¹⁰ איתא שבר"ה בירך יצחק את יעקב, ולפי זה צריך ביאור שהרי דין זה שכולם חברים הוי רק ברגלים ולא בר"ה. ותירץ שאולי אפשר לומר שרביקה לא החזיקה בביתה בגדים טמאים ובודאי טיהרה אותם כראוי ע"י טבילה במקוה. וזה בא הכתוב ללמדנו באומרו בגדי עשו החמודות, אשר אתה בבית, שלכאורה הוי שפת יתר אלא בא הכתוב ללמדנו שבגדי עשו היו חמודות דהיינו טהורות משום שהיו אתה בבית, ובודאי רביקה לא החזיקה בבית דבר טמא.

והגאון ר' חיים פיינשטיין כתב לתרץ דהנה במסכת חולין (לה:) איתא שהטעם שגזרו חז"ל טומאה על בגדי עם הארץ משום דחיישינן שמא ישבה עליהם אשתו נדה, וא"כ אפשר לומר שבגדי עשו לא היו טמאים כיון שהפקיד אותם אצל אמו כמבואר במדרש רבה (ספ, טז) הו"ד ברש"י, והווי מסורים לשמירה אצל חבר, ובכה"ג ליכא הגזירה¹¹. ובין אם נשתמש בהם רק כשימש את אביו, ובין אם לבשן גם כשהלך לצורך עצמו לצוד חיות, מ"מ בגמר השתמשותו לא הניחם בביתו, רק הפקידם אצל אמו, ואם כן הווי מסורים לשמירת חבר, ובכה"ג ליכא טעם הגזירה.

7. עי' ברש"י פסוק ט' ד"ה שני גדיי עיזים וכו' אלא פסח היה האחד הקריב לפסחו וכו'. וכתב אלי הגאון ר' איתמר גרבוז להעיר דהא זה היה ערב פסח ולא היה עדיין רגל, מ"מ בירושלמי חגיגה (ג, ז) מבואר דערב פסח כפסח לענין טומאת ע"ה. וכתב עוד דיש לומר דערב פסח נחשב כמו מועד. דהנה בשו"ע יו"ד סימן שצ"ט (סעיף ג) כתב הרמ"א שאבל בערב פסח אחר חצות, דהיינו מזמן שחיתת הפסח, מותר לכבס ולרחוץ וכו'. וכתב בביאור הגר"א (אות ט') שהטעם משום דחשוב כמו מועד [דקרא בפרשת אמור חשבו בתוך המועדים]. וכן כתב בהעמק דבר בפרשת אמור (כג, ה) דערב פסח נקרא יום מועד. אך עדיין יל"ע דבמסכת חגיגה (כו.) מבואר דהא דליכא טומאת ע"ה ברגל הוא מדילפינן מקרא בספר שופטים (כא, יא) ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד ופרש"י ורגל שעת אסיפה הוא, וא"כ הרי לא תליא כלל ברגל אלא בזמן אסיפה וא"כ אין זה שייך כלל לגבי יעקב אבינו דלא הוי זמן אסיפה. וע"ע בירושלמי (ג, ו) דלכאורה משמע דדין זה הוי דוקא בירושלים, דרבי יהושע בן לוי יליף דברגל כולם נחשבים כחברים מקרא בתהלים (קכב, ג) ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו, עיר שהיא עושה כל ישראל חברים.

8. העיר הגאון רבי שאול אלתר, דדבריו צ"ע דבפשטות אין מומר בכלל ע"ה ואין בגדיו טהורים ברגל, ועשו הלא היה מומר כדאיתא במסכת קידושין (יח.) [וע"ע בענין צדוקי ברגל במסכת נדה (לג: לד.)].

9. ומו"ר הוסיף לתרץ אליבא דהפירוש השני שכתב רש"י, ע"פ הגמרא במסכת בבא קמא (סו:), משכבו ולא הגזול. ופירש"י שם, גזה"כ להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם. ולכן כיון שאותן הבגדים היו גזולים ביד עשו, שחמדם מנמרוד, א"כ ממילא הוי טהורים. והעיר בספר מגדים חדשים שהרי אם נתייאר הגזול נטמא הבגד כדאיתא במסכת ב"ק שם, וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות כלים (הלכה ז). ומכיון שהרג עשו את נמרוד הוא בודאי קנה את הבגדים וא"כ הרי הם טמאים. ופעם אחרת הוסיף מו"ר בדרך צחות, דפסח היה ואחר שישב אצל אביו וקיבל הברכות פתח את הדלת כדי לומר שפוך חמתך אל הגוים, ומיד נכנס עשו וצעק צעקה גדולה ומרה.

שוב ראיתי מובא הא דכתב הרה"ק מנחם מנדל מרימינוב (מנחם ציון, דרושים לפסח סעודת יום א' דחול המועד) על לשון הפסוק (כו, ל) ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב ויהי אך יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו, ואיתא במדרש (במדרש) רבה (סו, ה) דיעקב עמד לו אחר הדלת עד שנכנס עשו ויצא לו. פי', שמנהג ישראל שפותחין הדלת בשעה שאומרים שפוך חמתך, וכשהגיע יצחק לזה הלך יעקב לפתוח את הדלת, וראה את עשו בא לקראתו, והחביא יעקב את עצמו אחורי הדלת וכו', ע"ש.

10. המנהג לומר זוהר זה בר"ה קודם התקיעות, כמו שמובא במחזורים.

11. ויש לדון בחידוש זה, דאולי כיון שגזרו חז"ל שבגדי ע"ה מטמאים, לא חילקו בין האופנים ובכל גווני בגדיו טמאים (הרה"ג ר' צבי לייכט).

שונעמידה

שבת ברמה אחרת

גיליון

14

"שבת המלך"

יעקב: משה, מה נשמע? אני חייב לספר לך, אחרי מה שדיברנו ושינית לי את הראש ביחס אל השבת, שהשבת שנמצאת אצלנו כל שבוע, באמת היא הקדושה הכי גדולה בעולם. היא היא הראש של כולם, שכולם יונקים את כל קדושתם רק ממנה, דברתי ע"ז עם החברותא בכולל, והוא הראה לי גמרא מדהימה בערבי פסחים (ק"ג).

יעקב: גם אני שמעתי על זה. זה פשוט הזוי, איך בחורים שעד לא מזמן עשו ככל העולה על רוחם ו... לפתע לא מזוים יד ורגל בלי לקבל רשות.

משה: אתה יודע מה הסיבה?

יעקב: ממש לא.

משה: כי הם חשים בישיבה שרה"י הוא כ...ל כולו נמצא שם נטו בשבילם, אז הם כפופים ונכנעים אליו לגמרי.

כשאני נמצא במקום, ואני חש שהבעל הבית כולו בשבילי, אני ממילא משתעבד אליו. זה מפורסם בעוד הרבה מוסדות ברמות כאילו ואחרות שאכמ"ל. זה הכלל, ככל שאני מרגיש באדון בבעל הבית שהוא בשבילי, אני יותר ויותר משועבד אליו.

יעקב: ולסוגיא דידן?

משה: פשוט, אצלנו המושג של נשיא-ראש ממטלה הוא כל כולו אנוכיות ועבדות. הוא יכול אמנם להבטיח לבוחר שיעשה עבורו הכל, אבל בפועל ברגע שנבחר הוא יכול לעשות ככל העולה על רוחו, בלי שום יחס לכל מה שהבטיח. אין לעם שום ערך אצלו.

אבל המושג האמיתי של מלך הוא ההיפך הגמור מזה. מלך הוא ההיפך מלמלך מהעם. מלך כל כולו משפיע, הוא משפיע להם ואינו מושפע מהם. כדאמרינן (נדרים כד.) 'לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי'. 'מהנינא ולא מתהנינא' – זה ההגדרה של מלך.

יעקב: לא יאומן כמה אנחנו טבועים במושגים מעוותים.

יעקב: איך כל זה קשור לשבת?

משה: ובכן השבת היא המלך כי היא מקור כל השפע שבעולם. בלי שבת אין כלום. בכל שבת מתחדשת הברכה לעולם, כמו שאחז"ל 'כל הברכות שבשמים ובארץ תלוין ביום השביעי'. וכל ימות השבוע לוקחים בשבת את השפע שלהם, ומוזה ניוונים כל השבוע (זוה"ק נרפס בסידור' בליל שבת).

יעקב: עכשיו אני נזכר שזה דבר ידוע מההפך חיים, שבא אליו אדם להתברך. אמר לו החפץ חיים: מה יעזור ברכה של ישראל-מאיר, אם

הגמרא דנה שם בסדר הברכות כשהל יו"ט במוצ"ש, מי קודם למי – ההבדלה של השבת או הקידוש של יו"ט, ויש שם המון שיטות. ומבארת הגמ' מה נושא המחלוקת העצומה הזאת: "משל למלך יוצא ושר נכנס" כלומר, ההבדלה של שבת זה טקס יציאת המלך-השבת, והקידוש של היו"ט זה קבלת פני השר-היום-טוב.

תנסה לתאר מה קורה כשהמלך/נשיא ארה"ב יוצא מהארץ, ותוך כדי מסיבת הפרידה הגדולה היוקרתית, נכנס שר ההגנה שלו שהוזמן אף הוא עכשיו לביקור במזה"ת. מה עושים? איך מכבדים את המלך בכל הכבוד הראוי, והרי בפני המלך אסור אפילו להזכיר את כבוד השר (עי' שבת נו. וברש"י ומהרש"א). ומצד שני המלך ציווה לשמור על כבוד השר. אתה מבין כמה זה מסובך, עד שיש שם בבבלי וירושלמי עשר שיטות מה עושים. עכ"פ מבואר בגמ' כי השבת היא המלך, והיו"ט הוא השר.

משה: פשוט מפורש. ובאמת יש גמ' ידועה לכל, בב"ק (לבג) בעניין קבלת שבת, הקוראת לשבת 'כלה מלכתא'. שחור ע"ג לבן השבת היא מלכה. כן, מלכה ממש. וברמב"ם (פ"ל מהלכות שבת) קורא לה 'שבת המלך' (בג"ה הר"ף 'שבת מלכא'). והרמב"ם מסביר שם שמוזה בא הדין של היציאה וכלשוננו 'כמו שהוא יוצא לקראת המלך'.

יעקב: "אולי תוכל להסביר לי מה הקשר בין השבת למלך-מלכה".

משה: "בשמחה. ובכן, לפני שנדרב על הקשר בין שבת למלך, אנחנו צריכים להבין בכלל מה זה מלך. אנחנו לא ראינו מעולם מלך ואין לנו שמץ מושג מה זה מלך.

יעקב: צודק לגמרי. אולי הגיע הזמן להבין מה זה באמת מלך?

משה: אכן, אבל לפני שנבאר מה זה מלך אני חייב להקדים הקדמה.

יעקב: כולי אוזן...

משה: יש ישיבה מאוד מפורסמת, שנועדה לבחורים גיבורים שמתמודדים בניסיונות ואתגרי החיים הקשים של דורנו, והישיבה הנ"ל לא רק שמרימה אותם חזרה, אלא מעיפה אותם לגבהים... יש שם בישיבה דבר מפורסם שאין לו את זרע בשום מקום, והוא שבתורי

הידיים האלו מחללות שבת, אין להם ברכה. וככה מפורסם ממון שר התורה הגר"ח זצוק"ל, שלא היה מברך בשום אופן מחללי שבת. ומפורסם שפעם לפני הבחירות בא אליו דא"מ ב. נ. וקבלו זכו, וביקש ברכה ענה לו הרב: ברכה? אני לא יכול לתת ברכה למחלל שבת.

יעקב: אבל לא מובן, אז איך בכל זאת יש טעם לאנשים מחללי שבת.

משה: כבר המשייל על זה מרן הח"ח (שם עולם פרק ו') את משלו הידוע שלא נס ליחו, על אותו אדם שנגזר עליו מוות, אבל עונשו היה ייחודי. כלאו אותו בתוך תא מזכוכית סגור במרכז העיר, אלפי אנשים באו לראות אותו סגור. ביום הראשון הוא התהלך זהות אחרי שאכל לפני כניסתו מכל מאכל אשר יאכל, והנה הוא מכובד שכווולל באים לראותו. ביום השני הוא כבר נחלש קצת, ביום השלישי הוא כבר שכב על הרצפה בתשישות, וכך ביום הרביעי כבר היה קרוב למוות. אז לעיני כל, הוא הוריד את חולצתו ונגס מבשרו חתיכת בשר הגונה והתחיל לאכול לעיני כל. לפתע הגיע שם עובר אורח שלא ידע מכלום, וראה אדם יושב ואוכל חתיכת בשר גדולה וכולם מסתכלים ובוכים, והוא לא הבין מה יש לבכות, הוא יושב ואוכל פולקע... 'טיפש', הטיבו לו. 'הוא אוכל את בשרו...' כך בדיוק נראים כל אלו שימצליחים, ובאילו מכובדים לעיני כל, אוכלים את הקצת מצוות ודברים טובים שעשו ונשארים לעד דיקים ודלים.

וכמו שאומרים במזמור השבת: **"בפרח רשעים כמו עשב ויצניו כל פועלי און".** אתה רואה את מחללי השבת פורחים ונעשים ראשי ממשלות ואנשי תקשורת, אבל כל זה חלק משיירת השבת, כי אתה כבר ראה עכשיו את ה"לחשמים עדי עד". כמו אותו מחבל שקיבל מכונית יוקרתית מהמוסד, ונוסע כולו מאושר, ולא יודע כי זה רק בשביל שיוכלו לכוון את הטיל אליו.

יעקב: נחזור לעיקר. פתאום אני שם לב כי זה מה שאומרים בדיוק בקבלת שבת... שנים לא הבנתי את זה. אומרים **"לקראת שבת לבו ונלכה כי היא מקור הברכה"**, ולא מובן מה הקשר. אבל לפי מה שאתה אומר זה נפלא. לקראת שבת אנחנו יוצאים לקראתה כמו לקראת המלך, למה? כי הקב"ה קבע שרק דרכה יש לנו את כל השפע, אז אנחנו עבדים שלה...

אבל מה שעדיין לא מובן, מה ההמשך **"מראש מקדם נסוכה"**. אולי אתה יכול להסביר לי? **משה:** כי יש שאלה עצומה: עם כל השפע מגיע רק מכות השבת, אז איך נבראו כל מעשה בראשית והשבת באה רק בסוף? על זה אומר הפייטן כי היא **"סוף מעשה"**. היתה אמנם במעשה בסוף, אבל **"במחשבה תחילה"** - היא עלתה הראשונה, ורק מכות שהייתה, כבר הושפע לעולם השפע, מכות מחשבת מציאותה.

יעקב: לפי זה מאוד מובן למה הקדמת ביאת השבת מביאה איתה שפע ברכה כמו שמפורסם מאוד, כי כמה שאני יותר מכבד אותה ויוצא לקראתה בכבוד הראוי ככה אני מחובר יותר לטובתה והשפעתה

משה: באמת כשרק חושבים על זה, זה משרדרג את הקבלת שבת לרגע השיא של השבוע. זה קבלת פני המלך ממש, שדרכה יש לנו הכל, וכל הברכה שלנו ממנה, אמנם להתחבר לברכתה אנו חייבים להיזהר בשמירתה ואז מושפעת לנו כל ברכתה

למחרת... יעקב: הפשתי וראיתי דברים מופלאים שמבהירים את העניין הזה בעזרה ברורה והותכת כי כל הברכה של כל השבוע באה רק, ואך ורק מהשבת אתה מעוניין לשמוע? משה: ווראי, אדרבה תחכים אותי

יעקב: באור החיים (ד"פ בראשית) ארז"ל כי ביום השבת משתלטל השפע של כל ימי המעשה ולזה אמר **"ויברך"** כי בו ציוה ה' את הברכה להיות העולמות כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כה בעולם זולת לעמוד ששה ימים, וברא ה' יום א' הוא יודע לה' ובו ביום חזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששה ימים וכן על זה הדרך וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחזר לתוהו ובהו ובאמצעות שבת העולם עומד עכ"ל

משה: זאת אומרת שלא רק השפע הנוסף מגיע מכות השבת אלא אף עצם המציאות ממש מגיעה רק מכות השבת. יעקב: וכל השפעת השבת בעולם תלויה בנו שאם אנו מכירים בה ומכבדים אותה ושוזרים אותה כראוי כמו שמסיים שם האור החיים' שהכל תלוי בשומר ומקדש השבת כראוי רק בכך זה מתקיים העולם כולו

משה: גם אני ראיתי עוד כמה דברים נפלאים בזה רבינו הרמב"ן ורבינו בחיי כותבים (בראשית ב' ג') והאמת כי הברכה ביום השבת היא מעיין הברכות והיא יסוד עולם כל' הא המעיין שממנו נובעים ובאים כל הברכות... המהר"ל (דבני' הגדש"פ ע' י"ז) כותב: כל הדברים היוצאים לפועל בששת ימי השבוע נתעוררים למעלה בכה השבת הקודם וביום השבת יפתח שעבר ומאריך שם היאך כל השפעות המועדים ומחילת יום הכיפורים הכל בכח השבת הקודמת. ולכן נקראת השבת הקודמת **"ליוהכ"פ שבת תשובה עיי"ש"**. ומסיים שם: וזה נכון ואין בו ספק למבינים. והאריז"ל כת' (שעה"כ ס"א ט"ב דר"ש ד"א) שזה המעווה לספור את הימים לשבת להורות כי כל ימי החול תלויים ונקשרים ונמשכים מיזם השבת עיי"ש

יעקב: השפע הזה הוא מדבר לא רק על הוספת טובה וברכה אלא הצלה מכל דבר רע כמו שראיתי כמה מעשים מגדולי ישראל בענין הזה. אחד הגיע לבקש ברכה ממון הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל על היותו עומד למשפט קשה כיון שנפלט כדור מרובהו שלא בכוונה. שאל אותו מרן האם אתה שומר שבת? הוא השיב בשלילה. אמר לו מרן, אם תשמור שבת הכל יהיה בסדר. ואכן קיבל על עצמו לשמור שבת. וכאשר הגיע לבית משפט אמרו לו כי המסמכים המורשיעים אברו. חלפו כמה שבועות והאיש החליט שאם כבר בין כה נאבד הרפים והכל בסדר אם כן כבר אינו צריך לשמור שבת רח"ל, וחילל שבת. וביום ראשון שלמחרת קיבל מכתב למשפט כי נמצאו המסמכים והוא נידון למאסר ארוך (כל משאלותיך עמ' תרע"ז)

כששהה מרן הגאון רבי אהרן לייב שטינמן זצוק"ל בבית הנגיד רבי שמעון גליק שליט"א סיפר לו הרב גליק שאחד מידידיו יהודי שאינו שומר מצוות שריו בערה גדולה. ושאל את מרן, אם אפשר לקרוא לאותו יהודי ומרן ישוחח עמו? ענה לו מרן זצ"ל כיון שיהודי שריו בערה, אלך אני אליו. כשהגיעו אליו סיפר הלה שבתו עומדת להינשא לנכרי ונוגע לנפשו. אמר לו מרן זצ"ל תתחיל לשמור שבת והכל יסתדר. סיכם עמו שילמד קיצור הלכות שבת וישמור כל מה שילמד. כעבור כמה ימים נסע החתן באופניו נפל לתוך נהר וטבע. שאלו אחר כך את מרן זצ"ל איך נטל על עצמו אחריות זו? וענה וזי אני ברכת? השבת בירכה: כי היא מקור הברכה (כאל תערוג פר' ויקהל תשע"ד) בקיצור: הקב"ה קבע כי השבת היא תחיה מלך שממנה מקור כל שפע הברכה והשמירה מכל רע לעליונים והתחתונים.

משה: אתה יודע שמרן הבריסערי' זצוק"ל ביאר והאיר לנו את גודל **"מלכות השבת"** החל מהציאה לקראת השבת כיוצא לקראת המלך עד הנהגתו למעשה ויצאתו לקראתה בפרסום לעין כל. הרב מפרש את כל דיני ההכנה בערב שבת המפורשים ברמב"ם, שכולם נובעים מכות ההכנה דרכה לקראת שבת המלך. והיינו דין: א. הכנה: ליחל ולעפות לקראת זה, ומזה הדין שצריך ליחל להקבלת פני שבת ב. דין כיבוס בגדים, והיינו **"כסות נקיה"**. ג. להיות פנוי מכל דבר, ולישב בכבוד ראש בכניסת השבת, שזה היציאה לקראת המלך בפועל (הדושי תהי"ת)

וכידוע הנהגתו בפועל ממש בזה, שהרב בכל ערב שבת אחר הדלקת נרות היה יוצא מביתו לעיני עם ועדה שלא כדרכו ויושב מחוץ לביתו בכובד ראש, במזוזה (מקו"ש) ובחזווא (הגרמ"ז) שעה ארוכה קודם הטקיעה, והיה ניכר עליו שהוא ממש מייחל לקבל פני שבת המלכה (הגרמ"ד).

יעקב: פתחת לי עולמות חדשים... אבל תן לי איזה טיפ' איך נקבל את השבת בבית עם הילדים בשלווה ובשמחה למעשה...

משה: מה שאני יכול להגיד לך, זה מה שאני עושה. אני קונה ממתק **"מיוחד"** עבור מי שמוכן לגמרי 10 דק' לפני זמן הדלקת הנרות. שווה לנסות זה פשוט להרגיש גן עדן פה בעולם הזה...

שדה שמחה

במעונו

פנינים עובדות והליכות בעניני
השמחות הנמצאים בפרשה

גליון מס' 5

פרשת תולדות

מילת עשו ופיקוח נפש

ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער ויקראו שמו עשו. [תולדות כה, כה]

הבעלי התוס' הביאו חז"ל דבשעה שנולד עשו היה אדמוני ולכן לא רצה יצחק למולו, ואחר שהגדיל כבר הוא בעצמו לא רצה למול.

והנה ברא"ם בפר' שמות הק' דמאי דמצינו אצל משה דלא מל את אליעזר והיינו מפני הסכנה שהיה בדרך. פטור מלמול דהא וחי בהם כתיב, וחידוש דכיון דהוי קודם מתן תורה אכתי לא נאמרי האי דינא דוחי בהם וא"כ צ"ע אמאי חשש יצחק למול את עשו והא ליכא דין וחי בהם וממילא חייב למולו. [וביאור דבריו עי' מש"כ להלן].

והנה בחת"ס (נדרים לא, ב) ובפרשת דרכים (דרוש ב') תירצו דאף דב"נ מצווין למסור את נפשם על כל המצוות, היינו דוקא אדם שנצטוו מוטל עליו למסור נפש עבור מצותיו, אבל אין אדם יכול לסכן את בנו מחמת דהוא רוצה לקיים את מצותיו, ובזה מבואר אמאי משה לא מל, וכן אמאי יצחק לא מל את עשו דהא אינו יכול מחמת חיוב מצוה דיליה לסכן את בנו.

אכן כבר הקשו על דברי החת"ס מדברי רש"י (חולין מז, ב ד"ה המתניני) דכ' דמי שלא נבלע דמו אין מלין אותו לפי שאין מילה עומד במקום פיקוח נפש, ומבואר ברש"י דכל מאי דא"צ להסתכן הוא מחמת דין וחי בהם, ומבואר א"כ דלב"נ דאין דין וחי בהם הדר דינא דמחויב למול, וא"כ מבואר דלא כסברת החת"ס, דלחת"ס היה צריך רש"י למימר דאין בכוח מצוה דיליה לסכן את בנו, והדר צ"ע אמאי יצחק לא מל את בנו.

מכח מילה נפתח הלב לתורה

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים.

[תולדות כה, כז]

באבות דר"נ (פ"ב מ"ה) דילפינן מהא דכתיב איש תם דהיינו שנולד מהול. ומבואר לפי"ז המשך יושב אהלים, והיינו דע"י המילה יכול היה ללימוד תורה, דהמילה פותחת את הלב לתורה, [ועי' ס' אפריון לקצו"ע מש"כ בזה].

ללידת בת

מעלת אשת ת"ח

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו.

[תולדות כה, כא]

פרש"י 'לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע'. הנה יש להבין הרי יש הבדל עצום בין יצחק לרבקה, יצחק לומד תורה ורבקה לא לומדת, וא"כ נראה כאן שאין הבדל בניהם רק בכך שהוא צדיק בן צדיק. ומצאתי שביאר בזה מרן הגרא"ל זצ"ל וכתב "וע"כ דכיון שרבקה קיימה המצוות וסייעה ליצחק ללמוד תורה, תפילתה היתה צריכה להתקבל כמו תפילתו, לולא טעם זה שיצחק הוא צדיק בן צדיק (אילת השחר כא).

וכע"ז אמר רבנו לבאר דברי הגמ' בכתובות (סז, ב) ער עוקבא הוה עניא בשיבביותה, דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא. יום אחד אמר: איזיל

לברית

דרשה במקום הבן

בספר פסקי רבינו אביגדור הצרפתי עה"ת פר' תולדות, עה"פ ויתרצו הבנים בקרבה ותלך לדרוש את ה', כתב מאכן דדורשים בסעודת ברית וסעודת נשואין.

[עוד מצינו נהגו לדוש בשמחת מצוה דהשכינה שורה מתוך שמחה. ומתוך שמחת הסעודה שכינה שורה עליהם. מושב זקנים תולדות].

ונראה להבין סיבת דרשה זו. דהנה שנכנס התינוק נוהג שאבי הבן אומר שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד ונראה לבאר ענין זה.

הנה בזמן שיעקב נפגש עם יוסף אחר כ"ב שנה שלא ראה אותו, קורא יעקב אביו קריאת שמע, וכבר תמהו במפרשים מפני מה זהו הזמן לקרוא ק"ש, והרבה טעמים נאמרו בדבר ונאמר אף אנו את חלקנו בדבר.

בספר נור התורה פרשת בראשית הביא מדברי החפץ חיים, דהנה אדם מצווה לפני שהולך לישון לקרוא ק"ש, וכמו כן אדם רח"ל ביציאת נשמתו קוראים עימו קריאת שמע. ומבאר החפץ חיים, שסגולת קריאת שמע היא, שקריאת שמע היא דברי תורה, וכיון שאומרים זאת בכל יום הוא דבר קל להבנה, ולכן אדם בעת פטירתו צריך למות מתוך דברי תורה לכן אנו אומרים עמו קריאת שמע שהוא דבר קל שיכול להבין אף בשעה זו, וכן אדם שהולך לישון צריך לישון מתוך דברי תורה ולכן זהו הזמן שצריך לקרוא קריאת שמע שזהו תלמוד תורה.

ומעתה נראה דבשעה שיעקב פוגש את יוסף, רוצה שיהיה פגישה שתהיה חרותה היטב בנשמתו ובנשמת בנו, לכן קורא קריאת שמע זהו זמן לומר דברי תורה, שנפגשים עם הבן לאחר כ"ב שנה זהו זמן לומר תלמוד תורה כי זה הוא כל הקשר שיש ליעקב ויוסף, התורה שלימד יעקב את יוסף.

וכך אנו עושים בשעה שאב מכניס את בנו למילה, זהו הזמן שצריך לומר לו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, להכניס בו דברי תורה עוד לפני הברית, הפגישה של אב ובן צריכה להיות בדברי תורה.

ומעתה נראה עוד, ידועים דברי המהרש"ל בתשובות, שאם אדם מת רח"ל, וצריך לקברו, ויש לו בן שצריך למול אותו, הבן קודם, לפי שמבואר דאם נולד בן נתרפא כל המשפחה, ובמילה נחשב כאילו נולד הילד, ולכן הוי כבוד למת שימלו את הבן קודם.

מילת אדם היא לידתו, ומובא בשם תלמידי ר"ח וולזינר זצ"ל דמה דאומרים דהקב"ה ממלא ימיהם של צדיקים מיום ליום הכונה מיום המילה, ומשה נולד מהול לכן מת ביום לידתו, נמצינו דבעת המילה זהו זמן שאדם נולד.

ואם כן כמו דאדם ח"ו שיוצא מן העולם צריך לצאת בדברי תורה כמו אדם בכניסתו לעולם צריך ליכנס בדברי תורה, אבל אין באפשרותו לומר דברי תורה, ולכן האב אומר מקומו את הדברי תורה, וכמו שאב אומר את הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, עבור הקטן כמש"כ ברא"ש בפירושו לתורה כתב שמפני מה אנו מזכירים את פסוק זה בתוך ברכת המילה, וכותב לפי שהיה התינוק במעי אמו, הרי הוא כמו שהיה בבית האסורים ועתה יצא לחופשי לכן צריך להודות ואנו מודים בשבילו.

א"כ לאור דברי הרא"ש נראה כמו"כ יכול לומר את הדברי תורה בשביל הקטן.

ובנשואין גם כן ע"י הנשואין אדם משלים את עצמו, וניהיה בריאה מושלמת, ולכן גם בנשואין צריך להתחיל בדברי תורה, ולכן אנו דורשים בדברי תורה במסיבת הנשואין, להתחיל את הנשואין בדברי תורה.

איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא. ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתאי דביתו בהדיא, כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו, רהוט מקמיה עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא, אמרה ליה דביתהו: שקול כרעין אותיב אכרעאי. חלש דעתיה, אמרה ליה: אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהניתי.

והעיר רבנו, הרי מר עוקבא היה אמורא ולמד תורה, ואמאי זה לא יותר סיבה לזכות יותר מאשתו, וע"כ דכיון שהיא סייעה לו ללמוד יש לה שכר לימודו, והיתה לה מעלה נוספת שנותנת צדקה בעצמה, עכ"ד.

נמצינו בזה דבר חדש, שהולכים לבקש ברכה מת"ח אפשר באותו מידה בדיק לבקש ברכה מאשתו, אשת חבר, יש לה אותו דרגה רק תלוי האם היא צדיק בן צדיק כמותו, והוא נפלא להתבונן במעלת הנשים.

• לבר מצוה •

גסי הרה"ג ר' יוסף סייטלער שליט"א אמר לי ששמע כ"פ מהגה"צ מוה"ר יחזקאל לווינשטיין זצ"ל בפוניבז' שדרשת הבר מצוה של יעקב אבינו היתה בעניני בכורה וביאור דבריו הוא עפ"י המדרש רבה הובא ברש"י תולדות כה בז על הפסוק ויגדלו הנערים כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה וע"י שם עוד ברשיכה לב שעשו שאל את יעקב אודות טיבה של העבודה בבכורות אמר לו כמה אזהרות ועונשין תלוין בה באותה ששנינו סנהדרין כב הרי יעקב הוא הראשון שחידש דיני בכורה וזה ה' בזמן שנעשו בני י"ג שנה בני"ל ואף שיש לדון קצת בזה אבל אכמ"ל נמצא שענין דרשת הבר מצוה מסורת אבותינו בידינו מאבות העולם. (גיל אהרן)

לימוד בר מצוה מיעקב

איתא במדרש (בר"ר כה, כז) "ויגדלו הנערים, רבי לוי אמר משל להדס ועצבונות שהיו גדילים זה על גבי זה וכיון שהגדילו והפריחו זה נותן ריחו זה חוחו כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים, א"ר אלעזר צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה מיכן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה."

ויש להבין אמאי ענין הבר מצוה לומדים מיעקב, והנה נשואין לומדים מיצחק, ברית מאברהם, ובר מצוה מיעקב, ויש להבין אמאי לומדים דוקא מיעקב.

ונראה לבאר אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלוא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב. ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר. [מלאכי א, ב-ג]

וכבר עמדו בזה, דלכא' ההבדל בין יעקב לעשו הוא לא רק בכך שאת יעקב אהבתי ואת עשו שנאתי, הרי תהום מפרדת ביניהם וצ"ב.

ואשר נראה דהנה כתב הרמב"ם (פ"מ ממלכים ה"ז) וז"ל "המילה נצטוו בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחריו, יצא זרעו של ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך, מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, והם המחוייבין במילה". מבואר כאן ברמב"ם שלזכות לברכות של אברהם צריך להחזיק בדתו ובדרכו הישרה, ומעתה נראה, דיצחק סבר דאע"פ דעשו חוטא אבל כיון שהרי מקיים מצוות כגון מעשר וכיבוד אב, א"כ עדיין אפשר לתת לו את הברכות, ויעקב לא צריך לקבל ברכות כי ממילא הוא מבורך שהרי הוא מחזיק בדת אברהם.

[ועי' בחי' הגרי"ז עה"ת כאן דמביא בשם אביו הגר"ח דהא דכ' הרמב"ם כאן דיצא עשו מכלל זרע אברהם, זה היה תלוי ועומד כל הזמן עד ברכת יצחק לעשו, ודלא כישמעאל שמעיקרא לא היה שייך שיהיה בכלל זרע אברהם ע"י ש בדבריו].

אמנם רבקה שמעה בנבואה שני גוים בבטן ושני לאומים ממעי' יפרדו, והיינו שעשו כבר לא זרע אברהם, שהרי הוא כשני עמים, וע"כ אין לעשו שום שיכות לברכת אברהם, וע"כ רק יעקב צריך לקבל את הברכות.

והנה איתא בחז"ל (הובא בדרשות ר"י אבן שועיב ובדעת זקנים) וז"ל "כשראהו אביו אדום לא רצה למולו עד שיבלע בו דמו, כההיא דרבי נתן כיון שהמתין ב' גו' שנים וראה שלא נבלע אמר, כך היא ברייתו, וכיון שלא מלתי אותו לשמונה ימים אמתין עד שיהיה בן י"ג שנים כישמעאל, כיון שהגיע לשלש עשרה [שנה] מיחה במילה ולא רצה, והיינו דכתיב אם לא דם שנאת ודם ירדפך, וזה הוא שאמרו עשו משוך בערלתו היה". ונמצא א"כ דעשו כלל לא היה מחזיק במעשה אברהם כי לא היה מהול, ושפיר יצא אז מלהיות מכלל אברהם.

ומעתה נראה לבאר דזהו כונת הפסוק במלאכי, דבאמת יעקב ועשו הם זרע אברהם, רק נפרדו דרכם ויעקב ממשיך בדרכו של אברהם וע"כ את יעקב אהב, דהנה על אברהם כתיב זרע אברהם אוהבי, וא"כ ההולכים בדרכיו זוכים למדריגה נפלאה זו, אבל עשו שנפקע מלהיות זרעו, ממילא את עשו שנאתי, וא"כ בהאי קרא כתיב את הבדל הגדול בין יעקב לעשו שיעקב ממשיך בדרכי אברהם וע"כ ואהב את יעקב ואילו עשו יצא מכלל זרע אברהם ולכן הוא שנואי לפני ה'.

הנה כל בר מצוה בעצם הוא מקבל עול תרומה ומצות בע"כ, והיכן יש כאן את הקבלה, ואלא ידוע דברי החת"ס שהמצוה הראשונה שיש לבר מצוה זה לקיים מצוה בשמחה. ונראה דא"י רק היכ"ת של מצוה, אלא בא לומר לו שיש אפשרות לקיים מצוות בשמחה ויש אפשרות לקיים באופ רגיל וכאן הבחירה לקיים בשמחה.

והנה יש נהגו לעשות את העליה לתורה לפני הבר מצוה, וכך היה המנהג הקדום הובא בפרי מגדים בנועם מגדים, ונראה ליתן טעם בזה דהנה מבואר בהל' ר"ה שנותנים לבעל תורה עליה, כדי שישמח ויהיה לו כוח לתקוע, ולכן נראה שנותנים לחתן הבר מצוה עליה ואז ישמח כל השבוע, ויקבל את העול מצות מתוך שמחה.

• לנשואין •

בפירושים ופסקים לרבינו אביגדור צרפתי פרשת תולדות. כתב דמצינו בבראשית פרק כ"ה פסוק כ' דסמך הכתוב בקחתו את רבקה לויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו משמע שבים הנישואין הרבה והפציר בתפילה, ומכאן פסק שיש להתענות החתן ביום הנישואין.

פטור נשים מלשבת יצירה

ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'. [תולדות כה, כב]

בחי' הגרי"ז ביאר ע"פ המבואר בגמ' בברכות (י, א) שחזקיה לא נשא אשה כיון דלא רצה לקיים מצוות פו"ר כיון דראה שיצא ממנו מנשה, ובא אליו ישעיהו ואמר לו דהוא נענש ע"ז דמוטל עליו לקיים את המצוה, ולא לעשות חשבונות, אבל רבקה כיון דראתה דיצא ממנה עשו כבר לא רצתה לקיים מצוות פרו ורבו כיון דאין האשה מצווה בפריה ורביה, ולכך אמרה למה זה אנכי, [וכ"מ בחיד"א כאן], ולכא' צ"ע דמצד לשבת יצרה תיצטרך להוליד בנים.

ואולי מדין לשבת אם יודע דהם רשעים א"צ להוליד, אמנם נראה ביותר דמבואר כאן דנשים פטורות מלשבת יצרה וכבר הוכיחו כן מ"מ, ונראה לבאר עפ"ד המש"ח פכ"ר נח דביאר דאשה פטורה מפו"ר דהיא לפי טבעה קשה לה לקיים מצוה זו ע"י, וא"כ הוי סברא לפטור גם בלשבת יצרה ודוק. [ועי' במאירי ר"פ שני דקידושין דמשמע דחייבת בלשבת]

זמן שפע

הביא מספר אור לשמים פרשת תולדות שכתב וז"ל שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב ממעוזבו כאשר אדם עושה איזה נישואין לבניו משם באה לו פרנסה ומצאתי רמז לזה בהפסוק בראשית כו ויעש להם משתה דהיינו שעושה חתונה לבניו ויאכלו וישתו באה לו פרנסה וכל טוב

נשואי יצחק ורבקה

כתב העמק דבר (כד, סה) (סה) ותאמר אל העבד. אחר שפסק מתפלה, וראתה שאותו האיש שנתפעלה ממנו הולך לקראתם, על כן שאלה, מי האיש הלזה. אשר אני מתפעל ומפחד ממנו, וכמבואר בב"ר על לשון הלזה, משמעו אדם מאוים ונורא, על כן כששמעה ממנו שהוא אישה, ותקח הצעיף ותתכס. מרוב פחד ובושה כמו שמבינה שאינה ראויה להיות לו לאשה, ומאז והלאה נקבע בלבה פחד ממנו, ולא היתה עם יצחק כמו שרה עם אברהם, ורחל עם יעקב, אשר בהיות להם איזה קפיידא עליהם או שינוי דעה לא בושו לדבר רתת לפניהם, משא"כ רבקה. וכל זה הקדמה להסיפור שיבוא בפרשת תולדות שהיו יצחק ורבקה מחולקים בדעות, ומכ"מ לא מצאה רבקה לב להעמיד את יצחק על דעתה בדברים נכוחים כי היא יודעת האמת כי עשו רק ציד בפיו, וכן בשעת הברכות, וכל זה ה' סיבה מהקב"ה שיגיעו הברכות ליעקב דוקא באותו האופן וכאשר יבואר במקומו טעם הדבר, ואלו היתה רבקה עם אישה כמו שרה ורחל עם אנשיה, לא ה' מגיע בזה האופן, והכל בהשגחה פרטית מראש שתגיע רבקה ליצחק בשעה שתבהל ממנו, ויצא אחרית דבר כפי רצונו ית'.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 106 | פרשת תולדות תשפ"ה | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

קל לדברי!

כדי לעדכן אותי בתוצאות השיחה, ואני המשכתי בסדר היום שלי – מגלה רק בשעת לילה מאוחרת כי לא קיבלתי ממנו כל שיחה.

למחרת בבוקר ניסיתי להשיג, אולם הוא דחה את השיחה ממני, וענה לי רק בשעות הצהריים המאוחרות, ולשאלתי מה קרה עם החלואה מהרוד, אמר: "כן, כן, אטפל בזה היום", כאילו שכח לחלוטין שהבטיח לי כבר אתמול בבוקר כי העניין יטופל מידית....

ונחשו מה?

העניין לא טופל. וגם לא למחרת היום. וגם לא ביום שאחר כך.

להתקשר בעצמי כדי לבקש נדבה – לא הייתי מסוגל, ומועד פרעון החלואה המקורית הלך והתקרב.

כן הדוד – כך הסקתי במרירות – נמנה על אלו שאוהבים לדבר... וכל שיחות הטלפון שלו אלי לא נועדו כדי להציע עזרה אמיתית, וגם לא כדי לשאול בשלומי, אלא פשוט כדי להתעדכן בפרטים העסיסיים, ולעדכן בהם אחרים.

המחשבה הזו, כמוכן, לא הוסיפה למצב הרוח שלי, ולא סייעה לי לי להתמודד טוב יותר עם הקשיים שהיו אז מנת חלקי.

אבל מה עוד יכולתי לחשוב לנוכח התנהגות שכזו?

האם יש לכם רעיון בשבילי?

להגיע ממרחק כזה לשבת במשך מספר שעות ליד מיטתו של הילד.

ובכל זאת היה משהו מנחם בשאלה הקבועה הזו, וכידיעה שיש מישהו שמוכן להתאמץ עבורינו ומצהיר על כך פעם אחר פעם.

שבעה חודשים מאז התאונה היה עלי להחזיר הלוואה גדולה שנטלתי, אולם כיוון שלאורך כל התקופה הזו גם אני וגם אשתי לא עבדנו באופן מסודר, לא רק שלא היה לנו כיצד להשיב אותה, אלא שגם כל המקורות מהם היינו עשויים לקחת הלוואה אחרת – כבר הלוו לנו כספים לצורך המחיה השוטפת.

בצר לי נזכרתי בקרוב משפחה רחוק שבגל האהדה וההתעניינות הראשון היה גם הוא בן המתקשרים ומציעי העזרה, וכיוון שהוא אדם אמיד, ובשיחת הטלפון שלנו אמר במפורש שאם נזדקק לכסף לא נתבייש לפנות אליו, החלטתי כי הגיע הזמן להיעזר סוף סוף בהצעת העזרה של בן הדוד מנתניה – ולבקש ממנו לפנות עבורי לאותו אדם, שנמנה גם על קרובי משפחתו של בן דודי זה, וללחוש על אחוזו כי אני זקוק לסכום כסף שעבורו אינו גדול כל כך – בדחיפות רבה. ואולי, פיעמה כי תקווה קלושה, בעקבות שתדלנותו של בן הדוד יסכים אותו קרוב משפחה להעניק לי סכום זה בתור עזרה ותמיכה ולא בתור הלוואה?

כן הדוד הסכים בהתלהבות, אמר כי יעשה זאת עוד היום ויחזור אלי מיד

לפני מספר שנים עברנו טלטלה נוראה, בני בן השנתיים נפגע קשות בתאונה דרכים כאשר רכב ניסה שלא לפגוע בהולך רגל שירד לכביש בפתאומיות, סטה מנתיבו ועלה על המדרכה. נסיבות התאונה הטרגיות זכו לפרסום רב, ואנשים רבים – שהכרנו ולא הכרנו – שלחו לנו מתנות, הציעו לנו עזרה וגילו איכפתיות יהודית מרגשת, שהקלה עלינו מאוד.

בתחילתו של הסיפור...

שכן בעוד התהליכים הרפואיים והשיקומיים ארכו חודשים רבים, האנשים שכחו מהר מאוד מצרתינו, ושבו לשגרת היומיום שלהם.

ואם בתחילתו של הסיפור הייתי דוחה הצעות עזרה בנימוס, הרי שככל שהלך זמן השיקום והתאריך – וההצעות הלכו ונעשו נדירות יותר ויותר, הפכה כל הצעת עזרה לחיונית ומשמחת מאוד.

אחד מן הבודדים שהתקשר בקביעות לשאול בשלומי ולהציע את עזרתו – היה בן דוד שני שלי שהתגרר בנתניה. אדם נחמד שלא פגשתי מאז ימי נעורינו המשותפים. אולם על אף האיכפתיות שגילה, והעובדה שבכל שיחה, לאחר שהתעניין בשלומי של הבן ובקורותיו, שאל "ואיך אני יכול להקל עליכם קצת?" מעולם לא היה לי מה לבקש ממנו, הרי לא אבקש מאדם המתגרר במרחק של למעלה משעה וחצי נסיעה לבוא לקחת את בני מהחיידר, וגם לא אבקש ממנו

ומצאתי את עצמי מסתובבת כמטבח, מטפלת בסירים המפוחמים וממלמלת לעצמי 'לדון לכף זכות, לדון לכף זכות'.

ואכן, כבוקר התנצל בני עמוקות על התקלה שאירעה, וסיפר לי שנדרם על הספה בעודו מחכה שהשעה 1:30 תגיע ויהיה באפשרותו לככות את הסירים כבקשתי, וכאשר התעורר ככהלה מצלצל הסלולרי שלו – לא הצליח להיזכר לשם מה הכניס אותה לשם. "חשבתי שאולי הכנסתי תזכורת לשעה הלא נכונה או שעשיתי זאת כדי להזכיר לעצמי ללכת לישון בזמן", אמר לי נבוך, "מהסירים שבגללם לא הלכתי לישון בצורה מסודרת, שכחתי לגמרי מרוב עייפות..."

ביום חמישי אחד ביקשתי מכני הגדול שחזר הכיתה לשבת שיכבה את האש תחת הסירים לפני שהוא הולך לישון, והוספתי וביקשתי ממנו שיכניס צלצל תזכורת לסלולרי שלו כדי שלא יישכח לעשות זאת. הבחור נטל על עצמו את האחריות, אבל כחמש לפנות בוקר התעוררתי וגיליתי את כל הכית מלא עשן... תכולת ארבעת הסירים שעמדו על האש הפכה ל פחמים...

כעסתי מאוד, בפרט כיוון שביקשתי במפורש להכניס תזכורת לסלולרי כדי לא לשכוח לעשות זאת, אולם כאותם הגעים צפו בזכרוננו שניים שלושה סיפורים שקראתי בעלון שלכם,

העזרת המפוזרת – פתרון הסיפור משבוע שעבר

"נו – " היא אמרה, "ראית איזה יופי של עבודה עשיתי שם? אמרת לי שזו יולדת, ושאין לה משפחה בארץ, אז עשיתי מאמץ כפול כדי לתת לה הרגשה טובה".

מאמץ כפול? הרגשה טובה? הבטתי שוב סביבי.

"אניד לך את האמת – " פתחתי בזהירות, "כנראה שיש בינו איזושהי אי הכנה. אני נמצאת עכשיו בדירה, ואני לא רואה שום עדות לכך שהיית כאן".

"מה זאת אומרת?" היא לא הכינה, "תפתחי את הארונות ותראי!" לפתוח את הארונות ולראות? פתחתי בהיסח הדעת את הארון שלידי והופתעתי לראות כמה יפה מאורגנים החפצים בתוכו. אבל מה יועילו הארונות כאשר הרצפה כל כך מלוכלכת והכיוורים גרושים? איזה עיוות של סידרי העדיפויות!

"סידרתי גם את הארונות במטבח", המשיכה ההיא מונה, "וגם את הארונות בחדר השינה, וגם בחדר הילדים, תגשי לשם ותראי!"

"אבל... מה פתאום לסדר ארונות כאשר הכית כולו מלוכלך כל כך?" תהיתי, "קודם כל דואגים לטוטה, ואחר כך מפנקים בארגון יסודי של הכית, הלא כך?"

"אבל – " היא אמרה והייתה נשמעת נדהמת, "אני לא עוזרת בית!" "את לא עוזרת בית?" חזרתי אחריה נדהמת, "אלא מה?"

"אני מארגנת ארונות!" היא אמרה ונשמעה ממש פגועה, "למדתי קאצ'ינג ואימון נשים לניהול משק בית, ורק במקרי חירום אני עושה בעצמי את העבודה!"

כמה משפטים מבלבלים נוספים שהחלפנו בהחירו את התמונה כולה – במאמצי להשיג עזרה מהיום למחר – התגלגלה השאלה שלי מאישה לרעותה, וגם התשובות עשו דרך ארוכה עד שהגיעו אלי חזרה. ובמהלכו של המסלול המפותל הזה כנראה השתכשה השאלה או התשובה – ובמקום להמליץ לי על עזרת בית עבד יולדת שזקוקה לעזרה עם הסדר והניקיון – כלומר עזרה פשוטה, כשם שנותנת עזרת הכית, המליצו לי על אישה שיכולה לתת עזרה ארוכת טווח... לסדר את הארונות ולסייע למשפחה בהקניית דרכי עבודה יעילות יותר לשמירה על איכות החיים והניקיון מכאן ולהבא....

ואכן, כאשר הסתובבתי בכית נזכרתי לראות כי בניגוד חד למראה הרצפה, הארונות היו מסודרים ומאורגנים בצורה מרחיבת דעת ונעימה. ואף על פי שהלכלוך סביבי היה גדול – ידעתי כי לאחר שאני ביתי נצליח להתגבר עליו בכוחות משותפים – הרי שהיולדת שתשוב לביתה תקבל מתנה כפולה, שתקל עליה לזמן ממושך...

המספרת מתארת כיצד שילמה סכום לא מבוטל לעזרת בית שהוזמנה בדחיפות לארגן בית לקראת שובה של יולדת, אך כאשר הגיעה למקום – לאחר שש שעות עבודה של העזרת – גילתה בית מלוכלך, כלים בכיור ופחי אשפה גדושים. ביתה של המספרת טוענת במרירות כי העזרת ניצלה את תמימותם ואת העובדה ששילמו לה את כספה מראש.

אודה על האמת, הדבריה של ביתי הכאיבו לי מאוד – כיוון שכבר ראיתי לא פעם בעבר כיצד נימוסים טובים והרגלי חיים שהבאתי מבית הודי מתקבלים אצל אנשים אחרים כתמימות או אפילו טפשות, אבל למרות שכבר אירע לי לא פעם שלמדתי לקחים כואבים – רציתי מאוד להאמין שזה אינו המקרה.

"מדובר על אישה חרדית", אמרתי לביתי, "קיבלת עליה המלצה חמה, בואי ננסה לדון אותה לכף זכות. אם נתקשר אליה וודאי יהיה לה הסבר למה שקרה..."

"אולי היא הלכה וניקתה דירה אחרת", הפטירה ביתי, מניחה בסלידה את המזון שהכחנו איתנו על גבי השולחן המלוכלך. "אולי אחת השכנות כאן כבניין חזרה היום הכיתה להפתעה אדירה..."

לא הייתי בטוחה בכך שאישה שתחזור הכיתה ותגלה כי ידיים נעלמות ניקו וצחצחו אותו – אכן תהיה מאושרת בתגלית הזו, לו דבר כזה היה קורה לי – הייתי מן הסתם מרגישה מאויימת מעט אבל הדבר הזה לא ייקרה, כנראה, ולו רק מפני שהייתי איתה כטלפון כאשר חיפשה את הכתובת שנתתי לה, ליוורתי אותה מרחוק כאשר עלתה במדרגות, ולא ניתקתי אלא רק לאחר שמצאה את הדלת הנכונה...

ומלבד זאת, היא התקשרה בסיום עבודתה וסיפרה לי בגאווה שעברה קשה, הוסיפה מחצית השעה על חשבונה, והיא מרצה מאוד מן התוצאה.

"אולי פשוט צריך להתקשר ולשאול אותה", אמרתי, מביטה סביב, בייאוש קל, "אין לי הסבר למה שקורה פה. אם גם לא יהיה פשוט אדרוש ממנה שתבוא לעבוד כאן עכשיו".

חיטטתי בתיקי עד שמצאתי את הטלפון, ולפני שהתקשרתי הזכרתי לעצמי לחשוב רק טוב על האדם שאיתו אני עומדת לשוחח עכשיו. כמים הפנים לפנים – אמר החכם באדם, ואני גילתי במשך חיי כי כשיחות טלפון הדבר אפילו עוד יותר מורגש!

"היא בטח לא תענה, ופשוט תסנן את השיחות שלך", מלמלה ביתי מאחורי, אבל העזרת דווקא ענתה, וכאשר אמרתי בזהירות ש'הגענו עכשיו לדירה' – לא הייתה נשמעת נבוכה כי אם נלהבת,

תושבי בני ברק שנדהמו לראות את המגיד שיעור הגדול בעולם ברחובות בני ברק בליל שבת - השיעור שנמסר בליל שבת לאחר הסעודה בפני מאות אברכים ובחורים - קול התורה שנשמע עד השעות הקטנות בליל שבת

לפני כשבועיים בליל שבת פרשת וירא נדהמו תושבי בני ברק לראות את הגאון הגדול ר' אשר אריאלי שליט"א מראשי ישיבת מיר (אשר כידוע הוא המגיד שיעור הגדול בעולם אשר מוסר שיעור כל יום בפני למעלה מ-800 איש ועוד מאות רבים דרך הטלפון) ברחובות בני ברק בליל שבת, כדי לקבל את התשובה להיכן הלך ומדוע, דברנו עם מי שהיה אחראי על כך ממארגני סדר ליל שבת בבית הכנסת אשכנז שיכון ג' בבני ברק, והרי הראיון המלא לפניכם.

כולם שואלים מה עשה הגאון שליט"א ברחובות העיר בני ברק? כידוע זה קרוב לחמש עשרה שנה זכינו לקיים סדר ליל שבת בבית הכנסת הנ"ל ובס"ד עצומה בית המדרש מלא מפה לפה באברכים וילדיהם, בחורים משיבות גדולות וקטנות, ועד השעות הקטנות של הלילה הרבה אחרי השעה 1 עדיין קול התורה נשמע ומהדהד, והדבר מוסיף והולך במשך כל שנה ושנה.

ואין כל זה קשור להליכתו של הגאון? בתחילת החורף השנה לאור המצב שבו עם ישראל נמצא הזקוק לרחמי שמים מרובים היה רצון רב לגרום לעוד חיזוק ותוספת בסדרי הליל שבת ע"י הבאתם של ת"ח להיכל בית המדרש מידי פעם, וזכינו ובפתיחת הזמן הגיע למסור שיעור הגאון הגדול מראשי ישיבת חברון ר' אברהם לויסון שליט"א, ובאמת היה זה מחזה מדהים שמסתבר שלא היה שנים רבות, בית המדרש היה מלא מפה לפה בלא מקומות ישיבה פנויים, ועוד רבים שעמדו, ושמעו שיעור מרתק ונפלא מהגאון הנ"ל, ואף לאחר השיעור עוד נשאר זמן רב לשוחח עם הלומדים שליט"א על השיעור.

ובס"ד זכינו ג"כ להביא את הגאון ר' אשר אריאלי שליט"א (שמגיע מידי פעם לשבת בבני ברק לשהות עם אמו שתחי' לאורך ימים ושנים) אשר על אף שנבצר ממנו לדבר בפני הציבור נאות להגיע ולשוחח בלימוד עם לומדי בית המדרש.

אין באמת הצלחתם לגרום להביאו הרי כידוע זמנו מדוקדק וכמעט ולא רואים אותו במקומות אחרים מלבד בישיבת מיר? אודה על האמת כי כשהצעתי בתחילה בפני אנשים את הרצון להביאו אמרו שהוא חלום רחוק וחסר סיכוי, אמנם כיון שידענו שיהיה בזה זיכוי הרבים גדול נעשה מאמץ רב וביחוד כי הקושי להשיג את הרב הנ"ל בטלפון הוא גדול מאד ובכל זאת בס"ד מרובה הצלחנו וכיון ששמע על זיכוי הרבים הגדול הסכים להגיע (והדגיש הגאון שליט"א כי גם זכות אבות גרמה זאת בהיות אבי שליט"א ידיד גדול מנעוריו).

מה הדבר גרם ללומדי בית המדרש? הלומדים נדהמו לראות את הגאון שליט"א אשר מסתבר שרובם המוחלט רק שמעו עליו ולא זכו לראותו כלל פנים אל פנים, וכעת שהגיע אף שהיה זמנו מוגבל בכל זאת אמרו הרבה שרק לראות את פניו המאירות גרם להם חיזוק גדול, וביחוד אלו שזכו לדבר עמו בלימוד.

האם יש עוד רבנים שיגיעו במשך החורף? הרצון הוא להביא מידי פעם עוד רבנים להוסיף ולהרבות בהגברת לימוד התורה, ובס"ד השבוע פרשת תולדות נזכה בס"ד שיגיע הגאון הגדול ר' מנחם כהן שליט"א מראשי ישיבת נתיב הדעת ויסודות וימסור שיעור בחדוותא ובריתחא דאורייתא בפני מאות הלומדים, כמו"כ לאחר מכן יתקיים בל"נ עונג שבת מיוחד לכלל בחורי ישיבות הקטנות עם הגאון הגדול ר' אברהם פרובר שליט"א ראש ישיבת היכל שמואל לצעירים בבני ברק, ואנו מקוים להמשיך כך גם בהמשך החורף.

לסיום מה ברצונכם לומר לשאר מקומות המקיימים סדרי ליל שבת? כמו שאת עיקר המושג של סדר ליל שבת לפני כחמש עשרה שנה היה מושג חדש ואף א' לא האמין שהתוצאה היום תהיה של מאות בתי מדרש מלאים בלומדים, כך גם הדבר הנ"ל להביא ת"ח למסור שיעור ולדבר בלימוד הוא דבר חדש, ובודאי שא"א להביא כל שבוע, אבל מידי פעם בפעם הדבר יכול לגרום להרבות תורה בישראל, חשוב להדגיש שיהיה מקום פנוי לאלו שאינם חפצים לשמוע את השיעור שיוכלו להמשיך ללמוד ללא הפרעה.

וכאן המקום להודות למערכת קובץ גליונות

בראשות ידידנו מזכה הרבים הרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א אשר רבות בשנים מסייע ומעודד בהקמת והעמדת סדרי ליל השבת בכל הארץ, יה"ר שחפץ ה' יצליח בעדו בהמשך זיכוי הרבים.

וילאס הוועגן

● בגליון שעבר פתחנו מדור זה בדיון אם כדאי לדבר עם הילדים בענין הגיהנום, אם לא. לאחר הופעת הגליון התקשר אלינו הרב **אליעזר ספראי**, ר"מ ב'בית שמעיה' (גיסו של מכובדנו הרב **שמואל פאלי**), ואמר לנו דבר מעניין בשם רבי **לייב מינצברג** זצ"ל,

ראש ישיבת 'המתמידים' בירושלים. רבי לייב ציין שבכל אגרותיו של מרן **החזון איש**, לא מוזכרת ולו פעם אחת המילה 'גיהנום'. מרן זצ"ל כתב שם מכתבים בענייני השקפה, והשיב לשואליו כיצד להתייחס לחפצי העולם, ולא הזכיר אף פעם את המילה 'גיהנום'. אדרבה; הוא מרבה שם בביטויים על 'העונג האציל בעמל החוכמה', או 'אין עונג בעולם כשקידת התורה', 'זוה כל פרי החיים להתענג על עמל התורה', או למשל באגרת פ"ה, בה הוא כותב: 'מה יקרה השחרות, מה נעימה הבחרות, החיים הפוריים הרעננים, השרירים, הבהירים והשאננים, מה נעמו זמירותיהם' וכו'.

● הכל סובב על הנעימות והעונג, היופי והיקרות, של התורה והמצוות. כך גם באגרת פ"א: 'רוח טהור יפכו מים טהורים, לחדש רגשי קודש לשקידת התורה במסירה הראויה,

להתענג על שדי חלב התורה במשנת-ששון ואומץ-רוח, גבורה ודעת יראת ה' היא אוצרו'.

● גם כאשר מתעכב החזו"א על חלקו הלא-טוב של מי שמתעצל בלימוד, הוא אינו מזכיר את המילה 'גיהנום'. אין לנו מושג האם הדבר נעשה בכוונה, אם לא, אבל זו מציאות. ולפעמים, המילה הזו היתה ממש מתבקשת בהקשר הנכתב, ולמרות זאת משתמש החזו"א באינספור מלים אחרות, רק לא גיהנום. ואולי בא הדבר ללמדנו, שאת החשק והשמחה בתורה ובמצוות, אפשר לרכוש על-ידי מבט חיובי, נעים ומקרין-אושר.

● ומי שממחיש את הנעימות הזו הוא הרב **יאיר גולדשטוף** שהתמדותו, בקיאותו ועומק-עיונו בתורה הוא לשם דבר. במקביל הוא מעשיר מדי זמן את לומדי התורה בחיבורים תורניים בכל מקצועות התורה, חלקם בנושאים שהציבור אינו מרבה לעסוק בהם.

● לאחרונה הוציא הרב גולדשטוף לאור חלק תשיעי מסדרת הקונטרסים 'יאיר דעת', המכיל ווארט קצר על פרשת השבוע, מבראשית ועד וזאת הברכה. בהקדמתו הוא כותב 'כבר מילתי אמורה בהקדמה לחלק הראשון, שלרוב טרדונוי אין עיתותי בידי להכין הדברים בהכנה רבתי כפי היאות, ועיקר הדברים הם **כפי שמן השמים נותנים לי במחשבתי**'. והוא מוסיף: 'ונראים הדברים נכונים

וראויים לעלות על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנו, ובהם דברים נפלאים המעוררים את השומע והלומד לתורה וליראה'.

● באחת מדרשותיו האחרונות ציטט מרן הגר"י זילברשטיין מתוך דבריו של הגר"ח **מבריסק** שאמר שתפקידו העיקרי של רב בישראל, מלבד עצם הרבצת התורה בקהילתו ושמירה על גדרי המצוות, הוא, לשאת בעול עם כל אחד ואחד מבני הקהילה, להיות שותף לבעיותיו, ולנסות להקל מעליו את המועקות המכבידות על ליבו. דבריו אלה של הגר"ח מבריסק הם חידוש גדול למי שאמרם, ואם בכל זאת הדברים הללו יצאו מפיו, יש בכך אות לכל רבני ישראל היושבין על מדין עד כמה הם מחויבים להיכנס לעומק-ליבו ונפשו של כל חברי הקהילה.

● למותר לציין עד כמה רבינו המרא דאתרא מקיים את דבריו אלה של הגר"ח מבריסק. בכינוס שהתקיים לא מזמן בביתו של הרב שליט"א, סיפר המרא דאתרא בעצמו - לתדהמת הנוכחים - על המחברת המיוחדת שניהל ובה היו שמויתיהם של כל התושבים, עם פירוט על מצבם הכלכלי, הבריאותי, ממה מתפרנסת המשפחה, ופרטים נוספים.

● נספר כאן גם את מה שראינו במו-עיינינו במהלך השנים, שהרב שליט"א היה קם ב-3 בלילה, כדי להסדיר עניינים נחוצים בבתי התושבים. במהלך החודש שמענו דבר מופלא מקרוב-משפחתו של מרן הגאון רבי **דב לנז** שליט"א, וגיסו של אחד מחשובי התושבים בשכונה, שמרן הגר"ד אמר לו שהוא חושש מלהיכנס לשכונת רמת אלחנן... כשהביע הלה תמיחה על הדברים, הסביר הגר"ד ואמר שכיון שברמת אלחנן יש מרא דאתרא, הראוי לתואר זה על פי כל הגדרים, הוא חושש אולי יפר בדבר-מה את הוראותיו של הרב...

● כמה צער וייסורים מאפיינים את התקופה בה אנחנו חיים. משברים קשים ואסונות מרים תוקפים משפחות רבות, שלמרות כל מה שעובר עליהן ממישיכות לדבוק באלוקי-מרום

ולהאמין בו באמונה שלימה, ולא תוכל לשמוע שם מילה וחצי-מילה של טענות. 'הקב"ה יודע מה הוא עושה, ואנחנו צריכים להאמין בו בלב שלם, ולא לערער אחריו בכהוא-זה', אומרים כל בני המשפחות, מה שמעניק סיגוריה רבה לכל העם היהודי המצוי באחת משעותיו הקשות.

● קחו למשל מה שקרה לאחר הת"ח החשובים ברמת אלחנן, שחתנו בן ה-38 - שגם הוא תלמיד חכם גדול, ומרביץ תורה ידוע - קיבל לפתע שטף-דם במוח ועבר אירוע קשה, ומזה שבועות ארוכים שהוא מורדם ומונשם ולא מצליחים להעירו. לת"ח זה יש 8 ילדים, שהקטן שבהם בן כמה חודשים, ולא צריך לתאר את מידת הקושי והצער הנוקדים את כל בני המשפחה בשל האירוע. וככה, ביום בהיר (או לא-בהיר) אחד, הופכים חייה של משפחה לחיים אחרים לחלוטין.

● פתאום האמא צריכה לרוץ לבית החולים כדי לעמוד ליד בעלה, וקשה לה מאוד לדאוג לצרכי הילדים בבית; פתאום האבא לא יכול ללמוד עם ילדיו; פתאום הכל נופל על הסבא והסבתא; ואיש אינו יודע מה יילד יום. אבל צריך לזכור שה'פתאום' הזה אינו 'פתאום'. הכל היה כבר מתוכנן בצקלוננו של הבורא, והכל מתנהל לפי התוכנית הזו. מי שחי בצורה כזו, יוכל תמיד לחזק ולהתחזק, ולא ליפול לזרועות הכאב.

● ולמרות הכל, ועם כל הקשיים, מזהים להיווכח באמונתם הטהורה של עמך בית ישראל, שלא מתלוננים על כלום, אלא אדרבה - הצרות מקרבות אותם לאבינו שבשמים, וכולם מרבים בתפילה ובתחנונים לרפואתם של החולים. זה מזהים גם את הצוותות הרפואיים המטפלים בחולים, העומדים נדהמים למול נחלי-האמונה המפעמים בקרב משפחות המטופלים. שמו של הת"ח לתפילה: **יהושע לייב בן אסתר-הלני**.

● ומדי עומדנו על גבורתם ועוזו-תוקפם של משפחות עמך בית ישראל בכל הקשור לאמונה ובטחון באלוקי ישראל, נזכיר גם תופעה נוספת

המאששת את ההבטחה של 'לא תשכן מפי זרעו', ומוכיחה בעליל ש'לא אלמן ישראל', ותמיד-תמיד יקומו לעם ישראל אנשים המוכנים לפעול ולהפעיל למען אלוקיהם, ולעשות למעלה מן המשוער, תוך השקעת מאמצי-על גם במשאבים כספיים וגם בהעלאת רעיונות חדשים שכולם יחד וכל אחד לחוד גורמים לקידוש השם עצום, ולהאבתו של השי"ת בעיני הציבור.

● זה מה שנוכחנו לראות בסיוור שערכנו באחת הקהילות בבני ברק,

המצליחה לאגד תחת כנפיה המוני אברכים ות"ח מחד, והמוני ילדים בלעה"ר מאידך, וכולם יחד מקבלים עליהם עול מלכות שמים, ומוכיחים למי שעדיין לא יודע שאין דבר העומד כנגד הרצון. מפעלים ייחודיים הוקמו תחת קורת-גגה של קהילה זו, שכל אחד יותר מיוחד ויותר מוצלח מזולתו. עשרות רבות של 'המצאות', תחבולות ורעיונות הכי-מקוריים שאפשר, יש בקהילה זו, והכל-הכל נעשה אך ורק כדי להנעים את שהותם בבית-מקדש-

כך צריכים להסתכל על בחירתו של הנשיא האמריקני **הסיפור של מרן הגאון רבי דב לנדו שסיפר** **למרן הגר"י זילברשטיין, וממחיש את ה"לב** **מלכים ושרים ביד ה' "**

סיפורים ומשלים, כאשר הם יוצאים מפיו של אדם גדול, מקבלים פנים אחרות לגמרי. זו היתה ההרגשה של כל מי שנלווה אל מרן רבינו הגר"י זילברשטיין, בביקור שערך בבית מרן הגאון רבי דב לנדו. בעיצומו של מו"מ הלכתי, ביקש הגר"י את רשות האורח 'כדי לספר סיפור ששמעתי פעם'...

אוזני הכל היו כאפרכסת, ומרן רבי דב התחיל: שמעתי פעם סיפור על אדם שנכנס למונית והבחין בדבר-פלא. אם בכל מכונית יש רק הגה אחד, במקום בו יושב הנהג, הרי שבמונית זו היה עוד הנהג, במקום בו ישב הנוסע שליד הנהג...

התפלא הנוסע ושאל את בעל המונית מה זה ועל מה זה שני ההגאים הללו, והנהג השיב. יש לי בן קטן בעל מרץ בלתי נדלה, וכל פעם כשהוא נכנס איתי למונית הוא רוצה לסובב את ההגה שלי, בזמן הנסיעה... כמוכן שאינני יכול להרשות לו לעשות זאת, אבל הוא ממשיך וממשיך לנדנד, עד שראשי כואב מרוב הנדנודים שלו...

מרן הגר"י לנדו מלווה את מרן הגר"י זילברשטיין

מה עשיתי? - בניתי מתקן דמוי-הגה, ליד המקום השני, ואז הבן שלי יושב בזמן הנסיעה ומסובב את ה'הגה', והוא בטוח שהמכונית מסתובבת ימינה ושמאלה רק בגלל הסיבובים שהוא עושה בהגה שלו...

עד כאן הסיפור ששמעתי, אמר מרן שליט"א. וכיון שהימים היו אז ימי טרום-הבחירות באמריקה, הוסיף מרן רבי דב ואמר: הנשיא האמריקני בטוח שהעולם מתנהל על-ידו, באמצעות ההגה של העולם שהוא שולט עליו, אבל את האמת כולו יודעים ש'לב מלכים ושרים ביד ה'', והנשיא לא פועל מאומה, רק מסובב את ההגה המדומה שלו...

המעט של המתפללים והלומדים, בכל הגילאים, העדות והשבטים.

● גם לפני שהגענו לשם, ידענו שמדובר בקהילה מיוחדת במינה. אבל באמת ובתמים, לא תיארונו לעצמנו מפעל-אדירים שכזה. אם המושג 'אין דברים כאלה' הפך להיות קוד-תיאור של פעילות גדולה, ובמקרים רבים התיאור הזה מוגזם, הרי בכל מה שקשור לקהילה הנ"ל - באמת אין דברים כאלה. אבל באמת.

● גם מצד הנתונים המספריים של המניינים, וכמות האברכים הפוקדים מדי יום את בתי מדרשותיה של הקהילה; גם מצד ההתרחבות המהירה והדרמטית; ואולי יותר מכל - באחדות המופלאה שמצאנו כאן בין כל העדות והשבטים, ליטאים וחסידים, אשכנזים ובני עדות המזרח. כולם-כולם פועלים בלב אחד להצלחת הקהילה, ואפשר להרגיש זאת באופן מוחשי מיד כשנכנסים להיכל.

● אף אחד לא מדבר נגד אף אחד. כולם מעריכים את פעלו של המייסד והעומד בראש הקהילה. אינך שומע טענות ומענות. רק שבחים ודברי-הלל. ובתקופתנו, מי אינו יודע, זו תופעה נדירה וחסרת-תקדים.

● הסיקור על קהילה זו היה יכול למלא את כל עמודי הבטאון, ובדעתנו היה להקדיש לכך מקום נרחב ביותר על בית-השם זה, ועוד חזון למועד.

● לפני זמן-מה התקיים ב'חפץ חיים' כינוס מטעם 'עור מציון' להורים שאחד מילדיהם סובל ממחלה מסוימת. בכינוס השתתף גם יו"ר 'עור מציון' הרב **חנניה ציולק** שסיפר בפני המשתתפים דבר מופלא שאירע לו, והמלמד על כוחה של תפילה.

● יום אחד מתקשרים אליי מהבנק ומודיעים לו שהמינוס במצב החשבון גדול מדי, ואי אפשר להשאיר את המצב בצורה זו. הנהלת הבנק דרשה לסדר את החשבון. כיון שלא ידעתי מהיכן אפשר להשיג את הכסף, עמדתי בתפילה חמה לפני השי"ת, וביקשתי שיסייע בידי לפתור את הענין. הרב ציולק אמר שעיקר תפילתו היתה שלא ייצא מכך חילול ה'!

● באותו ערב היתה לי חתונה בירושלים, וכשהגעתי לאלולם, ניגש אליי אחד הסבים ואמר שהוא רוצה לתרום סכום גדול מאוד להצלחת בני הזוג, 'ואולי תוכל לייצג לי, הרב ציולק, מה הוא סוג-התרומה שיהווה את הזכות הגדולה ביותר להצלחה זו?' - שאל הסבא.

● מי שמכיר את רבי חנניה, מכיר גם את נקיות-נפשו. הוא היה יכול לשטוח בפני הסבא את שיחת הטלפון שקיבל מהבנק, ולומר לו שתרומה ל'עזר מציון' היא התרומה הטובה ביותר שתסייע גם להצלחת החתן-והכלה, ולמרות שזו האמת... למותר לציין שרבי חנניה לא אמר כדברים האלה, אלא ביקש 5 דקות כדי לחשוב... אבל, לא חלפו 3 דקות והסבא מגיע ואומר להרב ציולק, "עד שאתה תיתן לי עצה לאן לתרום, אני בטוח שתרומה לעזר מציון היא התרומה הטובה ביותר"... אמר, והפקיד צ'ק אצל הרב חנניה.

● הרב ציולק המשיך לספר לבאי הכינוס שהוא אינו נוהג להסתכל בנוכחות התורם בסכום הכתוב בצ'ק, ולכן הכנסתי את הצ'ק לכיסי. רק לאחר שיצאתי מהחתונה, נזכרתי בצ'ק, וכשהוצאתיו מהכיס חשבתי שהנני עומד להתעלף. המדובר היה בסכום עתק בן 7 ספרות! ללמדנו, כוחה של תפילה עד היכן הוא מגיע! ורק נוסף ונספר, 'בדרך אגב', שמיד לאחר אותה תפילה חמה ונרגשת אל הקב"ה שיסייע ביזו לכסות את הגרעון בבנק, ניגש אליו פלוני ותרם 18,000 שקלים! ככה, בלי הודעה מוקדמת! אבל סכום זה לא התקרב אל הסכום האגדי שתרם הסבא, בירושלים.

● דיברנו על תפילה, ונדגיש שבמנין הנץ של מרן הגר"י זילברשטיין ממשיכים לומר מדי יום 'אבינו מלכנו' בשל המצב החמור שבו אנחנו מצויים מאז נפתחה המלחמה. במשך למעלה משנה - ממש מהימים הראשונים לפרוץ המלחמה - מתחננים העשרות הרבות של המתפללים לפני אבינו מלכנו שיושיענו מצרותינו. נספר שבתחילת הדרך, כאשר הורה הרב שליט"א לומר א"מ, היו שניגשו אל

הרב וניסו לומר לו שאמירה קבועה עלולה להפוך את אמירת 'אבינו מלכנו' לדבר שגרתי, ותפילה זו אותה נוהגים לומר ברגש רב רק בתעניות, בר"ה וביוה"כ, תיאמר כבר כנוסח יומיומי. הרב עמד על דעתו והורה לומר א"מ מדי יום, ולא הסכים גם עם אלה

כמה חסד יש בעם היהודי חתונות ליתומים חינם אין כסף!

כמה חסד יש בעם ישראל! אחד מחשובי הנכבדים ברמת אלחנן, מרביץ תורה וותיק, ששיכל את בנו לפני כמה שנים, סיפר לנו דבר מופלא ביותר.

הכנסנו לחופה בס"ד את בתו תחי' של בני זצ"ל, מספר האב, הגאון שליט"א, וכל החתונה - על כל פרטיה - היתה בחינם ממש.

הדבר התאפשר באולם 'ביכורים' בעיר בית שמש, העומד בקשר עם

קרן-צדקה המקבלת על עצמה את כל הוצאות החתונה של יתומים. האולם עצמו הוא מפואר ביותר, ואינני מכיר בבני ברק אולם כל-כך מפואר, ולמרות זאת הכל היה חינם אין כסף. לא רק האולם היה בחינם, אלא הנהלת הקרן ההיא נתנה למשפחה צ'קים על-מנת שישלמו לתזמורת, לקייטרינג, לצלם, ולכל מי שצריך לקבל כסף. לא יאומן!

כ'קינוח' מספר לנו האב שליט"א, שגם אחד מבעלי-המנגנים המפורסמים ביותר, הרה"ח ר' זאנוויל ויינברגר הופיע בחופה ושורר שם - חינם אין כסף. הוא עשה זאת ממש לשם מצוה, למרות שאין לו קשר ישיר עם משפחות המחותנים.

כמה סניגוריה עולה לפני כסא-הכבוד ממעשי-חסד שכאלו!

שהציעו לומר זאת רק בימי שני וחמישי. 'המצב הוא חמור מאוד, ואמירת א"מ נצרכת היא ביותר', אמר הרב. למותר לציין עד כמה הדברים התבררו כנכונים, ונדגיש גם שלמרות הרגילות באמירת התפילה, היא לא הפכה ל'מלומדה', והקטעים נאמרים בקול נרגש ובלב הומה.

● גם בתקופתנו אפשר למצוא אנשים המצויים בדרגה רוחנית גבוהה מאוד, העושים מעשים שיש בהם הקרבה גדולה עד מאוד. לפני מספר חודשים הזדעזענו לשמוע על מקרה טראגי של אשה צעירה בבני ברק שנפטרה ממש בפתע-פתאום, והותירה את בעלה התינוק ו-3 יתומיה הקטנטנים ללא משען ומשענה. הצער היה באמת כבד מנשוא, וכל מי ששמע על המקרה השתתף בצער המשפחה. והנה, החודש התבררנו על כך שהבעל התאבס עם... אחות-אשתו, בחורה בת 19.5, כלילת-המעלות. נחשוב רגע במה מדובר: בחורה, שיש לה שם טוב משמן טוב, ועתיד-חייה לפניו, מוכנה להינשא לגיסה ולקחת על עצמה - מיד לאחר חתונתה - עול של 3 ילדים.

● אז נכון שאלה הם ילדי-אחותה המנוחה, ונכון גם שהילדים קשורים אליה מאוד, אבל מדובר במסירות-נפש שלא תיאמן! הכלה הצעירה עשתה זאת כדי להקל על חיי המשפחה, וגם ההורים שלה ישמחו מאוד לראות שהקשר לא נותק, אבל אחרי הכל - אי אפשר שלא להתפעל ממעשה כזה, שלבטח מעורר גם סיגוריה רבה בשמי-מרומים.

● צעירי ישראל מצטיינים כיום גם בהתמדת התורה ובידיעתה, ושוולטים במסכתות שלמות בעל-פה, ועושים זאת בחשק רב ובשמחה. שמענו מעשה מופלא על בנו של אחד מתושבי השכונה המתגורר בעיר טבריה. האב נוהג מדי יום ללמוד עם בנו בטלפון, והנה פעם בעת שלמדו הזכיר האב משנה מסוימת ממסכת שבת, והבן הטברייני 'ירה' מיד ואמר שאין משנה כזו. האב התפלא ושאל את בנו האם הוא זוכר את המשניות בעל פה? והבן השיב בחיוב... וסיפר מעשה שהיה.

● הגיע אלינו מתקין-מזגנים, סיפר הבן, והבחנתי שכל הזמן הוא ממלמל בפיו דבר-מה, ולא הצלחתי לקלוט במה מדובר. הייתי בטוח שהוא אומר תהלים, ולבסוף החלטתי לשאול אותו מה הוא ממלמל. המתקין השיב לי בדבר-פלא: אני אישית מתקשה מאוד ללמוד לאחר שעות עבודתי, וגם אם אני הולך לשיעור, כוחותיי אינם עומדים לי ואני נרדם. לכן החלטתי שלפני שאני יוצא לעבודה אלמד כל יום משנה אחת, ואשנן אותה אחר-כך בשעות העבודה. ה'המצאה' הזו עבדה באופן מושלם, ואני כבר שולט היום בס"ד בחצי-ש"ס משניות בעל-פה!!!

● ומסיים הבן מטבריה את דבריו לאביו שליט"א, ואומר: הרעיון מצא מאוד חן בעיניי, והחלטתי שאם זה מתאים למתקין-מזגנים, היודע כבר כל-כך הרבה משניות בעל פה, מדוע שזה לא יתאים גם לי, שאלמד משנה כל יום, ואשנן אותה בדרכי לכולל? וכך עשיתי, והנה היום אני יודע כבר הרבה מסכתות של משניות בעל-פה, והכל בזכות אותו מתקין...

● הדבר התפרסם בחוצות טבריה (והגיע גם עד עפולה...), וכיום אפשר לראות אברכים רבים המשננים משניות בדרך-הליכתם לכולל. ורק לחשוב על זכותו של אותו מתקין-מזגנים!!! ---

● נצטט כאן מעשה מופלא על 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' המוסב על רבינו מרן הגר"י זילברשטיין. המעשה סופר על ידי בעל-המעשה עצמו, ובפניו של הרב שליט"א, כך שברור שאין לפקפק באמינותו. הסיפור המרגש הובא בקו 'שיח יצחק' מתורתו של מרן רבינו שליט"א. בהקלטה שפורסמה בקו, נשמע הרב הגאון ר' שמואל שרגא

שליט"א, ראש כולל 'נחלת יעקב' בבית שמש, המספר כדלהלן.

● אבי חולה במחלה הקשה רח"ל, ובשלב מסוים - בשל חסימת מעיים - הרימו הרופאים את ידיהם, ואמרו שאין להם כבר מה לעשות. החלטתי לגשת אל מרן הגר"י זילברשטיין, ולבקש את ברכתו עבור אבי, הרב אליהו בן שרה לרפ"ש. ואכן, הגעתי לביתו של רבינו ברמת-חן באמצע שיעור תורה שמסר למקורביו בביתו ותיארת את מצבו הקשה, עד כדי כך שבגלל חסימת המעיים הוא לא מסוגל לאכול, אינו מתקשר עם הסובבים, ומסובל בייסורים קשים. מצבו הידרדר, אמרתי לרב, כך שגם בכירי הרופאים במחלה הכירורגית והאונקולוגית ב'תל השומר' לא ידעו מה ניתן לעשות.

● הרב שרגא הזכיר לפני רבינו את דברי הגמ' (ב"ב קטז, א) 'כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר חמת מלך מלאכי מוות, ואיש חכם יכפרנה'. וביקש שרבינו, בהיותו איש חכם מופלג בתורה, מגדולי וצדיקי הדור, יברך את אביו לרפואה שלימה.

● רבינו שמע את הדברים, ומיד הגיב בענווה ואמר: 'הוא מעורר אותנו שכיון שכולנו לומדים פה יחד, נוצר לנו שם של 'איש חכם', איש שמרבה חכמה בעולם... ומאחר וכולנו לומדים יחד, נגיד כולנו יחד שאנו מבקשים מהקב"ה שישלח רפואה שלימה במהרה לאלהו בן שרה בתוך שאר חולי ישראל'.

● את המשך הסיפור המפעים סיפר הרב שרגא בביה"ח 'מעייני הישועה' בפני עשרות הרופאים המגיעים בקביעות לשיעורו של רבינו. לא חלפו יותר מ-3 דקות לאחר

שיצאתי מבית הרב, והטלפון שלי צלצל, ואני נדהם לראות על הצג את המספר של אבי שליט"א בכבודו ובעצמו. עד עכשיו מצבו היה כה קשה שהוא לא תקשר עם הסובבים.

● אבא מבשר לי שלפני 3 דקות השתחררה החסימה ב"ה, וממש באותו הזמן שהרב התפלל עליו, וקיבלנו את ברכתו, התרחשה הישועה הגדולה. מאז חל שיפור גדול, ואבא הצליח אפילו לאכול כרגיל (ולא ע"י זונדה) ובעקבות האוכל לא נוצרה שוב חסימת מעיים. כל הרופאים עמדו נדהמים ונפעמים ולא היו מסוגלים להאמין לנס הרפואי שהתרחש למול עיניהם.

● רבינו שכאמור ישב במקומו הקבוע בשיעור רופאים, והאזין אף הוא לסיפור המדהים, הגיב בענותנות הנוראה וביקש לתקן 'תיקון חשוב': "אמת, שאנחנו יושבו שם עם קבוצת תלמידים מצויינים ולמדנו יחד, וכשהרב שרגא הגיע ביקשנו מכל התלמידים שיתפללו, אז מי אומר שזה קרה בזכותי?... ויתירה מזאת; בין התלמידים היה גם ילד יתום שאביו נרצח לפני כמה חודשים במלחמה, והלב שלו שבור ורצוצ, ומדי פעם הוא בוכה, ולמרות הקשיים שלו הוא מתאמץ ללמוד ואף מתערב בסברות. גם ילד זה הצטרף לתפילתנו על החולה, ומי יכול לאמוד את כוחו של ילד יתום?!

● התהודה הענקית שיש ליקול ברמה' מתגברת מיום ליום, בארץ ובחו"ל. לאחר עבודה מאומצת של עשרות שנים, זוכה החוברת של רמת אלחנן, בס"ד, לביקוש לא-ניאמן. הציבור לא מודע דיו לעבודה המייגעת המושקעת ממש בכל גליון, בכל התחומים, תוך השתדלות מאומצת לא

לשלוח את הגליון לדפוס גם אם אות אחת עדיין לא מסודרת כתקנה. אחת הראיות המובהקות לכך הן 'החטיפות' הנראות בכל מקום אליו מגיעה החוברת, כאשר זמן קצר לאחר הגעתן לא נשארת חוברת אחת... אנחנו תולים את ההצלחה הגדולה בסיעתא דשמיא ובזכות הציבור. בהגיענו - בגליון הבא - לגליון 400, נודה להשי"ת על טובו הגדול שהיטיב עמנו, ונתפלל על להבא. אחד הקוראים, שהזדהה בשם **א. בן אריה**, שניסה להשיג את החוברת, ולא הצליח, שיגר לנו מכתב מרגש שצילמו מופיע כאן.

● אנחנו מדברים הרבה לאחרונה על הצורך להיות עם התלמידים, ו'לזרום' איתם, להבין לליבם ולצרכיהם, ועד כמה שאפשר לא לומר 'לא'. בגליון שעבר כתבנו על הגאון רבי **אברהם ישעיהו פרובר**, ראש ישיבת 'היכל שמואל', שמוחל על כבודו ונכנס אל חדר-האוכל ודואג שגם תלמידי שיעור א' יקבלו את המאכלים שהם רוצים. הסיפור הזה היכה גלים, וקיבלנו על כך תגובות נלהבות, שכן יש בו באמת משהו מיוחד במינו.

● אבא הגרא"י פרובר הוסיף לנו עוד כמה דברים, שחשוב מאוד לכל מחנך/ר"מ לדעת אותם וליישם בפועל. כאשר אני נתקל בבחור שאיחר לתפילה, ומגיע לשיבה בשעה 8.30 למשל, אינני שואל אותו מילה על התפילה, אלא שולח אותו על-אתר לחדר האוכל, כדי שישביע את נפשו לפני שהוא בא ללמוד. יתירה מכך; אם במקרה הגיע הבחור בשעה 10.30, ואז אין כבר אוכל בשיבה, אני נישג איתו אל הקיוסק הסמוך וקונה עבורו סנדוויץ' ושוקו, כדי שיהיה לו כוח ללמוד.

● רק בדרך זו של הענקת-אהבה ומסירות, אפשר לתפוס כיום את בני הישיבות ולהביא לידי כך שהם ילמדו טוב. הגרא"י פרובר מספר עוד שכאשר עלה פעם למעונו של מרן **הגרי"ג אדלשטיין** צ"ל, אמר לו מרן לא ללחוץ על הבחורים בענין התפילה בשיבה, אבל לדאוג שהבחורים יגיעו לתפילה... שאלתי אותו 'איך מבצעים הלכה-למעשה את שני הדברים האלה?'

ומרן צ"ל השיב לי, 'מי שאינו יודע כיצד לעשות זאת - שלא יהיה ראש-ישיבה! - - ואידך זיל גמור.

● צריך רק להוסיף ולהעיר שהיחס החם והאהוב המוענק לבחורים ע"י הגרא"י פרובר, וכל יתר אנשי הצוות בישיבת 'היכל שמואל', גורם ל...משמעת החזקה בשיבה. והדברים פשוטים, כי כאשר התלמיד מרגיש שאוהבים אותו באמת, ומתייחסים לרצונו-ליבו, הרי באותה מידה כאשר ידרשו ממנו להיות במשמעת כזו או אחרת, הוא יענה לכך ברצון. וזה אולי ההסבר בהוראתו של מרן הגרי"ג אדלשטיין צ"ל!

● ולסיום, נצטט כאן ת"ח חשוב מרמת אלחנן המתעסק גם עם בעלי תשובה ומקרבם לבית המדרש, ושמענו ממנו דבר מחוכם ביותר. לאחרונה, הוא אומר, נחשפות פרשיות מכוערות שבוצעו לכאורה ע"י יהודים הקוראים לעצמם 'חרדים', דהיינו שהם מתלבשים ונראים כיהודי חרדי, עם זקן ופאות, עם חליפה וכובע וכו'. כתוצאה מכך, עומדים לפעמים החרדים האמיתיים מול מתקפת-שאלות המגיעות מאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות המקנטרים ואומרים 'וכי זה יהודי חרדי?! תראו איזה פעולות מכוערות הוא עשה!'

● ולפעמים אין בפניו תשובה שתהיה תגובה הולמת. אני מציע לכל אחד, אומר הת"ח, לשנן לעצמו את הענין הבא, וכשבאות לפניו שאלות מסוג הנ"ל, תהיה בידו תשובה נכונה ואמיתית. וכך יאמר לחילונים: אתם מתפללים הכיצד קורה שיהודי חרדי יבצע מעשים כאלה?! - אשיב לכם, שהזקן והפאות שלו צומחים לבד, גם את החליפה והכובע שלו הוא יכול לקנות בכל חנות מזדמנת, כך שאין בכל אלה שום ראיה שהוא אדם חרדי. ההגדרה היחידה של 'חרדי' היא, שהוא חרד לקיים רצון אביו שבשמים.

● תשובה כזו עשויה להפריך את כל השאלות. לאחר שהשואלים יבינו שאכן יש בודדים המתלבשים כחרדים, אבל באמת אין להם שום השתייכות למגזר החרדי, תופרכנה כל השאלות

אוי לנו כי חסרנו כלי חמדה

בצער רב וביגון קודר הגנו להודיע כי גם הבוקר בתפילת שחרית כמו בחודשים קודמים אחרנו את חלוקת כלי חמדה

בטאון 'קול ברמה'

ולא זכינו להשיבו לידנו ולידי קרובינו. אלא רק לראות בכליו עינים את אלו שכן זכו להשיבו, אוי לנו כי חסרנו כלי חמדה זה,

מי יתן לנו תמורתו

התחבילים בחסרון

שפסח בן אריה

(יחד עם מנחם רבנא שחסידי אבותינו את כלי חמדה זה)

המכתב שהתקבל מאחד הקוראים

וארטים לפרשת שבוע

כה יט. ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. הבית שמואל (הובא בפרדס יוסף) הקשה, הרי מדברים כאן על לא שיצחק הוליד, ומדוע הוזכר כאן אברהם הוליד את יצחק. **מהר"ם חביב תירץ** על כך ע"פ הרמב"ם: שאדם מקיים מצוות פו"ר רק כשהבן שלו מוליד בן, וכיוון שיצחק היה עקר אביו עדיין לא קיים פו"ר, ורק כאן כשהתורה באה לספר לתולדותיו של יצחק, דחינו שהוא מוליד יש בנות טעם לכתוב שיצחק, אברהם הוליד את יצחק, דחינו שהוא קיים ע"פ פו"ר. **והבית שמואל תירץ** דהנה איתא בגמ' שממזר וממזרותו לא ידועה אינו חי מחשש שיתחתנו עמו, ממזר ידוע חי, כי אין חשש שישא לא. אבל איתא בירושלמי (יבמות ח' ג') שזה הכל עד ששים שנה אבל אחרי ששים שנה אנשים שוכחים, ואז הקב"ה פעם בשישים שנה הורג את כל הממזרים. וא"כ אומר ה"ש, התורה הביאה שאברהם הוליד את יצחק כדי להפריך את טענת ליצני הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה (וכמ"ש רש"י כאן), והראיה שלא מאבימלך, כי הוא חי וממזר ידוע אמור למות, ואם תגיד שהוא עקר ולכן לא חשש הקב"ה להשאיר אותו בחיים, אומרת התורה - יצחק הוליד את יעקב ועשיו, ואם תרצה לומר כיוון שהוא ממזר ידוע הקב"ה לא כילה אותו, י"ל שהוא בן שישים שנה בלדת אותו, ופעם בשישים שנה הקב"ה מכלה את כל הממזרים גם הידועים.

כה יט. אברהם הוליד את יצחק. פרש"י שלציני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' לכן עשה הקב"ה יצחק והיה דומה בקלסתר פניו לאברהם. יש להקשות למה נרמז העניין הזה כאן כשיצחק היה בן שישים. וי"ל ע"פ בי"מ פז. שעד אברהם לא היתה זיקנה בעולם ומי שהיה רוצה לדבר עם אברהם היה מדבר עם יצחק כיהיו נראים אותו הדבר בדיוק, וביקש אברהם רחמים על הדבר כדי שיכירו בניו ובני יצחק, ונתיה אברהם זקן. והנה כשהזקין אברהם הוא כבר לא היה כ"כ דומה ליצחק כי נהיה זקן ואי"כ שוב ליצני הדור פערו את פיהם, אבל כשיצחק נהיה בן 60 שוב נהיה דומה לאברהם כי תנן באבות בן 60 לזקנה, ולכן הוזכר כאן שוב העניין הזה שקלסתר פניו דומה ליצחק. עדות יוסף.

כה כא. ויעתר יצחק לנוכח אשתו. יש להקשות מדוע האריכה התורה וכתבה לנוכח אשתו. ועו"ק מדוע הוצרך יצחק להתפלל כ"כ בשביל ילדים הלא הובטח מה' כי ביצחק יקרא לך זרע? וי"ל שהקושיה השניה מתרצת את הראשונה, מאחר ויצחק הובטח מה' שהיו לו ילדים לא ראה צורך להתפלל בעד עצמו וכל חששו היה על רבקה שהילדים יהיו ממנה ולא מאישה אחרת, ולכן התפלל לנוכח אשתו, כי תפלתו היתה עליו. יד משה.

כה כג. ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר א"כ למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'. ויאמר ה' לה שני גויים בבטןך. י"ל בכונות הפסוק ע"פ המדרש שכשרבקה נפלה מהגמל יצחק חשבה לטוטה, ואיתא בסוטה כו. שהנחשדת שהיא סוטה והיא לא סוטה, וזכש שתלד בלי צער, ובברכות לא: איתא דשכרה שתלד תאומים, והנה היא נחשדה על כך שהיא סוטה, אי"כ היא חשבה שיהיה לה כדברי הגמ' בסוטה שתלד בלא צער ולכן הלכה לדרוש את ה'. אי"ל הקב"ה שהשכר שלך הוא כהגמ' בברכות, תאומים.

כה כה. ויקראו שמו עשו. ואילו אצל יעקב כתוב ויקרא. והנראה לומר בזה דהנה אצל עשו קראו האנשים כיוון שהיה אדמוני לא רצה יצחק למולו (כדאיתא במדרש מובא בדעת זקנים כאן במעלי התוס') ולכן ישאר לו שם שקראו לו האנשים. משא"כ בעקב שעשו לו ברית ואביו קרא אז את שמו כמנהג כל ישראל, כתיב ויקרא. רבי חיים קניבסקי.

כה כח. ויהאב יצחק את עשיו כי ציד בפיו. איתא בדברים, כי השוחד יעורר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. וכתב בהדר זקנים לבעלי התוס' בשביל שוחד דברים (תבן ומלח) ושוחד דאכילה שנתן עשיו ליצחק, יצחק התעורר, כי אמרו חז"ל (מופיע ברש"י לקמן) למה כהו ועינו של יצחק, ע"מ שיעקב יקבל את הברכות, דאם היה רואה אז לא היה נותן את הברכות ליעקב כי היה מזהה אותו. אי"כ זמ"ש, כי השוחד שנתן עשיו וגרם שיצחק ירצה לברך אותו, תעורר עיני חכמים, (היינו עיני יצחק), ויסלף דברי צדיקים, היינו יעקב שהיה צריך לסלף מהאמת ולומר אני עשיו בכורך.

שם. ויהאב יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב. הלשון אצל עשיו הוא ויהאב יצחק את עשיו ואצל רבקה כתוב אהבת את יעקב בלשון הווה. וי"ל, אומר השל"ה, שיצחק אהב את עשיו אהבה התלויה בדבר כי ציד בפיו ובטל דבר בטלה אהבה. והאהבה קיימת רק אם יביא לו ציד, משא"כ רבקה אהבת את יעקב בכל מצב.

כה כז. ויהי עשיו איש יודע ציד. וברש"י הוא צד את אביו בפיו. היינו שהוא שאל איך מעשרים את המלח

והתבן. רבי אליהו דיסקין הקשה למה הוא לא שאל על חנוכה וט"ו בשבט ושבת, מה מצא דווקא במעשר, ותירץ ע"כ, ע"פ הרמב"ם הלכות מלכים פ"ט שיצחק תיקן הלכות מעשר, וידוע שמי שרוצה לקנות לבו של ראש הישיבה שלו הוא שואל אותו על הספר שלו... וא"כ ה"ה עשיו רצה להתחנף ליצחק ושאל ע"מ בדיק הוא תיקן דיני מעשר.

כה ל. ה לעיטני נצ מן האדום. לשונו של עשיו היה כידוע בגלות הרוח (וכמ"ש רש"י כז כב יקום אבי עי"ש) והנה כאן פתאום הוא מדבר בלשון יפה ובנימוס רב הלעיטני נא דחינו בבקשה (דאין נא אלא לשון בקשה, רש"י כב ב.) וי"ל דהנה מצינו לגבי קרבן פסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגוי'. ובפסחים מא', הלא הכונה שאינו צליל כ"כ, וכאן צ"ל שעשיו הגיע מהחשדה וראה מאכל, אבל עדיין זה לא היה מבושל כראוי, (וכמו שמדויק בפסוק, מן האדום הזה, והרי עדשים בסוף הבישול אין אדומות.) וזה מה שאמר עשיו הלעיטני אפילו שזה נא דחינו שזה עדיין לא מבושל כל צרכו, אלא רק כמאכל בן דורסאי (שווד רעבתן) שהיה אוכל לאחר שליש בישול, וברור שהוא לא נהיה פתאום צדיק תמים. אבני שוהם.

כה לא. ויאמר יעקב מכרה ביום את בכורתך לי. וכן להלן **השבעה לי ביום.** מרה זה הכוים. י"ל (אמנם רש"י עומד ע"כ, אבל ע' פנים לתורה) אומר האור החיים דהנה עיקר חשיבות הבכורה הוא בירושה, ולכאן קשה הרי הירושה זה דבר שלא בא לעולם, ואיך הקניין חל, הא אין אדם מקנה דשכל"ב! אולם איתא בב"מ דבמקום שגומר בדעתו להקנות הקניין חל, וכגון ציד עני שאומר לחבירו מה שתעלה מצודתי היום מכור לך אפי' דהוי דשכל"ב מכור, כיון שהוא זקוק לכסף כדי חייו אז הוא גמר ומקני. והנה כאן עשיו בא עמך ורעב, וביקש הלעיטני נא כי היה כמו עני רעב, ולזה אמר יעקב מכרה כיום, הכוונה כדין של ע"מ מה שתעלה מצודתי היום. דבהכ"ג מהני קניין אף בדבר שלא בא לעולם, וזה מה שאמר עשיו הנה אנכי הולך למות, והוא כדי חייו וממילא יחול הקניין.

כה לד. ויעקב וגו' ונזיד עדשים. הרי זה שיד ליצחק ואיך קנה הבכורה ע"י דבר שאינו שלו? וי"ל שהיה זה סעודת הבראה שהכין יעקב ליצחק כי באותו היום נפטר אברהם, וסעודת הבראה אסור שיהיה משל האבל וע"כ הקנה זאת יצחק לבנו ע"מ שאין לו רשות בהם.

כה לד. ועקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים, ויאכל וישת ויקם וילך. למה הפסוק היה צריך לומר שהוא הלך? י"ל היות והמכירה חלה רק אחרי שהוא אכל **ושתה**, ושיכור אין מכירתו מכירה, אי"כ הכל בטל. אלא שהגמ' אומרת שהדין ששיכור אין מכירתו מכירה הוא רק כשהוא שיכור כלש שאין יכול להלך ברגליו, וע"ז נאמר ויקם וילך, דחינו שהלך אח"כ וממילא מכירתו חלה, כי הוא לא כלוט.

שם. למה נתן לו לחם שלא ביקש. י"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, דהגמ' מסתפקת מה הברכה בעדשים מבושלות (שלקות, בברכות לח' ב.) והוא לא רצה להכשיל את עשיו בברכה לא ראויה, לכן הביא לו קודם לחם שיפטור את המצב. עו"ל שיעקב רצה שהמכירה תחול ואם לא היה מביא לו לחם מקודם הוא היה אנוס דאיתא במדרש שעשיו נקפתו בולמוס, לכן רצה קודם להרגיעו ע"י לחם ואז המכירה כבר לא באווס.

כו ה. עקב אשר שמע אברהם בקבלי וישמרו משמרתו מצוותי חקותי ותורתו. וברש"י כאן ע"פ יומא כח: מכאן שאברהם שמר את כל התורה כולל עירובי תבשילין. רבי נתן אדלר מקשה למה כתוב עירובי תבשילין דווקא? וי"ל דהנה איתא שהאבות שמרו את התורה, ויש יצאו מכלל בן נח להקל, והראיה, שהנה בן נח גשבת חייב מיתה, ואילו האבות שמרו שבת. וקשה ע"ז הא בבן נח הלילה הולך אחרי היום, וא"כ אולי שבתו בשבת של היהודים אבל חיללה אותה במוצ"ש ואז יצאו יד"ח שלא שבתו לפי בן נח? וע"ז י"ל ששמרו עירובי תבשילין, דהיינו יו"ט שחל בער"ש שאז הם לא יכולים לחלל את מוצאי יו"ט כי שבת, (וגוי אסור לו לשבות סתם יום וכמ"ש הרמב"ם מלכים י ט גוי שקבע מועד לעצמו חייב מיתה) ואז חזינן שממרו כל התורה כולה.

כו ז. כי טובת מראה היא. יש להקשות היכן נעלמה כאן המילה מאוד שהובאה לעיל כד טז שבעת שאליעזר נפגש עמה כתוב כי טובת מראה היא מאוד? וי"ל ע"פ רש"י בראשית ד יט. שהאישה לאחר לידתה נפחת יופיה, וכאן איירי לאחר שילדה ולכן הורדה המילה מאוד. תוספת ברכה.

כו יד. ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר. יש להקשות מדוע כתוב פעמיים **מקנה**, למה לא כתוב מקנה צאן ובקר? וי"ל כיוון שמצינו שיצחק תיקן מצות מעשר (רמב"ם מלכים ט א) והנה מעשר בהמה אינו מתעשר מצאן על בקר, בשונה מבכשים ועיזים שמתעשרים זה על זה, ולכן היה לו מקנה צאן בפניע שכלל כבשים ועיזים, ומקנה בקר בפניע, כדי להפריש מעשר מכא"י. משך חכמה.

פרשת תולדות תש"ה

כו יט – כא. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק וגו' ויקרא שם הבאר עשק. ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה. יש להקשות מה הטעם לא קרא לראשון שטנה הרי גם על הראשון רבו? וי"ל, אומר ה"פני דוד', ע"פ המבואר בקידושין נט. דבסוגיה דעני המהפך בחררה אומר הר"ן דאם היה עשיר ובא עני ונוטלה לא היה רשע לפי שהעשיר מצוי לו. וא"כ בפעם הראשונה הרועים היו עניים ולקחו מליצחק העשיר ואז מותר להם, משא"כ בפעם השנייה שהם כבר התעשרו מהראשונה הם כבר עשירים ומיקרו רשעים.

שם ובפסוק כב ויחפור באר אחרת וגו'. בב' הבארות הראשונות נאמר ויחפרו בלשון רבים, ואילו בבאר השלישית נאמר ויחפור באר אחרת בלשון יחיד? וי"ל, אומר ע"כ רבי דב לנדא ע"פ הרמב"ן כאן, ששלושת הבארות הם רמז לשלושת בתי המקדש שייבנו ע"י בניו של יצחק, הראשון נאבד מאיתנו ע"י עשק של מחלוקות ומריבות, השני ע"י שטנה וזהו שיטנה שבפסוק, והשלישי שייבנה לעת"ל לא יחרב לעולם ועיין ברמב"ן, וא"כ י"ל שהבאר השלישי שמרמז למקדש שלישי שייבנה בידו יתברך כתוב ויחפור כי זה נבנה ע"י הקב"ה וליא רבו עליה כי לא יהיה עני מריבה.

כז יט. ויאמר יעקב לאלאביו אנכי עשו בכרך. יעקב היה עמוד האמת כמו שכתוב תתן אמת לעקב, וא"כ איך הוא הגיע כמו גנב בחשיכה לאבא שלו ואמר אני עשיו בכורך, הרי ברור שיש כאן איזה צל של אדם שלא דובר אמת וזאת בלשון המעטה, ומה ההסבר שנאמר ללדינו ע"ז? ראיתי ביאור נפלא מאוד מרבי צדקיהו קרלינשטיין שכך הוא סיפר: פעם אביו רבי ראובן בא למסור שיעור בבאר שבע וכאשר הוא סיים את השיעור הגיע אליו אדם עיוור ואמר לו כבוד הרב לאחר שעברתי את השואה נפטרו כל בני משפחתי, זכותי להתחתן ונולד לי בן יחיד ולילד הזה נולד בן אחד ויחיד והערב הוא מתחתן באולמי תמיר בירושלים, הבנתי שהרב הולך כעת לתחנה אנא מכס תיקחו אותי לקו 870 שנוסע לירושלים. לאחר בירור קצר התברר לרבי ראובן שקו 870 מגיע לצפון לעפולה, ואילו קו 870 נוסע לירושלים, אז רבי ראובן לא היסס ואמר לעיוור קו 870 נוסע לעפולה אני אעלה אותך לקו 470 שנוסע לירושלים, אבל העיוור מתעקש ואומר ילא! יקו 870 מגיע לירושלים אנא תעלה אותי לקו 470.... רבי ראובן נכנס לדילמה מאוד גדולה. אילו הוא יעלה אותו לקו 870 הוא בודאי יפסיד את החתונה של נכדו היחיד, אך מאידך גיסא הוא מתעקש ע"ז. ברור שכי"א יבין שמצווה גדולה לשקר ולומר על קו 470 שזה 870 כדי שאותו עיוור יזכה להגיע לחופת נכדו היחיד. כי הדבר בנוגע לשאלתנו, יצחק פקד מאוד לתת את הברכות לבנו שימשיך אותו בקודש, אבל רבקה יודעת שהוא טועה ועשיו הוא אבי הממלקים של כל הדורות והוא אבי השקרנים והנוכלים. זה שרבקה לא אמרה זאת ליצחק כי ימיו כי לא רצתה לצער אותו, וברור שמי שהאמת נר לגרליו חייב לשנות קצת מהאמת כדי שהברכות לא יגיעו חלילה למי שיצחק לא באמת חפץ בכך.

כז כב. הקול קול יעקב, למה יעקב לא שינה את הקול. אומרים חז"ל כי לא הצטווה ע"כ מרבקה. ועיין בבית הלוי שהביא, שעשיו חשד שיעקב יגנוב לו את הברכה, אז הוא סיכם עם יצחק אביו שהוא יעשה קול כיעקב. ואילו יעקב היה משנה את הקול הוא היה נכשל כי יצחק היה מגלה את הסימרה, רואים שכשאדם עושה מה שצריך הוא רק מרוויו.

כז לא. ויבא לאביו. מכאן שכשבן מכבד את אביו לבסוף בניו יכבדו אותו. שהרי כתב הבעה"ט בפרשת כי תשא על הפסוק **ונתנו** איש כופר נפשו שהנותן יקבל חזרה ולא נחסר ע"י הצדקה כי המילה ונתנו נקראת ג"כ הפוך אותו הדבר והיינו שהנותן חוזר אליו. וא"כ היה הכא, המילה ויבא לאביו נקראת ג"כ הפוך אותו הדבר והיינו המכבד את אביו יכובד ע"י בניו. ורמז נוסף יש בתורה שאחד שמוחל לשני אז מוחלים לו עוונותיו עה"י בפרשת ויחי כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך. אנא שא נא נקרא ג"כ הפוך והיינו שהמוחל מוחלים לו. רבי חיים קניבסקי.

כז לו. ויען יצחק ויאמר לעשיו הן גביר שמתיו לך ודגן ותירוש שמכתינו. ומבאר רש"י שיצחק איך לעשיו מה תועלת יש לך בברכה הרי מה שנתנה שייך ליעקב, ששמתיו אותו אדון לך ומה שקנה בעד קנה רבו. שואל ה"יאמרי אמת' אי"כ מדוע הפסוק ממשיך 'ודגן ותירוש שמכתינו הרי בלא"ה אין לו אפשרות לברך כי מה שיהיה לעבד יהיה לאביו וא"כ מה אכפת לן אם יהיה לו דגן ואוכל או לא? וי"ל, אומר ה"יאמרי אמת' ע"פ גיטין יב, שבשנות בצורת יכול העבד לומר לרבו או פרסניו יא הוציאני לחירות, וא"כ היה יכול עשיו לומר שהוא רוצה ברכה כיוון שכאשר תהיה שנת בצורת יוכל לתבע עטר שחרור ולהתברך. וכנגד זה אמר לו יצחק ודגן ותירוש שמכתינו והיינו שלא יחסר לו אוכל.

כז לט. ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל. אומר רש"י משמני הארץ זה איטליה של יון. יש לעיין מדוע כשבירך יצחק ליעקב ויתן לך אלוקים מטל השמים הוא לא פירש שם שמדובר על איטליה של יון; וייל שבוודאי הברכה ליעקב היתה שכל משמני הארץ יהיו ליעקב ולא דווקא איטליה. ולגבי הברכה לעשיו הוקשה לרש"י הרי יצחק אמר קודם הכל נתתי ליעקב ולך איפוא מה אעשה בני, והיינו שהוא לא יכול לבדך כלום ואם כן איך פתאום

כח התפילה

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. ה"ל בפרשה הביאו יסוד עצום למא יש לאדם יסורים, ומה הפתרון לכל הדברים! ביבמות סד. אמרו: א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתארה להתפלל של צדיקים. וברבינו בחיי כתב: שהטעם שהפסוק הקדים תפילה לעקרות של רבקה, משום שכל סיבת העקרות של רבקה היתה כדי שתתפלל וזאת הסיבה לכך, ומכאן יש ללמוד על כח התפלה שהוא גדול מאד ואפילו לשנות הטבע. ומבואר בחז"ל שיש תפילות שלוקח זמן עד שיענו כי לפעמים הקב"ה רוצה לתת לנו משהו יותר גדול למשל שידוך טוב או ילד מוצלח, או יותר פרנסה וכו' ובשביל זה צריך המון תפילות וע"י שמתעכבת הישועה מתרבות התפילות והתוצאה לבסוף תהיה יותר גדולה ויותר טובה. רואים מכל זה שאסור לאדם להתיימש מלהתפלל הן על דש"ק והן על שאר עניינים, ואפילו נראה לו שכבר התפלל די והותר ואין תפילתו עושה פירות, ימשיך להעתיך בתפילה עד שיושע. כמו שאמרו בברכות לב: אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שאמר קוה אל ה' חזק ואמץ לבך וקוה אל ה'. ובילקוט שמעוני ישעיה שפח: ר' יוחנן בשם ר' חייא והיה כי הרבתה להתפלל, מכאן שכל המרבה בתפלה נענה. ולפעמים אם התפילה לא מועילה לו מועילה לאחרים או לזרעו אחריו. וידוע שתמיד אצל גדולי הדור כשבאו לבקש ישועה הם היו עונים להמשיך להתפלל. והרב שטינמן היה מביא מאשה אחת מנשי הנביאים שהתפללה 264 פעמים ולא נענתה אך כשהגיעה ל-265 נענתה ובזכות זה התעשרה, כי לעיתים אנו נצרכים להרבה מאוד תפילות בשביל לראות את הישועה. ואין עצה ואין תבונה, רק להתפלל להתפלל ושוב להתפלל! **ואל הקב"ה** אפשר להתפלל בכל עת ובכל שעה, אם זה בני תפילות שנתקנו לישראל, אם זה תפילה פרטית שאדם יכול לשאול מה' בכל שעה שמזדמן לו. ואשרי העם שה' אלוקיו. יסוד התפילה הוא לחזק בליבנו את האמונה והביטחון בה', כי ע"י שאנו מתפללים אליו לכל דבר ולכל צרה זה מראה שאנו מאמינים שהוא יכול להושיע אותנו ובוטחים בישועתו. ידועים ומופרסמים דברי החפץ חיים בליקוטי אמרים בגודל התועלת שיש לתפילה. ואלו דבריו: כל הצרות הבאות עלינו שאיננו ניצלם מהם הוא משום שאין אנו צועקים ומרבים בתפילה עליהם, כי לו היינו מתפללים ושפכנו שיח לפני הקב"ה בוודאי לא ישובו תפילותינו ובקשותינו ריקם. ולא יסתפק אדם במה שמתפלל שמונה עשרה ג'פ ביום אלא מלבד זאת צריך כמה פעמים ביום לשפוך תפילות ובקשות בינו לבין עצמו כשהוא בבית, וצריך שיהיה מעומקא דליבא, כי בינו לבין עצמו הוא יחשוב על מצבו הכלכלי וטרדותיו הרבים ועל משפחתו וכו', ואז הוא ממילא יתפלל בתחנונים. ותפילה כזאת, אומר הח"ח, בוודאי לא תשוב ריקם. וכן החזו"א באגרותיו מושב את הקברה הגדולה שזוכה לה האדם בעת התפילה, וכך הוא כותב: מה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם כאשר הוא משיח לרעהו, ותפילה בעת צרה שהאדם נצטוה עליה היא לו לעזר ותרופה מתמדת. ואכן כותב החזו"א במכתביו הידועים שאדם צריך לקבוע לעצמו נוסח של תפילה שמתיאמה לו, ויצטר לעצמו אף הקב"ה עומד על ידו מאזין לו ושומע את תפילותיו. ועי"ז הוא יתפלל יותר מעומק הלב. עוד מוסיף החזו"א שבכל עניין שיש לאדם, עליו למעט בהשתדלות ולהרבות בתחנונים לפניו, ועי"ז יפעל יותר מהמשתדל. וכדי להיוושע בתפילה על האדם להתפלל מעומק הלב. ובמקום הרבות בהשתדלות לפני בשר ודם עלינו מוטל להתחזק באמונה שאין עוד מלבדו, ורק בורא עולם יכול להושיע אותנו, וכמה שאנו יותר מאמינים בכוח התפילה, התפילות שלנו יתקבלו יותר לפניו לרצון. והתפילה על כל עניין מייצרת אצל האדם קרבת

ברך אותו! ועי"ז תירץ רש"י שכשברך יצחק ליעקב איטליה של יון עדיין לא היתה קיימת כי מבואר בסנהדרין כא. שאיטליה של יון נבנתה בשעה שנשא שלמה את בת פרעה נעץ קנה בים ונבנתה רומי שזה איטליה של יון. ולכך ג"כ אמר יצחק לעשו משמני הארץ **יהיה** מושבך, בלשון עתיד, כי כעת זה עדיין לא קיים, ולכך ג"כ הקדים שמני הארץ לטל השמים, בשונה מהברכה ליעקב שהקדים טל השמים לשמני הארץ, כי

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

אלוקים שזה רוגע נפלא שיש לאדם שמרגיש שנמצא בידים שלו יתברך. ואין להתיימש גם אם לא נענה מיד הוא ייענה בהמשך אי"ה, כי תפילות לא שבות לעולם ריקם. ותפילות מתקבלות כשאדם מרגיש שאין לו על מי להישען אלא על אביו שבשמים. **החפץ חיים** תמיד כשבאו לבקש ממנו ברכות היה אומר שאבא לא אוהב ששולחים לו שליחים. הקב"ה רוצה שהאדם ינא אליו ישירות ויבקש את בקשותיו האישיות והקב"ה רק מצפה ורוצה לתת לנו. אלא מה, אנו צרכים להתפלל ולפעמים גם להרבות בתפילה אך לא להפסיק בזה כלל. ובשנים האחרונות רבי חיים קניבסקי היה אומר לפונים אליו ומבקשים על כל מיני בעיות שהקב"ה עושה לנו את זה כי הוא רוצה שנתפלל אליו, וכל הזמן להרבות בתפילה על הילדים על הפרנסה על הבריאות ועל הצלחה בכל העניינים כי זה הדבר היחיד הפשוט ושאל אותו מה הוא וע"י תפילה רואים ללא הרף בחוש את ישועות ה'.

סיפר החפץ חיים שלפני 200 שנה יהודי הזדמן לאיזה ביק"נ בעיירה רחוקה בשבת אחה"צ וראה יהודי פשוט אומר תהילים בהשתפכות הנפש, הוא כ"כ התרגש והתחיל ג"כ לומר תהילים כנ"ל, לאחר מנחה הוא ניגש ליהודי הפשוט ושאל אותו מה הוא כ"כ בוכה בתפילתו, היהודי ענה לו אני כל השבוע עובד קשה לפרנסתי וב"ה עושה המון חיל, ובשבת אני מגיע לביתי ורואה את הבת שלי המתגברת בחורה צנועה וחסודה שלא מצאה עדיין את זיווגה, ליבי נשבר בקרבי ואני הולך לביכ"נ מתפלל ואומר תהילים להצלחתה, וכל זה אני כבר עושה כ-15 שנה. לאחר בירור קצר היהודי האורח ניגש אל הבעל בית הנ"ל וא"ל תשמע יש לי בן מוצלח מאוד מבחירי הישיבה אך אינו מוצא את זיווגו מחמת חסרון בממון אולי יפגשו ואם יתאים יתחתנו ואכן כך היה, והתחתנו וזכו ל-4 בנים גדולי עולם, האחד הוא ר' אריה ליב בעל הקצות, שב שמעתא, אבני מילואים. השני הוא רבי יהודה בעל קונטרס הספיקות תרומת הכרי. והשלישי רבי חיים שהמית עצמו באהלה של תורה ואף שימש כרב חשוב. והרביעי רבי מרדכי ששימש ברבנות ולאחמ"כ שלח ידו במסחר. אומר הח"ח לפעמים אדם מתפלל וחושב כבר התפללתי הרבה אבל כל תפילה מוסיפה עד שהעניין יהיה מושלם. לא מספיק שיהיה שידוך, אלא צריך גם טוב, וילדים, וס"ד שיהיו צדיקים, וכן הלאה, לא התייאש, אלא לומר עוד פרק ועוד פרק והישועה תגיע ובגדול. הנה הבהנ"כ הנה לא התייאש אלא המשיך עוד שבת עוד חודש עוד שנה והתברר שכל תפילה הוסיפה לאיכות של השידוך.

בירושלים היה גר ת"ח גדול בשם הרב היימן. הוא סיפר שבשעתו כיהן כשר החינוך יהודי בשם זלמן ארן, לאותו שר שלא שמר תו"מ היתה אישה מסורתית, שבכל ערב שבת בהדלקת נרות הייתה מתפללת על בניה שהיו מוצלחים כמו דוד בן גוריון ר"ל, כי הוא היה הדמות הכי מוערכת אצלם, לימים כשפגש בן גוריון עם החזו"א, חזר בן גוריון וסיפר בהתפעלות ללידו זלמן ארן על חכמתו ופכחותו של החזו"א והוסיף שמיימו הוא לא ראה אדם כ"כ פיקח ואף לא חשב שיש בעולם משהו כזה חכם. שמע זאת שר החינוך והוא בא לביתו וסיפר לאשתו כדברים הנ"ל. מיני אותו היום התחילה האישה להתפלל בהדלקת נרות שבניה יהיו כמו החזו"א. כיוון שהוא יותר מבן גוריון כי הלא בן גוריון מתפעל ממנו. הרב היימן הוא נכדו של אותו שר חינוך ותמיד היה שגור על לשונן, שטיפולותיה של הסבתא החזירו אותו למוטב. והדברים ידועים שהכוח שיש לאישה בשעת הדלקת נרות הוא כח לאין ערוך ויכול להשפיע לטובה לדורי דורות, והתפילה אז בוקעת רקיעים ומה שמבקשת מתקבל. לכך ראוי שתנצל שעה זו בכל כוחה.

חשיבות התפילה בציבור: חשוב להביא את דינא דגמ'. שחיוב תפילה הוא בציבור, ואפי' בשביל תורה

בברכה לעשו כל עוד אין שמני הארץ אין תועלת בטל השמים. רבי העשיל.

כז מא. יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי. מה הטעם שאמר שיהרוג את אחיו רק בימי אבל אביו? י"ל ע"פ מה שכותב רש"י בפסוק הבא שוהגד לרבקה מה שעשו מהרהר בליבו, ע"כ אמר עשו כשאבא שלי יהיה אבל, והיינו כשיתאבל על רבקה כי היא תמות, אז אני אוכל להרוג את יעקב כי אז לא יהיה מי שיגלה את מצפוני ליבי ליעקב. ברכת טוב.

לא התירו לבטל תפילה בציבור. ויעויין בלשון הקשה שכתב המהר"ם חלאווה בפסחים מו על אלו הסרוחים והבזויים שנשארים במיטתם בשעה שכל הציבור מתפללים, ותפילה בציבור מתקבלת אפי' בלי כוונה. **סיפר רבי זלמן רוטברג:** בבחורות חזרות לימי בין הזמנים לבית אבי רבה של לונא. כשהגעתי לתפילה התפלאתי לראות במניין את אחד מעשירי העיירה, שתמיד בשל היה מתפלל ביחיד. לא הבנתי מדוע הגיע לתפילה במניין, ובמיוחד במניין שלנו שהיו מאריכים. ראיתי שהוא משאיר בבית הכנסת את התפילין שלו, אז שאלתי את אבי לפשר הענין. אבי סיפר שאותו סוחר בא להתייעץ אתו בקשר לצרה שנחתה עליו, עקב הלשנה, והוא צפוי לקנס גדול ולכמה שנות מאסר. אמר לו אבי אתן לך מכתב לחפץ חיים מורי ורבי תקבל את ברכתו ותיוושע. נסע הסוחר לראדין ומסר את המכתב. קראו החפץ חיים בעיון רב ושתק. הסוחר נחרד, נבהל מהצפוי לו. שכן אכסניה והחליט לא לחזור לעירו עד שיקבל את ברכת הצדיק. חשב שמוטב לו להיות שבוע בראדין מלשהות שנים בכלא. כל יום בא שוב להתחנן על נפשו, ולא עזר. ביום החמישי שאל אותו החפץ חיים: מה עשית בתפילה בציבור. האם אתה מדקדק ושומר עליה? פרץ הסוחר בבכי, והודה שמתפלל ביחידות מפאת לחץ המסחר, אך מבטיח שמעכשיו יקפיד על כך מאד. בירכו החפץ חיים בחום, ושב הוא לביתו. במשפטו זכה לחלוטין ומאז שומר הוא את הבטחתו.

מעשה שהיה בל"ג בעומר תשע"ה: אוטובוס מלא נוסעים חזר ממירון, ובאמצע הדרך רצה להיכנס לחניון לעצירה. אך הכניסה לחניון היתה מלאה. אמר הנהג לנוסעים: יש לכם שתי אפשרויות, או שניכנס לחניון, אך הדבר ייקח זמן רב עד שניכנס לחניון עקב העומס ועד שנעצור ונעלה שוב לאוטובוס וכו', או אפשרות שניה - להמשיך בנסיעה לבני ברק בלי עצירה. כולם העדיפו לא לעצור ולהמשיך לבני ברק. בהמשך הנסיעה ראו הנוסעים שהשקיעה מתקרבת, בקשו מהנהג לעצור בצד שיוכלו להתפלל, הנהג הסכים. עצר להם כשירד מכביש שש. הנוסעים ירדו מהאוטובוס והתחילו להתפלל, לפתע הגיע למקום חייל התחיל להתפלל איתם. לאחר התפילה שאלו את החייל מהיכן הגעת, הרי המקום הוא כביש מהיר ורחוק מיישוב? ענה להם החייל: אני בעל תשובה, ובר"ה קיבלתי על עצמי להתפלל את כל התפילות בציבור. אני עומד בקבלה שלי. אז היום בצהריים ניגש אלי המפקד הירודעי כי אני משוחרר לשבת. מצאתי נהג שהסכים להביא אותי רק עד כאן. ירדתי מהרכב ולפתע אני מגלה שמגיעה השקיעה ועדיין לא התפללתי מנחה, ואני חייב להתפלל במניין. אני מתפלל לד' שיעזור לי, ולפתע עוצר לפני אוטובוס ויורדים אנשים להתפלל מנחה...

ומי שמפסיד על תפילה בציבור לא מפסיד מכך כלום. **מסופר על הרב מפוניבז:** שפעם אחת קבע פגישה עם אחד הגבירים, אותו גביר עמד לנסוע לתקופה קצרה מחוץ לעיר, ומאד רצה לתת מממונו לרב מפוניבז, לכן קבע איתו שמחר בשמונה בבוקר הוא ימתין לו בתחנת הרכבת. **והנה** הרב מפוניבז' קם ומגלה שמאד מאוחר, נזכר בפגישה המתוכננת, ולא ידע מה לעשות. האם ללכת להתפלל בציבור, ובכך לא יפגוש באותו גביר ויפסיד המון כסף, או אולי עדיף עניין זה של תלמוד תורה של רבים מתפילה בציבור? אך מיד החליט להתפלל בציבור ובטוח הוא שממעשה של מצוה לא מפסידים. התפלל הרב בניחוח ולאחר התפילה הודרז ומיהר לתחנת הרכבת מקווה שאולי יצליח לפגוש... כשהגיע לתחנה גילה שהרכבת יצאה כבר לדרכה. ישב הרב כדי לנוח ממרוץ הדרך, והנה מגלה לאחר כמה דקות את אותו גביר מגיע בריצה וכולו מתנשף, ניגש דואת אל הרב לחץ את ידו, והחל להתנצל... היה עיכוב בלתי צפוי... אוי לי שראש הישיבה חיכה זמן כה רב... הרב הרגיעו שגם הוא התעכב. אך הגביר סירב לדברי הרב ואמר שכיוון שקבע עם הרב זמן מסוים ולא בא, הרי שהיה כאן

פגם בכבוד התורה! מיד הוציא מעטפה ובה סכום הגון פי כמה ממה שתכנן לתת לו בהתחלה. סיפר זאת הרב מפוניבז' ואמר: כמה לקח לומדים ממעשה זה. הרי אם הייתי רץ בבוקר אל הנדיב בלי תפילה, הייתי ממתין ממתין וממתיאש. וכמובן שהייתי מפסיד את התרומה הנכבדה, ואילו עכשיו בזכות שהתעכבתי לצורך מצווה לא הפסדתי מאומה ואדרבה הרווחתי בכפל כפליים!!!

וחובה להביא כא את דברי חז"ל שהיה חוזר עליהם רבות רבי ישראל משלנט שהפילה על רוחניות מובטח שתתקבל, ואדרבה הצליח ברוחניות זו רק ע"י תפילה כדי להפיק, ורבים רבים מהגדולים אשר בארץ המה היו חלשים מאוד בצעירותם, והם פרחו בזכות התפילות. רבי חיים קמיל אשר היה ידוע בגאונותו האדירה ובבקיאותו הגדולה בתורה, לא היה כזה בתור ילד, הוא היה חוזר על כל דף ארבעים פעמים כדי להבינו כראוי. פעם ראו אותו כשהיה בחור כשהוא עומד ליד ארון הקודש ובוכה, הוא בכה שיזכה להבין פשט בתוס'. ואכן הוא זכה, הוא זכה מכח ההתמדה והתפילה שלו שיזכה להבין את התורה. וכיצד הוא זכה לכזאת ידיעת התורה, שמלבד מה שהוא ידע ש"ס ופוסקים בע"פ, הוא גם ידע את כל המפרשים על התורה (רש"י רמב"ן אור"ח וכו') ואת כל המדרשים. ומי שהכיר אותו ידע שהוא היה לומד במשך השבוע רק גמ' ופוסקים ורק בשבת הוא היה לומד פרשת השבוע עם מפרשים, וא"כ מניין הוא זכה לדעת את הכל כ"כ טוב? אין זאת אלא שכל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. וחלק מהדברים הרבה זה שיש דברים שהוא זוכה לדעת אותם בלי מאמץ מיוחד.

שאלה: סגולה להצלחה בניתוח, לידה, מבחן וכדו'! **תשובה:** בספר כף החיים סימן רפא סק"ח כתב בשם רבי יהודה החסיד, שאדם לפני כל דבר שהולך לעבור ורוצה ס"ד הצלחה, יקבל ע"י לומר נשמת כל חי כשהיה ניצול ממנה, ויש לכך רמז בפסוק ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו **לנכ"ח** ר"ת לומר נשמת כל חי. וידוע שמרן הסיטפלער היה מעורר ע"כ הרבה שיקבלו ע"י לאחר ניתוח או לידה לומר נשמת בכוונה כולל ישתבח עד ברוך אתה ה' אפילו ביחיד, ויוושעו.

שאלה: לשם מה כ"כ חשוב כיום לבקש על הגשמים, הרי יש התפלה למים (התפלה – לוקחים מי ים מוציאים והמליחות שלהם ושים את זה בברז של כולנו) ומי יס הרי לא חסר (השאלה היא מבחינה גשמית כמובן כי מבחינה רוחנית ירידת גשמים היא סימן ברכה מהקב"ה ואות שאנו מרוצים בענינו, וכשח"ו יש עצירת גשמים את הוא שהקב"ה כועס עלינו. כך שירידת גשמים היא ביטוי למצבנו הרוחני ואם סתם רק השלמת הצורך שלנו במים (לשתיה)? **תשובה:** כיום רוב גדול של המים בברזים מותפלים (בב"ב מי ברק מפרסמים מידי פעם בדפים שהם שולחים את אחוזי המים המותפלים) ומחקרים הוכיחו בבירור שבמים המותפלים חסרים הרבה מרכיבים שחיוניים מאוד לגוף ולהתפתחות השכל. ולכן מי שרוצה חיים בריאים וילדים עם שכל, שיתפלל חזק וכלל שיש פחות בצורת יש יותר מים טבעיים בברזים שלנו.

שאלה: בפרשת השבוע ויתן לך. למה ומתי אומרים זאת! **תשובה:** בראשונים (אבודרהם וכל בו) איתא לומר ויתן לך במוצ"ש וזה סימן טוב לכל השבוע, וכתב המשני"ב ביה"ל רצה. לומר זאת קודם הבדלה. ויש להוסיף שהסגולה הכי גדולה במוצ"ש זה ללמוד תורה והוא הצינו שהשפיע על כל השבוע, ובפרט במוצ"ש זה שזה גם ראש חודש ותחילה של חודש הסגולה גוברת. כ"כ הרבה מקאצק, והחזו"א.

שאלה: בימים ראשון שני הקרובים יחול ראש חודש כסלו, במה שונה חודש זה מכל ראשי החודשים? **תשובה:** מובא בראשונים שראש חודש כסלו הוא יום סליחה כיום הכיפורים, ואילו לא עשה תשובה ביום הכיפורים ממתינים לו עד ראש חודש כסלו ואז מוחלים לו. וערב ראש חודש הוא זמן המסוגל לכפר עוונות של כל החודש וראוי מאוד לעשות תשובה ביום זה ויש שאומרים יוכ"פ והוא עניין גדול להיכנס לחודש יותר נקי. ולכן מי שזכור בער"ח וראש חודש לשבוע בתשובה ולהתפלל לה' כשהוא נקי מחטא יזכה לישועות גדולות. (מקורות: רש"י בירמיהו פלי' בהגהות של רבי עובדיה מנצא במהדורות הישנות, ובספר סוד מישרים, וכן מופיע בחת"ס).

שאלה: בפרשתנו עלי קללתך בני האם יש אפשרות להעביר קללה ממני למישהו אחר וכן מחלה ממני לאחר? **תשובה:** החזקוני פירש שהיא אמרה שיצחק יקלל אותי כי יבין שאני עשיתי את העסקה הזאת ולא איתך, וכן פירשו כחן רוב המפרשים וא"א להעביר

בהקדמה לספר שיעורי רבי פסח מקוברין מספר רבי פסח שבצעירותו היה לו ראש חלש, ואז יום אחד הוא היה בחברת בחורים מבוגרים ששוחחו בלימוד בעניין מסויים והוא אמר את הערתו, וההערה לא "כ"כ היתה במקומה ואז הבחורים גיחכו. תקרית זו שברה את רוחו של רבי פסח הצעיר והוא התייפח בבכי לה' שיפתח את מוחו בהבנת התורה, והנה הוא נרדם וחלם שמבטיחים לו ס"ד בלימוד בעיון, והיה בהקיצו זכר את דבר החלום והוא פתח גמ' ב"ק והתחיל ללמוד בעיון רב ונעשה כמעין הנובע, עד שנתעלה לאחד מגדולי ראשי הישיבות והיה לרבם של רבינו מגדולי התורה ובין תלמידיו נמנה רבי משה פינשטין. **וכן** רבי נחמן מברסלב העיד על עצמו (שבחי הר"ן עמוד ה) שבתחילה כל לימודו בא לו בגיעה גדולה ולא היה מבין לימודו, ולבסוף זכה למה שזכה ע"י רבינו תפילות, תחנונות, בקשות ורצויים.

סיפור דומה סיפר רבי יעקב נימיר ר"י אור ישראל על עצמו, שכשהגיע לשיבת לומז'ה הוא היה יתום מאבא ואמא, והיה בודד בעולם ללא משען ותמיכה, תחושת הבדידות שלו העמיקה כל פעם כשראה את הבחורים נוסעים לשובת בביתם, ולפעמים היו מקבלים חבילות מההורים, דבר זה היה פוצע את ליבו שאין לו משפחה כולם. יום אחד הוא התיישב בחדר צדדי ובכה לקב"ה אבי יתומים שיושיע אותו. הוא לא מבקש לא חבילות ולא בית חם, הוא רוצה רק ס"ד בהצלחת וידיעת התורה וכך הוא בכה במשך שעות אחדות, ומאותו היום נפתח ליבו בהבנת עומקה של תורה עד שגדל לאחד מראשי הישיבות המפורסמים בדור שלפנינו.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

קללה ממני אל השני. אמנם הספורנו ביאר שהיא תיקח ממנו את הקללה שיקללו והביא ע"כ ראייה מהנהדרין מה ששלמה המלך לקח את הקללה מיואב על עצמו. לעומת זאת במחלה מציאנו בנפש החיים חם מלרבי חיים פלאגי שחולה יכול למכור את מחלתו למישהו אחר והמחלה תסתלק ממנו ותעבור לשני, וכן כל צרה המגיעה לאדם אפשר להעבירה ולמוכרה לאדם אחר.

שאלה: איזה עבירה מקטרגת מאוד מוענת שיתקבלו תפילותינו? **תשובה:** בפרשתנו פכ"ו פ"ה מובא ברש"י איסור לבישת שעטנו. על איסור זה כתוב בחז"ל שזה מונע שיתקבלו התפילות שלנו, וזה מקטרג עלינו ובורא שטן שמקבל רשות ליטול את נשמתנו. וגם כשאנו רואים שאדם חי למרות שלובש שעטנו, היינו משום שהחליפו לו חליה את המוות ביסורים עוני ושאר דברים חמורים רח"ל. ידוע שגדו"י נזהרו מאוד לא להשתמש בדברים שהם חשש שעטנו ואף בדרבנן כגון בכסאות וספות שחששו לשבת בהן בגלל שעטנו. (בארבעים השנים האחרונות משתמשים בעיקר עם חומרים סינטטיים לא חוששים כ"כ לספות עם שעטנו ולא בודקים את זה, אך בספות הישנות של לפני יותר מארבעים שנה עדיין היו משתמשים בפשתן וצמר יחדיו בספות).

שאלה: בפרשתנו יצחק בך את יעקב, כיצד פועלת ברכת הרבנים: **תשובה:** רבי חיים קניבסקי שה' עיזור הברכה הוא הביטחון והאמונה של המבקש שה' יעזור בזכות הברכה, ולכן אם אינו מאמין בברכה בדרך כלל זה לא עוזר.

שאלה: יעקב איש תם יושב אהלים, כל אדם רוצה להגיע להיות לטעום את דוגת יושב אהלים, דהיינו להיות שקוע בתורה, אך עושים את זה? **תשובה:** ראיתי רעיון נפלא של הרבי מצאנו השפע חיים שהיה אומר שכשהוא רצה לקבל על עצמו קבלה היה מקבלה ליום אחד בלבד והיינו היה אומר היום אני בל"י מקבל ע"י ללמוד היום בלבד כך וכך דפים כך וכך שעות, וכל פעם שהיה מגיע היצה"ר לכשכנע אותי להפסיק הייתי עונה זה רק להיות בלבד מחר אני אעשה את שאר הדברים וכך מחר שוב הייתי מקבל ע"י ליום אחד והדברים העוליו לי מאוד.

שאלה: כמה אנשים בעולם הם שמאליים? **תשובה:** בערך 10 אחוזים מאוכלוסיית העולם הם שמאליים ורובם הם גברים. מחקרים הראו ששמאליים הם מוכשרים במיוחד בכמה וכמה דברים, אך הרגשות שלהם שונות והם נוטים ללעוס יותר מהר, וכן הם מפתחים אסטרטגיה לראיות הרבה יותר מאשר ימניים.

שאלה: כשאדם בצרה ואין לו דרך לעזור לו מה אפשר לסייע בידו באופן המקל על הסבל? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי היה אומר שכשהוא שומע צרות של מישהו אחר או מקל על אותו אדם ממה שעובר והוסיף ואמר שלשמוע את הצער של השני ולהשתתף בזה זה מצווה אדירה ורפואה טובה בשבילו.

שאלה: האם הקב"ה אוהב את הרשעים? **תשובה:** האהבה של הקב"ה אלינו היא יותר מכל האהבה שיש

סיפור נוסף בעניין זה סיפר על עצמו רבי ירוחם ליבוביץ (תלמידו המובהק של הסבא מקלם) המשגיח של ישיבת מיר, וכך הוא סיפר: כשהגעתי לקלעם לא התקבלתי לישיבה. אך לא אמרתי נושא, עמדתי מאחורי דלתו של הסבא והתפללתי ובכיתי כפי שלא בכיתי לה' מעולם, והוסיף רבי ירוחם אם יש בי משהו זה בזכות אותן השעות ... **האחים הקדושים**, רבי אלימלך והרבי רבי זושא בעת שערכו את גלותם הידועה, הגיעו לעיירה אחת בפולין של מעלה, שם מצאו בחור בעל נשמה גבוהה ונעלה, שהיה זורח ומאיר בשמור ובארץ. הם התפללו כיצד זה לאור מופלא רום מעלה כזה, ושאלו את אמו איך זכתה לבן חשוב כזה, שמא בעלה תלמיד חכם או צדיק נסתר וכיוצא. אך האם סיפרה להם שבעלה הוא איכר פשוט, אבל בכל שבת כשהוא שר בדבקות ובכיסופין את זמירות השבת, כאשר מגיע לביסוק: "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" וכו', הרי הוא פורץ בבכי גדול מאין הפוגות. זמן רב משתפך הוא בדמעות, ופעמים שהוא נופל מתעלף לארץ מתוך תפילות, וצריך לעוררו ולהקימו. "אם כן", אמרו האחים, "הרי הכל מובן, שכן אין לך דבר העומד בפני התפילה..." ואכן גדל הנער, וברבות הימים נעשה לאחד מגדולי צדיקי הדור, הלא הוא הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב צוק"ל. ופעם כשאמרו לרב מבריסק שהצליח בחינוך בניו, ענה ואמר: אני הצלחתי? הקב"ה עזר לי! וכי יודע אתה כמה תפלות וזכויות השקעתי? אחריים מגדולי העריסה ושרים, ואני במקום זה אמרתי תהלים. ופעם אחרת ענה לאחד ואמר לו: הבנים הטובים שיש לי, זה משום שלא עבר עלי שמו"ע אחד יבש בלי דמעות.

לכל ההורים בעולם ביחד עבור ילדיהם, והיא אהבה בלא גבול. וגם את החוטאים הכי גדולים שיש הקב"ה אוהבם כמו שמצינו שבזמנים הכי גרועים לעם ישראל, גם כשהיו במשט שיערי טומאה, הם נקראו בני בכורי ישראל שהוא לשון של אהבה עצומה. ולכן כל מה שקורה לאדם זה מגיע מאהבת ה' אליו זה דבר ראשון שאדם צריך להפנים. וברור שככל שאדם עושה יותר רצונו הוא מגביר אהבתו, אבל כיוון שהקב"ה כ"כ אוהב אותנו, ברור שגם כשאנו חוטאים נשתדל להחזיר לו אהבה ונעשה רצונו בכל עניין, אך נדע שלעולם הוא לא עוזב אותנו, וע"י האמונה באהבתו יש מקרבים את הישועה שלנו. האדמו"ר מסלונים.

שאלה: מגיע כעת החורף ועמו מגיעה השפעת, איך ניתן למנוע מלחלות בשפעת בהשתדלות טבעית? **תשובה:** לשמור על מערכת חיסונית חזקה ובריאה. שזה כולל תזונה נכונה הכוללת ירקות ופירות עם ויטמינים כתפוזים קיווי לימון וכדו', להפעיל את הגוף, מנוחה מספיקה ובשעות נורמליות - שעות סבירות של הלילה, ובעיקר להימנע ממוצרים המכילים סוכר וכן למעט בחלב שוקולד וקפאין.

שאלה: חז"ל אומרים שבאישה יש כלל של טב למיתב טן דו, מה זה מחייב את הבעל? **תשובה:** כתוב בערוך שהולחן שיש לאשה תענוג כשהיא בחדר אחד עד בעלה ומדברת ושואלת ממנו כל מה שתרגה, ובודאי שקשה לה כשהיא בבדידות בבית, ובפרט כשהולכת לישון בבדידות בלי לפרוק מסדר יומה לפני בעלה. ולכן אדם שמאחר לביתו כשהוא סתם מתעכב וממפספס עם חברים וכדו', ההשלכות של האיסור שלו גדולות מאוד ועולות לערער את כל היסוד של ביתו, כי הסבל שנגרם הוא גדול משחושב. ולכן אם מאחר לעיתים רחוקות ומודיע הדבר יותר קל, אבל כשלא מודיע או שמאחר הרבה זה מידות רעות, וברור שגם להיפך מחובת האישה להעלה.

שאלה: איך נכון וראוי להורים ללמד בצורה נכונה? **תשובה:** ללעוס על המעשה ולא על העושה, לדוגמא לא ללעוס על הילד שעשה את המעשה אלא על המעשה עצמו שהוא צדיק ומפריע ולא ראוי, ורק ככה זה יכול לגרום לילד לא לעשות את המעשה שוב.

שאלה: מה הסיבה שפריעה לילד לקום בבוקר בזמן ואין גורמים לו לקום בצורה נכונה? **תשובה:** או שהולכים לישון מאוחר, והגוף דורש את שלו, הוא צריך את השינה והמנוחה, או שסתם לפעמים יש חוסר חשק, אין לו משהו שמושך אותו יותר מהמצב הנוכחי של שקיעה בחלומות נעימים, או שפעמים יש לאדם קושי מסויים או חברתי או משפחתי או לימודי, שהוא יודע שאם הוא יקום הוא יצטרך להתמודד איתו, ואין לו כוחות לזה לכן הוא מעדיף להמשיך לישון. והדרך להעיר נכון את הילדים בצורה טובה בבוקר, לעשות הכל בהדרגה ובהבנה, להסביר לו שלכולם קשה לקום, וגם לאבא ואמא זה קשה, אבל חייבים. להעיר אותם בצורה נעימה וברוגע, לא בצווי, לבחור שיר שהילד אוהב ולהדליק את זה ליד מיטתו, להוסיף מילים חמות

ונעימות לאוזן, בוקר טוב צדיק שלי, ולא לעמוד ליד המיטה שלו כמו שוטר אלא לצאת המחדר ולתת לו להתאושש בסבלנות מהשינה.

הלכות הקשורות לפרשה

יעקב איש תם ויושב אהלים: יש לדון האם מותר להניח עט על הספר בשעת הלימוד לזמן קצר? כתבו הפוסקים שאפשר להקל בזה כי הוא צורך הלימוד. (כשלמדתי אצל רבי מיכל יהודה ליפקוביץ הוא היה צריך פעם לשרטט לנו איזה ציור בשיעור והוא עשה את זה על הגמי' ואמר כיוון שזה צורך הלימוד אז מותר לכתוב על דף על הגמי').

יעקב ביקש מאביו שבה ואכלה מציד, בשונה מעשו שאמר יקום אבי ויאכל. האם צריך לאכול בישיבה? תשובה: מובא בגמ' שהאוכל בעמידה זה מתיש את כוחו של האדם.

האם מותר לשקר כדי להציל חבירו מאיסור. במג"א קנו ב. הביא שאם אדם רוצה לומר הלכה מסוימת והוא מעוניין שזה יתקבל על לב השומעים מותר לו לשקר ולומר ד"ז בשם משה גדול כדי שלא יעברו על ההלכה. ולפי"ז י"ל שיעקב שיקר את יצחק כדי שלא יאכל מציד ועשו שלא שחט ע"פ הלכה, כי הוא מומר ושחיתונו פסולה (ויעוין ברש"י כו' ג' שיצחק ביקש שחיתה כשרה).

הסתכלות ברשע. פרק כז פסוק א' ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. הגמ' במגילה כ"א' אומרת, למה כהו עיניו כי הסתכל בעשיו שהיה רשע. ובמגילה א"ר רבה' פסק שה"א אסור להסתכל על גוי, וגדל ההסתכלות הוא כמו איסור בנשים דהיינו הבטה אבל ראייה בעלמא שרי. ובספר חסידים כתב שמשום פיק"נ שרי להסתכל, ולכן יעקב הסתכל על עשיו כשבא עם ארבע מאות איש. **יש לדון דהנה הרבה פעמים יש בעיות תמונה של טראמפ או ביידן וכדו' האם שרי להסתכל או לא,** ואולי שרי כיוון שכל טעם האיסור הוא משום שמושך רוח טומאה (תורת חיים סנהדרין צ.) וא"כ לכאורה תמונה זה לא שייך כ"כ. וכידוע, בעיתון במאי"ס כל הזמן תמונות גויים ורשעים. ובזמננו שאלו עורכי יתד נאמן את הרב אלישיב על כך והשיב להם שאם התמונה לא נועדה להראות את צורת פניו של הרשע אלא להמחיש למתבונן כיצד היה נראה אירוע או מצב שהיה, מותר.

חידות

חידות בפרשת שבוע והשבוע לשאל את הילדים. **התשובות סמוכות לשאלה לפי סדר הא – ב – ג.** א. מהו האבא שדומה לבנו? אברהם. ב. מה מכר אח גדול לאחיו הקטן? בכורה. ג. מה אמרו לרבקה שיש בבטנה שני? גויים. ד. משמני הארץ ורוב? דגן. ה. למה קרא לבאר עשק? כי התעשקו עמו. ו. מה ברח יצחק ליעקב? ויתן לך. ז. מתי יצחק הפסיק לראות כשהיה זקן. ח. על מה עשו יחיה עלי? חרבו. ט. מה היתה רבקה? טובת מראה. י. עשו החתן עם בת דודו? ישמעאל. כ. באיזה מצוה עשו היה מיוחד? כיבוד הורים. ל. האכל אמרה לרבקה ליעקב שיברח? ללבן. מ. על איזה דבר עשו את יעקב חייב במעשר? מלח. נ. בעד מה עשו מכר את הבכורה לחם ו- נזיד עדשים. ס. מה עשו פלשתים לבארות? שתמוס. ע. מה היה אדמוני? עשו. פ. מה סתם את הבארות שנחפרו בימי אברהם? פלשתים. צ. מה היה עשו איש יודע? ציד. ק. ע"פ מה יצחק זיהה את יעקב? קולו. ר. מה היה בארץ שיצחק היה צריך ללכת לאבימלך? רעב. ש. מה עשו היה? שעיר. ת. מה נולד בפרשה? תאומים לרבקה.

חידות בפרשת שבוע: א. שם קרבן בפרשה. ב. היכן בפרשה מוזכרים האברים? לב, צוואר, יד, עין, אף, שיער, בטן, פה, עקב, שפתיים. ג. מי נפל ומי נפלה. ד. היכן כל יום בתפילה אומרים "יהי אלוקים אלוקי ישראל". ה. מה מתפללים שידבק. ו. היכן כל יום מזכירים את עשה בתפילה.

תשובות: א. אשם כפיו פי"ה. ב. צוואר – כ"ז ט"ז, שער – כ"ה כ"ה, יד – כ"ה כ"ו, עין – כ"ז א', אף – כ"ז מ"ה, בטן – כ"ה כ"ג, פה – כ"ה כ"ח, עקב – כ"ה כ"ו, לב ושפתיים בהפטר. ג. נפל רעיון, נפלה טעות. ד. לפני ויברך דוד בקטע שמתחיל ברוך ד' לעולם אמן ואמן יש שמוסיפים ברוך ד' אלוקים וכו'. ה. דבק ליבנו בתורתך. ו. שורין בה את הצפורן כד"ש איהיה עזה.

חידת שמות בפרשת שבוע: איהו שמות ספרים יש בפרשה: **תשובה:** א. תולדות יצחק. ב. ויעתר יצחק. ג. ויזרע יצחק. ד. מאה שערים. ה. בארות המים. ו. באר עשק. ז. באר מים חיים. ח. קול יעקב. ט. ברכת אברהם. וכן עוד ספרים פחות מוזכרים: י. יושב אהלים. יא. ריח שדה. יב. רוב דגן. יג. פני יצחק.

חידות לילדים: א. מהו החג הכי ארוך? ב. איזה יום בשבוע תוריד ממנו שלושים הוא יהפוך לפי שתיים? ג. איזה חג הוא בשני חודשים? ד. איזה שקדים מברכים עליהם מזונות? ה. באיזה חלק מבעל חיים משתמשים בשינה? ו. שם של בעל חיים גם שם של חפץ אלקטרוני?

תשובות: א. חנוכה. ב. שלישי תוריד ממנו ל שזה 30 ישאר שש. ג. חנוכה הוא בכסלו וטבת. ד. שקדי מרק. ה. נוצות בכרית. ו. עכבר.

חידות תורניות: א. כיצד יתכן שמישהו יולד בשבוע ויום הבר מצווה שלו יהיה בחודש אחר מהחודש שיוולד? ב. פסוק בתהלים שאומרים בפסוקי דזמרה של שבת – שאותו פסוק נמצא גם בחומש – מילה במילה: ג. איזו מצווה חצי מהברכה מברכים לצד אחי וחצי השני של הברכה מברכים לצד השני? ד. היכן מצינו בבישת תפילין בבעל לבן? ה. איך יתכן שאדם הקדיש בהמה לקרבן אם הוא ימעל בזה פטור ואחר שימעל בזה חייב?

חידות על תהלים: ו. 6 מילים רצופות כל אחת בתוספת אות מחברתה: ז. מילה עם אותו אות 5 פעמים: ח. שני מקומות עם אותו אות 3 פעמים ברציפות: ט. פסוק עם שש מילים מתוך 4 זה אותו מילה שחוזרת על עצמה:

חידון מילה משותפת: י. מילה משותפת לטלית, פורים, יום כיפור? יא. מילה משותפת להמשיח, הגשמים, עולם? יב. מילה משותפת לרב, טלפון, ישר? יג. מילה משותפת לעשרה, ימי מילה, בגדים? יד. מילה משותפת לפניה, חודש, כיסוי? טו. מילה משותפת להלשון, חתן, רם?

חידות כלליות: טז. שם של פרי שהוא גם שם של ירק? יז. מה בגוף האדם מחליף צבעים? יח. שני בעלי חיים עם אותו שם אך ניקוד שונה? יט. כמה ריבועים יש בלוח שחמט?

חידות פתגמים: כ. מי רואה כוכבים ביום? כא. מי אוכל לוקשים עם פה סגור? כב. מי שותה עם פה סגור? כג. מי עומד למרות שהוא יושב? כד. מי אב שאין לו אבא? כה. מי נופל על הלשון? כו. מי לא שומע למרות שאינו חרש? כז. מי ע"ס באי אכילוסיה ובלו מדמיה? כח. מי אדום ואין לו צבע? כט. מי ספר שאין לו דפי?

תשובות: א. מי שיוולד ביום ששי א' כסלו, יהיה לו בר מצווה ב' חשוון. (שנת תשצ"ה יהיה ב' ר"ח כסלו). ב. כי ידיו ד' יעמו וגו' [נמצא ב' האינו]. ג. ברכת כהנים. ד. בבית יוסף סימן לב הביא מהתוס' בפרק מנחות פרק הקומץ שיש עושים רצועות מעור לבן. ה. ער בן פרק מופלא הסמוך לאיש קרבנו חל אבל הוא עוד קטן ולא מחייב בעונשין. ו. פרק קמ"ט על גבי חרשו חרשים האריכו למעניותם. ז. פרק מ"ז ממתקוממים בימניך. ח. פרק פ"ט, חנוני ד', פרק מ"מ ממלכה אל עם אחר. ט. פרק מ"ז זמרו לאלוקים זמרו וזמרו למלכנו וזמרו. י. קטן. יא. ימות. יב. קו. יג. שמונה. יד. ראש. טו. קול. טז. תפוח עץ. תפוח אדמה. יז. השערות בתחילה שחור וכו' ולעת זקנה הפוך ללבן. יח. איל (שורקת) איל (כאיל תערוג). יט. אפס יש 8 כפול 8 שזה 64 אבל יש להוסיף גם את הלוח עצמו שהוא עוד ריבוע. כ. מי שחוטף מכה חזקה מאוד. כא. מי שמאמין לכל הדמיונות שמספרים לו. כב. מי ששותה בצמא את מה שאומרים לו. כג. מי שעומד בדבורו. כד. אב מלאכה. כה. לשון. כו. מי של שמוע שידוכים. כז. עם הארץ. כח. אזעקת צבע אדום. כט. בית ספר.

חידון משמעויות מילים לפרשת תולדות: ה' משמעויות **למילה אחוזה:** א. אחוזה – סיעה. "ואחוזה מרעהו" תרגום: סיעה. (בראשית כו. כו). מדרש רבה: רבי יהודה אומר אחוזה מרעהו היה שמו). ב. אחוזה – ירשה. "שדה אחוזה", שדה שאדם ירש מאבותיו, בשונה מ"שדה מקנה" שנרכשה בקניין. ג. אחוזה – חלקת קרקע. "אחוזה קבר" רש"י: אחוזת קבר – אחוזת קרקע לבית הקברות. (בראשית כג ד'). ד. אחוזה – מבנה מגורים מפואר ובד"כ צמודה לו קרקע גדולה. ה. אחוזה – שאחוזים אותה. עקב עשו היתה אחוזה ביד יעקב.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים: א. **הסתה ריח עם מהמקפא** יש להשיג בטמבורים (אני יודע על יצבי נסטר, בתניה, מניח שיש עוד) ספרי שמיועד להוצאת ריח ממקפאים למצב כזה.

ועוד כתבו: להוציא ריח ממקפא להשים קפה או פחמים וזה סופג את הריח **ועוד:** יש לנקות עם סמרטוט מלא בחומץ – חומץ סופג ריחות. **ועוד כתבו:** קרה לנו בעבר ועשינו כך וזה עזר- ניקינו טוב טוב עם נוזל כלים פיירי ועם אקונומיקה, אח"כ השארנו את דלת המקפא פתוחה (כשהוא מנותק מהחשמל) למשך יום, אח"כ פשכנו על כל התחתית אקונומיקה והשארנו שעה, ניגבנו וברוך ד' זה עבד. **ועוד:** לנקות אותו עם חומץ או עם תמיסה של מים וסודה לשתיה. **ועוד:** ניתן לשים קפה טורקי בכוס מרשיפה במשך זמן- אמור לספוג את (רוב) הריחות. **ב. מי שרוצה לחסוך מים רבים** שנשפכים ממילכל ההדחה בנחויות ישים בתוכו בקבוק 2 ליטר מלא מים סגור וכך בכל הדחה יחסוך 2 ליטר. **ג. לגבי סיר שרוף, אם הסיר עצמו נשרף** – אבד. אם האוכל נשרף – ניתן לרסס עליו סנטמורץ, לעטוף בשקית ניילון קשורה למשך יממה ומעלה, כך יורד זי בקלות. מקסימום לשפף בצמר פלדה (רק אם זה לא סיר יציקה). **ועוד כתבו:** למלא מים ואבקת כביסה ולהרתיח במשך כמה דקות לפי הצורך. ד. **לשיקת שחוס בגללים יש משקה**

הנקרא פריזום מאלורה מצוין לבניית שחוס, לבעיות במעינים, בכבד ובעיכול לחיזוק המערכת החיסונית ועוד ניתן להזמין בטל': 03-7510444 לקבל הנחה ניתן לפנות לטל': 0527-108368. **קו למציאת כוללים ותברות:** 0723323595 ו. **לעורכים שמחות באולמות קטנים,** קיימים גמח"ים לבוקסות להגברה, ללא תשלום, זה משדרג לגמרי את האווירה של השמחה. ניתן גם להשמיע ניגונים וכו'. יש גמ"ח ברחוב צפניה ב"ב, ללא תשלום ככל (רק פיקדון) 0504166390 או 0504180550. וכן קיימים עוד גמח"ים שווה לבדוק.

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים. א. איך מנתקים מציתוקים מהמספר של צבע אדום ב. מחפש מידע איך להסב את הכספים של ביטוח לאומי הנמצאים בבנק למסלול השקעה ג. רציתי לבקש פתרון לפטריה בציפורן.

היכן ניתן להשיג את העלון

את העלון יהיה ניתן להשיג במייל:

456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם

456 ואח"כ alon@gmail.com

ניתן להשיג בכתב גדול במייל הנ"ל.

כמו"כ ניתן להשיג את העלון בקובץ גיליונות. בכל העלוניו בשם הבית התורני. ובעוד קבצי גליונים. וכן בקול הלשון מקישים על מאגר השיעורים/עברית/תנ"ך/קובץ גיליונות שלמה קולדצקי ומורידים מה שרוצים עלונים מהשבוע והמחשב שנים אחרונות. **במחשב** ניתן להוריד בדרשו בבנינו ועוד, ע"ש: עלון קולדצקי. או עלון לשבת.

כמו"כ יהיה ניתן להשיג עלונים בבני ברק: צמוד לכניסה לתלמוד תורה כתב סופר מצד שמאל של הכניסה, בקופסה בפניה בחצר ברחוב סוקולוב 23.

הוצאות העלון גדולות מאוד והגיעו לסכומים של עשרות אלפי שקלים בחודש לכן העלון בכניסה לתלמוד תורה כתב סופר יעלה סך של 30 אגורות לעלון (לכל שנת תשפ"ה העלון יעלה בסך 12 שקל לכל השנה, שקל לחודש ממוצע כי ביה"ז"מ לא יוצא), אפשר לשלם מקלח לכמה שבועות כדימה, אפשר לשלם לאחר השבת, (גם מפצים שקבלו אישור עד היום צריכים לשלם סכום הנ"ל על כל עלון באם הם לוקחים מהמקום הנ"ל). את התשלום יש לשלם בקופה הצמודה. או בנדריש פלוס" רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). אפשר לשלוח משם הודעות. התשלום הוא אך ורק עבור הדפסת העלון.

מי ששילם עבור כמה שבועות קדימה אין לנו התחייבות לספק לו עלון במידה ויהיה חסר רח"ל או שלא יצא עלון.

הפצת העלון דרך העלון היא ללא תשלום, וכן התשלום הוא רק על לקיחת העלון מהמקום הנ"ל ולא על צילוע העלון באופן עצמאי (נוכחמן שהמפיצים שלא לוקחים את העלון מהמקום הנ"ל ומפיצים באופן עצמאי ברור ופשוט שלא צריך לשלם). כל המפיצים הקבועים שרוצים להמשיך להפיץ את העלון נא לשלוח למייל הנ"ל את מקום הפצתו ובע"ה נפרסם אותם. תודה ויישר כח לכולם על זיכוי הרבים.

להלן מקומות שבהם ניתן להשיג את העלון: בירושלים: בישיבת מיר אצל הגאון הצדיק רבי דוד ורטשילד. או אצל האדם הגדול והאהוב רבי אבי פרידנר שליט"א. או אצל הגאון הצדיק המופלא ביר"ש והאהבת הבריות רבינו אליהו בכרך שליט"א בבית הכנסת זיכרון אברהם רמות ג' ירושלים. **בהר יונה:** אצל מרן רבי שמחה שולמן שליט"א ששכנו מוותיק קוראי העלון, והוא יודע את כל הדברים שיש בהם תועלת בע"פ, ניצל ממוות בתאונה קשה וזה היה ברגע שר' שמחה קיבל ע"ע להפיץ את העלון. **ברחובות** בישיבת מאור התלמוד אצל הבחור הגאון המופלא רבי יהודה רוזן שליט"א. **ברכסים:** אצל רבי יוסף המאירי שליט"א. **ברעננה** אצל משפחת זכאי רחוב נעמי שמר 9/5 טלפון: 052-6903395. **בחרש:** במתחם בתי כנסיות בשכונת בצוותא. בבית הכנסת חניכי ק"ק תימן. **בפתח תקווה** באור ישראל הגדולה הקטנה. באהל אברהם ובשירת מרים. בקהל חסידים. ביצאית בחרון. ובבני ישיבות שבפרי מגדים, ע"י רבי יואל פינהנדלר שליט"א. וכן בישיבת אור ישראל בראשון לציון בישיבת עטרת שלמה. אצל הנ"ל: **עוד בראשון לציון:** ברח' דרור 21 /חפץ חיים 1. מניין 'בני תורה', חיידר ראשון לציון. **באלעד** בתפארתה בחוף. ובישיבה של הרב אטינגר, בכולל של הרב פסטר, במאור שרגא באבן גבירול, ובאחיעזר ע"י רבי יואל פינהנדלר שליט"א. **בעפולה:** ניתן להשיג את העלון בעמדת אוצר החכמה בבית הכנסת המרכזי אהל משה - גבעת המורה עפולה - בעלות סמלית של הוצאות ההדפסה בלבד. **בעפולה עילית:** בביתח"נ בוגי הישיבה רח' רש"י או אצל האשה הגדול מוותיק התורה ובאהבת הבריות רבי אהרן קולדצקי שליט"א. עוד בעפולה עילית: בביהמ"ד דחסידי ויוניץ וכן בביתח"נ בית ישעיה רח' יצחק שדה. **ניתן להדפיס את העלון במדפיס עילית** בעמדת אוצר החכמה בביתח"נ קהילת מושד שחמך -רחוב תרומת חכמה 41. לכתוב עלון לשבת, בעלות סמלית של הוצאות ההדפסה בלבד.

בית מדרש - הוצאה לאור

גליון חשון תשפ"ה

נהורא דשמעתא

מהדורת
זכרון
שלמה

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה
לעילוי נשמות הגאון המופלא צנעו זמעלי - רבי שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל

שימוש בשבת במד-חום כספית

לבשל הכספית
ע"י חום הגוף,
שפיר שייך בזה
איסור מבשל.
וא"כ אכתי צ"ע
מה ההיתר
להשתמש
במדחום כספית.

ואפשר ליישב ע"פ המדוקדק בלשון הרמב"ם (פ"ט ה"ו),
שכתב "כללו של דבר, בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה
גוף רך הרי זה חייב משום מבשל". ומאריכות לשון הרמב"ם
דייקו האחרונים, דלא סגי בתוספת ריכוך לגוף רך, אלא
נדרש שיהיה שינוי משמעותי, ועל כן הדגיש הרמב"ם
שהאיסור בריפה גוף קשה או שהקשה גוף רך.

והטעם שיש צורך בשינוי משמעותי ע"י הבישול, יש לבאר ע"פ
מה שיסדו האחרונים (חוט שני שבת פכ"ט, שבות יצחק מבשל, משנת
השבת) לחלק בין בישול אוכל לבישול כלים, שבישול אוכל
הוא אב המלאכה, וחשיבותו במה שמשבת איכות המאכל
ע"י הבישול, ועל כן אין צריך בו כלל הרפייה או התקשות
[אשר מטעם זה יש בישול במים, הגם שאין בהם ריפוי או
הקשיחה].

משא"כ במתיך את המתכת וכדו', דהיינו בישול בכלים, כתב
הרמב"ם דזהו תולדת מבשל, מפני שאמנם יש תועלת
בבישול אך זהו תועלת בעלמא, ולא משתבחת איכותו בכך.
ועל כן בבישול זה יש גם צורך שיהיה שינוי מהותי מרד
לקשה או מקשה לרך, כדי שיהיה חשיבות למלאכה.

ולפי"ז מבואר בפשיטות
הטעם שאין מבשל
במדחום כספית,
שהרי הכספית גם
לפני החימום
איננה גוף קשה,
אלא נוזל סמך,
ונמצא שאין כאן
שינוי מהותי
מרד לקשה
שדרוש לחיוב
בישול בכלים
ומתכות.

שאלה: יש להתבונן במה שרגילים להשתמש בשבת
במדחום כספית. הרי אופן פעולתו הוא, שע"י התחממות
הכספית היא מתרככת ומתפשטת, ומדוע אין זה בכלל מה
שמבואר ברמב"ם (שבת פ"ט ה"ו), דהמתיך את המתכת חייב
משום מבשל? [ואכן, בתשובות והנהגות (ח"א סי' ר"ז אזהרות בישול ג')
כתב שיש לזהר שלא להשתמש בו שלא לצורך, מחשש בישול, וצ"ע על
מה סומכים להשתמש בו].

תשובה: הנה בשש"כ (פרק מ' הע' ג') עמד בזה, וכתב ליישב בשם
הגרש"ז, שהרי מדחום מתחמם לכל היותר עד 42 מעלות,
ונמצא שאינו בא לכדי יד סולדת, ועל כן אין בזה משום בישול.

מסקנא דשמעתא

נידונים אקטואליים בראי ההלכה

רב המכון הגאון רבי צבי רותן שליט"א - רב שכונת פסטורל - אחיסמך

אך תירוץ זה שייך לפי שיטת הגרש"ז לטעמיה (מנחש צ"א ח)
דכל שהוא פחות מ-45 מעלות אינו בכלל יד סולדת. וכן לדעת
האגרות משה (אורח ח"ד ע"ד) ששיעור יד סולדת 43 מעלות. אולם
דעת החזו"א דכבר מ"ד 40 מעלות נכנס בספק יד סולדת (עי'
הלכות שבת בשבת ח"א פ"ח עמ' תעה).

ויתירה מזו, גם אם נניח שאינו בא לידי יד סולדת, הרי מבואר
בפרי מגדים (שי"ח א"א ל"ז) ובשביתת השבת (מבשל ביד סקליא) שכל
מה שצריך יד סולדת הוא רק בדבר שאינו מתבשל אלא ביד
סולדת, אך מתכת הניתכת בפחות מיד סולדת, **יש בה איסור
בישול כל שניתכת, הגם שלא נתחממה בכדי יד סולדת.** וא"כ
אכתי צ"ע מה ההיתר להשתמש במדחום כספית.

ומה שהביא שם מהגרש"ז תירוץ נוסף, דכיון שמתבשל בחום
הגוף ולא באש, הוי כבישול בחמה, שמותר. גם בזה אזיל
הגרש"ז לטעמיה (מנחש ח"א י"ב הע' 4), דהיתר בישול בחמה יסודו
משום שנאסר דוקא בישול באש, דומיא דמשכן.

אך הרבה פוסקים חולקים על זה, וס"ל דהיתר בישול בחמה
הוא מפני שאינו דרך בישול, וכל שהוא דרך בישול יש בו

איסור אף שאינו
בישול באש (נובי'
תניינא י"ד מג, בית
מאיר שו"ת סי"א,
אגרו"מ אורח ח"ג נב),
ולפי"ז כיון שהרדך

צורתא דשמעתתא

סקידה מקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלר - ראש בית המדרש

פתיחת הפקקים החדשים בשבת

בעת האחרונה נתחדשו סוגים חדשים של פקקים. להלן יתבאר כי דינם תלוי בטעמים השונים שמצינו בפוסקים באיסור פתיחת פקק מתכת הרגיל.

פקק מתכת המתנתק מן הטבעת

פקק הברגה ממתכת הנפרד ומתנתק מן הטבעת, הסכימו רוב הפוסקים שאסור לפותחו בשבת. אלא שנחלקו בסיבת האיסור:

לדעת הגרש"ז איסורו משום 'מכה בפטיש'. אך אין בהפרדתו מן הטבעת משום 'מחתך' [שאינו ענין לחותכו דוקא במקום זה, שהרי יש פקקים נמוכים יותר (כמו פקק בקבוק 'מי עדן'), וחותר כן רק משום שכך הכי קל ונוח. שש"כ פ"ט הע' סו].

לדעת הגרי"ש אלישיב^א בעל שבת הלוי' והחוט שני (פס"ז עמ' קכח), אמנם אין כאן מחתך דאורייתא מטעמו של הגרש"ז, אך יש בכך איסור דרבנן של עשייה 'דרך מחתך', במה שבפועל עושה חיתוך מדויק וישר. ומצד מכה בפטיש, השבט הלוי (שם) והחוט שני (פס"ז עמ' רעג) אוסרים, אך דעת הגריש"א להתיר^ב.

פקק מתכת שהטבעת נשארת עם הפקק אלא שנעשה חתכים בין חלקי טבעת

לאחרונה נפוץ פקק מתכת חדש, המצוי במיץ ענבים של חברת 'כרמים' [מיוצר בחר'ל, נמכר ב'ברכ'ל], שבפתיחתו הפקק אינו נפרד מהטבעת, אלא נעשים חתכים בין חלקי הטבעת, ועי"ז הטבעת מתרחבת ועולה יחד עם הפקק.

לדעת הגרי"ש אלישיב^ב, וכן לדעת הגר"נ קרליץ^ג מותר לכתחילה לפותחו בשבת.

אך לדעת הגרש"ז פתיחתו אסורה, משום מכה בפטיש^ד.

התמונה משמאל קודם הפתיחה. קיימים מראש חתכים (מסומנים בחיצים) בחצי גובה הטבעת. בפתיחת הפקק החתכים מתרחבים עד כדי ניתוק בין חלקי הטבעת. ובכך מתבטלת נעילת הטבעת החוסמת את הפתיחה.

^א בתשובות הגריש"א שבמאור השבת ח"ה מובא בשמו שיש בזה "איסור מחתך". ובהערות שם הבין בכוונתו דהוי איסור תורה. אולם בהליכות יצחק (בורדיאנסקי, שבת ס"ס מה) כתב דגם להגרש"א אין בזה אלא איסור דרבנן, דלא עדיף ממלאכה שאצל"ג, ע"ש. וכך הכריח גם בשערי זבולון (אר"ח ח"ב סי' צא) מדברי הרמב"ם, דהוי רק דרבנן. ואכן העיד לי הגר"ח כהן שליט"א בעל בנין שבת, שזן בזה בארוכה עם הגריש"א, אם הוי דא"ו או דרבנן, והייתה המסקנה שאין כאן איסור תורה. [ועי' הל' שבת בשבת ח"ד בסוה"ס, שלדעת הגריש"א יש בזה איסור "לכל הפחות מדרבנן"].

^ב תשובתו בשו"ת סוה"ס הל' שבת בשבת (ח"ד). וכן ב"תור ביאור בקובץ מבית לוי, ח"ו עמ' מה.

^ג תשובות הגריש"א ח"א אות ד', שנדפסו במאור השבת ח"ה. שלדעתו אף שנעשו בו חריצי ההברגה לאחר שהולבש על הבקבוק, מ"מ מאותה שעה נעשה כלי, שמשמש כ'כיסוי', הגם שעדיין מנוע מפתיחה קודם ניתוקו מהטבעת.

^ד כ"ה להדיא בתשובות הגריש"א ח"א אות י', נדפס במאור השבת ח"ה עמ' תסה. וכן מסבירא לשיטתו, דגם בפקק מתכת אין משום מכ"פ אלא רק משום מחתך, ובכה"ג ליכא מחתך. [ועי' עמ' תנט בהע' דסברת הגריש"א שאין מכ"פ מפני שגם קודם שנפתח יש לו תורת כלי מפני שסוחם הבקבוק. ודלא כהגרש"ז דשייך מכ"פ במה שמחדש בו שימוש של פקק הברגה מלבד מה שהיה 'סוחם' עד כה].

^ה משום מחתך אין כאן, כמש"ל שם הגר"ק מודה בפקקים דעלמא שאין מחתך דא"ו אלא רק 'דרך מחתך' במה שעושה חיתוך מדויק וישר (חוט שני שבת פס"ז עמ' קכח). וה לא שייך כאן. ומה שאין כאן משום מכה בפטיש, הגם שלדעת הגר"ק איכא מכ"פ אפילו בפקק פלסטיק (חוט שני שבת פס"ז עמ' רעד). היינו משום שלדעת הגר"ק מה שיש מכ"פ בפקקים הוא רק מפני שפתיחת הפקק נעשית באופן שחלק ממנו (=הטבעת) נשאר על צואר הבקבוק, והטבעת שנשארת על הבקבוק מתבטלת אליו ונעשית חלק מהבקבוק, ולדעתו זהו הטעם שפקק תורת כלי מהפקק, מפני שנתחבר לבקבוק ע"י הטבעת. [ומטעם זה ס"ל דשייך מכ"פ גם בפקק פלסטיק, וגם מצד הבקבוק, שנסתם ע"י הפקק]. כמבואר כל זה בחוט שני שם, ועי' בהרחבה ב'שיעורים בהלכה' להגר"מ לובין (שבת סי' צו) משמו. ועל כן בפקק כזה שעומד לצאת יחד עם הטבעת, נמצא שאינו מחובר כלל בבקבוק, והו"ל כפקק 'כתר' (המצוי בבקבוקי הבירה) שכתב החזו"א דאין בפתיחתו משום מכ"פ, מפני שלא נשאר חלק ממנו על הבקבוק בפתיחה. כמבואר בחוט שני שם.

^ו דלשיטתו הטעם שיש בפתיחת פקקי מתכת משום מכ"פ אינו מטעם הגר"ק הנ"ל שהטבעת נשארת על הבקבוק, אלא מפני שחריצי ההברגה נעשו בו לאחר שהולבש על הבקבוק בעוד שהוא מנוע מפתיחה מחמת הידוק הטבעת. ומטעם זה נקט הגרש"ז שיש איסור מכה בפטיש גם כשאינו פותח כדרכו אלא רק מרחיב הטבעת כדי שיוכל הפקק לצאת יחד עם הטבעת (מנח"ש ח"ב יא ה, מאור השבת ח"א מכתב ו' אות ג [ומה שהניח השש"כ פ"ט הע' סז בצ"ע מדברי המנח"ש במקו"א, המעיין יונוח דמייירי שם על פקק כתר, ולא שייך לנידון דידן, דהתם אפשר לפותחו בכח גם בלי לעקמו בפותחו, ולכן יש עליו שם כלי גם קודם הפתיחה, וכמש"כ במנח"ש תניינא לב סוף אות ב]). ועל כן גם כאן השלמת חיתוך חלקי הטבעת, המאפשר את הרחבת הטבעת ופתיחת הפקק יש בו משום מכ"פ.

ואינו דומה למה שמובא בשם הגרש"ז (הל' שבת בשבת סוף ח"ד) דאין מכ"פ כשלא מנתק את הטבעת עד הסוף ומשאיר חיבור אחד, דשאני התם שעל ידי כך אין הפתיחה והסגירה נוחה, ונמצא שלא הושלם גמר תיקון הפקק, משא"כ כשמרחיב הרצועה בפקק מתכת, שע"ז פותח וסוגר באופן חופשי ונוח, שפיר הוי תיקון. וה"ה בפקקי מתכת הללו, שע"י החתכים שנעשה בהם לגובה הטבעת, הטבעת מתרחבת ועי"ז נפתח ונסגר בשופי.

פקק פלסטיק שהטבעת נשארת עם הפקק אלא שנעשה חתכים בין חלקי טבעת

מצוי פקק פלסטיק הדומה למקרה הקודם, שבפתיחה אין הטבעת נפרדת מהפקק אלא נעשה ניתוק בין חלקי הטבעת, ויוצאת יחד עם הפקק. בשונה מפקק מתכת שיש בו איסור לדעת הגרש"ז, פקקים אלו **מותר לפותחם בשבת לכולי עלמא** [כמבואר במקורות הדין הקודם, ובפקקי פלסטיק מודה הגרש"ז שאין בהם משום מכה בפטיש].

פקק טרופית. בפתיחה מתנתקים חלקי הטבעת, אך היא נשארת מחוברת לפקק. [גם אם הטבעת מתנתקת מהפקק, אין בכך איסור מן הדין, מפני שמעיקרא היא נפרדת באופן ניכר, ואין כאן 'השלמת חיתוך', אלא ניתוק בעלמא]

פקק מחית פירות (פרינוק)
בעת פתיחת הפקק (תמונה מימין) נעשה ניתוק בין חלקי הטבעת בשתי מקומות (מסומן בתמונה באמצע)

ז. פקק הברגה מפלסטיק, שהטבעת לא ניכרת כדבר נפרד מהפקק

לדעת הגרש"ז המתיר פתיחת פקקי הברגה מפלסטיק, **נחלקו הפוסקים** בנוגע לחלק מהפקקים המצויים בימינו, שהטבעת בהם צמודה מאד לפקק ונראית חלק מגוף מהפקק [כפי המצוי ב'ספרינג', ובפקקים החדשים ב'קוקה קולה']. יש אומרים שבזה מודה הגרש"ז **לאסור**, כיון שאין הטבעת ניכרת כדבר נפרד, ויש אומרים שגם בזה **מותר לפתוח** לפי שיטתו.

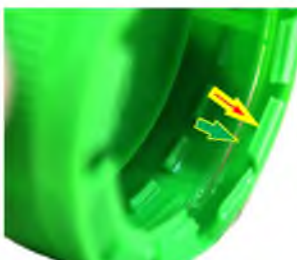
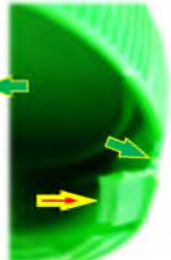
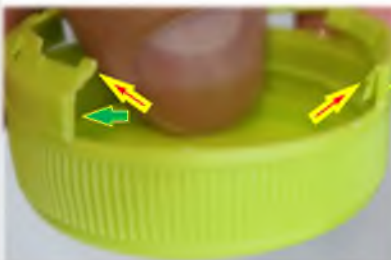
ב'קובץ 'אור ישראל' (מו, עמ' נד) האריך להוכיח הגר"ש קאהן (מרבני בית ההוראה של בעל שבת הלוי), שבפקקים אלו גם הגרש"ז מודה לאסור, מאחר והזכיר כמה פעמים שיסוד ההיתר בפקקי פלסטיק מפני שהטבעת **ניכרת כדבר נפרד**, והיא יותר דקה מהפקק עצמו, ולכן דנים את הפקק ככלי שלם, ואין חסימת הטבעת קלקול בגופו, אלא מונע חיצוני. וכל זה אינו שייך בפקקים אלו שהטבעת נראית חלק מגוף הפקק, ואינה דקה ממנו. כך הביא גם במאור השבת (ח"ה פרק מ') שכתב לו הגר"ע אורבך, שאביו מרן זצ"ל היה אוסר בפקקים החדשים שאין הטבעת ניכרת כדבר נפרד. וכך מצדד הגר"ש גלבר (שיעור בקול הלשון, שיעור 874141 דקה 24:52), שבפקקים החדשים לא שייך ההיתר, מפני שלא ניכר חילוק בין הפקק לטבעת. לעומת זאת, הגרש"ב לייזרזון (מחבר 'שלחן שלמה' מכתבי הגרש"ז) השיג על מאמר הגר"ש קאהן בקובץ לאחמ"כ של 'אור ישראל' (מו), וכתב כי עיקר טעמו של הגרש"ז היה מפני שפקק פלסטיק נעשים בו חריצי הברגה קודם שמולבש על הבקבוק, וכבר נעשה כלי. ומה שהזכיר שהטבעת ניכרת כדבר נפרד הוא רק סמך וסעד ולא עיקר הטעם, על כן יש להתיר גם בפקקים אלו. וכך כתב גם הגר"ח כהן (בעל בנין שבת), ע"פ מה שיאר שהגרש"ז התיר מכה ג' טעמים, וחלק מהם שייך גם בפקקים החדשים (מורה קובץ תכנ עמ' רעד. ניתן להשיג במערכת את מאמרו המורחב, שעדיין לא נדפס). וכ"כ נכד הגרש"ז בסוף ספרו 'כוס ישועות'.

אך יש להעיר, כי מה שכתב הגר"ח כהן שהדבר מפורש להיתר בתשובת הגרש"ז (מאור השבת ח"ב לב ז), שכתב להתיר פתיחת הלשונית במכסה המינון והשמן 'אע"פ שהשואל כתב לו שהטבעת שלהם אינה ניכרת ונפרדת בפני עצמה'. ההיפך הוא הנכון. שהשואל רק כתב, שבשונה מפקק רגיל שיש חריצים בין הפקק לטבעת, והיא **חתוכה** ונפרדת בחלקה מהפקק, בפקק מיוני אין חיתוך כזה, והלשונית **מחוברת** כולה אל הפקק. אך לא כתב כלל שהלשונית אינה ניכרת כדבר נפרד.

ואזדרבה, יע"ש (עמ' תרכא) שיאר הטעם שהתיר הגרש"ז, על דרך מה שכתב לו הגרש"ז (ח"א מכתב ו אות ז) "ואין דעתי נוחה מזה שאוסר בשש"כ פ"ט אות יח להסיר בשבת את הלשונית ממכסה של קופסת קוואקר, **אם הפס הזה הוא ניכר ונראה כנפרד מעיקר הקופסא**", והוא הדין והוא הטעם בלשונית מכסה המינון. הרי להדיא דההיתר הוא בגלל שהלשונית ניכרת כדבר נפרד (למרות שמחוברת לגמרי), ועל כן אין תיקון בגוף המכסה בהסרתה. [ובשיחה עם הגר"ח כהן בעל בנין שבת, ביאר לי דעתי להתיר, דאף שאין ניכר לעיניים החילוק בין הפקק לטבעת, מ"מ מאחר שבדעת בני אדם היחס הוא שיש כאן פקק עם טבעת, על כן נחשבים ב' דברים נפרדים. אך יש להעיר, דסברא זו יש לה מקום להתיר איסור מכ"פ דא"ו, אך עדיין היה עלינו לאסור מדבריהם משום 'נראה כמתקן', כדחזינו שאסרו הפרדת ב' נרות מחוברים משום נראה כמתקן הגם שאין בזה מכ"פ דא"ו מהאי טעמא גופא שבאמת הם ב' כלים נפרדים. וכבר עמדו בקושיא זו בנוגע להפרדת גביעי לבן שהתיר הגרש"ז, מדוע לא נאסור עכ"פ מדברנן כדן מפרד ב' נרות. והביא בבנין שבת (עמ' קפו) ששאל כן להגרש"ז, ותייר לו, דשאני התם שאין **ניכר חילוקם לעיניים ונראים כלי אחד**, משא"כ בגביעי לבן שניכר חילוקם. ולפ"ז בפקקים הנ"ל שאין ניכר החילוק בין הפקק לטבעת דין הוא שייאסר משום נראה כמתקן].

ואולי ניתן לומר טעם חדש, שלפי מציאות ייצור הטבעות בימינו **ייתכן שגם האוסרים יתירו** (לדעת הגרש"ז כמובן). והיינו, כי בעבר הטבעת החוסמת את הפקק הייתה **יחידית**, אולם בימינו מייצרים ברוב הבקבוקים **טבעת כפולה**, ומה שמונע מהפקק להיפתח הוא צידה הפנימי של הטבעת, הנתפס על צואר הבקבוק. והמתבונן ימצא, כי על אף שהחלק החיצוני של הטבעת (הנראה לעין) הוא עבה כמו הפקק ונראה כחלק מגופו, מכל מקום החלק הפנימי אכן תמיד דק יותר וניכר כדבר הנפרד מהפקק.

ולפ"ז נמצא דשייך ההיתר גם בפקקים החדשים, שהרי מה שניצר הגרש"ז לומר שהטבעת ניכרת כדבר נפרד, הוא כדי שנוכל לדון את הפקק ככלי שלם, והטבעת החוסמת היא קלקול **חיצוני** ולא קלקול המבטל ממנו תורת כלי (כמבואר בלשונויות הרבים, ע"י שלחן שלמה שיד ט). ועל זה טענו האוסרים, שבפקק החדש הוא **הקלקול בגופו**, מפני שהטבעת נראית חלק ממנו, ואיכא משום מכ"פ בתיקונו והפרדתו מן הטבעת.

תמונה מוגדלת של פקק (ספרינג) עם הטבעת הכפולה

החלק החיצוני הנראה של הטבעת (מסומן בחץ ירוק) אותו עובי בדיוק כמו הפקק. לעומת זאת, החלק הכפול, הפנימי והנחות של הטבעת (מסומן בחץ צהוב), דק בהרבה, וניכר שאינו חלק מגוף הפקק אלא תוספת וסרר העודף.

אך לפי הממצאים החדשים י"ל, דאף שהטבעת החיצונית נראית חלק מגוף הפקק, מ"מ **הקלקול** החוסם את הפקק ומונעו משימוש הוא **הטבעת הפנימית**, **זו ניכרת כתוספת ודבר נפרד מהפקק גם בפקקים החדשים**. כך שעדיין י"ל שהפקק הוא כלי שלם, ולא בטל מתורת כלי מחמת חסימת הטבעת הפנימית. [והגם שהחיתוך נעשה בין הפקק לטבעת החיצונית, אין זה אלא כמגופת החבית, שמותר לחתוך במגופה עצמה, כל שחיבורה אל החבית הוא בדיבוק חיצוני כטיט ושעור, ודוק].

לעיון

שאלות מרתקות בהלכה המעשית בימינו

איך מותר לאכול ארטיק בשבת?

מבואר בפוסקים כי מים הנוטפים ממזגן בשבת הרי הם מוקצה (ש"כ פ"ג הע' קל, הל' שבת בשבת פכ"א סכ"ד בשם הגריש"א), מאחר והם מתהווים מן האדים בשבת, והווי נולד גמור.

לפי זה יש לעיין, הרי בעת שמוציאים 'ארטיק' מן המקפיא, ניתן לראות תוך זמן קצר שנוצרים עליו פירורי קרח, המתהווים מן האדים הקופאים במגע בו.

ולכאף פירורי קרח אלו הם נולד גמור והווי מוקצה נוחמיר טפי ממים שקפאו בשבת, שדעת הדובב מיישרים דחיבי נולד, ולמעשה מקילים בזה. משא"כ כאן דמויקרא היו אדים בעלמא, והווי נולד לכרע' כמים הנוטפים ממזגן, וכידוע איסור אכילת מוקצה חמור מאיסור טלטול, ויש דעות בראשונים שהוא איסור תורה, וא"כ איך ה'ארטיק' מותר באכילה?

איך מותר לאכול 'שלוק' שלם בשבת?

נפסק בשו"ע (ש"כ ט') שאסור לרסק את הקרח בשבת. ולפי"ז יש לעיין, דבשלמא באכילת איגלו מרסקים את הקרח בפה, ואפשר לומר שהוא דרך אכילה. אולם באכילת 'שלוק' שלם, כאשר מגיעים לחלק התחתון, אין אפשרות לאוכלו מבלי לרסק אותו, כדי שיוכל לעבור דרך המעבר הצר לחלקו העליון.

ליישוב הקושיא והרחבה בענייני קפואים בשבת, ניתן לראות את המצגת המושקעת בקול הלשון

ובזה לא שייך 'דרך אכילה', מאחר שעושה זאת בידים. ולא מהני מה שהוא 'סמוך' לאכילה, שלא מצינו היתר כזה באיסור ריסוק קרח.

ולפי זה יש לעיין, הלא מאחר ורשום על השלוק 'לא לשבור בשבת', ועל כן אוכלים אותו שלם, מדוע אין בדרך אכילתו איסור ריסוק קרח בידים.

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

הידה לשולחן שבת

איך דבר תורה על הפרשה הופך משהו למוקצה?

איך ייתכן שיהיה בשבת על השולחן דבר **שמותר לטלטול**, אך ההיתר מותנה בכך שיעשה זאת **מייד! בלי הפסק!** אך אם ישתהה מעט, יחשוב בלימוד או יאמר דבר תורה - יהפוך הדבר למוקצה, ויאסר בטלטול!!

תשובה: מבואר במשנ"ב (ש"ח קט"ו) שמעט קליפות נחשבים מוקצה, ואסור לטלטלן לאשפה בידים, אך אם נצטברו הרבה ומאוס עליו להשאירם כך, נחשב גרף של רעי ומותר לטלטלן לאשפה בידים.

וכתב הגרש"י (מאור השבת מכתב לו ב) שאם נטל את רוב הקליפות לאשפה, ונותרו על השולחן רק מעט, אם יחזור וייקח את הנותר ברציפות **בלי הפסק** - עדיין יהיה מותר לטלטלן לאשפה בידים, מכח ההיתר לסלק את הערימה שהייתה מתחילה. אך אם כשיחזור ישתהה ויעשה הפסק כלשהו, יחזרו הקליפות המועטות להיות מוקצה, ויפקע מהן היתר הטלטול.

למה מחברים מעדיפים להדפיס באש התורה?

אש התורה - הוצאה לאור
יצירת איכות תורנית

- * ההדפסה הזריזה בשוק!
- * מחירים מוזלים במיוחד!
- * איכות מהשורה הראשונה!
- * ליווי עם נסיון ויחם אישי
- * תכלית ההידור ההלכתי -

נייד ללא חיכוך שבת ושטר היתר עיסקא

לפרטים: office@noamhator.co.il

או בטל' 08-9768552 בימים א-ה 9:00-15:00

לקבלת הקטלוג אוטומטית שלחו את המילה "פרטים" בשורת הנושא לכתובת: A9768552@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 193 | כסלו תשפ"ה | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבן של ישראל רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ר"י באר התורה

ראש ישיבת 'נתיב הדעת' הגאון רבי אברהם קפלן שליט"א

בחסדך בטחתי - משפחות החסידים, מלכי שם טוב שבנו עומד הטוף בעזה, שרון שרעבי שאחיו יוסי ואלי חסידים בעזה, ופעילים למען החסידים נכנסו לקבלת חיווק והדרכה

הגאון ר' מאיר קסלר שליט"א רב העיר ק"ס

בכיגוס לבני ישיבת איתרי ורבניה: החובה היא שלא יהיה לבחורים שום קשר עם הצבא! אסור לעשות שום קשר איתם! לא לדבר איתם ולא לענות להם, רק ללמוד ולהעמיק בתורה.

טובים מאודות: בקידוש לבנה

המשגיח הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי בהתייעצות
בעניני הדישום לשיבות גדולות במעונו של רבינו
הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
בטרם צאתו למסע החיזוק בארה"ב

רבני העיר נתיבות בראשות חבר המועצת מרן הגאון הגדול
רבי אריה לוי והרב שמואל מונטג ורבנים בכירים נוספים נועדו
עם הגר"א בייפוס רבה של 'משמרת השבת' לחיזוק השבת
בעידן הטכנולוגי ובפרט את נושא משאבות המים החשמליות
בבניינים החדשים בעיר

ראש ישיבת בית מדרש עליון הגר"י אדלשטיין
בהתייעצות במעונו של רבינו הגדול מרן רה"י הגרמ"ה
הירש שליט"א בעניני הישיבות

מרן הגר"מ גדיינמן בניחום אבלים אצל הגר"י צביון
על פטירת אביו ר' יהודה זצ"ל

הגר"י סוקל שליט"א לרפוא"ש בשמחת החתונה לתלמידו ונאמן ביתו החתן ר' יעקב פכמן הי"ו שהתקיימה בירושלים.
צילום: ש.פ.ה

ראשי חבורת 'עשירי קודש' בשיחת הכוונה במעונו
של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

מרן הגרמ"ש אדלשטיין בציון זקנו ברמת השדון
לרגל היא"צ ה-74 להסתלקותו

מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א בבקור
אצל ב"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א צילום א.מ.ש.

הגה"צ רבי דב קוק בתפילת מעריב בחדא - פא"י
בבני ברק צילום: ש.פ.ה.

הגאון הגדול רבי יהודה בויאר זללה"ה באחד מהביקורים בשיבת דרכה של תורה ישיבה לצעירים מצוינים - מזדעזען עולית בראשות הגאון
הר"ר ברוך אברהם גריינר שליט"א. והגאון הגדול רבי מאיר גריינמן שליט"א בפתחת שנת הלימודים הנוכחית בבקור בשיבה.

מעמד סיום הש"ס שנלמד ע"י אברכי כולל 'זכר-יצחק', ביום היארצייט, של הרבנית שושנה דרשוביץ ע"ה, אשת-חבר למייסד הכולל הג"ד אלתר יצחק דרשוביץ זצ"ל, שהמשיכה לסייע לכולל לאחר פטירתו.

הדוברים עמדו על זכותה של הנפטרת הדגולה לסייע לכולל בחייה ולהמשיך את מפעליו של בעלה - מייסד הכולל לאחר הסתלקותו, וברכו את בנם הרב יקותיאל דרשוביץ שליט"א להמשיך את מפעלם הכביר של הוריו היקרים עוד רבות בשנים. כמו-כן ברכו את אברכי הכולל החשובים שמוסיפים והולכים בלימוד-תורה, יתר על תלמודם, ובמיוחד בעת הזאת שכ"כ נצרך ומחוייב חיזוק של 'מגנא ומצלא', וברכום שיזכו לסיים גם בשנה הבאה אי"ה ובעז"ה.

המעמד התקיים בהיכל הכולל בהשתתפות: ראש הכולל מאז היווסדו, הגאון רבי אדיר אוירבך שליט"א שפתח את הארוע, והגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז שערך את הסיום ונשא דברים.

כן כיבדו בנוכחותם ובדבריהם הרבנים הגאונים:

רבי ישעיהו אדלר שליט"א ר"י 'בית דוד', רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א רב בית-הכנסת 'דברי-שיר' וראש הקהילה ומרכז העיר בני-ברק, רבי אברהם הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת 'מאור התלמוד' רחובות

כמו-כן הקריא רבי ישעיהו קרליץ שליט"א - מחשובי האברכים של כולל 'זכר-יצחק' את מכתביהם של: ראש ישיבת סלבודקה וחבר מועצת-גדולי-התורה - מרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א, ושל הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א - חבר מועצת-גדולי-התורה ורב שכונת רמת-אלחנן, והגאון רבי שמואל מרדכי אדלשטיין שליט"א - רב קהילת 'נאות יוסף'.

שמחת נישואי נכדת מרן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א, בת לבנו חביבו הגאון רבי אברהם יעקב שליט"א,
ראש כולל 'קצות החושן', עם החתן הבחור דוב כשרון שליט"א, מבחירי ישיבת 'נתיבות חכמה' (וולפסון),
בשמחה השתתף באורח נדיר חתנו הגר"צ רבי דוב קוק שליט"א למשך זמן רב

סדר ליל שבת "זכרון יוסף"

לע"נ הרה"ג ר' יוסף ליב בן הר"ר יעקב משה זצ"ל
בבית הכנסת אשכנז שיכון ג' - רחוב יעל 3

הודעה משמחת ללומדי התורה בעיר בני ברק

הננו שמחים להודיע כי במסגרת השיעורים
הנמסרים בסדרי ליל שבת בבית מדרשנו

השבוע פרשת תולדות

ימסור שיעור מיוחד בחדותא וריתחא דאורייתא

הרה"ג ר' מנחם כהן שליט"א
מראשי ישיבת נתיב הדעת ויסודות
בשעה 9.45 בלילה

ציבור לומדי התורה מוזמנים בזאת
להשתתף להגדיל תורה ולהאדירה

כמו"כ בשעה 10.30 יתקיים עונג שבת מיוחד
לתלמידי הישיבות הקטנות

בהשתתפות הרה"ג ר' אברהם פרובר שליט"א
ראש ישיבת "היכל שמואל" בעיר התורה בני ברק
ציבור בני הישיבות מוזמנים להשתתף

בברכת התורה